İNSANCIL

AYLIK
KÜLTÜR
SANAT
DERGİSİ

Yıl 5 • Sayı 56 • Haziran 1995 • 50.000.- TL (KDV DAHİL) • ISSN 1300-4158

AYNADA NE GÖRÜYORLAR

İÇİNDEKİLER

Sinan KUTLU
Onlar Aynada Ne Görüyorlar 1
Afşar TİMUÇİN
Doğru Bilinç Oluşturmakta Tarih Öğreniminin Önemi 2
Nihat ATEŞ
Günaydın Anne (Şiir) 3
Mustafa Bayram MISIR
Ölüm ve Yaşam Üzerine Karanlık Bir Lunapark Tüneli: Yeni Hayat 4
Güngör GENÇAY
Diriler Mezarlığında İkinci Kez Dolaşırken 9
Molla DEMİREL
Halkım Dünya Halkı (Şiir) 10
Kaan ARSLANOĞLU
Sol Neden Birleşemiyor 11
Mustafa TOPAL
Solcularımız ve Marksizm 16
Temel DEMİRER
Soru(nsal) Ne(Değil) ve Çözüm(süzlük) Ne Olma(ma)lı ?.. 23
Sedef D. YAŞATILAN
1 Çoğul Şahsıma Mektup 36
Sedat YILMAZ
Sirk Sinemasında İdeoloji 37
Hilmi BULUNMAZ
Sanata Hayır 40
Bülent HABORA
Palmiyealtı Sohbetleri 41
Aydın ÖZTÜRK
Hüznüm Yüreğimin İkizi (Şiir) 41
Ozan YILMAZ
Yürümek (1) 42
Zihni T. ANADOL
Kremlin Sarayından Ankara Soğukkuyu Cezaevine 49
Yılmaz ELMAS
Bedrettin AYKIN: "Şiirin Kirletilemeyen Dünyasına Çağırıyorum İnsanı" (Söyleşi) 51
İnsancıl'a Mektup 53
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi 57
İbrahim TİĞ
Şiirler 64

Sahibi-Yazılışleri Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE

Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40-42 Kat 5 Cağaloğlu / İstanbul Tel: 511 79 94-513 93 99
Ofset Hazırlık: İnsancıl Teknik Bölümü
Kapak: Asım ÖZTÜRK
Baskı: Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75
Dağıtım: Yay-Sat

ISSN 1300-4158

Ankara Temsilciliği Burak Gürcan
Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18
Sıhhiye Ankara. Tel: (0312) 232 00 80

Ege Bölgesi Temsilciliği Bülent Habora
Sevgi Yolu Kitapçılar Çarşısı No 27 (Efes Oteli Arkası) İzmir Tel (0232) 368 02 64

Antakya Temsilciliği Müslüm Kabadayı
Silahlı Kuvvetler Cad. No 3 Antakya.
Tel: (0326) 213 88 39

Adana Temsilciliği Hasan Hüseyin Gündüzalp
Muhittin Çoban. Piramit İşhanı. Kat 1 Atilla Altıkat Köprüsü Yanı
Adana

Abone olmak için PTT'den 666 043 no'lu posta çeki veya T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul 11 37-38678 Berrin TAŞ adına 500.000 TL yatırmanız yeterlidir. Avrupa 80 Mark T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul Döviz Hesabı 11 37-314 499 17

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A4 boyutundaki kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Onlar Aynada Ne Görüyorlar

Merhaba sevgili yolarkadaşlarım... Sizlere yalnızca **İnsancıl okuru** diye seslenmek pek içimden gelmiyor. Çünkü bu, gerçeği tam karşılamayan bir ifade. Çünkü **İnsancıl**, egemen ilişkilerinin kalıplarına sığan bir kurum değil, O'nu okuyanlar da yine aynı ilişkilerin dayattığı 'yalnızca edilgin okur' kimliğindeki insanlardan oluşmuyor **İnsancıl**'la düşünce ve gönül bağı olanlar şunu iyi biliyorlar ki, yeryüzü kültürüne ve onun gelişim doğrultusuna katkıda bulunmak isteyen herkes, ürünleriyle burada kendine yer bulabilir Zaten **İnsancıl**'ın varlık nedeni de bu: sistemin pekiştirmeye çalıştığı kültürü parçalamak, "Sen yalnızca bunları yaz", "Sen de yalnızca bunları oku" diyen sisteme karşı her alanda mücadele etmek. Bu anlamda hepimize eşit oranda görev düşüyor Yalnız, bu noktada üzerinde iyice durup, düşünülmesi gereken bir şey var. Hepimiz toplumsal etkinliğin farklı alanlarında konumlanmış durumdayız. Kimimiz emekçi, kimimiz öğretmen, ya da doktor, avukat, yazar Ancak, bu dağınık görünümdeki pratik etkinliğin ardında tek bir ortak öz yatıyor. Bütün bilme ve üretme etkinliklerinin tepe noktada özdeşleştiği bu kavram, insanın dünyayı yine "insan için" sürekli dönüştürme sürecidir. Taşıdığımız ortak bilinç, hangi görev alanındaysak kendimizi öncelikle o alanda temellendirerek, oradan insanî kültürün genelliğine yönelmeyi öğretiyor bize. Ben buna insanın durduğu yere basması diyorum.

Sözünü ettiğim şey sistemin korkulu rüyası Bunu var gücüyle engellemeye çalışıyor Egemen kültür, bu doğrultuda her şeyi kavramından koparark, insanın bilinciyle hayata tutunmasını önlüyor; kendisini özgürce gerçekleştiremeyen insan, zorunluluğun yarattığı toplumsal kimliğine yabancılaşıyor. Böylece başka insanlardan da uzaklaşarak edilginleşiyor Bu, geniş halk yığınları için olduğu kadar yazık ki aydın olmaya soyunan yarım ya da çeyrek aydınlar için de geçerli bir durum.

Şimdi size, söylediklerimin somutlaştığı bir olay aktaracağım. Bu olayda, aydın kimliğine heveslenen çeyrek aydınların dramı dile geliyor Bilinci dumura uğratılmış, yaptığı işin temel kavramından koparılmış insan bakın neler yapıyor. Geçenlerde televizyonda **Siyaset Meydanı** programını izledim. Konusu, bugünlerde hayli gündemde olan mafya-siyaset ilişkileriydi. Katılım, temelde üç kesimde gerçekleşmişti: polisler, hukukçular ve basın temsilcileri. Tartışma, bir devlet bankası yolsuzluğu temelinde bir kişinin vurulmasıyla başlayıp, ardındaki düğümler çözüldükçe eski Cumhurbaşkanı ailesi-mafya ilişkilerinin günışığına çıktığı, aynı soygun ortaklığının iç hesaplaşmasında Dündar Kılıç'ın kızının öldürülmesiyle yeni bir görünüm kazanan eksende hararetle gelişti. Bu arada söz alan Uğur Dündar, şunları anlattı: Kendisine belirsiz bir kaynaktan birtakım belgeler ulaştırılmıştı. Bu belgeler, aynı yolsuzlukla ilgili halen sürmekte olan davada yargılanan kişilerle, Özal ailesinin İsviçre bankalarında ki gizli ortak hesaplarını açığa vuruyordu. Bugüne dek gelişen tüm olaylar, işte bu paylaşım kavgasının ürünüydü. Ve eldeki belgeler sözkonusu ilişkilere devletin en üst kademesinden gelen katılıma tanıklık ediyordu. Uğur Dündar, toplumsal sorumluluğunu yerine getirerek, uzmanlardan belgelerin doğru olduğu onayını aldıktan sonra kamuoyuna açıkladığını, Başsavcılığın da değerlendirmek üzere bunları kendisinden istediğini anlattı. Ardından da bu tip olaylarda hukuk ve toplumsal adalet kavramlarının önemli ölçüde yara aldığı, devletin en üst kademesine uzanan bu çürümenin, toplumda güvensizlik yarattığı yolundaki düşüncelerini belirtti. Toplum vicdanında bu değerleri aklamanın yolu, suçluların bir an önce bulunup, yargılanmalarıydı O'na göre.

Ne olduysa, işte bundan sonra oldu. Akademik düzeyde ve İstanbul Barosu bünyesinde hukuku temsil eden bazı kişiler, tam bir sözbirliğiyle ayaklandılar Burada Uğur Dündar'a çok önemli, konunun düzeyini yukarılara çekecek bir itirazları vardı. Hukuk öğretisinin bu uzmanları, kamuoyunu bilimsel düzeyde aydınlatacak karşı savlarını şöyle ortaya koydular: Bir kere söz konusu belgeler hukukî nitelikte değildi. Çünkü bunların elde ediliş yöntemi hukuk dışıydı. Bu anlamda soruşturmaya dayanak teşkil edecek bir delil var sayılamazdı. Bu belgelere dayanılarak konunun üzerine gitmek, yasaları ihlâl etmek olacağından şimdi herkesin susup oturması, adaleti mevcut kurumlardan beklemesi gerekliydi. Bu sözlere iyice şaşan, biraz da gülen Uğur Dündar, konumunun izin verdiği ölçüde yanıtlamaya çalıştı. Basının bir anlamda toplumun sözcüsü olduğunu, ters işleyen bir mekanizmada hukuksal kurumların olayların gerisine düştüğünü, vatandaşın savcılardan çok basına güvenmesinin kendi suçu olmadığını anlattı. Bunun üzerine hukuk profesörü Feridun Yenisey ile, İstanbul Barosu avukatları Uğur Yetimoğlu ve Ali Rıza Dizdar, gözlerinde apaçık dışa vuran zeka pırıltıları ve engin hukuk bilgileriyle yeni yanıtlar aradılar Ancak zamanın kısıtlılığından olsa gerek, fazla düşünmeyi gereksiz bularak, aynı sözleri yinelediler...

Aslında bu olay için fazla söze gerek yok. Sistem, insanları işte böyle kavramından koparıyor Örneğin hukuk adına hukukdışı olmaya zorluyor Özgür bilincin olmadığı yerde, egemen ideolojinin sınıf çıkarlarına hizmet eden nesnel yasallığı savunmak, hukuku savunmak sanılıyor Tabiî çark sistemin çıkarına dönüyor sonuçta. Birinci sınıfta üstünkörü okudukları hukuk felsefesi dersiyle yetinen, sonra da içkili lokallerde bulanık ilişkileriyle ilericilik satan hukukçulara başka ne söylenebilir ki... Onlara değil ama, henüz yolun başında olan, kavramını doğru yerde arayan insanlara birkaç şey söylemek geliyor içimden. Hepimizin bildiği gibi, temel hukuksal değer adalettir. Bu kavram, özü gereği belli bir azınlık için değil, bütün insanlar içindir ve hukuk öğretisi bu özü hayata geçirmeyi gerektirir; en azından bunun için savaşmayı... Hukuk tüccarı ile hukukçu arasındaki ayrım da burada yatar. Hukukçu... Öğretmen... Yazar...

İşte bilincini ve yüreğini gündelik çıkarlarla takas etmeyen bu insan, aynalara kendisi olarak bakabiliyor Örneğin kendisini hukukçu olarak görebiliyor aynalarda. Ya diğerleri... Onlar aynada ne görüyorlar acaba? Belki de hiçbir şey.

Kim olursak, nerede olursak olalım, sistemin koyduğu tüm engellere karşın, durduğumuz yere basmak zorundayız. Aynalara rahat bakabilmek için..

Sinan KUTLU

Doğru Bilinç Oluşturmakta Tarih Öğretiminin Önemi

Afşar TİMUÇİN

Bilinçle ilgili en küçük bir araştırma düşüncenin tarihsellik niteliğini bir çırpıda ortaya koyar. Bilinçte hiçbir kavram, hiçbir fikir, hiçbir anı, hatta hiçbir izlenim yoktur ki tarihsellik niteliği taşımasın ya da tarihselliği yansıtmasın. Bilinç zorunlu olarak tarihseldir, buna göre bilgi de ancak tarihsellikte varolabilir, tarihsel çerçevede kavranılabilir Hiçbir bilgi, hiçbir bilgi kırıntısı tarihdışı dural bir şemaya indirgenemez, o her zaman canlı ve kişiliklidir, dolayısıyla zorunlu olarak tarihşeldır Herhangi bir bilginin şematik bir açıklaması da hemen bir bilgi değeri alır, bir tarihsellik niteliği kazanır. Bir bilgiyi yalıttığımız, paranteze aldığımız, kökel bağlamından kopardığımız olur. Bu bize bilginin zorunlu bir tarihsellik çerçevesinde varolmadığı fikrini verebilir Bu yalıtma ya da bu şemalaştırma bir tür bilinç oyunudur, bir şeyi daha iyi görebilmek için iç gözlerimizi o şeye çevirmemizdir, onu özerk bir bütünlük olarak algılamaya çalışmamızdır. Ancak böylesi bir yönelim bir görme biçimi olarak değil de bir yöntem olarak ele alındığında bizi kesin yanlışa sürükleyecektir Her bilgi bilinçteki özel yerine göre, tarihsel nitelikli konumuna göre bilgidir Her bilgi bilinç denilen bütünün bir parçasıdır Birey nasıl toplumsallıkta anlamını bulursa, bilgi de bilinç ortamında anlamını bulacaktır Bilinç ortamı hem konumunda hem sezgisinde tarihseldir Yani hem tarihsel çerçevede oluşmuştur hem de kendini tarih olarak duyurur Bir başka deyişle, bilgilerin kendi aralarındaki ilişkilerinde tarihsel olmaları bir yana, en küçük bir bilgi kırıntısı bile kendi içinde tarihseldir ve kendini bir tarihsellik nesnesi olarak duyurur

Yaşamı üç boyutlu olan insan için tarihsellik doğal bir özelliktir İnsan tarihselliği seçmez, tarihselliğe doğar ve tarihsel olur. Her şeyin tarihi gibi bireyin tarihi de doğumla başlamaktadır Ancak birey doğduğu anda kendinden önceki yaşama bağlanarak tarihin içine yerleşir, böylece kendinden öncekini de özümleyecek ya da kendinin kılacak duruma girer Onun özel tarihi her zaman genel tarihin bir parçası olacaktır, bir yandan onu belirlerken bir yandan onunla belirlenecektir Böylece zamansallık bireyselliğin temelinde yer alır Zamansallık tarihselliğin kumaşıdır İnsan olmanın trajedisi de zamansallıkla belirgindir İnsan öleceğini bilir ve kurbanlık olarak yaşar Geçmişi, şimdisi ve geleceği olmak trajik bir yazgıya sahip olmak demektir İnsan, bu trajik varlık, zamana yani yazgısına yerleştiği ölçüde, zamanla yani yazgısıyla hesaplaştığı ölçüde insandır İnsan için yapılacak şey bir olmazı deneyerek zamandan kaçmaya çalışmak değil, zamana olabildiğince yerleşmektir Ölümü daha baştan göze almak ve onu ussallaştırmak gerekir Zamanı susturmak, durdurmak, yoketmek olası değildir Susturulmaya çalışılmış bir zaman yokedilmiş bir zaman olmayacak, olsa olsa kötü kullanılmış bir zaman olacaktır İnsan zamandan yani kendinden kaçamaz.

Zaman her şeyden önce öznel ya da bireyseldir Adı kabaca tarih olan nesnel bir zaman yalnızca bir tasarımdır Nesnel zaman ve öznel zaman tek bir gerçekliğin iki ayrı görünümü olabilir. Tarih bir zaman şemasından değil öznel zamanlardan oluşmuştur, çünkü onu kuran insandır, bireylerdir Bilincin dışında zaman matematiksel bir kurgudur. Algılanmayan zamana ya da yaşanmamış zamana zaman diyemeyiz. Tarihsellikte öznelle nesnel bütünleşir Her bilinç nesnelin öznele, öznelin nesnele kavuştuğu yerdir İnsan için ne öznellik dışında nesnellik vardır ne de nesnellik dışında öznellik vardır Her bilinç hem bir öznelliğin hem de bir nesnelliğin bilincidir **Ayrı bilinç** ve **ortak bilinç** ayrımı bilinç sorununu daha kolay kavramak için yapılır **Ayrı bilinç**, ortak bilincin içselleşmiş bir biçimidir. Ortak bilinç bir içsellik temelinde açıklığa kavuşur Tarıh bir bilinçler toplamıdır, bir bilinçli edimler toplamıdır, bir bilinçli edimler toplamıdır yani uyarlı ya da uyarsız biçimlerde ama bilinçle gerçekleştirilmiş edimler toplamıdır Buna göre tarih hiçbir zaman en ussal yolları izleyerek gelişmez. Napoléon Bonaparte'ın eylemleri benim kafama yatmayabilir, ama onlar gene de bilinçle gerçekleştirilmiş eylemlerdir.

Kant'a göre doğa erekselliğini insan bilincinin belirlediği insan eylemleriyle gerçekleştirir Bu görüşe tümüyle yanlış diyemeyiz, çünkü zaten insan doğal bir varlıktır Ancak insanın doğal bir varlık olduğu kadar doğayı aşan bir varlık olduğunu unutmamak gerekir. Bacon'dan beri doğa karşısında tam anlamında etkiniz. Doğada kesin gibi görünen bir belirlenim düzeni vardır, oysa insan dünyasında belirlenim özgür seçişle dengelenir Tarihsel akış seçerek ilerleyen bilinçlerin akışıdır Tarihi çok zaman sanıldığı gibi Napoléon Bonaparte'lar yapmaz, toplumların çoğu eksikli bilinçlerin ürünü olan ortak bilinç etkinlikleri Napoléon Bonaparte'ları getirir Buna göre tarih çok zaman kötü yapılmış seçimler ortamıdır ve tarihi ileriye doğru aşıran krallar ve imparatorlar değil bir takım görünür görünmez bilinçli insanlardır Bir toplumda yüz binlerce dürüst insan varken bir hırsızın kral olduğunu görebiliriz. Tarih yalnız ileri bir bilinç düzeyinde olanların tarihi değil herkesin tarihidir

İnsan büyükevren karşısında bir küçükevren'dir, aynı biçimde bir büyüktarih'in karşısında da bir

küçüktarih'dir Yetkin bir bilinç, iyi oluşturulmuş bir bilinç tarihin özel bir küçükörnek'inden başka bir şey değildir. En yetkin bilinç bile eksikliklerle sarılmıştır. Ancak yetkin bir bilinçten baktığımız zaman en genel çizgileriyle de olsa koca bir tarihi görebiliriz. Baudelaire'in bilinci tarihin şiire dönük bir yorumudur Montesquieu'nün bilinci tarihin toplumsal oluşumlar çerçevesinde kavranılmış bir biçimidir Marx'ın bilinci insanlık tarihinin sınıf çatışmaları çerçevesinde yetkin bir anlatımıdır. Her yetkin bilinç tarihi kendi renkleri ya da kendi özel özellikleri çerçevesinde kavrar ve açıklar. Her bilinç tarihi kendine göre kavrar, her bilinç kendini tarih içinde kendi özellikleriyle kurar Ancak tarihi nesnel koşulları içinde kendine göre ama doğru olarak kavrayabilen bir bilinç yetkin bir bilinç olabilir. Kendine göre kavramak doğru olarak kavramamak demek değildir. Tarihi nesnel koşulları içinde tam bir nesnellikte kavrayabilen bir bilinç insanı çok aşan tanrısal bir bilinç olabilirdi.

Bilinç kendini tarihte bulur ve tarihle doğrular Her iyi bilinç kendini tarihe göre kurar, tarihsellikte oluşturur. En kaba bilinç bile zorunlu olarak tarihselken yetkin bilinç bir küçüktarihtir Tarih gerçekliğin gerçek boyutudur, zamansallık boyutudur Tarihle her uyuşmazlık gerçekliğin dışına bir düşüştür Tarihsellikte kendini kurmamış bilinç yabancılaşmaya yani hastalanmaya eğilimlidir. Gerçeklikle yani tarihle her uyuşmazlık bilinci sakatlar, yabancılaştırır, onu boğar, çarpıtır, boğuntuya iter İyi bir bilinç ya da yetkin bir bilinç oluşturmak için kişiyi gerçeklikle, tarihsel gerçeklikle yüzyüze getirmek gerekir. Yetkin bilinç gerçekliğin bilgisiyle kurulur Yanlış bilgiyle doğru bilinç oluşturamayız, yanlış bilgiyle ancak yanlış bilinç yani mutsuz bilinç oluşturabiliriz. Yalnız bilinç kargaşık olmakla hastalıklı bilinçtir Onu dünyayı yıkmaya çalışırken görebilirsiniz, isterseniz onu dünyayı yıkmakta kullanabilirsiniz. Gerçek tarih ortak bilincin tarihidir, ortak bilincin gelişiminin tarihidir Gerçek bilinç tarih bilincidir. Gerçek tarih insanlığın ortak bilincinin oluşum ve gelişiminin tarihidir Her bilinç bir tarihin özel bilincidir Bilincin dışında tarih, tarihin dışında bilinç yoktur. Tarihin dışında bilinç oluşturmak gerçeklikte hiçbir karşılığı olmayan bir saplantılar dizgesi oluşturmaktır Tarihte karşılığı olmayan bir bilgi, hatta tarihsel yerine oturmamış bir bilgi bir saplantıdan başka bir şey değildir

Bütün bu söyledeklerimiz doğru bilinç oluşturmada tarih öğretiminin ne kadar önemli olduğunu belirliyor sanırım. Her bilgi bir tarih temeline oturtulmak gerekir Eğitim süreçleri boyunca eğiticiler bilincin tarihsel çatısını öncesel olarak kurmaya, tüm bilinci bu temele yerleştirmeye çalışmalıdırlar Tarih öğretenin en büyük yükümlülüğü, kişinin gelişimine temel olacak tarih bilgisini en doğru ve en geniş biçimde sunmaktır Tarih öğreten kişi "tarih" kavramıyla "bilinç" kavramının birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunu, hatta birbiri içinde kavramlar olduğunu görmek ve göstermek zorundadır En iyi tarih eğitimi, bu çerçevede, her türlü önyargıdan ayıklanmış ve yalnızca nesnel temellere dayanan bir eğitim olacaktır Önyargılarını tarihe yansıtan bir tarihçi bir bilinç bozucudan başka bir şey değildir Kendi önyargılarını gerçekliklerden daha önemli görenler tarihten bir şey öğrenmemiş kimselerdir

GÜNAYDIN ANNE

Gözlerini açtı
kıştan
bahara dönüyordu sabah

kırarak buldu ellerini
işçi babası
ona uzun uykulardan
böyle uyanmayı öğretmişti

ayaklarını anımsadı
basmak
yürümek için toprağa

kırarak yukarı kaldırdı boynunu
gökyüzünde neler neler
güzel durmuyordu
durmasındı ayacıkları da

annesi onun için
yorgun bir çayı demliyordu

tekerleklerin ve ateşlerin
yüzyıllardan getirip kalbine
kondurduğu türküsünü mırıldanıyordu

Ellerini bu sabah da
kırarak buldu
Ellerini bu sabah da
kırarak buldu

Nihat ATEŞ

Ölüm ve Yaşam Üzerine Karanlık Bir Lunapark Tüneli:Yeni Hayat

Mustafa Bayram MISIR

Giriş

Yeni Hayat'ı okudum.

Hayatım değişmedi. Okumaya başladığım kitabın ilk cümlesinden "bütün hayatımı değiş"tirebilecek olan bir kitapla karşı karşıya olduğum iddiasını çıkarsayabildim: yine de hayatım değişmedi. Çünkü, şeyleşmiş dünyaya isyan etmek isteyen biçare yürekler gibi inanmadım. secde etmedim.

Kitap her şeyin yazı olduğunu, yazıyla başlayıp yazıyla bittiğini söylüyordu. "Yeni hayatı ve ülkeyi yazının ötesinde aramak boşunaydı."**(Orhan Pamuk, Yeni Hayat, İletişim, 1.baskı s. 208)** İkna olmadım. Kitabın değiştiremediği hayatımda dünyayı değiştirmeye çalışan bir marksist olan ve hayatım değişmediği için öyle kalmaya devam eden ben, bu yüzden, daha önce yaptığım gibi, postmodernizm denilen gericilikle bir kez daha hesaplaşmak için **Yeni Hayat** üzerine bu yazıyı kaleme almak zorunda kaldım.

Gerçekçi Roman ve Orhan Pamuk Romanı

Romanı açıklayan iki temel kategori var: tip ve kurgu. Tip ya da karakter, gerçekçi romanda toplumsal hayat içinde ayrıştırılabilen benzer "kişilik"lere sahip somut (tek tek) insanların soyutlaştırılmasıyla (tipikleştirilmesiyle) elde edilen roman kahramanıdır. Bu kahramanın nasıl tasvir edildiği (biçim) gerçekçi akım için, çoğu kez sanıldığının aksine önemli değildir. Önemli olan, kahramanın şu ya da bu kişi olarak ama mutlaka hayatın içinden insanları bize gösterebilmesidir.

Aydınlama çağının, akılcılığın, bu gerçekçi karakter anlayışına damgasını vurduğu ileri sürülürse yanlış olmayacaktır. Dünyanın bilinebilirliği düşüncesi, aydınlanma döneminde değişmez varsayılan bir özün açığa çıkarılması için, marksist dünya kavrayışından sonra da toplumsal koşulların yarattığı ve sosyalist bir gelecekte ya da mücadele sürecinde yaratabileceği insanı tanımak için gerçekçi romanı insanı anlaşılabilir kılan karakterler yaratma çabasına sokmuştur. Gerçekçi romanın, eleştirel ya da toplumcu gerçekçi olsun, bu yolda önemli başarılar elde ettiği edebiyat tarihinin kabaca gerçekleştirilen okumalarında bile görülebilir. Bir tür psikolojik gerçekçilik diye niteleyebileceğimiz, ele aldığı kahramanı içinde yaşadığı toplumsal koşullardan sıyırarak içebakışçı ruhsal çözümlemelerle anlamaya çalışan romanların bile, farklı bir kanaldan da olsa, insanı tanıma çabasının ürünü olduğu apaçıktır. İnsana nihayetinde tanrısal bir öz bulmaya çalışan bu romanlar en azından "gerçek insan"ı anlamaya çalıştıkları için aydınlanma geleneğini sürdürürler.

İçinde yaşadığımız tekelci kapitalizm çağının baskın "felsefe" olmayan felsefesi, "metafizik" olmayan metafiziği, postmodernizm ne insanı tanımamızı sağlayacak bir bilgi edinebileceğine (yani herhangi bir bilimsel ya da sanatsal pratiğe) inanır ne de epistemolojik olarak bilimde ve sanatta temsil edilebilecek bir gerçekliğin olduğunu varsayar. Postmodernizme göre (Lyotard) gerçeklik dil oyunları içinde kurulur ve aydınlanma çağından beri bilim modern dünyanın meşrulaştırım aracından başka bir şey değildir. Her toplumsal meşrulaştırıcı pratik gibi bilimsel ve eğer postmodern değilse sanatsal pratik yalnızca toplumsal otoriteyi güçlendirir. Bu pratiklerin bilgisini edineceği ne bir nesnel gerçeklik vardır ne de böyle bir gerçekliğin (varolduğu varsayılsa bile) dil dışında "gerçekleşme (varolma)" şansı vardır: bu durumda bilimsel pratikler ideolojik işlev görürler, otoriteye hizmet ederler.

Kapitalizmin şeyleştirdiği dünyanın insanlara her biri bir diğerinin aynı olan nesneler şeklinde görülmesinde anlaşılamayacak bir yan yoktur elbette. Anlaşılamayan, daha doğrusu marksistlerce kabul edilemeyecek olan şey, görüntünün (şeyleşmiş dünya), görüntünün altında yatan gerçeği (özü) görmeye yarayan bilimin bunu hiçbir zaman yapamayacağı ileri sürülerek mutlaklaştırılmaya ya da mutlakmış gibi gösterilmeye çalışılmasıdır. Bir kez, bu tezler tekelci kapitalizmin baskın "felsefe" olmayan felsefesi postmodernizm tarafından ileri sürüldüğüne göre, yalnızca insanları eğlendirmeye, hoşça vakit geçirmeye yarayabilecek olan bu aynı dönemin postmodern romanlarında da görülecektir.

Madem gerçeklik yoktur (ki anlatılsın); somut, gerçek, irade sahibi olan ve tarihi yapan insan da yoktur (ki tipikleştirilerek romanı yazılsın). "Bir ben(self) çok şey ifade etmez, ancak bir ada olan ben de yoktur. Her ben eskisinden daha çok hareketli ve karmaşık olan bir ilişkiler yumağında varolmaktadır. Genç ya da yaşlı, kadın veya erkek, zengin ya da yoksul, her şahıs ne kadar ince olursa olsun, özgül bir iletişim çerçevesinin 'düğüm noktasında' yerleşmiştir daima. Ya da daha iyisi: Herkes muhtelif türden mesajların geç-

tiği bir konumdadır "(Lyotard, Postmodern Durum, Ara Yay., s.23). Şimdi bu alıntıyı tercüme edersek, insan da diğer nesneler gibi iletişim sistemi içerisinde kurulan herhangi bir şeydir Dolayısıyla her şey gibi insan da dil oyunlarıyla oluşturulan sahte bir gerçeklikten başka bir şey değildir O halde potmodern anlatı ve hatta yeni roman da tip ya da karakter yoktur Herhangi bir şey gibi kendisinden söz edilen insanlar vardır

Orhan Pamuk romanı bir yeni roman olarak postmodern anlatının tüm karakteristiklerini taşımaz. Açıkçası postmodern söylemle (dolayısıyla tarzla, biçimle) büyük çoğunluğuyla kesişse bile, o esasta, mekanik metafiziğinin şeyleşmiş dünyaya şaşırarak bakan imanlı ve akıllı bir çift gözüdür Orhan Pamuk romanı insanı diğer eşyalardan ayırmaz ama gerekçesi daha çok doğulu bir metafizik kaygıdır Bu yüzden Orhan Pamuk romanında da karakter yoktur. Örneğin **Yeni Hayat**'ta, bir kitap okuyan ve bütün hayatı değişen Osman vardır ama Osman yoktur Nihat, Mehmet ya da Orhan olabilir Osman herhangi biri de değildir: herhangi bir şeydir Romanda insanlar yoktur, hayaletler (s.179) vardır

İşte bu noktada Orhan Pamuk romanının imdadına onu postmodern anlatıdan ayıran kurgusu yetişir. Gerçekçi romanda kurgu, olabilirliklerin mantıklı bir dizgesidir. Orhan Pamuk romanı gerçekçi bir kurgu taşımaz elbette: yine de güçlü bir nedensellik, romanın açık yapıt niteliğini bozmayan, buna rağmen dinsel metafiziğin evrensel mesajını bize bildiren nedensellik daha çok bir zeka oyunu olarak belirir Postmodern bir anlatı ise, batı merkezli bilinemezciliğin postmodern sanatta güncelleşmiş haz veren "abuk subuk"lukları (şizofrenik deyişleri) olarak, doğunun yol gösterici (tanrısal) mistifikasyonundan oldukça uzaktır Orhan Pamuk romanı, yolun sonu başına çıkan bir labirent olarak, basit ama yol gösterici(tanrısal) mesajın görünürlüğünü örten, daha tanrısal bir deyişle görmek isteyenlere görünen, zeka ile kurduğunu söylediği bir kurguya dayanır Böyle bir şey, postmodern anlatı için katlanılamaz bir yüktür Her biri bir diğeriyle "ustaca" ilintilendirilmiş, gerçek hayattan aşırılmış onlarca ayrıntı: işte giz ve gerçek. Ara ve bul, tanı ve gör: titre, sarsıl ve kendine gel: yaratanın adıyla oku: **Yeni Hayat**.

Yeni Hayat, diğer Orhan Pamuk romanları gibi, birçok ayrıntının biraraya gelmesiyle kurulmuştur Örneğin, küçük bir ayrıntıda, **Yeni Hayat**'ı daha önceki romanlarına bağlar: "Bunu ünlü köşe yazarı Celal Salik bile anlamış ve intihar etmiştir Yazılarını onun yerine başkası yazıyor Her taşın altından onlar çıkıyor, Amerikalılar "(s.93) Bu önemsiz ayrıntı, **Beyaz Kale**'yi **Sessiz Ev**'e bağlayan tarihçi Faruk Darvınoğlu gibi, Orhan Pamuk romanlarının bir söylemsel izleği olduğunu göstermektedir: sanıldığının aksine, hiçbir şey söylemiyormuş gibi görünen Orhan Pamuk, gerçekte kutsal sözler fısıldamaktadır kalbini açmış yüreklere...

Yeri gelmişken; Orhan Pamuk, son romanı hakkında konuşurken şiirsel bir dil kullandığını iddia etti. Roman yazmak bir dil işçiliğidir aynı zamanda. Ancak Orhan Pamuk'un kötü dili uzun uzun tartışmayı gerektirmiyor, yine de söylenecekler var. O. Pamuk'un şiirsellikten anladığı, üç nokta ile bitirdiğim cümle gibi cümleler kurmak herhalde. Basit aliterasyon ve seciyelerle, cümle içi kafiye ve kelime içi ses tekrarları ile şiir yazdığını sanmış olmalı. En iyilerinden biri de şu cümle:"Saate bakarken, sürahiden su doldururken, Canan'a bakarken, bir karar veremezken. Lafı olsun diye bir aspirin de ben yutarken. Gözlerini açınca elini alnına koyup ateşine bir daha bakarken."(s.165) Ne diyeyim, mükemmel. Ama ben bir başka şey iddia edeceğim, az sonra kanıtlamak üzere: Şiirsellik iddiası kutsal iletinin olası formu şiirsel olduğu için ileri sürülmüştür Söyleyince kulağa hoş gelen sözler; her kutsal kitap bu tür sözler söylemek ister

O. Pamuk dili üzerine devam edersek, yine de zokayı yiyordum"(s.120), " şu kadar kolay"(s.155), "...bu insanlar herhalde hiç düzüşmezler"(s.185), ağabeyini bir filmin ortasında zımbaladığım için"(s.216) vd. gibi muhteşem **Yeni Hayat** anlatımlarından söz etmemiz gerekir Yer yer uzayan ve bazen sonu yok hissi uyandıran cümlelerin, basit bir yapısı olduğunu bildiğimiz güzel Türkçemize ithal söyleyişler taşıdığını da söylememiz gerekir Birçok ayrıntının ard arda dizildiği bu cümleler kimi zaman hayret, kimi zaman da dehşet veren bir "birliğin" betimleme çabaları olarak; örneğin bir kaza anını betimlerken, görünürler Bütün bunların romanda belli bir mesaj için işlev gördükleri, yazar aksini iddia etse de, apaçıktır

Doğu, Batı, Modernizm, Postmodernizm, İslam vs.

Hızla geçmek istiyorum. O. Pamuk, kimi zaman hayranlıkla kimi zaman da nefretle batıyı, yani içinde yaşadığımız coğrafyada kapitalizmin gelişmesini, olası her mekanik metafizikçi gibi olup bitenlere "modern: olumlu" bir anlam ver(e)meden seyreden bir doğulu romancıdır. Onun batıya itirazı, sosyalistler gibi gelecek toplum üzerinden değil herhangi bir restoratör gibi geçmiş toplum üzerinden gerçekleşir

"Bugün biz artık kaybetmişiz. Batı bizi yuttu, ezdi geçti. Çorbamıza, şekerimize, donumuza kadar her yerimize girip işimizi bitirdiler Ama bir gün, bin yıl sonra bir gün, bu kumpasa son verip onları çorbamızın, çiketimizin, ruhumuzun içinden mutlaka çekip çıkaracak, intikamımızı alacağız. Şimdi, nane şekerini ye, boşuna da ağlama."(s.270) Bu sözlerin artık bulunmayan eski bir nane şekeri satıcısına söyletir O. Pamuk. Her ne kadar, "Bu muydu aradığım teselli, bilmiyorum."(s.270) dese de itirazı bu tesselinin içindedir: "Bırakın, Çehov taklitçisi yazarların yapacağı gibi acımdan bütün okurların paylaşacağı bir insan olma gururu çıkarmayayım da, Doğulu, geleneksel bir yazarın yapacağı gibi, onu bir ibret vesilesi olarak göstereyim. Kısaca: Kendimi başkalarından ayırmak, herkesinkinden daha başka amacı olan özel biri olarak görmek istemiştim. Bu da buralarda affedilecek bir suç değildir."(s.269) İki cümle sonra yazar söylediklerini tartışmalı kılsa da, romanın baskın felsefesi bu cümleleri doğrulamaktadır

Doğulu, batıyı şeytan sayan bu idealist kafa, yine bir batı merkezli düşünce olan postmodernizmle aydınlanma düşmanlığı noktasında uzlaşmaktadır Siyasal islamın sözcücü entellektüellerin postmodernizme bu denli sarılmalarının altında yatan neden de budur. Aydınlanma düşüncesi, ortaçağ karanlığını yerle bir etmiştir Şimdi yeniden, tekelci kapitalizm çağında, modernizm eleştirisi altında yeni bir karanlık, bilinemezciliğe, bilimin ve sanatın (dolayısıyla etiğin) kuyusu kazılarak ileri sürülen tarihin sonu tezlerine, şey-

leşmiş dünyanın yaydığı gize, esrara, korkuya dayanarak egemen kılınmak istenmektedir. Aydınlanmacı eylem ve düşüncenin ışığıyla kendi mağarasından çıkmak zorunda kalmış doğulu için, yükselen bu yeni idealizm, karanlıklar çağı, bulunmaz bir ittifaktır Bu yüzden Anadolu topraklarında yeşeren aydınlanma hareketinin yüz yıldır yer altına ittiği, şimdi yeniden canlanmak (hortlamak) isteyen islamcı gericilik postmodernizmde kendine ait birçok şey bulmaktadır.

O. Pamuk, islamcı geleneğin, hakkını vermek gerekir, daha çok tasavvufçu kolundan etkilenmiş bir doğulu olarak, Ahmet Oktay'ın medya patronu Aydın Doğan'ın dergisi Hürriyet Gösteri'de uydurduğu gibi, "...merkez/çevre kuramı çerçevesinde" konuşmaz; tüm bu olan biteni, kapitalizmi anlamayan ve ondan hoşlanmayan bir doğulu gibi konuşur: Canan'la (Allah'la), meleklerle, ölümle, yeni hayatla (ölümden sonraki hayatla) bir roman dünyası kurar, yine de olan biteni aşamadığı için tanrıya biat eder: tevekkülü ya da ölümü seçer.

Yeni Hayat üzerine yazılan tüm yazılarda, ona bir batı merkezliliğin atfedilmeye çalışıldığı görülmektedir Bu yüzden **Yeni Hayat**'ı anlamaya çalışırken, ilgili yazıları yazan eleştirmenler onun bizim kutsal kitapla değil, Dante'nin **Yeni Hayat**'ı ile ilgisini kurmaktadırlar. **Yeni Hayat**'ın kendinden önce yazılmış metinlerden kurulmuş bambaşka bir metin olduğu tezi yanlış değildir. Açık yapıt yalnızca, her okumada farklı bir dünyayı kendi içinde kurmakla yetinmez; o yazının kendinden önce kurduğu dünyalara da açılarak, her seferinde kendini yeniden kurabilir Sorun şurda: O. Pamuk'un kendi metnini gönderdiği "eski" yazı, doğulu kutsal kitaplardır; örneğin az sonra göstereceğim gibi Kuran'dır

O. Pamuk'un son romanının, söylediklerim ekseninde eleştirel bir okumasına geçmeden, metnin bir özü bir de görünüşü olduğunu bir kez daha iddia etmem gerekiyor **Yeni Hayat**'ın özü tanrısal mesaj; görünüşü ise birçok eleştirmenin çoğu zaman uydurarak da olsa aktardıkları bizi en fazla bilmece çözmeye götüren olaylardır: yolculuklar, kazalar, kırık kalpli bayiiler toplantısı, Dr Narin, saatler, sinemadaki cinayet, **Yeni Hayat** karamelaları, Canan, Osman, Nahit/Mehmet/Osman, Rıfkı Amca, demiryolları, çizgili çocuk romanları, Viranbağ, Sonpazar, Güdül ya da en fazla **Yeni Hayat** metnine yedirilmiş İbn Arabi, Dante, Rilke, Jules Verne alıntıları vb.

Yeni Hayat'ı okuyan ya da okuyup da üzerine yazan büyük bir kesim bu görünüş içerisinde boğulup gitmiştir. Ben tüm bu kalabalığı görmezden gelerek **Yeni Hayat**'ın "ruhuna" ulaşmak gerektiğini düşünüyorum.

Yeni Hayat'ın Eleştirel Okuması Yolunda Bir Deneme

Çok anlamlı bir metin, birbiriyle ilişkilendirdiği kavramların temsili (kodlanmış) açıklıklarıyla kurulamaz, kavramların simgesel belirsizlikleri ile kurulabilir Kavramları simgesel belirsizlikleri ile kullanan yazar için, her okumada başka bir anlama çıkan metin yaratma olanağı her zaman vardır Çünkü her seferinde birbiriyle ilişkilenen kavramlardan birinin anlamı değişmektedir. Bu değişme ilişkinin de niteliğini değiştirmektedir

Sorunun daha iyi kavranabilmesi için simgenin ne olduğunu belirlemek gerekiyor Afşar Timuçin simge üzerine yazdığı bir denemede şöyle bir örnek veriyor: "Puhu kuşu, Anka kuşu, Tuba ağacı, Herakles, Sisyphos, Prometheus birer simgedir. Prometheus insani güçlülüğü, Sisyphos direnişi anlatır. Anka kuşunu anımsayalım. Anka kuşu kırmızı bir kuştur, altın sarısı uzun tüyleri vardır Beyaz halkalı boynu çok uzundur. Erkektir. Yüzü insan yüzüdür Güzel seslidir Görüldüğü gibi pekçok kavramın biraraya getirilmesi ile kurulmuştur: onda insan kavramından, erkek kavramından, uzun kavramından, güzel kavramından bir şeyler vardır. İnsanoğlu bu simgeyi yazgının ya da tanrısal gücün insana sağlayabilecekleri iyilikleri anlatmak üzere kurmuştur " (Afşar Timuçin, Gerçekçi Düşünce Gerçekçi Sanat, s.14) Bu örnekten de anlaşılabileceği gibi, simge bir kavramlar birliğidir: "Simge sözler olduğu gibi, simge sesler, simge biçimler, simge davranışlar vardır Simge yetkin imgedir, yoğun bir biçimde, kendisinden beklenilmeyecek genişlikte fikirler barındırır."(age., s.13) Demek, kavramlar birliği, yeni bir kavramda temsil edilebileceği gibi seste, biçimde, davranışta da temsil edilebilir

İşte O. Pamuk romanının, kendi deyişiyle kurmuş olduğu bu zeka oyununun çözümüne giden yolun kapısı simgeleştirdiği kavramların, neleri nerde simgeleştirdiğini açığa çıkararak açılacaktır Felsefi arka planı yani tasavvuftan etkilenmiş bir idealistle karşı karşıya olduğumuzu unutmadan, eleştirel okumaya bundan sonra başlayabiliriz.

Romanın belkemiği sayılabilecek üç temel simge vardır: Melek, Canan, **Yeni Hayat**. **Yeni Hayat**, hem Rıfkı Amca'nın yazdığı kitap, hem insan hayatını belirleyen irade olarak kutsal bir kitap (Osman'ın hayatı yazılıdır Rıfkı Amca'nın **Yeni Hayat**'ında: Rıfkı Amca Osman'a, Osman bunu romanın sonlarında hatırlar, O'nu yazacağını söylemiştir), hem yeni hayat olarak: ölümden sonraki hayat, hem de bütün bunların toplamı olarak O. Pamuk'un yazdığı kitap: **Yeni Hayat**'tır.

Melek ilk önce anlatıcının peşinden koştuğu Canan'ı betimlerken biçimsel olarak belirir: "Beyaz gibi soluk bir renkte, ama beyaz olmayan ve başka hiçbir renk de olmayan bir elbise vardı üzerinde. Merdivenlere varmadan ona yetiştim ve yüzüne bir an yakından bakınca kitaptan fışkıran ışık gibi güçlü, ama yumuşacık bir ışık vurdu yüzüme. Bu dünyadaydım ve yeni hayatın eşiğindeydim."(s.23) Tasvir edilen melek değil, Canan'dır Daha doğrusu Canan, melektir. Aynı zamanda Canan, Canan'dır Daha metnin başında, iki önemli simgenin içiçe geçtiğini görmekteyiz. Açık yapıt için bu çok önemli bir olanaktır Metinde meleği izlediğimizde, onun defalarca, Canan'la kesiştiğini görürüz. s.47'de, anlatıcı, Osman, melekle konuşur: "Belki de melek, senin beni hafifçe çekip, usulca yönlendirip, zarifçe uyarıp almanı istedim." Bu iç çekiş bize meleğin bir islam meleği olduğunu, islam inancındaki meleklerden biri olduğunu göstermektedir: Azrail. Bunun kanıtlarını sıralayacağım. Ama önce, meleğin, islam inancındaki diğer melekler olarak da Canan kimliğinde göründüğünü, ancak baskın olanın azrail olduğunu belirtmem gerekiyor "Uzanmakta olduğum yerde kamyonla birlikte titrerken ve bazı aceleci bulutlar ve bazı telaşlı ağaçlar kadife geceyle aramıza girerken bu hareketli, hafif karar ışıklı ve ölülerle sarmaş dolaş mutluluk cümbüşünün, şakacı ve neşeli olduğunu tahmin ettiğim benim sevgili meleğimin gökten bir görünüvermesi, bana benim kalbimin

ve hayatımın sırlarını açıvermesi için kusursuz ve sinemaskop bir sahne oluşturduğunu düşündüm."(s.54) Açıkça burada islam meleklerinden söz edilmektedir Çünkü islam inancına göre aranan hayatın, yeni hayatın kitaptan öğrendiğimize göre ölümden sonraki hayatın kapısını ölümle açan melektir, azrail: insanı o öldürür s.59'da Osman, ölümün peşinden koştuğu yolculuklarından birinde, " bir melek beklediğimi anlattım bir dedeye" diye yazar Aynı sayfada romanın temel tezini sunan tekerleme ilk kez karşımıza çıkar: "Nedir zaman? Bir kaza! Nedir hayat? Bir zaman! Nedir kaza? Bir hayat, yeni bir hayat! Böylece neden daha kimsenin yürütmediğine şaştığım bu basit mantığa boyun eğerek garajlara değil, doğrudan kazalara gitmeye karar verdim, ey melek!" s.69'da Canan ile Osman melekten söz ederler Canan, "Meleğin gözleri her yerdedir, her şeydedir, her zaman oradadır " der Burada meleğin, islam inancının bir başka meleğini, günah ve sevap yazanını karşıladığını söyleyebiliriz. Osman, "Aradığım meleği kitapta okudum" der Ölümün, yeni hayatın peşinden koşan Osman'ın aradığı melek ise azraildir İslam inancının bütün melekleri gerçekten bir kitapta yazar: kutsal kitapta, Kuran'da. İşte burada hoş bir kesişmeye rastlarız. Osman'ın okuduğu kıtap **Yeni Hayat**'tır. Rıfkı Amca'nın ya da kendisinin (Osman'ın) ya da O. Pamuk'un yazdığı **Yeni Hayat**. Hangisi olursa olsun sonuçta, bu **Yeni Hayat** bir kutsal kitaptır s.65'de anlatıcı, Osman ya da Nihat/Mehmet/Osman/O.Pamuk, her neyse, "Kitap, ikimizin de hayatında, o otobüs yolculukları sırasında, güneş ya da su gibi gerekliliği ve zorunluluğu tartışılmaz temel bir şeydi ve orada aramızdaydı." der Hayatı var eden temel bir şey olarak betimlenir s.134'te aynı anlatıcı " sabahtan akşama kadar Kuran okuyan bir hafız gibi, başını hiç kaldırmadığı bir kitaptan" söz eder s.180'de anlatıcı aynen şöyle der: "Kitap ise, daha sonra gösterdiler, tek itfaiye aracının şöför mahalinde Kuran saklar gibi tutuluyordu." Sözü edilen **Yeni Hayat**'tır Yani **Yeni Hayat** kutsal bir kitaptır

Meleğin izini sürmeye devam edelim. s.76'da anlatıcı, "Doğru: Kazalar çıkıştır, çıkıştır kazalar.. Melek o çıkış anındaki sihirde görünür ve o zaman hayat dediğimiz kargaşanın asıl anlamı gözlerimizin önünde belirir " diye söz etmektedir melekten, yani azrailden. s.81'de ise karşımıza ilk kesişmeden daha önemli bir kesişme çıkar; ölüm anındaki bir kaza kurbanı Canan'dan melek diye söz eder: "Siz melekler ne kadar da korkunçsunuz! Ne kadar da acımasız, ama güzel! Bizler her kelimeyle, her eşyayla, her hatırlayış ile ağır ağır kuruyup, toz olup biterken, sizler ve tükenmeyen ışığınızın değdiği her yer, nasıl da zaman dışı huzurun içinde kalabiliyor Onun için kitabı okuduk okuyalı, talihsiz sevgilim ve ben, otobüs pencerelerinden, bakışlarınızı aradık. Senin bakışlarını melek, çünkü kitabın vaad ettiği eşsiz an, şimdi görüyorum ki, buymuş. İki diyar arasındaki bir geçiş zamanı. Ne oradayken, ne de buradayken; ben şimdi, hem oradayken hem buradayken anlıyorum çıkış denen şeyin ne olduğunu; huzurun, ölümün ve zamanın ne olduğunu ne mutlu anlıyorum. Daha da gül bana melek." Ölmekte olan kadın bu söylevi Canan'a çeker Canan, melektir: azrail. Canan'ın bu denli çok melek olarak görünmesi, bende, onun daha bütünsel bir metafizik güç olduğu kuşkusu uyandırdı. O.Pamuk, bunu daha romanın başında itiraf etmişti oysa: "Canan'ın adının, hem sevgili hem Allah anlamına geldiğini bilmeyenlerle dostluğu kestim."(s.43) Canan'ın çok nadir olarak da olsa, roman içinde, aşkın özne ya da daha bütün tanrı olarak da görüldüğü böylece açığa çıkıyor s.52'de Osman, " mutlulukla bu dünyayı seyrettim Canan(Allah, bn), seni severek." demektedir s.58'de de tanrı ile gözgöze gelmenin ışıltısı"ndan söz etmektedir ki, Canan'ı aradığına göre, bu Canan'la da gözgöze gelmenin ışıltısıdır İslami tasavvuf düşüncesi, en yüce sevgili olan tanrıya (canana) varmak üzerine kuruludur Bunun için dervişler yollara düşerler O.Pamuk romanında varolan yolculuk bu aynı yolculuktur: tanrıyı arayışın yolculuğu. Canan'ı arayış olarak başlayan bu serüven, canana kavuşma olarak yazarın keşfedebildiği tek yolla, ölümle biter Tasavvuf düşüncesi dünyevi yaşam içinde de aşkın özne olunabileceğini varsayar Romanda bu cananın, Osman'ın aradığı sevgilinin, Almanya'da Samsunlu doktorla yaşamayı tercih etmesinde temsil edilir s.204'de anlatıcı, Osman, Nihat/Mehmet/Osman'ı, sevgilisi Canan'ın sevdiği adamı öldürmek üzereyken, ona meleğin kim olduğunu sorar: "Bunu ona sormadım, melek, senin kim olduğunu sordum. `Kitabın yazdığı melekle karşılaşmadım hiç` dedi bana. `İnsan ölürken belki bir otobüsün penceresinden görebilir `" Açık, melek: azraildir s.213'de de anlatıcı, "Böylece melek, Canan'ı elde edebilmek için değil, sana inanmadığı için onu istasyon yolunda zımbalayacağımı düşündüm." der Ama istasyonda öldüremez, Osman, Osman'ı sinemada öldürür

Yeni hayat ölümle birlikte anılmaktadır romanda. s.24'de "gidilen ve geri dönülen dünya"dan söz edilmektedir s.25'de "O dünya var!" s.51'de "Ölmek buysa ben yeniden doğdum." der Osman. s.251'de "büyük tasarımcı"dan, s.273'de de bir kez daha o gizemli tekerleme ve melekten söz etmektedir: "Nedir hayat? Bir zaman! Nedir zaman? Bir kaza! Nedir kaza? Bir hayat, yeni bir hayat.. O yeni ışıkta, otobüsün sağ ön camında meleği gördüm." Bu Osman'ın ölümle karşı karşıya geldiği, tam da gerçeği bulmuşken, ölüme yenildiği andır İşte bu son tezlerimizi bütünüyle kanıtlamaktadır "Polis ve jandarma araçları arasından, ters dönmüş otobüslerden birinin kara tekerleklerine bakarken yeni hayatın ve ölümün hoş kokusunu aldım."(s.59-60)

Yeni hayat, ölümdür ölümden sonraki hayattır

Ölümden Önce Ne Yapmak Gerektiği Üzerine

Kitabı okuyan ve buna rağmen "hayatı kaymadan" yaşayan Samsunlu doktor, yalnızca Osman'ın ona gıpta etmesi yüzünden değil, sonunda cananın gelip onu bulması yüzünden de **Yeni Hayat**'ın bize verdiği öğüttür Israrla yeni bir dünya isteyenlere, yani devrimcilere, yeni hayatı ve ülkeyi yazının ötesinde aramak boşunaydı."(s.208) öğüdünü vermekle yetinmez O.Pamuk: Postmodern bir anlatıdan beklenemeyecek tarzda da olsa, nasıl yaşamamız gerektiğini gösterir Doğulu O.Pamuk, Samsunlu doktorun şahsında bize tevekkülü öğütler Aynı öğüt Canan'ı(cananı: tanrıyı) arayan Osman/Nahit/Mehmet/Osman/O.Pamuk'un, romanın sonunda tek gerçek mutluluğun karısı, çocukları ve işi olduğunu keşfetmesiyle yinelenir: "Oysa ben evime dönmek istiyor, yeni bir hayata geçmeyi, ölmeyi hiç mi hiç istemiyordum."(s.275)

İleti açıktır: İki hayat vardır, ölümden önce ve ö-

lümle başlayan. Ölümden önceki hayat, içinde olduğumuz hayattır, değiştirilemez. İnsan, içinde yaşadığı toplumsal koşullara boyun eğmeli, eşi, işi ve çocukları ile "mutlu" yaşamaya bakmalıdır. Bunun ötesinde tahayyül edilebilecek ölümden başka bir hayat, ütopya yoktur. Bu hayatda, yeni bir dünya arayışına çıkmak densizliktir. "İnsanların çoğu aslında ne yeni hayat isterler ne de yeni bir dünya. Bu yüzden kitabın yazarını öldürdüler "(s.70)

Yavaş yavaş, söylenecekler bitiyor. Metin yani O.Pamuk'un **Yeni Hayat** adlı romanı gerçekçi olmadığı için tip ve kurguyu dikkate almadan (gözardı ederek) yazmakta sakınca görmedim bu eleştiriyi. Kurgu belli bir zaman ve mekana oturmadığı için, eleştirel okumayı da yer ve zaman yerine sayfa numaralarını belirterek geliştirdim. Yine de, O.Pamuk'un varolduğunu iddia ettiği dehşetengiz zekasının, basit oyunlardan ibaret olduğunu göstermeden edemeyeceğim. Örneğin Viranbağ, s.16'da geçer ilk defa. Osman, artık bu Osman'ın tek bir ve aynı adam olduğunu biliyoruz, aynen şöyle der: "Dün babam öldü. Bugün gömdük. Boktan herifin tekiydi, hep içerdi, annemi döverdi, bizi burada istemedi, ben yıllarca Viranbağ'da yaşadım. Anlatıcı Osman, Osman'ı s.215' de Viranbağ'da öldürür, s.213'de de öldürdüğü Osman'a şöyle demiştir: "Biliyor musun, pekçok kereler kitabın beni anlattığını, hikayenin benim hikayem olduğunu düşündüm." Bu kitabın yazarı Rıfkı Amca, s.16'da geçen söylevin yazarı da Rıfkı Amca'dır. Yani Osman da bir kahraman değil, simgedir. Romanın son cümlesinden de kahramanın ölmesi gerekirken ölmediğini, dolayısıyla bu kitabı yazanın kahraman(O.Pamuk: Osman) olduğunu anlarız. Ölümden de daha s.10'da söz etmektedir O.Pamuk. Gerçekten de bu kitapta O.Pamuk, kendi ölümünü göstermekte haklıdır. Bu durum ileri sürdüğüm tezleri daha tutarlı kılmaktadır kanımca. **Yeni Hayat**, postmodernizmden köylüce yararlanmak isteyen yazar için romancılığının doruğudur. Aynı zamanda da bir sondur: "Daha sonra, kitabın anlattığı dünyaya bütünüyle girdiğimde, karanlıkla alacakaranlık arasından çıkan bir melek gibi ölümümü gördüm. Kendi ölümümü.. "(s.10)

Bu ölüm, doğduğu da tartışmalı olan, romancı olarak Orhan Pamuk'un ölümüdür.

DÜZELTİ

Geçen sayıda yayınlanan "Ayaklanma, İdeoloji ve Estetik" adlı yazıda, anlaşılabilir diğer hatalar yanı sıra düzeltilmesi gereken aşağıdaki dizgi hataları yapılmıştır. Okurlardan özür diliyor, doğrularının aşağıdaki gibi olacağını belirtiyoruz: 1. Yazının başlangıç bölümünün üst başlığı, "Giriş" olacaktır. 2. Yazının (1) numaralı bölümünde, sanki bir paragrafmış gibi çıkan "Önce eylem vardı." aforizması, epigraftır. 3. Yazının (2) numaralı bölümü, ikinci paragrafı dördüncü satırından devamla, "diye ya da `gerçekliğin insanlar tarafından özümlenmesinin bilimidir` diye tanımlıyor." şeklindeki bölüm çıkmamıştır. 4. "Sonuç Yerine" adlı son bölüm, (3) numaralı bölüm olmasına rağmen, bölüm numarası ve aynı bölümde yer alan "Hayat ağacı yeşildir" şeklindeki epigraf çıkmamıştır.

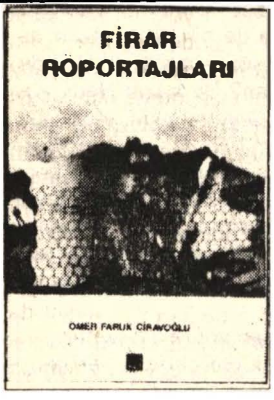

Firar Röportajları Ö.FARUK CİRAVOĞLU / 104 s.

Gecekonduda geçen bir çocukluk. Sinemaya gidilir, bir kız sevilir. Bunalınır geç saatlere kadar kahvede. Ana bitkin dönmüştür çamaşırdan. Baba haftada üç gece gelebilir eve. Arkadaşlıklar ve özlemler vardır. Değişir kasetler ve küfürler. Heyecanlandırıcı bir şeydir yaşamak. Yeni şeyler umdurarak geçer. Bir ucu köy duygularına dayalıdır. Bir ucu akıntısında büyük kentin. Her türlü koşulu zorlayarak 12 Eylül'ün zindan duvarlarını canlarını dişlerine takarak aşıp geçmişler arkadaşlarıyla... Konuştuğum insanlar Kırşehir'den Amsterdam'a giden yolda günümüz Türkiyesi'nin önemli olgularından biri olan mülteciliği ve mültecilerin dramını anlattılar. Mültecilik nasıl biter, ya da biter mi, hayat sürüp giderken? Hayatın ve kavganın sırrı nerede? Neden bazı insanlar özverilidir? Yaşamak, yaratmak, mutlu ve aydınlık yürekli olmak nasıl öğrenilir?

Eski Zaman Eşkıyaları

MUHSİN KIZILKAYA / 122 s.

Dağlara gideceğiz. Başı göğe ermiş dağlara... Dağların öykülerini dinleyeceğiz. Dağ yasalarının kendince işleyen kurallarına dalacağız. O yasalar ki yalnız sahipleri için işler. Hiçbiri henüz yazılmadı, hiçbiri kayda kuyda geçmedi. Yasalar kendiliğinden oluştu. Geldiler, geçtiler. Geliyorlar ve geçiyorlar. Gelip geçenler, yeni gelenlere rehber oldular. "Malabadi Köprüsü", "Ejderhayı Kovalayanlar", "Zap Boyları" ne yapıyorlar şimdi. Okuyacağınız öyküler, onların anlatılarıdır. Tarih içinde yaşanan, ama tarihsel bir belge niteliği taşımayan anlatılardır. Herkes kekliğe düşman, keklik hâlâ kendine...

SEL YAYINCILIK - Babıali Cad.. 20/1 Cağaloğlu - İstanbul Tel. (0212) 511 10 05

"Diriler Mezarlığı"nda İkinci Kez Dolaşırken

Güngör GENÇAY

Benim yaşamımda, Beethoven'e ulaşmamın yolunu Borodin açmıştır. Gençlik yıllarımda, Şan sineması'nda iki haftada bir klasik batı müziği konserleri verilirdi. İşte orada dinlediğim Borodin'in "Poloveç Dansları"ndan sonra bu müziğe kulak vermeyi sürdürdüm.

Yazın alanına ilgi duymamın yolunu hangi edebiyatçı açtı? Şimdi belli bir adı anımsayamıyorum ama, birçok yazarın yüreğime ve aklıma güzellikler aşıladığını çok iyi biliyorum. Bu sanatçılardan biri de Fahri Erdinç'tir

Diriler Mezarlığı'nı, yazarın ölümü sonrasında bir kez daha okuyorum.

Kitap; ikisi tarihsiz, biri 1948 diğerleri ise 1960' dan sonra kaleme alınmış on altı küçük öyküden oluşuyor

" Devrek No: 1" adını taşıyanı, yazarın Ankara hapishanesinde bulunduğu kısa bir dönemde Zihni Anadol'a ilişkin bir anının öyküleştirilmiş biçimi. Erdinç, **Kalkın Nazıma Gidelim** adlı kitabında "1947 Haziranında hapis yattım Ankara'da, Cebeci' de. Kule altına solcuları koymuşlardı. Üç solcu. Biri Zihni Anadol, biri Nihat Balyoz. Üçüncüsü adını söylemesek de olur artık - sınıf değilse bile, çizgi değiştirmiş. Üçü de ekmeklerine Nazım'ın şiirini katık ediyorlardı o zaman içerde. Bu katığın tadını bildiğimi çabuk sezdiler." diyerek olayı biraz daha açımlıyor.

Diğer iki öykünün de yurtdışına çıkmadan önce yazıldığını, gözlemlendiğini ya da oluşturulduğunu kabul edersek; geri kalan on üç öykünün, Erdinç' in 1949' da yurtdışına çıkmasından sonra kaleme aldığı, özünün güncel takvimle de bağlantılı olduğu anlaşılır O zaman aklımıza; ülkenin dışında olduğu halde, yazarın gerçeklerle nasıl bu denli içiçe bulunabildiği, günlük olaylara değgin eğilip, bunlardan sanat ürünleri yaratabildiği soruları geliyor.

İçinde sanatçı duyarlığını, aklını, aykırılığını ve toplumsal ilişkileri ile sanatın teknik ve estetik boyutlarını da taşıyan sorunun yanıtını, yazarın kendi ağzından dinleyelim:

" Biricik kaynağım, memleketimin ve halkımızın kafamda ve yüreğimdeki yaşantısı, özlemleri, umutları, amaçlarıdır. Ben bu amaçları gerçekleştirme kavgasında, bunları karınca kaderinde dile getiren sanatçı gözüm ve gücümle katılmaya çalışıyorum.

Yurttan ırak olmakla gözlerim kapalı durumdaysam orda olup bitenlere, buna kaçınılmaz bir körlük de diyebilirsek, işte bu körlüğün karanlığında bile, büyüyeni, çarpışanı, gelişeni görebilmek. Görebildiğimi yaza yaza da ışımak ve ışıtmak... İşte burada hiç de küçümsenmez bir yardımcım var· Sözlü ve yazılı memleket yayınları... Bunlarda gördüğüm nice, okuduğum nice haberler var ki, beni alabildiğine etkiliyor, eski izlenimlerimi tazeliyor, yerli ve konkre olayları genel davalarımız yönünde geliştirmeme önayak oluyor... 'Gazete Fotoğrafları Üstüne Hikayeler' deyişimin nedeni bu... Bunlara 'Yazıya Çevrilmiş Fotoğraflar' da diyebiliriz. İsterseniz hikâye de demeyebiliriz. Benim fotoğrafı, yazıya çevirmemin nedeni ve bundaki payım, gazeteci gözlemimin ürünü olan haberi, onun özünü, sanatçı bir biçimde, daha ömürlü toplumsal gerçekçi yazılar haline getirmek çabasıdır. Peki, kitapta böyle sunabildiğimi zannettiğim yazılar, dil, üslup ve kompozisyon bakımından geleneksel hikâye normlarına uygun mu? Değil diyenle hiç çekişmem. Ben geleneksel hikâyeye bilerek röportaj, senaryo ve hatta polemik elemanlarını katıyorum... Gerekli gördükçe tarih de koyuyorum, rakamlarla da çalışıyorum, kronolojik, ansiklopedik detaylara bile yer veriyorum... Böylece hikâyenin politik omurgası, toplumsal gerçek adına bir harman, bir sentez oluyor. Hatta sizi hangi olaya götüreceğimi, hangi sorunlara parmak basacağımı, önceden söylemekten kaçınmadan, beni belli hikâyeye götüren fotohaberi de eh başa koyuyorum. Bununla demek istiyorum ki, işte efekt kaygım yok, bir hikâyenin eni sonu söyleyeceğini de size önceden açıklamaktan çekinmiyorum. Önemli olan, hikâyenin tümünde söyleyeceğidir, daha da iyisi bitiminden öteye okuyucuyu düşündürecekleridir. Sanat yapıtında kahraman dediğimiz kişinin hayatına, serüveninin başladığı yerden sonra da girebileceğimiz gibi,onun sonuçlanmasından önce de susabilir veya sonra da konuşabiliriz. Sanırım 'Kokaryakıt ve Sputnik' hikâyesinde de böyle oluyor... Eğer bunu on yıl önce yazsaydım, hikâyede efekt kaygısıyla, Elif kızın ölümünde sözü bağlardım. Oysa benim aradığım salt Elif kızın öldürülmesi nedeni değil. Burada, genel olanı nice Elif kızlarımızı öldüren nedeni, geriliğimizi aramak için söze devam ediyorum ve bu geriliği tezek ve sputnik arasındaki ölçüsüz mesafe planında bulup göstermeye çalışıyorum... Bu yoldan hikâyeye kardeş biçim ve elemanların da yardımıyla bir sentez aramak, bence geleneksel hikâye normlarını küçümsemek değil, olsa olsa azımsamak ve biraz zorlamaktır "

Şimdi, bu gerçekçi yazarın, öykülerinin özünü bugüne dek uzatalım. Öykünün konusunu oluşturan özün şimdilerde ne durumda olduğuna bakalım. Bu karşılaştırma, hem dokunun günümüze varan konumunu ortaya koyacak, hem de yazarın aydınlatmacı gücünü gösterecektir.

"Devrek No:1" de yazarın adını vermediği üçüncü kişi David Nae'dir. O günlerde çok az kişinin çizgi değiştirmişliği bile kınanmaktadır. Oysa ki şimdilerde çevremize bakındığımızda, yol değiştirmelerin çok doğal sayıldığı bir ortamda yaşadığımızı, hatta bu yol değiştirmelerin çoğunlukla çıkar zeminine oturduğunu görürüz.

"Kan Damarı Pıhtılaşmıştı" öyküsü, işkence gören ve konuşmamak için hücresinde şişleriyle dilini parçalayan bir devrimciyi anlatır Bu öykü, uzun yıllar eski tüfeklerden Hüsamettin Dinç'in yanında yaşamını sürdüren, kendisi de eski bir tüfek olan "Deli Memet"i hatırlattı bana. O da konuşmamak için bir teneke parçasıyla, kapatıldığı hücrede dilini parçalamıştı. Ama Aziz Nesin'in **"Benim Delilerim"** adlı kitabına, konuştuktan sonra böyle bir davranışı yapan pişmancı olarak geçmişti nedense.

Günümüzde ise işkence teknolojisinin ne boyutlara vardığını, çoğu zaman tüm aile bireylerini de içine aldığını, yöntemlerinin bilimsel araştırmalar desteğinde ne denli geliştiğini bilmeyen yok gibidir.

"Cumhuriyet Yazısı" adlı öyküde köylülerin, sondaj yapmakta olan Amerikalıları kovuşları ve ayrılmak zorunda bırakışları anlatılır Bugüne gelindiğinde, bırakın üsleri ve silahları, ekonomiyi ve okulları, yatak odalarımıza dahi girdiğini görüyoruz onların. Peşkir atmışız, sahibimizin "aport" demesini bekliyoruz.

"Sabotaj" halkın devletle olan ilişkilerindeki yozlaşmayı dile getirir Günümüzde devlet kurumları hizmet ilkesini yitirmiş, birer çıkar kurumları biçimine dönüşmüştür Bu yozlaşmanın ne ölçüde derinleştiğini, herhangi bir devlet kurumuna başvuran herkes çok iyi bilmektedir.

"Agop Usta", işkenceyi kendi mesleki olanakları ölçüsünde engellemeye çalışan namuslu bir aydını ve karşılaştığı faşizan baskıları anlatır. Sayıları giderek azalsa da, bu tür insanlar hâlâ dünyamızda yaşamaktadır.

"Marşal Katırı", traktör ve onlara sahip olan ağaların rezaletini, yoksullaşan ve ekmek derdine düşen köylüyü anlatır. Ne var ki, ikibinin kapı eşiğinde, yedek parça yoksulluğumuz sürmekte, teknik bilgilerimiz yerinde saymakta, uydu olmuşluğumuz biraz daha pekişirken köy ağaları, şehir ağalığı yolunda ilerlemektedir.

"Diriler Mezarlığı", yurt içi ve yurt dışı göç sorununu; "Trafik", bireysel ve kurumsal ilişkiler içinde yaşanan trafik keşmekeşliğini, "Cennetlik Pabuçlar", batıl inanışları, "Kokaryakıt ve Sputnik" ise uzay araçları teknolojisinin verisi olan Sputnik'in gözleri altında tezekle kış mevsimini geçirmeyi amaçlayan insanları anlatır.

Bugün, Anadolu'muzda tezek yapımı aynı hızla devam etmektedir Trafik rezaleti daha bir yoğunlaşarak insanların yaşamları içinde durdurulamaz görünümü verilen anarşist tabloda yerini almıştır Batıl inanışlar ise, çıkar hesaplarıyla bütünleşerek bir ülkenin kimliğini tehdit eder boyutlara gelmiştir

Kitaptaki öykülerin her biri günümüze doğru çekildiğinde, aynı acı gerçeklerin günümüzde daha bir etkinlikle sürdüğü görülüyor Bu olgu, yazara, uzak ve doğru görüşlü olmasından ötürü fazladan bir değer kazandırsa da; bugünde yaşayanlar, yani bizler için çok acı vericidir Nitelik olarak yerinde saymışlık, bu memlekette yaşayanları, özellikle sanatçıları, aydınları ve ilerici demokratik kuruluşları önce düşündürmeli, sonra da iyi ve güzel şeyler yapabilmenin eylemine itmelidir. Yılgınlığı ve karamsarlığı varlığımızdan atarak elbette. Çünkü, bütün bu acıların, kötülüklerin ve yozlaşmaların ortasında dahi, düşüncelerimizin ve yüreğimizin içini umutla doldurmak zorundayız.

"Diriler Mezarlığı: Öyküler, Fahri Erdinç, Hür Yayınevi, İstanbul-Bulgaristan:1964

HALKIM DÜNYA HALKI

Kurşunlarınızla ölürüm ben
Yanar kül olurum göz nurum
Ormanlarım, ekinlerim
Kül olur kemiklerim
Yaşar bu dava

Yaşıyor türkülerimizde
Demirci Kawa
Derisi soyulan Nesimi
Sazı darağacında dillenen Pir Sultan
Öldürdünüz at sırtında
Ana karnında çocuklarımı
Yele verdiniz yanık küllerini
Top eylediniz Hüseyin'in başını
Aktı gözyaşları Şeyh Bedrettin'in

Filistin askısına asın beni
Aksın toprağa kanım
Kanımla sulansın karanfiller
Kokusunu dağlara salsın
Alır o kokuyu gül yanaklı çocuklar
Basarlar ellerini yere
Kol kola girerler kardeşçesine
Ve yürürler güne

Ben ölürüm bombalarınızla
Şırnak'ta, Dersim'de
Zaho'da havalanır külüm
İstanbul Gazipaşa'da akar kanım
Kuşlar ve ormanlar yanar benimle
Solgun bir deste gül gibi halkım dünya halkı
Külüm barış ve özgürlük tohumu
Rüzgar saçtı yedi kıtaya

Ben çağın ağulu bombalarıyla ölürüm
Ayaklanmış çocuklar
Türkü söylüyor Fırat boylarında
Eşlik ediyor Ege'nin iki yakası
Sakarya çayı anlatıyor gelecek bahan

Çocuklar Çocuklar mezarımın başında
Nazım'la Ahmed Arif'e sofra kurmuşlar
Can Yücel'de destur alıyorlar
Yanaklarında güller açarken yeniden dünyamın

Molla DEMİREL

Sol Neden Birleşemiyor?

Kaan ARSLANOĞLU

" Gençlikte olur puştluk.
Türk Atasözü (1)

İnsancıl, bir kültür sanat dergisi. Sayfalarında estetik, felsefe, kültürle ilgili yazılara, şiirlere, öykülere, yazın eleştirisine yer veriliyor. Toplumumuz düşünceye, fikri tartışmaya, güzel sanat ürünlerine, dürüst ve nitelikli sanat eleştirisine aç. Dergi o yüzden büyük ilgi görüyor. 80 sonrasında her şey yasak, her şey sansürlüyken muhalefet odağı sanat ve mizah dergilerine kaymıştı. Bugünkü durum öyle değil. Ülkede yine sansür, yine ağır baskı koşulları hüküm sürmekte. Ancak çok sayıda politik ve ideolojik dergi, gazete yayınlanabiliyor, okuyucularıyla buluşabiliyor Bu nedenle **İnsancıl**'ın gördüğü ilgi 80 sonrasındaki gibi yansımış bir ilgi değil. Doğrudan özünden, işlevinden kaynaklanan bir ilgi. Yineleyeceğim; ülke insanının düşünceye açlığından kaynaklanan bir ilgi.

İnsancıl doğrudan politika yapmıyor İlerde yapmaya niyetli de değil. Buna karşın doğrudan politika yapan birçok gruptan bazı açılardan daha etkin, bazı açılardan onlara yakın etkinlikte. Merkezden hiçbir ileti almadan çeşitli kentlerde insanlar kendi inisiyatifleriyle **İnsancıl** temsilciliği açıyorlar, ciddi, çalışkan örgütlemeleri hayata geçiriyorlar Pek çok konuda zengin, derinlikli fikir üretiyorlar, her konuyu açık ve dürüstçe tartışıyorlar.

Bunları söyleyerek **İnsancıl**'ın işlevini abartmak gibi bir amacım yok. Politik mücadele, doğrudan politik eylem bizimki gibi bir ülkede çok çok zor Politika alanı tümüyle farklı bir alan. Farklı kuralları, farklı zemini olan farklı bir etkinlik. Biz basketbol oynuyoruz, politikler boks yapıyor Bazı sorular yöneltiliyor bizlere: **İnsancıl** neden politikaya girmiyor? **İnsancıl** neden bir parti kurmuyor? gibi. İstekler bazen yarı şaka da görünse kendimi o sorulara, önerilere yanıt vermek durumunda hissediyorum. Böyle bir değişiklik, bir şeyi çok iyi yaparken, daha üstün, daha saygın görülen farklı bir alanda üçüncü sınıf işler yapar duruma gelmek sonucuna varır. **İnsancıl** farklı ve çok işlevsel bir çizgi yakalamış. Alanında tek. Bugünkü işlevini bana göre çok iyi yerine getiriyor Böyle kalmalı ve sahasında kendini daha da geliştirmeli. Elbette bu, **İnsancıl** yazar ve okurlarının tek tek istedikleri yerlerde politika yapmalarına engel değil.

İnsancıl farklı bir alandayken bazı iddialı politik hareketlere yakın düzeyde etkinlik örgütlüyorsa, bazı konulardaki tartışma düzlemi -ki bu bazı konular çok temel konulardır- hemen tüm sol akımların tartışma düzleminden yüksekse; bu **İnsancıl**'ın başarısıdır, alçak gönüllülüğe gerek yok. Fakat daha önemlisi, daha üzücü olanı, Türkiye solunun ayıbıdır O da açık.

Ülkede sol nitel ve nicel anlamda elliler öncesinden bu yana en kötü yıllarını yaşıyor Oysa sisteme muhalefet eğrisi kimsenin gözlerden saklayamayacağı sürekli bir yükseliş içinde. Yazık ki ülkede sisteme muhalefeti sağ, milliyetçiler ve dinciler örgütlüyor; Başbakan ve sistem medyası bile sisteme karşı göstermelik söylemler geliştiriyor Ülkenin sola her zamankinden daha çok gereksinimi varken solun nitel, nicel, ahlaki çözülüşü devam ediyor Kanımca buna yol açan etmenlerin başında solun bölünmüşlüğü geliyor. Neden sonuç döngüsü içinde bu önerme de tartışılabilir tabii. Solun bölünmüşlüğünün nedenlerinden biri de kalite düşmesi, sayı azalması. Ancak sorunu irdelemeye de bir yerden başlamak gerek.

Birçoklarının gördüğü gibi solda (sosyal demokrasinin solundaki solu kastediyorum) ciddi bir birleşme sosyalist potansiyeli, birleşen akımların aritmetik toplamı kadar değil, hiç abartmasız aritmetik toplamın beş-on katı kadar güçlü bir ivmeyle harekete geçirecek. Bunun için soldaki tüm akımların birleşmesi bile gerekli değil. Birkaç ciddi odaklaşma yeterli. Ama

mümkün mü? Yazık ki yakın zamanda olasılığı kuvvetli görünmüyor Neden?

Solun Birleşmesi İçin Uluslararası Koşullar Uygun Değil

Uluslararası sol çökmüş, çözülmüş durumda. Uluslararası ilişkilerde bazı kurallar geçerlidir Siyasette özellikle ağırlıklıdır bu kurallar Politik akımların uluslararası niteliği vardır Bazı politik merkezleşmeler söz konusudur ve etkiler bu merkezlerden tüm dünyaya yayılır Bizim ülkemiz Osmanlı'nın çöküş döneminden bu yana önemli bir politik bir merkez haline gelememiştir Bizim politik akımlarımız dışarıdan etkilenmiştir, ya da dışarıdaki merkezlerin uzantısı olmuştur Buna bir eleştirim yok. Sol zaten enternasyonalisttir Dış etkilenmeyi ayıp saymaz, aksine özünün gereği sayar

Geçmişte uluslararası sol birkaç parçayken, her parçanın Türkiye'de de uzantıları vardı. Bu doğaldı. Fakat her ne hikmettense o zaman da her uluslararası akımın ülkede beş altı temsilcisi bulunurdu. Bu nedendi? O da ayrı bir tartışma konusu. Önümüzdeki sayfalarda belki bir fikir çıkabilir Ancak şimdi dışarıda uluslararası ciddi bir akım bulunmuyor Dışarıdaki sol da varlığını korumanın derdine düşmüş. Bazıları bir dönem bu durumun Türkiye'deki solun birliğinin önündeki engeli kaldırabileceğini düşündüler Ancak öyle olmadı Kulaklarını yabancı radyolara dayıyorlar diye eleştirilen gruplar radyosuz da idare edebildiler Öte yandan ülkemizdeki sol dünyanın merkezi olma durumundan çok uzak. Böylesi etmenler birleşmenin zeminini büsbütün kayganlaştırıyor, sosyalist ruhu zayıflatıyor

Dünya Solunda İlk Ciddi Ayrılıklar, Enternasyonalizm Ruhunun Zayıflaması, Çıkarcı Siyasetin Meşrulaşması:

İkinci ve Üçüncü Enternasyonalin ayrışması Marksist solla, bugünkü adıyla sosyal demokrasinin ayrışmasıdır; yazı sosyal demokratların birliği konusuyla ilgili olmadığından söz konusu ayrım, konumuz açısından incelenmeyecektir Marksist solda ciddi ayrımlar Sovyet devrimi ve sosyalizmin Sovyetler Birliği'nde inşası sürecinde ortaya çıkmıştır Tek ülkede sosyalizm olur mu olmaz mı tartışmasını da pek anlamlı bulmuyorum; denenmesi gerekirdi ve denenmiştir

Ekim devrimi ve ardındaki iç savaşlar sonrasında devrimin ateşi pek çok insanın ruhunda kısa zamanda sönmüştür Her devrimin başına gelen şey Ekim devriminin de başına gelmiştir Bunun ardından bürokratlaşma sorunu ortaya çıkmıştır Bürokrasiye, devrim ve sosyalizm ruhunu öldüren bürokratlaşmaya karşı ilk mücadeleler Lenin döneminde başlamıştır, ancak olumsuz süreç durdurulamamıştır Stalin döneminde bir yandan bürokratlaşmanın, bir yandan sosyalist bilinç kazandırılamamış geniş kitlelerin sosyalizme karşı kendiliğinden ve zaman zaman örgütlü yığınsal direnişinin arttığını görüyoruz. O dönemde bürokratizme ve karşı devrimci yığınsal direnişe karşı sert önlemler alınmıştır, çok kan akıtılmış, çok can yakılmıştır Ancak bu mücadele özünde bürokratların bürokratlara karşı kanlı bir mücadelesi olmaktan öteye geçememiştir yazık ki ve arada birçok gerçek komünist de canından edilmiştir Sonunda sosyalist ahlak derin yaralar almaya başlamış, Komünist Partiye güven duyguları gönüllerde kırılmaya yüz tutmuştur

Kitap fuarında karşılaştığım yaşlı bir dostum bana, çok gerilemişsin ' dedi geçenlerde. Neden? diye sordum. **İnsancıl**'ı, **İnsancıl**'la birlikteliğimi kastederek, Sen Stalinci olmuşsun diye izah etti. Kalabalıktan ve zaman azlığından neden Stalinci olduğumuzu öğrenemedim. Bunu belki kendisi de bilmiyordu.(2) Bizde insanları ve grupları etiketlemek her kuramsal ve pratik sorunu çözer bitirir.

Ben geçmişte Stalin'i çok az hatalı görürdüm, şimdi ise pek çok hatasını biliyorum, kavrıyorum. Yine de onu, Kruşçev, Brejnev'den farklı görürüm, Kruşçev-Brejnev'i de Gorbaçov, Yeltsin soytarılarından. Geçmişte ben Sovyetler Birliğini sosyal emperyalist bir ülke, uzantılarını da sosyal faşist olarak değerlendirirdim; şimdi öyle değerlendirmiyorum. Çünkü sorunu sosyalizm deneyi sorunu olarak görüyorum. Sorunu kişilere de indirgemiyorum doğrudan. Sistemin, deneyimin sorunları olarak görüyorum. Sovyet modelinden daha iyi bir model çıksaydı dünyada ve şimdi de yaşasaydı o model; belki ben eski Sovyetler Birliği'ne 'sosyal emperyalist' demeye devam ederdim. Çünkü sosyalist model olarak daha iyi bir model gösterebilirdim herkese. Şimdi gösteremiyorum. O durumda sorunu Sovyetler'in sorunu, dışımdaki bir sorun olarak değil, kendi sorunum olarak görüyorum. Stalin sorununu da öyle kavrıyorum. Hatalarını görüyorum, ama o koşullarda başka ne yapılabilirdi diye sormaktan da kendimi alamıyorum. Bunu nesnel bakış açısı adına soruyorum, sosyalizm deneyinin nesnel değerlendirilişi adına soruyorum, Stalin'i aklama amacıyla değil.

Stalin'e nereden geldik? **Stalin** solda siyasi çıkarcılığın, fırsatçılığın büyük babasıdır Kuramsal siyasi paranoyanın dizi cinayetlere dönüştürülmesi uygulamasının en büyük ustasıdır İşte onu anlatmaya çalışıyordum. Stalinizm sosyalizmde çöküşün (geriye dönüşün, her neyse) başlatıcı kafasıdır İnanmış Stalinistler sosyalizme sonuna dek, (kendilerini ölüme atarcasına ve atarak) sahip çıkmışlardır, bir bölümü sonuna dek samimi davranmıştır; ancak samimiyet politikada belli yerden sonra ne anlama gelir ki... (Sovyetler'in Stalin'den sonra birden bire bozulduğu savı çocuklara layık bir masaldır; ben de yıllarca kandım bu masala.) Bugün solda birliği engelleyen, solun güçlenmesini ketleyen anlayışların önemli bir bölümü Sovyetler'de ve Dünya solunda otuzlu, kırklı yıllarda kazanılan kötü alışkanlıkların eseridir

Söz konusu alışkanlıklar Sovyet devrimini yapan devrimci önderlerden büyük bölümünün ajanlık suçlamasıyla öldürülüşüyle başlar Öyle ki Ekim devriminin değerli liderlerinden birçoğu, işkenceyle alınmış ifadelerinde Amerikan ya da İngiliz ajanı gerçek kimliklerini itiraf etmişlerdir!!! Onların resimleri fotoğraflardan silinmiş, emekleri tarih sayfalarından yok edilmiştir; buna da sınıf mücadelesi adı verilmiştir Hitler Almanya'sı ile Sosyalist Sovyetler Birliği başka bir ülkenin paylaşılması (bu ülke barış pastası rolü oynamıştır) temelinde anlaşmışlar, buna da eşsiz bir akılcı sosyalist taktik adı verilmiştir O dönemde çeşitli ülkelerdeki komünistlerden dünya halklarının baş düşmanı olarak müttefikleri görmeleri istenmiş, tüm dünyada faşizme karşı mücadele tatil edilmiştir Sonra Almanya'nın, o eşsiz taktiği bozması üzerine komünist politikalar da değiştirilmek durumunda kalınmıştır Ancak savaş biterken bu kez de Fransız, İtalyan ve Yunanistan komünist devrimleri 'demokrasi gücü dost ve

müttefik' Amerika ve İngiltere'ye peşkeş çekilmiş, Dünyanın iki büyük ülkesi proleter iktidarına girecekken Avrupa'da komünizmin saygınlığı sıfıra düşürülmüştür.(3)

Bana cezaevinden mektup gönderen **Mustafa Topal**'ın yazısından uzunca bir alıntıyla size başka bazı şeyleri anlatmak istiyorum:

" Döneklere, bile bile burjuvaziye hizmet edenlere, lafta ilerici devrimci olup pratikte kötü işler yapanlara, en küçük bir bedelden kaçınanlara insan kızmadan edemiyor Ama biraz düşünüp aynaya bakmak denenemez mi? Bu insanların içinde olumsuz birçok tip var, ama hiç değilse bazılarının kendilerince haklı gerekçeleri olamaz mı? Belki de solun, devrimcilerin, Marksizmin belli eksiklikleri onları bu durumlara itti. Evet... Biraz empati yapmak gerekiyor bence. **George Orwell** en kızdığım, pis dönek diye lanetlediğim yazarlardandı. **Hayvanlar Çiftliği** ve **1984** zeki bir namussuzun ustalıklı karşı devrim saldırılarıydı bana göre. Bunca namussuzluğu ancak dönek bir solcu yazabilir diyordum. Ta ki Orwell'in Katalonya'ya Selam isimli kitabını okuyana kadar İspanya İçsavaşında iki yıl uluslararası tugaylarda savaşan Orwell'in durumunu kendi ağzından sana aktarmak istiyorum:

' İspanya'ya geldiğim zaman siyasi duruma karşı yalnızca ilgisiz değil, üstelik habersizdim de. Sürüp giden bir savaş olduğunu biliyordum, ama ne biçim bir savaş olduğuna dair en ufak bir fikrim yoktu. Bana milis gücüne neden katıldığımı sorsaydınız, faşizme karşı dövüşmek için, diye cevap verirdim. Ve neyin uğruna savaştığımı sorsaydınız, dürüstlük uğruna, derdim. Barcelona'nın devrimci havası beni çok derinden çekmişti, ama bunun neyin nesi olduğunu anlamak için hiçbir çaba göstermedim. Siyasal parti ve sendikaların renkler dizisine gelince- P S.U.C, P O.U.M, F.A.I, C.N.T, J.C.I, J.S.U, A.I.T- bunlar yorucu isimleriyle yalnızca sabrımı tüketiyorlardı. İlk bakışta İspanyolların musibet bir baş harfler hastalığı varmış gibi geliyordu. Adına POUM denilen bir şeyde görev aldığımı biliyordum (bir başkasına değil de POUM milisine girişim sırf Barcelona'ya vardığımda elimde Bağımsız İşçi Partisi'nin kağıtları olduğu içindi) ama siyasi partiler arasında belirli bazı farklar olduğunu anlayamamıştım. Cephede solumuzdaki mevziîyi göstererek ' Bunlar sosyalistler' dedikleri zaman, bu bana bir bilmece gibi gelmiş, hepimiz sosyalist değil miyiz? diye sormuştum. Canları pahasına çarpışan insanların ayrı siyasi partilerden olmasını çok budalaca bulmuştum, benim tavrım her zaman, neden bu siyasi saçmalıklardan vazgeçip savaşın üstüne gitmiyoruz, yönündeydi... ' (S.59-60)

Solcu olarak en fazla İşçi Partisi liberallerini ve tatlı su Fabianlarını bilen kültürlü bir İngiliz'in yüzyılımızın en kanlı çarpışmalarının içine böylesine balıklama dalışının sonuçları ne olabilirdi? Kanın su gibi aktığı bu savaşta - **Çanlar Kimin İçin Çalıyor** ya da **Yasımı Tutacaksın**'daki kan dökme histerileri anımsansın- şiddetin burjuvazi-emekçiler arasında değil, solun kendi içinde de sürmesini bu İngiliz kavrayabilir miydi? Hele ki bunun hiçbir geçerli nedeni yoksa... Orwell'i dinleyelim:

'Komünistler POUM propagandasının hükümet kuvvetlerini böldüğünü ve zayıflattığını, böylece savaşı tehlikeye soktuğunu iddia ediyorlardı. Ben nihai olarak aynı kanıda olmamama rağmen bundan komünistleri haklı gösteren kanıtlar çıkarılabilirdi. Fakat işin içine komünist taktiklerin niteliği girdi. İlk önce yavaş yavaş deneyerek, sonra daha yüksek sesle POUM'un hükümet kuvvetlerini, yalnız yanlış düşünmekten ötürü değil, bile bile böldüklerini iddia etmeye başladılar POUM'un Franco ve Hitler' den para alan, faşist davaya yardım olsun diye sahte devrimci bir politikada direnen faşistlerin kılık değiştirmiş bir çetesinden başka bir şey olmadığı ilan edildi. POUM Troçkist bir örgüttü ve Franco'nun beşinci koluydu. (80 öncesinde havalarda uçuşan Maocu faşist, sosyal faşist, sahte solcu, Kürtçü faşist, provokasyon çetesi, ıhanet çetesi, oportünist mihrak, hizipçi hainler gibi küfürleri, bu küfürleri üreten solun saygın önderlerini ve sol içi çatışmalarda ölen şimdi adlarını bile unuttuğumuz onlarca devrimciyi anımsayınız Buna benzer olaylar hala yaşanmakta. -yazarın notu-)(4) Demek ki ön cephede siperlerde donmakta olan sekiz on bin asker, faşizme karşı çarpışmak için İspanya'ya gelip hayatlarını feda eden yüzlerce yabancı da dahil işçi sınıfından yirmi bin kişi düpedüz düşmandan para alan hainlerdi. Bu masal duvar ilanları vb. yoluyla bütün İspanya'ya yayılmıştı ve tüm dünyanın komünist basınında da durmaksızın tekrarlandı.

İşte bizim için hep bunlar söyleniyordu: Biz **Troçkist**, faşist, hain, katil, korkak, casus ve böyle şeylerdik. Bunun pek hoş bir şey olmadığını itiraf etmeliyim. 15 yaşında yaralı bir İspanyol çocuğunun tezkere üstünde cephe gerisine taşınışını, gerilmiş bembeyaz bir yüzle battaniyeler arasından bakışını görmek, sonra Londra ile Paris'te gayet inandırıcı bir takım kişilerin bu çocuğun kılık değiştirmiş bir faşist olduğunu ispatlamak için risaleler yazıp durduğunu düşünmek hiç de güzel değildi. Cephede tanıdığım PSUC milisleri ve komünistler bana hiçbir vakit Troçkist ya da hain demediler; bu gibi şeyleri gerideki gazetecilere bırakıyorlardı Bize karşı risaleler yazan ve gazetelerde bize kara çalanlar kendi vatanlarında güvenlik içindeydiler Partiler arası çatışmanın iftiraları bir yana, bütün o bilinen savaş edebiyatı, şamatalar, cart curtlar, kahramanlık şişirmeleri, düşmanın kötülenmesi bütün bunlar hep dövüşmeyen ve çoğu kez savaşmaktansa yüz mil koşmaya razı olacak kimseler tarafından yapılıyordu. Bu savaşın benim üstümdeki en müthiş etkilerinden biri baştan aşağı **sol basının da sağ basın kadar sahteci ve dürüstlükten uzak olduğunu öğrenmek oldu.** '(s.79)

Bu ilk izlenimlere daha sonra (1938 den sonra) şunlar eklenmiş olmalı: Komünistler İspanya'da devrimi boğmak için POUM üyelerine karşı kirli savaş uyguladılar Örneğin faşistler saldırdığında cezaevlerindeki POUM'cuları bırakıp çekiliyorlardı. Önderleri Nin'i komünistler kayıp ettiler Oysa POUM Troçkist değildi. Stalin ise sosyal demokratlarla ittifak öneren Troçki'yi karşı devrimci ilan ediyor ve sosyal demokratları faşizmin ikinci yüzü olarak tanımlıyordu. Öte yandan (kısa süre sonra) Hitler'le anlaşıp Polonya'yı boğazlayan aynı SSCB idi. Bunların hepsinin üstüne sol basının, sol teorisyenlerin, sol liderlerin kişiliksizliklerini ekleyelim. Togliatti, İbarruri (İç savaş sırasında bu değerli komünist önderin oğlu Moskova'da tahsiline devam ediyordu. **Çanlar Kimin İçin Çalıyor**'da okumuştum bunu. Belki anti-Sovyetik bir yalandır Ama akılcı bir izahı da mümkün olabilir Bazı insanlar parti yöneticisi olmak için doğmuşlardır, bazıları ise sava-

şıp ölmek için- yazarın notu), Thorez, Thaelmann.. bunların hepsi dogmatik uşak ruhlu birer İsmail Bilen'dirler (M.T) Bunların yazıları hakkında bilgi sahibi olmak için tek bir örnek yeter İşte Fransız KP yayın organında Picasso'nun Stalin portresi eleştirisi:

Yoldaş Stalin'in her fotoğrafında görülebilen iyiliği ve insan sevgisini bu resmin neresi ifade ediyor? Resim Stalin'in kişiliğini donatan zeka ve kardeşliği yansıtmayı bütün olarak başaramıyor Sevgili arkadaşımız, hepimizin babası, her şeyden çok sevdiğimiz, ölümüne bile asla inanamayacağımız o insan hakkında beslediğimiz duyguların hiçbirini ifade etmiyor Stalin'in ölümsüz yüzünü en yüksek derecede ayırt edici kılan o asalet ve şefkat hiç yok. Stalin'imizin portrelerinde öylesine açık olan şevk, tebessüm, zeka, tek kelime ile insanlık nerede? Picasso komünistler ve partimizin dostları arasında yanlış anlama ve karışıklık çıkarma tehlikesi içindedir ' (Komintern'den Kominform'a, cilt 2, s.38)

Miden bulandı değil mi? "

Alıntıyı burada sonlandırıyorum Ancak şunu söyleyeyim; M.T nin sorduğuna yanıt; midem bulanmadı, çünkü rezaletin sonraki perdesini de biliyorum. Sovyetler'de ve Avrupa KP lerinde Stalin'e yardakçılık, yağcılık yapan bu güruh (içlerinde Kruşçev de vardır) birkaç yıl sonra aynı Stalin'in nasıl bir despot, nasıl bir demokrasi düşmanı olduğunu anlatmaya başlamışlardır ve **'putlaştırmaya'** karşı mücadele kampanyası sırasında geçmişte yaptıkları yağları o dönemki korkularına bağlayacak kadar alçalmışlardır

Benim niyetim tarih bilgisi vermek değil. Stalin'i seven sevmeyen her sol gruba o yıllardan beri sinen çıkarcı, fırsatçı ruha, sosyalist ahlakın indiği düzeye dikkat çekmek. Önemli olan komünist ülkü, sosyalist ahlak olmayınca insanların, partilerin nerelere gelebileceğini göstermek. Önemli olan yalnızca, sosyalist kabul edilen bir ülkenin çıkarlarının korunması olunca, önemli olan işçi sınıfını temsil ettiği söylenen partinin 'başarısı' olunca bu yolda her yolun mubah sayılabileceğine işaret etmek.

Kendinizi bir kez komünist ve devrimci kabul ettiniz mi iş biter Sonra her türlü haltı yiyebilirsiniz. Yaptığınız her şey devrime hizmet eder nasıl olsa. Sizin ittifak kurduğunuz faşist iyi faşist olur, ötekinin ittifak kurduğu aydın ise ajan. Sizin ittifak kurduğunuz burjuva entelektüeli demokrat aydın olur, ötekinin birleştiği sosyalist aydın ise sınıf bilincini yitirmiş inançsız. Sizin bürokrat mücadele anlayışınız proleter soğukkanlılığı olarak değerlendirilir, ötekinin çalışkanlığı burjuva hırsının ifadesi. Dostlarınızı satarsınız, sonra kılıfını uydurur vicdan rahatlığıyla uyursunuz

Solda Egemen Tekeller

Solun birliğini engelleyen etmenlerin biri de soldaki cehalet. Solun yetişmiş entelektüellerinin sayısı çok az. Biraz sivrileni sistem ya yok ediyor, ya da satın alıyor, geri kalanların çoğunluğu da örgütler tarafından uzaklaştırılıyor Solda felsefeci çok az, sanatçı çok az, düşünen insan çok az (savaşan insan çok mu var sanki!) Bu durumda sol, bilgiyi dışarıdaki kaynaklardan alıyor Solun bilgi, yorum ve haber aldığı kaynakların başında **Cumhuriyet** tekeli geliyor Ne tuhaf değil mi; otuz beş, kırk bin tirajıyla **Cumhuriyet** hala bir tekel ve onun soldaki etkinliği kırılamıyor (Bu da solun başka bir ayıbı) Ben **Cumhuriyet**'in yok edilmesi taraftarı değilim. Şu haliyle bile onun varlığı belli açılardan solun yararına. Ancak tekelinin kırılmasından yanayım. Bu gazete ve uzantıları çok düşük düzeyli yayın içeriğiyle potansiyeli güçlü beyinleri dumura uğratıyor Kendi dışında fikirlere, akımlara, seslere tahammül gösteremiyor, onları boğmaya çalışıyor Soğuk, despot, gayri insani yayın politikasıyla insanların bilgilenme olanaklarını kısıtlıyor, solda belli bir kesimin verili durumu değiştirmeksizin kabul etme niyetlerini akla uyduruyor, teorize ediyor, kafaları uyuşturuyor Öyle ki okuyucuları bir süre sonra onun kısır dünyası dışında dünya bulunmadığını zannetmeye başlıyor Belirli nedenlerle kendine yaklaşan sosyalistlerin emeklerini heder ediyor.

Başka bir tekel, **Birikim-İletişim** holding tekeli. 80 darbesinin meyvelerinden yararlananların başında gelen, Oğuz Atay, Kundera, Orhan Pamuk pazarlamacısı bu şirket bir yandan yalabık yaşam tarzını benimsemiş bir grup aydının vicdanlarını rahatlatır, yaptıklarını akla uydurur, reklamcı- pazarlamacı zihniyetini estetize ederken, öte yandan cahil solculara istedikleri türden her kalitede bilgiyi satıyor ve tekelini güçlendiriyor Yanlış anlaşılmasın ben bu yapılanmanın da yok edilmesinden yana değilim (sermayeyi yok etmek kimin haddine! Bizim gibi baldırı çıplakların mı?) Samimiyetle söylüyorum, onların da sola bazı yararları var Solda bir birlik olacaksa onların da unutulmaması gerektiğini düşünüyorum. (Ne hüsnüniyet!!! Onlar her yerde yine en başta yer alır, bizim gibiler unutulur.) Yalnızca tekellerinin kırılmasından yanayım. Çünkü bunlar da, adı üstünde tek çizgici tavırlar içindeler Tek yönlü bilgilerini çok yönlülük gibi göstermede, çok yönlülük adına kibar kibar (piyasa ekonomisi kuralları içinde) engellemecilik yapmada onların üstüne yok. Onlara her dönem en zeki, en akıllı, en bilgili kendilerinin olamayacağını bir biçimde anımsatmak gerek; benim istediğim yalnızca bu.

Solun Birliği Önünde Feodalizm Engeli

Bir radyoyu dinliyorum sıkça. O sol radyoya durmadan 'parça' istekleri yapılıyor Solcu yurttaşlarımızın en çok istediği müzikçilerin başında Ahmet Kaya geliyor Geçenlerde bir şey daha dikkatimi çekti. Yalnızca söze dayalı geri feodal müzik parçalarından en çok istenilenlerinden birinin anlamı: (Tam olarak aktaramayacağım) Yaşamak bu kadar güzelken insanlar niye ölüyor İşte böyle söylüyor Ali Ekber Eren isimli ozan; devrimci demokratlarımız yırtınırcasına bu parçayı istiyorlar; henüz Gazi Mahallesi katliamının kanları kurumamışken, ölenlerin niye öldüğü, kimin öldürdüğü hep belli iken.

Feodal ideoloji hem bilinçleri uyutarak solun birliğini engelliyor, hem de aşiret yaşantısı örneği modelleri besleyerek. Ben 68-71 kuşağının efsane devrimcilerinin kurduğu örgütlerin birbiriyle birleşmeden, katışmadan bölüne bölüne de olsa hala varlıklarını sürdürmesini ancak buna bağlayabiliyorum.

Solda Birlik

Bir arkadaşım şunları söylüyor Sizi insanların üstüne çarpı işareti çekmek, sürekli birilerine saldırmakla suçluyor, eleştiriyorlar Aman, yumuşamayın. Daha çok insanın üstüne daha kalın çarpı işaretleri çizin, daha çok saldırın. Çünkü bu solcuların çivisi çıkmış. Onları aklını belki siz başlarına getirebilirsiniz.

Evet, bizim işlevimiz bu. Ben halka ve ülkeye solculardan başkasının yarar getireceğine inanmıyorum. Ama o solcular da çok püsürük işler yapıyorlar. Birkaç

bin satan dergilerini okusanız (böyle onlarcası mevcut) sanki yarın devrim var sanırsınız. Her birine göre komünist yalnızca kendileri, öbürleri ise küçük burjuva devrimcisi, demokratı... Tamam, cesaretliler, yiğitler, yozlaşmamışlar, insan olarak birçoğunu, birçok özelliğiyle kendimden üstün görüyorum; ama yalnızca kendilerini aldatıyorlar Şunu sormak istiyorum herkese: Kazara yarın devrim olsa, nasıl bir iktidar kurulur? Fikrimi söyleyeyim açık açık: Akı karadan ayıramayan bu insanların elindeki bir iktidar sosyalizmin yeni bir yıkımı, yeni bir hayal kırıklığı olur Düzeylerinin en önemli belirteci kırk parçalı yapıları değil mi? Dergilerinde kullandıkları iflah olmaz dil değil mi?

Yine M.T den bir alıntı: " Solun tarih bilinci yok... Sol, Marksizm'in nasıl oluştuğunu, Marksizm'in diğer düşüncelerle ilişkisini, onlara neler borçlu olduğunu, kısacası Marksizm'in tarihini bilmiyor Sol, Marksizmin kapsam ve sınırlarını, onun açıklama gücünü bilmiyor Pozitivist bir bilimperestlikle Marksizmi dogmatik bir dine dönüştürüyor. Sol kendi Marksizm anlayışına yorumuna güvenmiyor Bu nedenle kısır, sekter, mekanik kalıyor, yaşamın gerisine düşüyor Sonuçta sol, Marksist diyalektiği bilmediği için önermeleri ve ürettiği politikalar yaşam şansı bulamıyor "(5)

Bir **BSP**'li arkadaş tartışma sırasında şunları söylüyor: " Ben BSP'liyim, ama doğrusunu isterseniz orada %10 kapasiteyle çalışıyorum. " Başka bir BSP'li arkadaşım da şöyle diyor: " Birleşme birleşme diyorsun, birleşme bu denli önemli mi? Bırakın kimse birleşmesin. İnsanlar kendilerini ifade etsinler yeter "

Bunlar fan kulüp mantığıyla söylenmiş sözlerdir Solu daha da marjinalleştirecek hayattan koparacak anlayışlardır Tüm gruplar birleşsin demiyorum, belki bu eşyanın (insanın) tabiatına aykırı. Ama dörderli beşerli birkaç ciddi birleşme 4X2000= 8000 lik bir sonuç vermez, her bir odaklaşmada 4x2000x10= 80 000 lik bir sonuç verir ve öte yandan %10 kapasiteyle çalışanların kapasitesini %70-80'e çıkarır

O yüzden biz gördüğümüz her püsürüklüğü afişe etmeli, her yanlış anlayışı ukalaca eleştirmeliyiz. **İnsancıl**'ın politik işlevi ancak bu olabilir Aynı zamanda yasal planda önümüze çıkan her lagarın, her tırılın, sosyalizm sosyalizm diye sınıf işbirliği güden, pazarlamacılık yapan her çıkarcının fotoğraflarını basıp üstlerine kalın bir çarpı işareti çekmeye devam etmeliyiz. Kendini başkalarını eleştirdiğinden daha ağır eleştirebilme cesareti ve dürüstlüğü gösteren herkesi yanımıza çağırmalıyız.

Bir tartışmada bir arkadaşımız, sütten çıkmış ak kaşık aramamamız gerektiğini söylüyor Niye aramayacakmışız?! Ağzımız pis kaşıklar kullanmaktan iltihaplandı, irin akıtıyor Sosyalizmin saygınlığı püsürük sosyalistler, satılmış aydınlar yüzünden yerlerde sürünüyor Neden sütten çıkmış ak kaşık aramayacakmışız! İster miydik böyle tatsız yazılar yazmak, herkesle köprüleri atmak, aforoz edilmek... Bir gazetede, dergide köşe kapmak, risksiz bir siyasi yapılanmada iyi bir koltuğa oturmak, kitaplarını, şiirlerini herkese beğendirmek, her yerde tanıtımını yaptırmak, her yerde sattırmak için olmadık numaralar yapan 'aydınlarla' kaynıyor çevre. **İnsancıl** yazarları bu hengamede başları dik dolaşıyorlar. Beğenilmek, daha çok dergi sattırmak, ona buna yanaşmak, daha çok kitle kapmak gibi bir kaygıları yok. Bu nitelikleriyle de pırıl pırıl parlıyorlar Aslında parlaklıkları sıradan bir parlaklık. Başkalarının yüzü çok donuk ya da kara, o yüzden görece parlak görünüyorlar İşte Türkiye solunun yeni bir ayıbı.

Yitirecek neyimiz kaldı: Ak kaşıklar arıyoruz artık biz.

1- Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, TDK Yay. 1969

2- Luxemburgcular, Troçkistler, anarşistler Stalin'i sevmezler. Ayrıca burjuva işbirlikçilerinin hiçbiri Stalin'i sevmez, çünkü onu azrail gibi görürler. Devrimcilerin Stalin sempatisi bir ölçüde bu sonuncusundan kaynaklanır. Ancak gerçeğin bir yönünün abartılması gerçeğin öbür yönlerini görmemize engel olmamalıdır. Yaşlı dostumun tepkisi düşünsel kolaycılığının yanısıra sanırım daha çok ilk saydığım akımdan kaynaklanıyordu.

3- Stalinist taktiklerin büyük Sovyetler Birliği'ni yokolmaktan kurtardığı söylenmektedir. Amerika ve İngiltere'nin faşist Almanya'yı Sovyetler'in üstüne salma planları yaptığı, Stalin'in bu planları bozduğu iddia edilmektedir. Yine Sovyetler'de öldürülen yüzlerce komünist için, acımasız bir akıl yürütmeyle, kurunun yanında yaş da yanar, eninde sonunda karşı devrimci komplolar bastırılmış, sosyalizm korunmuştur ya, denilebilir. Fakat burada ayrım komünist ahlakla, kısa vadeli plancıdar çıkarcı anlayış arasındaki tartışmadır. Rusya'da ve tüm dünyada beş-on yıllık planlardaki göstermelik tüm başarılar sonunda nihai çöküşü önleyememiştir. Çünkü sosyalizmin insan için olduğu, komünizmin günübirlik bir devlet politikası değil insani ülkü sorunu olarak kavranması gerektiği anlaşılamamıştır.

4- Çıkarcı politikalar güden bir sol örgütün bazen gerici bir örgütten pratikte farkı kalmaz. Aradaki sınır belirsizleşir. Ancak isimlendirmede de çıkarcılığa düşmemek gerekir. Bir isim verilecekse içi iyice düşünülerek doldurulmalıdır. İsim değiştirilecekse neden değiştirildiği anlatılmalı, hiç değilse ölenlere saygı gereği ciddi bir özeleştiri yapılmalıdır.

5- İslam dininde en önemli şey Allaha ve Peygamberine inançtır. Bir adam düşünelim melek gibidir, ama Amentüyü söylemez; öbürü hırsızdır, ancak son nefesinde Allahın birliğini kabul etmiştir. Din katında ikincisi birincisinden makbuldür. Solda da aynı anlayışı görüyoruz. Bir insan vardır sosyalist ahlakı her yerde korumuştur, ama partiyi eleştirmiştir. Başka biri her türlü haltı karıştırmıştır, ama partinin büyüklüğünü kabul etmiştir. İkincisi daha değerlidir. Bir yazı vardır, Marksist yöntemle Marksizmin fazla ele almadığı bir konuda düşünce üretmeye çalışmıştır, ama Amentüyü ikide bir yinelememiştir, Parti teorisyenleri yazıyı övmemiştir; öbürü Marksizmin bilinen doğrularını alıntılayıp, değiştirip yeniden aktarmıştır; ikincisi daha geçerlidir. Toplumda çan eğrisi ve kişillkle ideoloji, estetik arasındaki ilişki konularında yazdığım yazıların dindar solcular arasındaki algılanışı da bu düzlemdedir. Savaş Yücel ve Anıl Denizoğlu'nun kulakları çınlasın. (Savaş Yücel'in yazısı öylesine kötü bir yazıydı ki tüm çabama karşın düzeyli bir yanıt hazırlayamadım, artık kusuruma bakmasın.)

Solcularımız ve Marksizm

Mustafa TOPAL

Solcular Şaşkın

Kendi toplumsal çıkarlarını doğrudan ilgilendiren kimi gelişmeler -özelleştirme, asgari ücretin belirlenmesi anti-demokratik yasaların çıkarılması- vb - karşısında açıklanması güç bir suskunluk ve pasiflik içinde bulunan kitlelerin kimi bazı gelişmeler milliyetçi ve dini kışkırtmalar vb sözkonusu olduğunda yine açıklanması güç bir hız ve etkinlikle seslerini yükselttikleri, meydanları doldurarak harekete geçtikleri görülüyor. Bu tuhaf durumu içinden çıkılmaz bir paradoksa dönüştüren olgu ise ezilen kitlelerin depolitizasyonu hiçe sayan etkin toplumsal politik hareketliliklerinin genellikle egemen sınıfların yönlendirmesiyle ve egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda gerçekleşmesidir. Bu olgunun yer (ülke) ve zaman (çağ) açısından tüm sınıflı toplumlar için geçerli olduğu görülüyor. Dönem dönem gündeme gelen köle ayaklanmaları binlerce yıllık köleciliğin tarihinde birer istisnadan öteye geçmezken Darius'tan İskender'e Cengiz Han'dan Sezar ve Cortes'e kadar tüm istilacı zalimlerin orduları esas olarak kendi sınıf kardeşlerini acımasızca boğazlayan kölelerden oluşuyordu. Ortaçağ'da Thomas Münzer ve Şeyh Bedrettin'in ezilenlerin kurtuluşu için çarpışan güçlerini bozguna uğratan egemenlerin askeri güçlerini ve Haçlı ordularını oluşturanlar, Fransa'da korkunç Saint Barthelemy katliamında protestanları, İspanya ve Portekiz de Yahudileri kılıçtan geçirenler ve celali isyancılarını canlı canlı kuyulara dolduran Kuyucu Murat Paşanın ordusunu oluşturanlar yine ezilen sınıf üyelerinden başkaları değildi. Paris Komüncülerini hunharca katleden Cavaignac'ın birliklerinde 1 ve 2. Dünya Savaşlarında dünya halklarını kana boğan emperyalist ordularda, İspanyol devrimcilerini acımasızca öldüren Franco'nun faşist sürülerinde, kısacası tüm burjuva ordularında saf tutanların çoğu da yine ezilen sınıfların üyeleriydi.

Bu olgu tüm acımasız çelişkileriyle günümüzde de geçerliliğini sürdürüyor Yüzyılımızın başında Hindistan'da yaşayan, hastalıktan, yetersiz beslenmeden ve yoksulluktan kırılan, yerel yöneticilerin her tür zalimliğinin boy hedefi olan yerli halka Doğu Bengal valisi tercümanı aracılığıyla bir gün şunu sormuştu. "Neden şikayet ediyorlar?" Uzun uzun düşünen halk sonunda şu yanıtı verdi. "soğuktan!" Kendilerine en ufak bir hakkı reva görmeyen aynı yerliler gerek İngiliz emperyalistleri gerekse yerli egemen sınıfların yönlendirmeleriyle kendileri gibi ezilen emekçi kardeşlerinin on binlercesini kadın, erkek, çocuk yaşlı demeden balta ve bıçaklarla doğradılar. Defalarca yinelenen bu kanlı oyunların nedenleri ise çoğu kez ya dini ya da etnik farklılıklardı. Aynı yerlilerin torunları aynı acımasız oyunun basit figüranlığını bugün yineliyorlar Dine küfretti diye yazarlar ve sıradan halktan insanların katli için sokaklara dökülen Hintli, Pakistanlı ve Bengaldeş'li yoksulların bilinç durumu Doğu Bengal valisine yalnızca soğuğu şikayet eden dedelerinin bilinç durumundan hiç de daha ileri değil.

Egemen sınıfların egemenliklerini sürdürme araçlarının çeşitlilik zenginlik ve gücü konusunda bilgisiz solcu, gözlemlediği yukarda değinilen gelişmeler ışığında zamanla egemen sınıfların yönetme yeteneği karşısında bocalamaya başlar Bilimsel olma iddiası taşımasına karşın esasta kestirme ve toptancı çürük önyargılarla kotarılmış derme çatma dünya görüşü hızla parçalanmaya başlar Yaşamdaki acımasız çelişkiler, ilk bakışta açıklanması hiç de kolay olmayan paradokslar dünyasını alt üst eder Devrime sosyalizme ve kitlelere olan içi boş güveni erozyona uğramaya egemenlerin yönetme beceri, güç ve başarıları karşısın da kitlelerdeki saf, basiretsiz ve akıldışı yeteneksizlikler gelecek güzel günlere ve kolay zaferlere olan iyimser inancı yoketmeye başlar. İlkin nesnellik (yada gerçekçilik) adına varolan durumun kabullenildiği bir pragmatizm bilgisiz solcunun zihnine musallat olur Ardından kendi çıkarlarının gerektirdiklerinin tam tersi yönde davranmak üzere güdülenen (manüple edilen) kitlelerin "ahmaklığı" karşısında solcumuzun yüreğinde bir öfke birikmeye başlar Kitlelerin kendi çı-

karları hilafına egemen sınıflara olan bağımlılığı bir süre sonra bilgisiz solcuda bir kandırılmışlık duygusu oluşturur Herkes eşyanın doğasını uygun olarak yaşamın çelişki ve paradokslarını kabullenerek iyi - kötü bir yaşam sürdürürken kimi bazı eski dostlarının yaşamlarının mahvolması ya da yaşamlarının yokolmasına bir yandan üzülüp öfkelenirken bir yandan da kendisinin bu badireden kurtulmuş olmasına sevinir Öyle ya.. pekala kendisinin başına da çok kötü şeyler gelebilirdi. Oysa vaktiyle dönek diye kızdığı yine bazı eski dostları şimdi ne güzel bir yaşam kurmuşlardır (!). Evet, toplumda bazı sorunlar, ciddi haksızlıklar elbette vardır, ama bunların öyle mucizevi çözümleri yoktur Hiç bir toplum kısa bir sürede tüm sorunlarını hemencecik çözemez. Yaşanan tüm devrim deneyleri ve yıkılan sosyalist sistem de zaten bunun kanıtı değil mi? O halde akılsızca inadı sürdürmek kendilerine rağmen kitleleri kurtarma hezeyanından, öncülük iddiası illetinden kurtulmak gerekir Ve bu noktadan sonra bilinen karamsar tablolar, yılgın teoriler, burjuva ideolojisi ve burjuva dünyasına ilişkin yanlış anlamalar için verilen özeleştiriler, burjuva dünya görüşünün yüceltilmesi, sosyalizme yönelik tepkisel ve adeta kin kusarcasına saldırmalar - vs.

Sorunu havuç ve sopa politikaları türünden basit antitezlerle ve içi boş soyut genellemelerle açıklamaya çalışmış olan bilgisiz solcunun egemen sınıfların yönetme yeteneklerinin gerçek doğasını anlayamamış olmasının nedenleri oldukça karmaşıktır Sorunun teorik boyutunun kavranması açısından basit bir örnek vermek 'olanaklı' Bilindiği gibi iktidar olmanın egemenliği sürdürmenin bir aracı olarak günlük dildeki kavramlardan sık sık sözedilir. Burjuva toplumuna ilişkin olarak dilde yerleşmiş birçok kavram gerçek toplumsal ilişkilerin doğasındaki eşitsizlik ve adaletsizlikleri gizleyerek insanların bilincinde çeşitli yanılsamalara neden olur Kapitalist toplum biçimine burjuva ideolojik önyargılarla bakmayan eğitilmiş her kafanın kolaylıkla görebileceği gibi bu toplum biçiminde bireyin görünüşteki özgürlük ve bağımsızlığı toplumsal ilişkilerin eşit ilişkiler şeklinde geliştiği izlenimiyle yanyana gelişir Kapitalist üretim ve değişim ilişkileri işçinin emeğine bedelsiz elkoymanın eşitliğe aykırı yapısını sanki ortada bir eşdeğerler mübadelesi varmış gibi gösterir Gerçekten de kapitalist üretim ve değişim sürecinin yüzeyindeki olgulara bakıldığında görünüşte yadırganacak bir şey farkedilmez. Kapitalist ile işçi arasındaki ilişki alışveriş yapan herhangi iki insan arasındaki sıradan bir ilişki gibi gözükür Kapitalist sermayesini işçi ise emeğini ortaya koyar Üretim gerçekleşir ve sonuçta her iki taraf da hakkını alır Kapitalist sermayenin payı olan karı işçi ise emeğinin karşılığı olan ücreti. Ortada ne bir aldatma ne de bir eşitsizlik vardır, eşdeğerler değişilmiş herkes payını almıştır (!)

Sağduyuya mantıklı gözüken bu durumun gerçekte bir yanılsama olduğunu ve mevcut gerçekliği tersyüz ederek eşitsizliği eşitlik gibi gösteren bu ilişkilerin gerçek doğasını ilk kez açıklayan kişi Marx oldu. Marx'ın gösterdiği gibi kendi değerinin üzerinde bir değer yaratma kapasitesine sahip evrensel biricik özel meta olan emek gücünün doğası anlaşılmadıkça bu tersyüz olma durumu anlaşılamaz. İşçi kapitaliste emeğini değil belirli bir süre için çalışma ve değer yaratma kapasitesinin kullanım hakkını satar Kendi biyolojik varlığına bağlı olan emeğini değil de emek, gücünün kullanım hakkını geçici bir süre için kapitaliste satan işçinin aldığı ücret bu durumda emeğinin tam karşılığı olamaz. Ücret işçinin emek, gücünün kullanım hakkının anlaşılmış fiyatıdır, ve işçiye bu meta (emek - gücü) satıldıktan sonra ücreti ödenir Demek ki işçinin aldığı ücret yarattığı değerin ancak bir kısmıdır İşçinin yarattığı değerin ücret dışındaki kısmına kapitalist el koyar Karşılığı ödenmemiş bu değer bilindiği gibi artı değerdir Bu elkoymayı sağlayan emek gücü meta'nın oluşumu ve kapitalist işleyişin ayrıntıları burada bizi ilgilendirmiyor Bizim için burada ilginç olan, burjuva toplumun görünen yüzünde işçinin aldığı ücretin emeğinin karşılığı, emeğinin fiyatı olarak görünmesidir Günlük konuşmalarında insanlar emeğin değerinden, ücretin emeğin karşılığı olduğundan vb. sözederler Böylelikle "emeğin değeri" ifadesiyle burjuva sömürü gizlenmiş olur Nasıl doğanın bir parçası olan toprağın bir değeri bulunmamasına karşın günlük dilde insanlar toprağın kullanım hakkı için toprağın sahibine ödedikleri paraya (ödenen fiyata) "toprağın değeri" diyorlarsa benzer şekilde insanlar "emeğin değeri"nden sözederken de aynı yanılgıyı sürdürürler Çünkü emek işçinin varlığından ayrılmayan ve bu anlamıyla meta olmayan bir niteliktir Kısacası emeğin değeri ve emeğin karşılığı olarak ücret kavramları ideolojik bir işlev görürler Kitlelerin bilincini bulandırır ve burjuva üretim sistemini akılcı kılmaya hizmet ederler

Bir çok konu arasından rastgele aldığımız bu örnek egemen sınıfların yönetme kapasitelerinin bütün olarak kavranması açısından ele alınacak konulardan sadece bir tanesidir Bir başka deyişle egemen sınıfların yönetme yeteneklerinin kavranması açısından günlük dildeki kavramların oynadığı ideolojik rol gözönünde tutulması gereken etmenlerden yalnızca birisini oluşturur Şaşkın solcuların şaşkınlıklarını bu etmenlerden bir ya da birkaç tanesi hakkındaki bilgisizlikleriyle açıklamak doğru olmaz. Şaşkın solcuların şaşkınlıklarını, tek başına, ne egemen sınıfların yönetme yeteneklerinin gücü, ne ezilen sınıfların anlaşılması zor düzene bağlılıkları ve depolitizasyonu, ne kapitalizmin günümüzde önem kazanan şu ya da bu eğilimi, ne de dünya ölçeğinde sonuçlar doğuran daha genel gelişmelerden (sosyalist sistemin çöküşü, nükleer dehşet ortamı, ekolojik sorunlar, bilim ve teknolojinin evrimi vb.) herhangi birisine bağlamak doğru olur Solcuların şaşkınlıklarının esas nedeni solcuların dünyaya bakış açıları ve olaylara açıklama tarzlarının güvenilir olmaktan çıkmış olmasıdır Mantıklı ve tümüyle doğru gözüken kimi saptama, çözümleme ve sonuçlar bile içten içe bir şüpheyle karşılanıyor "Eskiden de böyle yüksek perdeden konuşuluyor, her şey biliniyormuş gibi ahkam kesiliyordu Ama ne oldu? Tüm söylenenler boş çıktı (!) "Bu minvalde şekillenen kötümser bir şüphecilik sürekli zihinlere musallat oluyor Bilimin ve insan düşüncesinin ileriye doğru yaptığı atılımların ateşleyicisi olan olumlu bilimsel şüphecilikle hiçbir ilgisi olmayan bu kötümser, hastalıklı ve kendine güvensiz (ikircimli) olumsuz şüphecilik solcuların çoğunun beynini kemirip duruyor

Bu sağlıksız ve olumsuz şüpheciliğin ortaya çıkışı ne birdenbire ne de rastlantıyla oldu Uzun bir geçmişi ve yavaş seyreden bir gelişimi oldu. Ekim Devrimi'nin parlak başarısının ardından devrimin öncüsü en ileri

işçilerin bir kısmının 1921'de devrimin kalelerinden Kronstad deniz üssünde devrime karşı devrimin yozlaştığı iddiasıyla ayaklanmaları solcuların ilk şaşkınlığı oldu. 1922 yılında Kızılordu'nun Varşova önlerinde duraklamasıyla birlikte dünya devrimi umutlarının sönmesi ardından NEP geri çekilmesi devrim liderliğinin çekişmeleri vb. sonucunda SSCB'nin içe kapanarak milli bir kalkınma projesine dönüşerek dünyadaki devrimci hareketlerle bağını koparması moralleri bozdu. Sosyalist ideallere yakışmayan bir pragmatizme bürünen, Hitler'le anlaşıp Polonya'yı ilhak eden, İspanya devrimine sekte vuran pragmatizmin 1950'lerden sonra iyice yozlaşarak dejenere olması umutsuzluk tohumlarını solcuların kafasına ekmeye başladı. Çin, Vietnam, Küba devrimleri gibi umut ve moral estiren kimi dönemler olmakla birlikte süreç bir bütün olarak ekilen olumsuz şüpheleri besledi. On yıllar süren çalkantılı olaylar ve akılalmaz gelişmelere karşın ortaya çıkan soru işaretlerinin yanıtlanması şöyle dursun giderek yeni soru işaretleri boyverdi. Ortada yanıtlanması gereken bir çok soru varken resmi marksizm ve marksist teorisyenler sanki ortada yanıtları aranan sorular yokmuşçasına her şeyin yerli yerinde olduğunu, her şeyi doğru olarak kendilerinin açıkladıklarını söylemeyi sürdürdüler Onlara inanmak gerekirse mevcut resmi marksizm (yada onun türevleri) her olayı ve her gelişmeyi şaşmaz bir bilimsel kesinlikle ortaya seriyordu. Geçmiş başarılar ve mirastan yiye yiye zar zor 1960'lardan sonra ise mevcut yalanlar daha büyük yalanlarla gizlenerek durum idare edilmeye çalışıldıysa da yolun sonuna kaçınılmaz olarak gelindi. Böylece bir dönem sona erdi. Sosyalist sistem ve onunla birlikte bir döneme damgasını vuran sosyalizm yorumu, resmi Sovyet marksizmi kaynaklı dünya görüşü, dönemini kapadı.

Sosyalist sistemin çökmesiyle birlikte değişik kafalarca sorun olarak algılanan ve yanıtları aranmaya çalışılan bir çok soru ortaya çıktı. Geçmişin çekingen "acaba"lı soruları açık bir şüphecilikle dile getirilmeye başlandı. Pandoranın kutusu açılmış sola ait gizli - açık her tür kuşku, husumet, merak, düşmanlık, kin ortaya saçılmıştı. Geçmişte çoğu kez yüzeysel ve baştan savma açıklamalarla geçiştirilen kimi bazı sorular gerçekten önemli ve can alıcı nitelikteydiler. Bu soruları bir döneme damgasını vurmuş olan mevcut dünya görüşü açıklayamıyordu. Yaşanan tüm bu gelişmelere karşın hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermeyen, her şeyin yolunda gittiğini, kendi dünya görüşlerinin dün olduğu gibi bugün de "dimdik ayakta" durduğunu, çökenin revizyonizm, oportünizm ya da sosyal - emperyalizm olduğunu öne süren bir avuç dogmatik metafizik solcu dışında bir çok solcu bugün gerçek bir şaşkınlık içinde. Solcular şaşkın, çünkü benimsemiş oldukları dünya görüşü bu gelişmeler karşısında şaşkın.

Teorisyenler de Şaşkın

Solcuların şaşkınlığı üzerinde uzun uzadıya durmaya gerek yok. Sürecin başında hedef olarak konan ve bir süre sonra büyük gürültülerle ulaşıldığı açıklanan kimi gelişmeleri kısaca anımsamak yeterli.

SSCB'de komünizmin ilk aşamasının geçildiği sosyalizmin kurulduğu ilan edildi.

Kapitalizmin her krizinde her savaş döneminde kapitalizmin sonunun yaklaşmakta olduğu, devrimin kapıya dayandığı söylenmesine karşın gelişmeler tam ters yönde oldu.

Halkların önderi büyük lider vb. olarak göklere çıkarılan kimi teorisyenler öldükten çok kısa süre sonra işe yaramaz, sapkın, hatta hain ilan edildi. (- O kadar ki Stalin'in partisi hem de aynı merkez komite çoğunluğuyla, Stalin'in mezarını Kremlin dışına çıkarttı ve Stalin'i "halk düşmanı" ilan etti.)

Sosyalist yeni insanın yaratıldığı, kültür devrimlerinin başarıldığı iddialarına karşın sosyalist ülkelerdeki kitleler burjuva kültürün bile gerisinde, açık kapitalizm hayranlığı düzeyinde kaldılar

Gerçek eşitliğin, demokratik yönetimin, halkın yönetime etkin katılımın sağlandığı iddialarına karşın baskıcı - bürokratik devlet aygıtları sosyalist ülkelerde boy verdi. Bu ülkeler halklarının kapitalist ülke halklarından belirgin hiç bir farkları, hiç bir olumlu geleneği yok. Dünün sosyalist ülkelerinde bugün dini gericilik, ırkçılık, milliyetçilik ve faşizm hızla güçleniyor

Merkezi planlama ile yönetilen ekonominin en hızlı gelişen, en verimli, en akılcı ekonomik düzenleme olduğu iddiaları tümüyle boş çıktı. En geri teknoloji, verimsizlik israf ve gerilik sosyalist ekonomilerde boy verdi.

Daha da çoğaltılabilecek bu türden gelişmeler karşısında mevcut marksist anlayışların hiçbirisinin tutarlı ve ikna edici bir açıklaması ortada yok. Dolayısıyla solcuların, marksistlerin, şaşkınlığının aynı zamanda solcu teorisyenlerin de şaşkınlığı olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Bu şaşkınlığın en çok üst yapıyla ilgili konularda olması ise hiç de rastlantısal değil. Sürecin başından beri, marksizmin şekillendiği dönemden bu yana, bu alanda zaten ciddi bir eksikliğin varolduğu biliniyor Marksizmin kurucuların çalışmalarında üstyapıya ilişkin konularla ilgili çözümlemeler pek yoktur Sosyalizmin sorunları devlet, bürokrasi, kültür, toplumsal guruplar, insan bilinci, din, sanat vb. Bu konularla ilgili olarak marksizmin kurucularının özel çalışmaları hemen hemen hiç yoktur Onların öncelikleri ve uğraştıkları somut sorunlar farklı olduğu için esas olarak ekonomik olanla ve kendilerinden önceki felsefi görüşlerle hesaplaşmaya, bu görüşler karşısında kendi duruşlarını netleştirmeye çalıştılar Marksizmin kurucuların ekonomik yasaların bulunması ve toplumların kavranmasında temel çıkış noktası olan ekonomik altyapıyı, ekonomik işleyişi öncelikle ele almaları bir yerde zorunluydu. Önemli olan onların başlattıkları işin sürdürülmesiydi. Her birisi pratik- politik önemli bir sorunun çözümlenmesine yoğunlaşan yapıtlarında Lenin bu işi sürdürmeye çalıştıysa da çeşitli nedenlere bu konuda sistemli ve bütünsel bir senteze ulaşamadı. Lenin'in bazı yapıtlarındaki kimi saptama ve sonuçların ötesinde marksizmin üstyapı biçimlerine ilişkin özgün bir siyaset teorisi geliştirilemedi. Lenin döneminde temelleri atılan daha sonra III. - Enternasyonel'e damgasını vurarak 70 yıllık bir dönemde solda egemenlik kuran ortodoks marksist yaklaşımın sosyoloji ve psikolojiye yönelik yaklaşımlarından açıkça izlenebileceği gibi siyaset teorisinin üstyapı biçimlerinin incelenmesinin gözardı edilmesi sonuçta kısır bir ekonomizm ve dar - pratikçi kaba indirgemeci yaklaşımlara yol açtı. Sovyet marksizmi ya da III. - Enternasyonal marksizmi denen resmi marksizme göre tarihsel materyalizm bütün toplumların genel gelişme yasalarını, hareket ettirici gelişmelerini ve değişmelerini zaten açıklıyordu. Ta-

rihsel materyalizm dışında sosyoloji, sosyal psikoloji, psikoloji, psikiyatri gibi ayrı disiplinlerden sözetmenin bir anlamı yoktu. Bunlar esasta burjuva ideolojisinin tarihsel ve diyalektik materyalizmin kapsadığı alanlara yönelik girişimlerinden başka bir şey değillerdi vb... Toplumların değişik özelliklerini somut araştırma ve incelemelerle çözümleyip somut politikalar üretme yerine bu sığ yaklaşım toplumların özelliklerini soyut teorik doğmalardan türetmeye çalıştı. Nitekim bu sığlığın sonucu olarak III - Enternasyonel'in 1920'li yılların ortalarından itibaren tüm tarihi siyasi gaflar, yanlış politik çözümleme ve taktikler ve utanılası yenilgilerle doludur. Marksist bir siyaset teorisine sahip olmayan III Enternasyonal'in yolaçtığı garipliklerin listesi oldukça uzundur III - Enternasyonal liderliğinin; Hindistan ve Çin gibin ülkeler marksistlerinin Asya - tipi üretim tarzını incelemelerini yasaklaması, faşizm adım adım ilerlerken faşizmi ciddiye almaması, 1921'de İtalya'da iktidara gelen faşizmle ilgili 1933'lere kadar ciddi bir teorik tespit yapamaması. Hitler faşizmi tüm dünyayı savaş felaketine götüren istilalarını gerçekleştirirken SSCB'nin Almanya ile barış yapıp savaş kışkırtıcısı olarak İngiltere ve Fransa'yı göstermesi, Almanya'yı eleştirmek bir yana onunla anlaşıp Polonya'yı işgal etmesi vb...) hiçbir başarı şansı olmamasına karşın dönem dönem sol çıkışlar yapılması (1927 Çin isyanı, 1930' lara doğru savunulan sınıfa karşı sınıf taktiği vb.) tersine olarak, pasifist, ürkek, sağcı politikaların (Halk cepheleri politikaları, İspanya, Yunanistan, İtalya, ve Fransa'da devrimden ricat etme vb.) yine dönem dönem savunulması gibi tutarsızlıklarının altında yatan sakat marksizm yorumu ve bu yoruma dayalı dünya görüşüdür

Bütünsel marksist bir üstyapı (siyaset) teorisinin oluşturulmasıyla ilgili olarak resmi sovyet marksizminin içinde bulunduğu dogmatizm ve kısırlığı şurasından burasından delmeye, marksizmin kurucularının ele almadıkları bazı konuları incelemeye çalışan kimi çabalardan sözedilse de bu alanda ciddi bir ilerlemeden sözetmek olanaklı değil. Buharin'in sosyolojik dinamik denge modeli, Gramsci'nin tarihsel blok ve hegemonya ile ilgili özgün görüşleri, Frankfurt okulu teorisyenlerinin marksizm ile psikanalizi birleştirme girişimleri, Althusser ve izleyicilerinin yapısalcılıkla marksizmi kaynaştırma yönündeki çalışmaları gibi çabalardan sözedilsede, tüm bu çabalar marksizmin ruhu olan marksist felsefeyi özellikle de diyalektiği kavrayış biçimlerindeki farklılıklar nedeniyle marksizmin geliştiricisi olamamışlardır Dolayısıyla marksizmin geliştirilmemesinin en belirleyici nedeni marksizmi savunan çeşitli akımların marksizmi kavrama ve yorumlama tarzlarının marksizmin kurucularının çizgisinde ilerlememiş olmasıdır Doğayı, toplumu, insanı ve insan düşüncesini çeşitli yanlarıyla kendilerine özgü bir yaklaşımla inceleyen, somut koşulların somut çözümlemesini yaparak buradan teoriler inşa eden marksizmin kurucularının tersine olarak sonraki kuşak teorisyenler marksizmin kurucularının özgün yaklaşımlarını kavramadıkları için başka şeyler yaptılar. Onlar tıpkı ortaçağ skolastiklerinin yaptığı gibi yalnızca ustalarını incelemekle yetindiler Doğayı, toplumu, insanı ve insan düşüncesini inceleyerek kendi çağlarının bilgi birikimi ve ufkuyla sınırlı olarak anıtsal çalışmalar yapan ilkçağın devleri olan, Felsefede Aristotales, astronomi ve coğrafyada Ptolemy (Batlamyus), tıpta Xalinos ve botanikte Dioscorides'in otoriteleri yüzyıllarca sürdü. Yaklaşık 1OOO yıl boyunca tüm ortaçağ düşünürleri bu otoriteleri ezberlemekle, onları incelemekle ve her şeyi onlara danışarak açıklamakla yetindiler .Bilimsel gelişmeyi boğan, düşünceyi donduran bu yaklaşım kırılmadan, otoriteler bir kenara bırakılıp doğa, toplum, ve insan incelenmeden bilimsel düşünce gelişemezdi. İşte Marx, Engels ve Lenin'in ardılları da tıpkı ortaçağ dogmatikleri gibi davrandılar Onlarda skolastiklerin otoriteyi incelemesi gibi esas olarak marksizmin kurucularını incelemekle yetindiler Böylelikle marksizmi, tüm bilimsellik iddialarına karşın, olgucu (pozitivist) metafizik bir dogmaya, bir tür dini ideolojiye çevirdiler.

Marksist teorisyenler felsefeyi ihmal ettiler. Felsefeyi ihmal ettikleri için marksizmin kurucularının felsefi gelişimlerini kavrayamadılar Marksizmin kurucularının büyük değer verdikleri ve kendisinden çok şey aldıkları Hegel'i hiç anlamadılar Hegel'i anlamadıkları için marksizmin kurucularının Hegel'i nasıl aştıklarını, Hegel'de neleri reddettiklerini de anlamadılar Sonuçta marksizmin kurucularının aştıkları Hegel'ci dünyayı ele alma ve açıklama tarzını tekrar marksizme sokuşturdular Bulundukları çağı, yaşadıkları toplumları ve çevrelerindeki insanları inceleme araştırma yerine marksizmin kurucularının bu konularla ilgili geçmiş çalışmalarını, oluşturdukları teorileri incelemeye başladılar Somut koşulların somut çözümlenmesini değil soyut marksist teorileri birer dogma gibi ele alarak bu dogmalar aracılığıyla gerçekliği açıklamaya, teoriler inşa etmeye çalıştılar Marksizmin kurucularının ekonomik konularda ve felsefi alanda yaptıkları çalışmaları sürdürmediler Marksizmin kurucularının çeşitli eserlerinin devamı yeni ve özgün eserler ortaya konmadı. Lenin'den sonra marksizmin klasikleşmiş temel yapıtlarının yinelendiği, özetlendiği ya da ayrıntılandırıldığı kitapların dışında özgün eserlerin pek ortaya konmamış olması bu konulardaki kısırlığın en açık kanıtı oldu. Kuşkusuz bu kısırlık en büyük etkisini üstyapı öğelerinin incelenmesi ve bunlarla ilgili gelişmeler alanında gösterdi. Bu alanda dogmatik ilke ve kurallar dışında özgün teoriler geliştirilemedi. Varolan bazı teoriler ise yaşananların teorize edilmesinden, deneycilikten pek öteye geçmedi. Bu Bu teoriler başarıya ulaşmış bazı devrimlerin deneyimlerinin sonradan ayrıntılandırılmış gerekçelendirilmiş ve genelleştirilmiş ifadeleri oldular Dolayısıyla özgün ve yerel koşulları gözönünde alınmadan yinelenmeye çalışıldığı her corafyada bu teorilerin rehberlik ettiği politik harektler yenilgiye uğradılar. Bu alanda örneğin Lenin'in İki taktik'i gibi yıllar öncesinden devrim'in rotasını sınıfların mevzilenmesini vb. genel hatlarıyla da olsa çözümleyen teorik bir eser ortaya konmadı.

Şaşkınlığa Son Vermek Gerek

Buraya kadar söylenenlerden kolayca anlaşılacağı gibi solcuların şaşkınlıklarına aslında şaşırmamak gerekiyor Gelişmeler ne raslantıyla ne bilinmeyen güçlerin yönlendirmesiyle, ne de kendiliğinden ortaya çıktı. Olanlar, belli nedenlerin sonucu olarak, yavaş yavaş ve kendi mecrasında akan tarihsel evrimin kaçınılmaz sonuçları olarak oldu. Bu gelişim seyri kavrandığında mevcut marksizm yorumlarının (Stalinist, Troçkist, Maoist, Kastrocu vb...) ortaya çıkan sonuçları ve bazı gelişmeleri tatmin edici bir şekilde açıklayamamalarının beklenen bir sonuç olacağı açıktır.

Yaşamın canlı akışına, yaşanan onca gelişmeye karşın bir çok konuda 70 - 80 yıl öncesinin Lenin imzalı belirlemelerini, hatta bazı konularda 100 - 120 yıl öncesinin Marx Engels imzalı belirlemelerini kendisine temel olan, o belirlemelerle bugünün gerçekliklerini açıklamaya çalışan teorik çalışmalardan fazla bir şey beklemek aşırı bir iyimserlik olur Burada asıl şaşırtıcı olan marksizmin kurucularının ardından yaşanan derin ve sancılı bu kısırlığa, tekdüze ve mekanik yinelemelere karşın marksizmin yüzyılımıza damgasını vurmaya devam edebilmesidir. Tek başına bu olgu bile, marksizmin, üzerinde yeni güzellikler inşa edilebilecek ne derece güçlü bir altyapıya (temele) sahip olduğunu göstermektedir

Anlaşılmaz ve kavranılmaz gözüken bilinmeyen bir şeyle aniden karşılaşan eğitimsiz bir kafanın yaşadığı şaşkınlıkla doğanın temel gizlerini kavramak için sürekli kafa yoran, basit ama derin gerçeklerin peşindeki bilimsel merakla ateşlenmiş eğitilmiş bir kafanın yaşadığı şaşkınlık bir tutulamaz. Birinci durumdaki şaşkınlık, korku ve kaygının, ne olacağını bilememenin verdiği belirsiz bir duygusuyken, ikinci durumdaki şaşkınlık, yeni bir bilgiye ulaşmanın öngünündeki heyecanlı ama umut verici bir duygudur Bugün için bazı solcuların kapitalizmin başarıları karşısındaki ağızları açık şaşkınlıkları aynı zamanda sosyalizmin yenilgisinden duydukları korkunun ve bu arada yanlış tarafta durdukları vehminin yolaçtığı geleceğe dönük kaygıların bir sonucudur Resmi merksizmin değişik yorumlarının ya da bunların aynı türden karşıtlarının gürültülerine karşın marksizmin özünü kavramış tüm marksistlerin, maksizmin kapsam ve sınırlarını netleştirerek, marksizmi geliştirmek gibi önemli bir görevleri vardır Bu görevin başarılması için ilk iş, geçmiş olayları yeni bir bakış açısıyla, meraklı bir şaşkınlıkla ve çokyönlü olarak ele almaktır Kötümser ve umutsuz solcuların kaygılı şaşkınlıklarının karşıtı, dogmatik metafizik marksistlerin "her şey yolunda, marksizmde bir sorun yok" türünden sözümona iyimser ama özünde acınası şaşkınlıkları olamaz. Ortada onca sorun varken ortada şaşıracak bir şey olmadığını, herşeyin açıklamasının gayet ortada olduğunu söylemek, kendisine ve kendi anlayışına mucizevi bir güç atfetmek demektir Kendi anlayışının açıklama gücünü abartarak, onu, her türden sorunu çözümleyen mucizevi bir araç gibi ele alan dostlarını Marx şöyle eleştiriyordu

"Dikkatı çekecek ölçüde birbirine benzeyen fakat farklı tarihi ortamlarda meydana gelen olaylar birbirine hiç benzemeyen sonuçlara varırlar Bu gelişmelerin her birini ayrı ayrı inceleyip sonradan karşılaştırarak bu olgunun anlaşılması için bir anahtar bulmak kolaydır fakat, tarihin üstünde olmak gibi büyük bir erdemi olan tarihi -felsefi bir teorinin her kapıyı açan anahtarını kullanarak böyle bir anlayışına varmak imkansızdır "

Marksizmi her kapıyı açan sihirli bir anahtar gibi ele alarak onun bilimsel niteliğine gölge düşüren, onu olgucu (pozivist) metafizik bir inançlar sistemine, bir çeşit dinsel ideolojiye indirgeyen marksizm yorumlarını eleştirmek, reddetmek ve çürütmek gerekiyor. Marksizmin bu türden yorumcuların inandıklarının tam tersine olarak marksizmin kurucuları kendi öğretilerine böylesi bir güç atfetmemişlerdi Çeşitli felsefi sistemler, hatta bilimsel olma iddiasındaki kimi bazı teoriler ilgili oldukları alandaki her konuyu her olayı istisnasız açıklama iddiası taşırlar Örneğin Freud'çu öğretinin "açıklayamadığı" hiç bir psikolojik rahatsızlık yoktur Freud'un her yoruma açık kimi bazı kavramları birbirinin tam zıttı olayları bile aynı " başarıyla " açıklar.Ama açıktır ki bu tür açıklamalar ne bilimseldir ne de ikna edici. Bunlar sadece bu teorilere inananların gönüllerini rahatlatan metafizik tesellilerdir Tıpkı Freud un başına geldiği gibi, bir süre sonra, bu teorilerin iplikleri hemen pazara çıkar ve gözden düşerler Sayısız burjuva ideolog marksizme bu türden abartılı iddiaları, kendisinde " her şeyi açıklama gücü " gördüğü vehmini yakıştırmaya çalışırken bazı marksistlerin bu yönde iddialarla ortaya çıkmaya marksizmin kurucularının bahtsızlığı olmuştur Belki de başına gelecekleri önceden sezdiği için Marx, dogmatik Fransız solcularının kendi görüşlerini ele alma biçimlerini reddetmiş ve " tek bildiğim Marksist olmadığımdır " demişti.

Bilindiği gibi Marx, belli bir somut gerçekliği tarihsel gelişmesi içinde bilimsel bir tarzda incelemiş ve bu gerçekliğin özünü yansıtan yasaları ortaya çıkarmaya çalışmıştır Dolayısıyla onun adıyla anılan öğreti belli bir somut ve tarihsel toplumsal biçimlenmenin anlaşılması amacıyla geliştirilmiştir Kuşkusuz onun daha genel kimi belirlemeleri, evrensel bazı yanları da vardır, ancak, Marx ın öğretisini Marx taki haliyle, geleceğin tarihsel - sosyal olaylarının da açıklanmasını içinde taşıyan bütünsel ve kapalı (son halini almış) bir sistem olarak ele almak yanlış olur Bu gerçeği Engels, W Sombart a yazdığı bir mektupta şöyle ifade ediyordu:

Marx ın tüm anlayışı bir öğreti değil ama bir yöntemdir Bu anlayış hazırlop dogmalar değil, ama gelecekteki irdelemenin çıkış noktalarını ve bu araştırma için yöntemi sağlar "

Engels in dikkatleri çekmek istediği nokta, yani marksizmi tamamlanmış kapalı bir öğreti, bir doktrin olarak ele alıp karşılaşılan her yeni somut gerçekliği çözümlerken bilimsel inceleme ve araştırmalar yapmak yerine eldeki hazır dogmalarla bu yeni gerçekliği açıklama çabası, tam da, resmi marksizmin ve onun türevlerinin yaptıkları şey oldu. Bu yaklaşım tarzı gerçekliği keşfetmek için zihnin kurgularından yola çıkan Hegel ci diyalektiğin yaklaşım tarzıdır. Bu yaklaşım herhangi bir teorinin, teori olması itibariyle bile olsa, belli sınırları olduğunu kabul etmeyerek teoriyi mutlaklaştıran, nesnel gerçeğin salt zihin gücüyle kavranabileceğini söyleyen idealizmden başka bir şey değildir Bu idealist usçu yaklaşım nesnel gerçekliği reddeden, bilince öncelik tanıyan her türden idealizmin yanısıra kaba materyalistlerin de içine düştükleri bir yanılgıdır Oluşturduğu teorinin her şeyi açıklayacağını öne süren Dühring ile alay eden Engels hiçbir teorisyenin istese de bu tür bir teori yaratamayacağını şöyle ifade ediyordu:

" Dünya sisteminin her zihinsel betimlemesi gerçekte nesnel olarak tarihi dönemle öznel olarak yaratıcısının fiziki ve zihinsel yapısıyla sınırlıdır ve sınırlı kalır

Gerçekliği açıklamanın bir aracı olarak marksizm içinde bulunulan her somut tarihsel dönemin koşullarıyla çerçevelenmiş bir sınırlılığına sahiptir. Ayrıca Engels in de belirttiği gibi marksizmi geliştirmekle yükümlü teorisyenlerin fiziksel ve zihinsel kapasitelerinden kaynaklı bir sınırlamadan da sözetmek gerekiyor

Bu durumda Engels in marksizmi hazırlop bir öğreti değil araştırma için bir yöntem olarak anmasında garipsenecek bir yan yoktur Engels in burada vurgulamak ve dikkat çekmek istediği nokta; Marksizmi donmuş kalıplar, hazır ilkeler derlemesi olarak değil gerçeğe ulaşmanın ve gerçekliği değiştirmenin canlı bir aracı olarak görmek gerekir

" Bizim için gerekli olan işlenmemiş ham sonuçlardan çok incelemedir; kendilerine açılan gelişmenin dışında gözönüne alınan sonuçlar birer hiçtir "

Engels' in bu sözleri marksizm için neyin önemli olduğunu, marksizmin kurucularının sistem ya da teori yaratıcısı teorisyenlerden ne derece farklı olduklarını açıkça gösterir Marx ve Engels' in defalarca belirttikleri gibi her dönemin insanları, ancak, kendi çağlarının verili koşulları altında ve bu koşulların izin verdiği sınırlar içinde bilgi sahibi olabilirler Dolayısıyla her dönemin bilgileri belirli sınırlar içinde değer taşır Onların etkilerini ileriye doğru uzatırken çok dikkatli olmak gerekir İnsan bilincinin gerçeğin peşindeki yolculuğu hiçbir dönem sürgit düz bir çizgi üzerinde seyretmez. Bir dönem için yolunda giden işler bir an gelir ki karmaşıklığa düşer. O ana kadar olayları ve olguları başarıyla açıklayan eldeki bilgiler, bilimsel yasalar ve teoriler yetersiz kalmaya başlar Önceden doğru kabul edilen birçok açıklama, sayısız gözlem ve deneye uyan bir çok teori, gerçekliğin yeni görünümleri karşısında başarısız kalır Kuşkular çoğalmaya, geçmiş teoriler gözden geçirilmeye, yeni varsayımlar ortaya atılmaya başlanır Kısacası bilginin başarı dolu zirvelerine ulaşmak her zaman için zahmetli bir yolculuktur. Bu yol sayısız uçurumları, kıvrımları geri dönüşleri ve iniş çıkışları ile dar bir keçi yoluna benzetilebilir Bu zirveye çıkmak isteyen herkes birçok zorluğu göze almak, sabır ve inatla yeniden ve yeniden, defalarca, incelemek, araştırmak ve denemeler yapmak zorundadır Bu yolda işin kolayına kaçmak, hazırlop doğmalarla, mucizevi açıklama gücüne sahip teorilerle sorunu halletmek olanaklı değildir Bilimsel bilgiye ulaşmada işin kolayına kaçan, kestirmeden alelacele sonuçlar çıkaranlara karşı Marx şu uyarıyı yapmıştı;

"Bilime giden şahane yol yoktur" Bilimsel araştırma ve irdelemeler yerine mevcut problemleri kendi kurgularıyla ve dogmalarıyla "halletmeyi" düşünenlerin düştükleri çıkmazlar marx'ın uyarısında ne derece haklı olduğunu gösteriyor

Öte yandan herhangi bir alanda açıklanamayan olay ve olguları açıklanır kılan, insan bilgisinin ileriye doğru attığı müthiş adımlar olarak evrensel düzeyde kabul edilen görkemli teoriler (Newton'un çekim yasası, Einstein'ın görecelik teorileri vb.) dahil her türden bilimsel teori, zamanla, nesnel gerçekliğin bütünü karşısında yetersiz kalmaya mahkumdur Maddenin tükenmezliği ve sonsuzluğu nedeniyle insan bilgisi hiçbir zaman her şeyi - bu her şey akla gelen her şeyi kapsadığı ölçüde - bilemeyecektir. bu anlamda mutlak gerçeğe ulaşmak mümkün olmadığından insanoğluna düşen görev, çağının koşulları ve kendi yetenekleri ölçüsünde gerçeğin daha derin bir düzeyine nüfuz etmek, göreli gerçeklerle bilgisini geliştirmek olmaktadır Dolayısıyla her bilimsel teorinin göreli bir değeri ve gerçekliliğinin olması insanın nesnel gerçekliğin bilgisini edinemediği ya da edinemeyeceği anlamına, gelmiyor Bu olgu, her dünya rekorundan sonra biraz daha yükseltilen yüksek atlama çıtasına benzetilebilir. Yeni rekor kırılana kadar eski rekorun seviyesi aşılmaz bir yükseklik olarak algılanır Ama birkez bile olsa o aşılmaz sanılan yükseklik aşılınca tüm gözler hemen biraz daha yükseğe çevrilir, çıta biraz daha yükseltilir Bilimsel bilginin ilerlemesi de böyledir

Bilim her zaman eldeki bilgilerin izin verdiği sınırlar içinde yer alan sorunlarla uğraşır Eldeki bilgilerle yanıtlanamayan ve açıklanamayan sorunlar her zaman için yeni teorilerin önünde duran yüksek atlama çıtasıdır Yeni bir teori açıklama gücüyle gündemdeki sorunları çözdüğü an, yani çıtayı aşıp rekoru kırdığı an çıta hemen biraz daha yükseğe konur, yeni sorunlara gözler çevrilir Bu durum istisnasız her bilimsel inceleme alanı için geçerlidir İlk çağ insanı için sorun teşkil eden konuları açıklayan Aristoteles'in kafası Galileo ya da Newton'un yanıt aradıkları sorunları düşünemezdi bile. Öte yandan Galileo ve Newton da aynı şekilde Einstein için sorun olan konuların farkında bile olamamışlardı. O kadarki Newton evrensel çekim yasalarını keşfettikten sonra fizikte yapacak pek işi kaldığına inanmadığı için kendisini kronolojiye vererek İncil'deki olayları bilimsel yasalarla tespit ederek doğrulamak için yıllarca çalıştı durdu. Ve son olarak, Einstein gibi bir deha, kuantum fiziğinin yöneldiği bazı sorunları ciddiye almadı, onları sorun olarak görmedi, kavrayamadı.

Bilimsel bilgi sözkonusu olduğunda bilgi birikimi aşağıdan yukarıya doğru, adım adım, ufak fakat sağlam bilgi parçaları elde edilerek kazanılır Her teori gerçekliğin belli bir düzeyini açıkladığı için zamanla insan bilgisi o düzeyi aşar ve daha derine inmek kaçınılmaz bir hale gelir Bu durumda eski teori aşılarak yeni bir teori inşa edilir. Bu işlem bir soğanın zarlarını soyma işlemindeki gibi sırayla ve kat kat devam eder gider Tüm bilimlerin gelişimi bu şemayı izlemiştir Vaktiyle Hegel'in felsefi düşünce için söyledikleri bilimler için de aynen geçerlidir Her yeni düşünce eski düşüncelerin eksik ve yanlışlarının budanıp atıldığı, derin ve daha zengin yeni düşüncelerle geliştirilmiş eski düşüncenin bir devamıdır Ama buradaki devamlılık eskinin basit bir uzantısı yada yeniden eskinin kalıntılarının varlığı türünden arızi (ilineksel) bir devamlılık değildir Hegel'in verdiği örnekle ifade edilirse, bu devamlılık, tomurcuğundan filiz veren bir ağacın kendi tohumunu içinde barındırmasına benzetilebilir Ağacın bünyesinde tohumun tüm maddesi vardır ama ağaç tohumdan apayrı yeni maddelerle zenginleşmiş bambaşka bir şeydir Her bilimsel teorinin önceki teorilerle ilişkisi de böyledir Eski teorilerin kimi düşünceleri yeni teoride varlığını sürdürür Tabii ki bambaşka bir anlam ve bağlam içinde.

Aristotales fiziği ve Ptolemy astronomisi ile engin denizlere açılan ilkçağ insanları pekala yollarını buluyor ve amaçlarına ulaşıyorlardı Kolomb'un akılalmaz Amerika serüveninde yol göstericiler yine bu iki düşünürün teorileriydi. Nitekim bugün bile birçok yerli halk denizlerde Ptolemy sisteminin gözlem ve verileriyle seyahat edebilmektedir Newton fiziğinin ilkeleri ile arabaları hareket ettiren, uçakları uçuran günümüz insanı Newton'un teorisi eskidi, yanlışları ortaya çıktı diyerek bu teoriyi bir tarafa fırlatıp atmadı. Newton fiziği geçerli olduğu sınırlar içinde belli alanlarda hâlâ etkisini sürdürmektedir Ama onun geçerli olmadığı alanlarda yeni fizik teorileri bulunmaktadır Kısacası

bilimsel teoriler ve bilimsel bilgi kuşaklar boyunca sağlanan gelişmelerin bir birikimi ve sentezi niteliğindedir. T.H. Huxley'in dediği gibi.

"Bilinende sınır vardır bilinmeyende sınır yoktur. İnsan aklı anlaşılmazlığın engin okyanusunda barınacak bir ada sağlar .Her kuşağa düşen iş, bu Okyanustaki adaya biraz daha toprak katarak büyütmektir."

Marksizmin kurucuları dünya kapitalizminin cangılında solcular için sağlam bir ada yarattılar. Sonraki marksist kuşaklara düşen görev bu marksizm adasını yeni topraklarla daha da büyütmekti. Bir döneme damgasını vuran marksizm anlayışı bu göreve büyük bir sekte vurdu. Bir dünya görüşü, bir öğreti olarak marksizmin yukarda değinilen bilimsel bilginin gelişim seyrinden muaf tutulamayacağı açıktır Kimi solcuların aksini düşünmelerine karşın her geçen zamanla birlikte marksizmin kimi düşünceleri eskimeye yeni gerçeklikler karşısında eski açıklama güçlerini yitirmeye başlar. Bu her teorinin, her ideolojinin kaçınılmaz yazgısıdır Çünkü her teori bir yanıyla nesnel gerçekliğin sınırlandırılması, ayıklanması ve özetlenmesidir. İstisnasız her teorik belirleme, her bilimsel soyutlama ve yasa gerçekliği ancak yaklaşık olarak yansıtır. Her teoride, her bilimsel soyutlamada gerçekliğin belli yanları dondurulur, belli yanlar kaba saba kılınır, belli yanlar ise ayrıntı olarak kabul edilip düpedüz bir kenara bırakılır .Bunun içindir ki marksizm, her yasayı, her teoriyi, yaklaşık ve göreli bir şey olarak kabul eder. Yaşamın diyalektiği zamanla bazı ayrıntıları, bir kenara bırakılan ve dondurulan olguları öne çıkarmaya, önemli kılmaya başlayabilir Marx'ın zamanın da pek de önemli olmayan bir ayrıntı olan tekel olgusunun emperyalizm aşamasındaki kapitalizm açısından taşıdığı önem biliniyor Dolayısıyla her teorinin, hele hele pratik politik eylemle içiçe geçmiş marksizm gibi ideolojik bir teorinin, tutucu dogmatik bir yanının olması eşyanın doğası gereğidir .Bu gerçeğin bilincinde olan marksizmin kurucuları her fırsatta yeni araştırma ve incelemeleri teşvik etmişler, kendi teorilerinin bitmiş - tamamlanmış bir doktrin olarak ele alınmasını reddetmişlerdi. Marksizmin kurucularına göre mutlak, yani metafizik, gerçeklere ulaşmaya çalışmanın bir anlamı yoktu. Bunun yapabileceklerini sananlar, ne derece büyük bir deha olursa olsunlar, bir Aristotales gibi, bir Hegel gibi, sonuçta başarısızlığa mahkumdurlar. Asıl olan, bilimsel gelişmelerin izinde nesnel gerçeğe daha derinlemesine nüfuz edecek göreli gerçekleri keşfetmektir İnsan bilgisi ancak bu alçak gönüllü ama doğru çabayla anlamlı sonuçlara ulaşabilir

Bu durumda marksizmin, marksist teorinin, sınırlarından sözetmek doğal olarak marksizmin göreli açıklama gücünden onun gerçekliğin tümü karşısındaki yetersizliklerinden de sözetmektir. Marksizmin açıklama gücünün bu anlamda sınırlarının çizilmesi matematik kesinlikle saptanabilecek bir iş değilse de, bu konuda, belli saptamalarda bulunulabilir. Her bilimsel inceleme, konu seçimi ve seçilen konunun sınırlarının çizilmesiyle kendi gelişiminin kaderini daha işin başında tayin eder. Dolayısıyla marksizmin geliştirilmesini, marksizm adasını büyütmeyi amaç edinen herhangi teorik bir çabanın işe nereden ve nelerle başladığını, önüne hangi sorunları ve soruları koyduğunu, neleri aşmayı hedeflediğini ve olası ne türden sonuçlara (sentezlere) ulaşmayı düşündüğünü ortaya koyması (öngörmesi) gerekir Sürecin sonunda incelenen ve araştırılan konuların kendi iç diyalektiği ve nesnel gelişim başlangıçta öngörülen şeylerden çok farklı sonuçlara yol açabilir Bu olasılığın olması, yine de, önceden bir çerçeve çizmenin önemini ortadan kaldırmaz.

Bu konuyla ilgili olarak söylenebileceklerin en genel çerçevesi şu şekilde çizilebilir

Birinci olarak marksizmin kurucularının henüz hayattayken farkında oldukları, dikkat çektikleri, üzerinde durmak istedikleri ama bunu yapma olanağı bulamadıkları çeşitli inceleme konularından sözedilebilir

Teorinin Sınırları

Marksizmin kurucularından sonra bu konularda ciddi çalışmalar yapılmadığı için, doğal, olarak, marksizm bu konularda yetersizdir Çeşitli üstyapı öğelerinin (devlet, bürokrasi, psikoloji ve sosyolojinin değişik konuları, din, eğitim vb.) incelenmesi, kapitalizmin ekonomik yasalarının evrimi vb.

İkinci olarak, Marksizmin kurucularının pek dikkate almadıkları ama zamanla bilimsel gelişmelerinin sonucu olarak önemleri anlaşılan konulardan sözedilebilir Kendi çağlarının bilgi birikimiyle sınırlı marksizmin kurucularının bu konularda kehanetlerde bulunmaları zaten mümkün olamazdı. Bilimsel düşüncenin gelişimiyle birlikte marksizmin kurucularının bazı bilgilerinin yanlışlığı açığa çıkmış durumda. Örneğin Doğanın Diyalektiği'nde Engels'in Fizik, kimya, biyoloji ile ilgili, bazı düşünceleri ya yanlış ya da çok eksik ve mekaniktir (Kimyada çekim itim konusu biyolojide kazanılmış özelliklerin kalıtımla aktarılması yanılgısı vb.) Keza marksizmin kurucularının insan bilinci ve insana ilişkin bazı görüşleri fazla antropocentriklinsan merkezli) ve hatalıdır Dünya tarihi özellikle Amerika, Asya ve Afrika tarihi ile ilgili konularda da aynı eksiklik sözkonusudur

Üçüncü olarak, Marksizmin kurucularının hayal bile edemeyecekleri bazı gelişme ve olgular ortaya çıkmıştır Bunlar ele alınmadan, bunlar üzerinde tutarlı açıklamalar yapılmadan marksizmin geliştirilmesi mümkün değildir Başarısızlıkla sonuçlanan sosyalizm deneyiminin çözümlenmesi, milliyetçiliğin gücü, kapitalizmin kendini yenileme kapasitesi, felsefi sonuçları büyük olan kimi bilimsel gelişmeler (determinizm ve klasik nedenselliğin çökmesi, mutlak uzay ve zamanın ortadan kalkması, evrenin genişlemesinin keşfi. Big Bang teorisi ve kara delikler vb.). Bu konularla ilgili olarak diyalektik ve tarihsel materyalizm geliştirilmeden marksizmin güçlendirilemeyeceği açıktır

Sonuç olarak, Kapitalizmin pislik ve çirkinlikleri ortasında geleceğin sosyalist kıtasını oluşturmak için mevcut marksizm adasına katılacak çok toprak var. Sorun bu toprağı kazanacak bilim ve devrim emekçilerinin üzerlerine düşeni layıkıyla yapıp yapmadıklarıdır.

(Devam Edecek)

Soru(nsal) Ne(Değil) ?..
ve Çözüm(süzlük) Ne Olma(ma)lı ?..

Temel DEMİRER

Roger Garaudy, 'Yirminci Yüzyılda Marksizm' kitabına; **"en güç iş, her zaman, problemleri çözmek değildir. Kimi zaman onları ortaya koymak da en güç iş olabilir"** diye başlayıp, (bir protestan papazından alıntıyı yaparak) ekler: **"Tartışmaya götüren sözler söylemeyi göze almalı; yeter ki hayati sorunlar ortaya konulabilsin."**

"Acının aşırısı güldürür" (William Blake) koordinatlarından kurtulmak için tartışmak... Kendimizi ve dünyayı, dönüştürme çabasıyla; sonattan senfoniye uzanan yüksek sesli arayışla, hem de **"çekilen acılar/ tutuşturdu ateşini"** (Bob Marley) diyen fütursuzluğun haklı umutlarıyla...

Yaşam devam ettikçe umut, (en karanlık kesitlerde bile) yaşamın özünden ve insan varoluşundan sökülüp atılamaz. Nedensiz "pembe düş"e dönüşmemesi kaydıyla, umut bir lüks olamaz. Çünkü umut, canlı dünyanın içgüdüsel özelliğidir. Umut, kökleri derinlerde olan, insanlık tarihinde biriktirilen güzelliklerin toplamıysa ve sürdürülebiliyorsa; umutlu olmak, açıklamasız "pembe düş" olamaz.

Ancak insanlığın, hâlâ veremden, vebadan, frengiden, açlıktan, haksız savaşlardan öldüğü dünyada; yok etmenin "çocuk oyunu"na dönüşmesi, geleceksizleşmenin derinleşmesi; umutlu olmayı "tartışılır" kılmakta. İletişimsizliğin dört yanı sardığı; sevgisizliğin, bencilliğin ve sorumsuzluğun yaşamı sarmaladığı; yalanın çoğaldığı ve akıldışının büyüdüğü; insan(lık)ın, kapitalist ilişkiler ağının dişlileri (yalnızlık, tatminsizlik duygusu ve stres) arasında öğütüldüğü; dostlukların ve özverinin yerine ihanetin ikame edildiği 21 yüzyıl şafağında umutlu olmak; **Mozart'ın**, **Beethoven'in**, **Çaykovski'nin** çoksesliğini aşan kolektif zenginliği toplumsal ölçekte yaratmakla mümkündür

I-) Koordinat Saptaması

Oysa mırıldandıklarımızla bir kıyıda yapayalnızız. Karşımızda eksilmenin acılı tablosu var. 80'den bu yana yaşadık, gördük: Nostaljikçe acılara tutunan ürkek sevdalarla ilerlenemiyor. Yıllarca kurmak için uğruna mücadele verdiğimiz **"Yeni Dünya"** kavgasını "yitirmiş"; soyu tükenmekte olan müzelikler miyiz ? Yaşamımızın özeti "başarısızlık"lar ve "yenilgi" mi ? Değerlerimizi ve varoluşumuzu gerekçelendirdiğimiz nesnellik, tuzla buz mu oldu ? "Yitirdiklerimiz"le tarafı kılındığımız "yenilgi" ardından; "bir baltaya sap olamamış" marjinaller miyiz ? "Bitti" mi, "perde kapandı" mı ?

Hayır ! Adaletli bir **"Yeni Dünya"** istedik. Bu uğurda dövüştük ve "yenildik". Ancak, "bitmedi"; "perde kapan"madı. Ücretli kölelik devam ediyor. Varoluşumuzu ilişkilendirdiğimiz nesnellik ve değerler hâlâ geçer akçe. Kökü bin yıllara dayanan **"Yeni Dünya"** amacı yine gündemde. Her şeye rağmen ve hâlâ: **"Vardık, varız, varolacağız"**

İnsanal varoluşumuzu ayakta tutan eylemden yoksun olmanın; gündemimizin ana maddesi olduğunu unutmadan ve **Erasmus, 'Deliliğe Övgü'**sündeki gibi insan olarak tabii: **"Deliler delice konuşur; yani akıllarından geçeni söylerler. Delinin ne düşündüğünü yüzünden anlarsınız. Akıllı bayların ise iki dili vardır; biri doğruyu söyler, öteki çevrede geçer akçe ne ise onu söyler. Karayı ak gösterenler, solukları bir yandırılıp, bir dondurulanlar hep bu akıllı baylardır. Bunların dilleri ile yürekleri arasında bir bağ yoktur."** 1

Soru(n)lar büyürken2, tehlike imkânlarıyla eşikte. **"Ne ve Nasıl Yapmalı"**mı ? Sosyalistlere; **Erasmus, 'Deliliğe Övgü'**sündeki gibi insan olmanın, radikal çözümleri gerek. **Hermann Hesse, 'Bozkır Kurdu'nun Düş Yolculukları'** adlı yapıtında, **"amacı bağımsızlığını korumaktı; dünyanın gözünde geçerli sayılan çıkarları ve mutlulukları hiç umursamadan"** 3 diye tanımladığı insan(lık)ın elde edilmesi için **Komünizme;** geleceğin yeni insanının doğuşunu muştulayan bir program olarak bakmalıyız. "Dünyayı değiştirme"ye insandan ve kitlelere seslenmeye bireyden başlayarak.

"Yeni Dünya" yaratmak; farklı bir düşünce sistemini, dilini ve eylemini yaratmayı 'olmazsa olmaz' kılıyor. Çaplı bir **"décadence\çöküş"**ü yaşayan dünyamızda; Grek tragedyalarında kullanılan **"anagnorisis\keşif, meydana çıkarma"** ve **"peripetia\tersine çevirme"** kavramlarının kullanmaya şiddetle ihtiyacımız var. Çünkü Dostoyevski'den Nietzsche'ye kadar birçok düşünürü meşgul eden **"adalet"** ve **"vicdan"** kavramları, bugün, hayatta karşılığını bulamıyor. Anlamını kaybetmişliğiyle boşlukta uçuşuyor. Kapitalizmin, "YDD"nin depolitizasyon süreci; ahlâkı ve vicdanı iskartaya çıkartıp, değerleri tahrip ediyor. Burjuva ideolojisi, dünyayı Kuzeylileştiren ideolojik/kültürel saldırganlığıyla; insan beynini parçalayarak dünyayı kodlayıp, düşünceyi "imajlar"ın küçük mesajı haline getiriyor. Toplumsalı bölüp, etkisizleştirerek lokalize etmeye çalışıyor. Labirente dönüşen insan beyninde şizofrenik yarılmalar devreye giriyor. Bu durum "YDD"

ile devreye giren toplumsal depresyonu döllüyor Özetle **"bir reklam panosuna baktığımız zaman, nesneyi (bir Coca Cola şişesi) değil, işareti (Amerikalı olma) tüketiyoruz."** 4

Yani insanı, şekilsizliğe mahkûm eden kapitalizm; **"adalet"** ve **"vicdan"** kavramlarını askıya alıyor Müthiş bir bocalama yaşanıyor Tüketimin ve anlık zevklerin tutsağı kılınmış, sorunlara tepkisiz, bireyci, küstah, konformist, tembel, sorumsuz ve başkaldır(a)mayan insan tipi ortaya çıkıyor "Akıl" bunalımda. Eleştiri; anlamını yitirmiş ve "öykünmeye" dönüşmüştür. İnsan, "başkalaşım"ın değersiz enstrümanıdır "Entel"lerse; "ne olursa olsun uyar" söylemiyle ya geleceksizleştirici kapitalist iktidara kapılanmış ya da **(E. M. Cioran vari 5)** marjinalliğin sırça köşklerine çekilmiştir.

Yaşanan kesit; belirsizliklerle bezenmiş bunalımlı geçiş sürecidir. Yakıcı bir **Aydınlanma** ve yıkıcı bir sorgulama ihtiyacı büyümektedir İnsan(lık), yok olacağı veya yeniden başkaldıracağı zamanın kıyısındadır Çünkü Kuzeyle Güney, erkeklerle kadınlar, zenginlerle yoksullar, beyazlarla siyahlar, emek ile sermaye arasındaki uçurum derinleşiyor. Doğal zenginlikler, kapitalizm tarafından talan ediliyor; çevre kirletiliyor, dünya çölleşiyor; iklimler değişiyor. Kapitalizmin "Avrupa merkezli"6 söylemi, global "piyasa"nın "tüketim kültürü" aracılığıyla dünyayı, "rekabet"e ve "tüketim"e çağırıyor Anarşik üretiminin yıkıcı, yok edici "başarı"nın bedeli kâr ve kazancı, hayatın tek amacı ilân ediyor

1980'li yıllar dünya kapitalizminin "rönesans" yıllarıdır ! Neo-liberalizmin vatanı Amerika'nın öncülüğünü yaptığı "eşitlik yerine özgürlük" sloganının kara bayrağının dalgalandığı yıllar Bu yıllarda, beyinlerin iğfal edilerek egemen boyunduruğun standartlarına uygun olarak şekillendirilmesi; eleştirel aklın araçsallaşmasını, insan(lık)ın başkaldırı ufkunun daralmasını devreye soktu. "YDD" dayatmacasıyla (kapitalizmin çaplı saldırısıyla) da insan(lık); yok olacağı ya da yeniden başkaldıracağı zamanın kıyısına ulaştı. İnsan(lık) yok olmamak ve **"Yeni Dünya"**yı yaratmak için devrimci yaratıcılık ve olgunluğa, her zamankinden daha çok muhtaç. **"Olgunluk, insanın oyunlardaki ciddiyete geri dönmesidir."** (Nietzcsche) Ayrıca da, unutmamak gerekiyor: "Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı,/ Bu iş biraz daha zor " (Nazım Hikmet)

Evet **"bu iş biraz daha zor..."** Anımsayalım: Kara Eylül'ün yıkımı ardından, hepimiz bir garda karşılaştık. Engebeli uzun ince yolda; **"yarım kalmış yürüyüş"** ün, soluk soluğa kesmiş yolcularıydık. **"Savrulup, sarsılan zaman diliminde"** hepimiz; "ertelenmiş, engellenmiş, örselenmiş"liğimizle; kaçan trenin ardından; **"tamamlanmamış şarkılar"**ın hüznünü "yaşıyor"duk. Umut ve umutsuzluğun gel gitleriyle, gelecekle geçmiş arasına sıkışmış "yenik" bugünde; elem dolu "geleceksizliğin" şaşkınlığına gark olmuştuk. Beklediğimiz; "geleceksizliğin" tedirginliğiyle, matem rengi "tepki"lerin umutlarına sığınmış, "yeni" bir tren miydi ? Ya da elde kalan; yitirdiklerimizin kahredici yıkımıyla; geç kalmışlığın, "onarılamaz" enkazı mıydı ? Tam kestiremiyorum; her şey o kadar sınır çizgisinde ki. Sınır çizgisinde rivayet muhteliftir Ancak, aslolan; sevdalara susamış hüzün ve öfkelerle, hâkim rengin matemi siyah olduğu o garda silahsızlandırılmış "biçare"liğin kader ortaklığıydı.

Bu noktadaki "ortaklık"ı bozmak ve bizleri, garda tanıştıran, yakınlaştıran; düğümlenmiş zaman diliminin tıkanıklığı aşmalıyız. "Biçare" kılınmış insanı kabullenmeyen aykırılığın tahammülsüzlüğüyle Aydınlığa özlemin umutlarıyla tekrar silahlanarak; çoğullaşarak... **"Ayrılıklar sevdaya dahildir"** (Atilla İlhan) gerçeğini unutmadan; artık, yüksek sesle terennüm etmek gerekiyor **"Ben sana mecburum."** (Atilla İlhan) Gri gökyüzü üstümüze yıkılırken, elinden tutulması gereken; kazanmaktan yanaki cüretle çoğullaşmaktır Kaçırılan trenin ardından, silahsızlandırılmış beklentilerin "kış uykusu"nda tüketilen "biçare"lik sığınağını terketme zamanıdır yaşanan...

Anımsansın; nerede tıkanıklık varsa, orada karmaşa ve sorunları aşacak birikim de olur Tıkanıklığı devreye sokan dejenerasyon; aynı zamanda, çözücüleri tarih sahnesine davet eder. Bir siga kesitidir yaşanan. Tıkanıklığı aşmak ve dejenerasyonu tüketmek için..

II-) Neyi, nasıl yapmalı ?..

"Neyi, Nasıl Yapmalı" mı ?

Hani7; yaşamın anlamını, tercihin indirgemeyi başaran tercihin içten fütursuzlukla... Ertelenmeden ve ikircimsizce seçen kararlılığın "filinta endam" taraflılığıyla.

Hani; hayatın gerçeğiyle temas etmek cüretiyle... Yaşamla yoğrulmayı ve yok olmayı da göze alarak.. Ya da yeniden **"dünyaya gururla bakabilmek"** (Orhan Kotan) için.

Hani; "yaşıyor" olmak adına, bir et yığını ya da patates çuvalı kılınmaktan iğrenerek. Sevdanın, kaçak bir budalalık değil; ruh ve beden eylemi olduğunu bir an dahi unutmadan. Sahtelik ve "gibi"liğe 'Hayır' diyen "çocuksu içtenlik"le, korkulardan korkarak8

Hani; **Euno**'nun, **Spartaküs**'ün ekmek, özgürlük ve eşitlik talep eden düşleriyle başkaldırarak.

'Hani' vurgulu anımsamak, düşünmek, anlamak; nasıl şekilleneceği yanıtını bugün de arayan gelecek için **"Neyi, Nasıl Yapmalı ?"** sorusunun gerekliliklerini oluşturur

"Abartı" ya da "ajitasyon" değil. Dünyayı, barbarlığa mahkûm eden kapitalizm, insan(lık)ı yok ediyor "Yoketmek, dünyayı canavarlaştırmaktır " (Jean-Paul Sartre) Oysa insan(lık), benzersiz zenginliktir Zenginliğin yokedilmesini engellemek; kapitalist canavara karşı devrimci tufanı yükselten başkaldırıyla mümkündür Kapitalist barbarlığın dünyayı yoketmenin eşiğine sürüklediği "YDD" kesitinde, insan(lık): Ya kendine dayatılan nesneleşmeyi bilince çıkarıp başkaldırılarıyla özneleşerek, özgürleşecektir Ya da köleliğe başkaldıramayıp, "muhalif olma"yı kral-soytarı ilişkisinin geleneksel çerçevesiyle sınırlayıp, (iktidarı besleyerek !) krala soytarılık yapacaktır

İnsan(lık) özgürleşemediği sürece; değiştiren egemen, değişense köledir Kölelikten kurtulmak; özgürleşmek, insanlaşmaktır Bu nedenle kölelik ("modernize" edilmiş "demokratik" ücretli versiyonu dahi olsa) dayatmacalarına karşı başkaldırıldığı sürece sosyalizm olacaktır Çünkü, 15. yüzyılda yaşayan **Thomas More**'nin (1478-1535), **'Utopia'** adlı

yapıtındaki, **"malın mülkün kişisel hak olduğu, her şeyin parayla ölçüldüğü bir yerde, toplumsal adalet hiçbir zaman gerçekleşemez"** belirlemesi, hâlâ geçerliliğini koruyor.

Sorun; **Euno'nun**, **Spartaküs'ün**; ekmek, özgürlük, eşitlik düşlerinin ve **Thomas More'nin** belirlemesinin, militan kavgasını bugünde de vermektedir Zaten, "devrimci"lik söz konusu olduğunda, **"vermediğiniz şeyi alamazsınız. Kendinizi vermelisiniz. Devrimi satın alamazsınız. Devrimi yapamazsınız. Devrim olabilirsiniz ancak, Devrim ya ruhunuzdadır, ya da hiçbir yerde değildir." 9**

"Uygarlık Krizi" koşullarında insan olmak; krizi aşarak, zorunluluktan özgürlüğe uzanmaktan başka nedir ?

III-) Sonuç Değil, Neden Olarak "YDD"; Uluslararası İlişkileri Nasıl Etkiliyor ?..

Buradan, bir diğer sorunun; **"Sonuç Değil, Neden Olarak "YDD"; Uluslararası İlişkileri Nasıl Etkiliyor"**un "yanıt"ına geçebiliriz.

İçinde debelenilen "**Uygarlık Krizi**", eskiyenin ("**zırh içindeki ölü**" misali) gitmemek için direndiği, yeni\devrimci alternatifin olamadığı "çözümsüzlük" durumudur Her kriz, yanıtlarını ve çözücülerini içinde barındırır Kriz ortamı "çözümsüzlük" olması yanında; krizi aşılması için, bir köktenci değişiklik çağrısıdır da. Eski ile yeni arasında hesaplaşma\boğazlaşma alanı olan kriz, bir an değil; inişli çıkışlı tarihsel süreçtir Tarihsel süreçte kapitalizmin krizine, devrimci yanıtlar üretilmedi mi; tersten karşı-devrimci çözümler ürer

Dünya kapitalizminin "YDD" fazlı depresif dalgası; ekonomik krizle hegemonya krizinin üst üste düştüğü kaotik koordinatlarda, karşı-devrimci çözümler üreterek seyretmekte. Artık üretken yapıyla ilişkisi kalmayan spekülatif yönelimleri ve fiktif (hayali) oyunlarıyla, asalak ve yıkıcı nitelikleri derinleşen dünya kapitalizminin "YDD" fazlı depresif dalgası, bir zorbalık ve kumarhane ekonomisi özellikleri kazanarak, krizi gövdelendirdi. Krizin yarı çapı genişlerken, entegrasyon ve polarizasyon içiçe yaşanıyor "YDD"nin parçalayıcı-yıkıcı dinamiklerinin, bütünleştirici-üretken dinamiklere ağır bastığı gidişatta dünya kapitalizmi, krizin çözümsüzlüğünden kan alıp ve krizle besleniyor

Dünya kapitalizmi, krizin çözümsüzlüğünden kan alıp ve krizle besleniyorken; insanlık, üçüncü "Milleniu m"un eşiğine ilerliyor Yirmi birinci yüzyıla beş var "Akıldışılık (**Déraison) Çağı"nda** yaşanan gerçekler ve gidişat; **"1994 Bilanço"sunu çıkaran Hadi Uluengin'e dahi, "her halükârda, 1994 uluslarası plânda istikrarsızlıklar ve belirsizlikler yılı olarak nihayete erdi"** 10 dedirten verilerle bezenmiş durumda..

"YDD", emperyalist "düzen(sizlik)"te gövdeleniyor Hiyerarşik emperyalizm, dünya kapitalizminin sürekllik içindeki kopuşlarına denk düşen yeni bir evreyi tanımlar Sermaye ihracının ya da tek yönlü ekonomik ilişkilerin de ötesinde uluslararası sermaye, yerel pazarlarda (Güney'de) doğrudan üretim birimleri kurarak, üretici fonksiyonunu "aracısız" üstleniyor. Makro evrende köklü-"global" düzenlemenin yolunu açıyor "Dünyada ekonomik güç dengelerinin değiştiği bu süreçte, belirleyici olan çok önemli bir gelişme, yeni teknoloji ya da esnek üretim sistemlerinin uygulanması ve bunun işgücü üretim sürecindeki rolünde meydana getirdiği değişikliktir Post-Fordist üretim sistemleri (esnek üretim)"dir 11

"YDD", küresel krizin "değişik" sömürü biçimidir. Uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesini amaçlayan; emek hareketlerine ise sadece ulusal sınırlarda izin veren düzendir. Sermayeye dünya çapında tam serbestlik, emeğe ise kısıtlamalar getiren küreselleşmeyle dünya ekonomisi;" "karşılıklı bağımlılık"ta değil; Kuzey'in sınırsız hâkimiyetinde somutlanır

"YDD" ile birlikte; Ortadoğu çöllerinin parazit ülkelerinden, Afrika'nın ilkel bakir topraklarına kadar uzanan Güney'in geri bıraktırılmış ulusal, yerel topluluklarının; "klasik" evrim silsilesini izleyen sosyo-ekonomik gelişime seyri, artık mümkün değildir. Dış dinamik içselleşerek; iç dinamiğe galebe çalmaktadır Daha, sömürgecilik tarafından keşfedildikleri ilk gün, küresel pazarın peyki konumuna sokulan çevre; merkez tarafından biçimlendirilme girdabına çekilmişti. Çevre toplumları global çapta üstten (merkezden) değiştirilmeye "uyumlu" kılınmıştı. Ama bu "cenin halinde"ki başlangıçtı. Olgunluk, "YDD" ile somutlandı.

Küresel pazarın girdabına sürüklenen toplumsal ilişkiler ağı; asalaklığı ve lümpenleşmeyi güçlendirip, dünyanın lanetli sahipsizlerini yaratırken; Güney'i de yok ederek, dünyanın Kuzeylileştirilmesi eğilimini devreye sokuyor Yani **"tek sözcükle, burjuvazi, kendisine tıpatıp benzeyen bir dünya kurmaktadır."** 12 **"Dünya pazarını sömürmekle burjuvazi, bütün ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir karakter veriyor"** 13

"YDD"yle "klasik" sınıf tanımları, bilimsel teknolojik gelişmelerin potasında deformasyona uğruyor.14 Uluslararası kumanda ekonomisinin, "esnek üretim"li boğucu edimleri; kafa gücünün, üretim sürecinde etkin pozisyonlara geçmesi; tahvil, hisse senedi, ortaklık payları vb. yollarla "mülkiyetin yaygınlaşması"; vb'lerinin sınıflı rejimi perçinleyen apolitikleştirici ideolojik paketler haline sokulması; tekelci zorun sopa ve havuçlarıyla, "insanlık durumu"nun ağırlaştırmakta...

Küresel pazar ilişkilerinin devasa sarmalında, küçülen dünyayı köleleştiren, yağmalayan Kuzey; Güney'i "yok edip" tümüyle "yutuyor" Dünya Kuzey'in, çaplı düzenleme ve stabilizasyon programı ile karşı karşıya... Artık, uluslararası kumanda ekonomisi vurgusu, yüzeysel-kategorik bir rol sınırlaması değil; "YDD"ye damgasını vuran gerçek.

Sınıf bileşenlerinin Emek Cephesini genişlettiği15 ve Sermaye Cephesini daraldığı gidişat içinde; "zayıf halka" teorisi, ancak "eşitsiz birleşik gelişim" gerçeğiyle anlam kazanıyor Bilim ve tekniğin üretici gücün önemli enstrümanı haline gelmesiyle16; bilim ve tekniğin toplumsal praksise bağlanması Emek Cephesi açısından yaşamsal bir sorun olmuştur. Bilim ve tekniğin hızlı devinimi ve düşünülmemiş hedefleri gerçeklemesi; toplumsal yapılar ve değerler sisteminde de önemli değişimleri devreye sokmuştur 17 "YDD" ile devreye giren eğilimlerin artık bir "sonuç" değil; "neden" olduğu uluslararası koordinatlarda; gezegenimizin tansiyonu yükseliyor.

Biliniyor: Gezegenimizde, sosyalist ülkeler topluluğunun dağılmasına; Kuzey'de "sosyal devlet"in; Güney'de de kapitalist kalkınma (ve modernizasyon)

"mitleri"nin sonu eşlik etti. Sonun başlangıcına denk düşen "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i"yle gövdelenen global yapısal kriz; yeniden yapılanma arayışlarında (ve hegemonya sorununda) somutlanan alt üst oluşları devreye soktu. "Bugün **dünya çapında ve de hem ekonomik hem de sosyal alanlarda boyutlanan bir kriz gündemdedir. Dünya çapındaki bu krizin nedeni üretimin kapitalist örgütlenişidir. Çünkü kapitalizm çalışan insanın emek-gücünün karşılıksız bırakılmasına yani emeğin sömürüsüne dayanır. Söz konusu sömürü, ulusal ve uluslararası boyutlarda sermaye ile emek arasındaki çelişkiyi tanımlar." 18**

Kuzey hâkimiyetinin "düzen" arayışlarıyla körüklenen düzensizlikle oluşan yeni durumu; kapitalizmin genel krizi kapsamında ele almak durumundayız. Ekonomik, sosyal ve politik parametreler krizin; ulusal ölçeklerin ötesinde dünya pazarının bütüne şamil olduğunu, "tartışma sorunu" olmaktan çıkarıyor

Genel kriz fazlarının daraldığı gidişatta, **"dünyanın küçük bir köye dönüştüğü"** saptaması haklıdır Sonuçları; derin ve bütüne şamil özellikler kazanan kriz; gezegenimizin çehresini hızla değiştirmektedir Gezegenimizin çehresini değiştiren "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i"; Kuzey'den Güney'e, çok hızlı ve "klasik" formlardan önemli farklılıklar arzeden 'post-modern' eksenli gerici müdahaledir19

Dünyanın Kuzeylileştirilmesine denk düşen bu kesitte; kapitalist üretim anarşisiyle bolluk içinde yokluğun global krizi yaşanmakta. Kriz; dünyaya (ve özellikle de Güney'e) Kuzey'in "yeniden yapılanma" arayışlarını dayatan dinamiktir Kuzey'in daldığı 'post-modern' labirentte kapitalizm, sistem olarak içerici esnekliğini yitirip; dışlatayıcılık, marjinalleştiricilik ve kutuplaştırıcılık zeminine oturmuş yıkıcılığı öne çıkarıyor... Bu durum; emeğin, kapitalizm tarafından massedllebilmesini ve yeni-sürekli istihdam alanları açılabilmesini "imkânsız" kılıyor Yeni-sürekli istihdamın yerini, Kuzey'de "Bilgi Toplumu"20 dedikleri kontrol teknolojisinin ve teknokrasinin dar istihdamı alıyor. "Klasik" tanımlı emek ve bütün olarak Güney, Kuzey'in düzenlemelerine fazlalık oluyor Yani global ölçekli dışlatayıcılık ve marjinalleştiricilik "YDD" müdahalesinin temel "mantık(sızlığın)ı"nı oluşturuyor

Sonuçta karşımıza, şöylesine bir tablo çıkıyor: i-) Kuzey'deki yapısal dönüşümün, 'post-modern' gidişatın labirentindeki "bilinmezler"le donandığı ve kapitalizm açısından krizin, **"yumuşak iniş/soft landing"**le aşılabilmesinin "imkânsız"laşıp, **"çöküş inişi/crash landing"** trendinin yükseldiği; ii-) Dünya kapitalizminin içericilik ve istihdam kapasitelerini yitirdiği; iii-) Kuzeyli **"yeni küresel milliyetçiler"**in, "çözüm" diye sarıldığı **neo-Keynesyen** önermelerin, dünya kapitalizminin ulaştığı nesnelliğin gerisinde kaldığı; iv-) Kuzey'de ticaret savaşı startının verildiği ve hegemonya boşluğunun oluşmaya başladığı; v-) Yalta-Postam'lı klasik "denge" ve statükoların alt üst olduğu; vi-) Uluslararası ilişkiler alanında, ABD'nin iki adım ileri atmak için bir adım "geri"ye attığı; vii-) Japonya'nın başına - buyruk **"yeni küresel milliyetçi"** muhafazakâr politikalarıyla ABD ve AB'ni sıkıştırdığı; viii-) AB'nin bir hayâlden, hayalete dönüştüğü; ix-) Avrupa'da bölgesel entegrasyon hayâlleri yerine, yeniden "çift vitesli\iki halkalı\iki kademeli Avrupa\two speed \deux vitesse" ilişkilerine yani AB içinde (1 ve 2. Dünya Savaşı'na yol açan 'Mittel Europe'a benzer şekilde !) bir Alman-Doğu Avrupa ekseni ve buna karşılık olarak da Fransa-İngiltere-İspanya-İtalya eksenli denge ve nüfuz politikalarına dönüldüğü, x-) İhtiyar Avrupa'daki "istikrar ve istihdam" sözcüklerinin çırkın bir yalana dönüştüğü; xi-) Öne çıkan kriz içinde Almanya'nın Hitler patentli "Avrupa Kalesi"ni oluşturmaya yöneldiği; xii-) Rusya'nın yaşadığı çalkantılarla, Slav ulusçuluğunun emperyal düşlerine sarıldığı, xiii-) "İnsanlık durumu"nun ağırlaştığı ve yeni Ortaçağ'ın realize olduğu; xiv-) Kuzey/Güney çelişkisinin netleştiği ve; xv-) Kuzey'de ırkçılığın ve Güney'de köktendincilikle, az gelişmiş ülke milliyetçiliğinin tırmandığı bir dünyada yaşıyoruz. "YDD"nin devreye soktuğu bu tablonun "soğuk barış" dönemi uzun ömürlü olmayacaktır

Üçüncü "Millenium"a beş kala, "Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i"nin devindirdiği dipten gelen dalganın basıncıyla şekillenen "yeni durumu"un çözümlenmesi; ne saltçı somutun kaba sığlığı ne de saltçı soyutun uçuk belirsizliği ile kavranamayacak kadar girifttir Çünkü ("sonuç" değil !) neden olarak "YDD", (Kuzey'in hâkimiyetindeki) dünya kapitalizminin emek süreçlerindeki örgütlenmeyi yeniden yapılandırma yönelimiyle, Fordist üretim modelinden, post-Fordist üretim modeline, toplumsal yanları olan tüketime dayalı ekonomik yapıdan, özelleşmiş tüketime dayalı "esnek üretim\uzmanlaşma"cı "global ekonomik yapıya" geçerek, "krizini aşmaya" çalışmaktadır Kuzey'in hâkimiyetindeki bilimsel teknolojik gelişimin gidişatı, piyasanın önemini ve işlevselliğini artırmıştır Kapitalizm için piyasanın her zamankinden büyük önem kazandığı kesitte; Kuzey kapitalizmi, bir "üretim toplumu" olmaktan çok, rantiye bir "tüketim toplumu" haline gelmiştir Kapitalist toplumda metalaşma ve "şeyleşme" süreçleri büyük bir hız kazanırken; kapitalist toplumun şekillendirip, sürüleştirdiği insanlar üretimden çok tüketimle, toplumsallıktan çok bireysellikle ve emekten çok metayla ilgilenen tüketici yaşamın tutsakları kılındılar 21

Tekelci kapitalist çözümsüzlüğün **"Uygarlık Krizi"** çürümeden kan aldığı ve yabancılaşmanın meta kültürü ile beslendiği **"Vahşet Kesiti"**nde, insan(lık)ı boğuyor İnsan(lar)ı, kışiliksizleştirip; hesapçı, korkak, çıkarcı, ürkek, ve tüketimin nesnesi olmuş konformistler, mülkiyetçiler, ahlâksızlar kılıyor Köleleştirip, "sürü"leştirerek; kapitalist düzenin kurallarına boyun eğmeyi yeniden üretiyor Çünkü, **"emek gücünün yeniden-üretimi yalnızca niteliklerinin yeniden-üretimi değil fakat, aynı zamanda kurulu düzenin kurallarına boyun eğmesinin de yeniden-üretimini ve sömürü ve baskı görevleri için yönetici sınıfın egemenliğini 'söz ile' sağlansın diye yöneten ideolojiyi düzgün kullanma yeteneğinin yeniden üretimini de gerektirir."** 22 **"Emek gücünün yeniden üretimi, demek ki kendisinin olmazsa olmaz koşulu olarak yalnızca vasıflarının değil, aynı zamanda egemen ideolojiye boyun eğmesinin yeniden üretimi olarak ortaya çıkıyor. (...) Emek gücünün vasıflarının yeniden üretimi ideolojik boyun eğme biçimlerinin altında ve içinde sağlanıyor."**23

"Yeniden-üretim" gerçeğine **"es"** geçilemez Çünkü **"yeniden-üretim"**in dönüştürücü gücü açısın-

dan devlet; **"İdeolojik Aygıtları"**n kaldıracıyla, söylemsel iktidarın koordinasyon merkezidir. Yönetsel baskı araçları yanında ekonomik-sosyal yapıya sızmıştır **"Devletin İdeolojik Aygıtları"**larının göreli otonomilerini koruyan düzenleyici iç iktidar ilişkilerinin ürünüdür

Kapitalist iktidar, **"yeniden-üretim"**in gündelikliği ile yığınları çevreleyip, alternatif bilgi dolaşımını kısıtlarken; kapitalist boyunduruğun gündelikliğini üretir, yayar Sıradan kişinin ağzından konuşan kapitalist iktidarın tabanını genişletir Kapitalist toplumunda insanın bireyselliği; kışla, hapishane, okul gibi kurumlar içine alınıp, belli bir programa tabi kılınarak; ruhlar üzerinde kurulan egemenlikle disipline edilir **"Yeniden-üretim"**in kapitalist tahakküme meşruiyet sağlayan kaldıraçları, **"Devletin İdeolojik Aygıtları"**larıdır Kapitalist egemenliği, **"toplumsal"**ın kendisinde ikâme eden ve iktidarı toplumun kılcal damarlarında dolaşıma sokan kapitalist boyunduruk; artık **"yeniden-üretim"**le üzerimizde değil, aramızdadır

"İktidarın devlet aygıtıyla sınırlı olmadığını kavramak gerekir"24 diyen Foucault haklıdır Çünkü İktidar her yerdedir **"Yeniden-üretim"**le her şeyi kapsadığı ve her yerden geldiği için yeni kontrol olanakları üretmekte mahirdir Toplumun bütün mikro pratiklerine sızmakta zorlanmamaktadır Böylelikle kapitalist iktidar, yeniden koşullandırıcı ve yeniden hedefe yönetici bir nitelik kazanmaktadır

Kapitalist iktidar; kontrol-gözetleme-düzenleme-program dahiline sokma gibi yöntemlerle; toplumu, adeta rasyonel biçimde işleyen fabrikanın ögeleriyle yönettiğine işaret eder Bütün toplum, bir gözetim ve seyir uygarlığı olur Kapitalist toplumun, (J. Bentham'ın, **"gardiyanın kendisi görülmeden her tutukluyu görebileceği şekilde düzenlenmiş hapishane projesi"**ni, 'Panopticon' olarak adlandırmasından hareketle !) devasa bir 'Panopticon'a dönüşmesinden edebiliriz.25

"Vahşet Kesiti"nin iğrenç iktidar ilişkileri hapishanesinde26; gündelik hayatın düzenleyiciliğiyle; pisliklerini, ondan korunmak isteyenlere de taşıyor, bulaştırıyor **"Vahşet Kesiti"**nde, fanusta korunabilmek **"imkânsız"** gibi. **"Sterlize"** tecridin **"kazanımı"** ise, garda bekleyen acılı tükenişten başka bir şeye yaramıyor

IV-) "İnsanlık Durumu" **ve Türk(iye) İnsanı**

Kant'ın, **"Sapere Auede\Bilmeye Cüret Et !"** önerisi büyük değer kazanıyor Çünkü tersten **"çözüm"**le **"güçlenen"** kapitalist egemenliğin **"sürü"**leştirdiği **"Şaşkın Cüceler Dünyası"**nın traji/komik paradokslarını kavramak; **"İnsanlık Durumu"** ve Türk(iye) İnsanı"nı çözümlemeyi zorunlu kılıyor

İnsan(lık), **"YDD"**de ifadesini bulan tekellerin Ortaçağ'ında **"sürü"**leştirilmişliğin traji\komik paradokslarıyla, **"derin bir kültürel çöküş"** yaşıyor Orta yerde bir **"Uygarlık Krizi"** var Yirmi birinci yüzyıla girilirken öne çıkan görünüm, insanı dehşete düşürmekte. Kapitalizm açısından 1600'lü yılları başlangıç alırsak, dünyanın büyük bölümü farklı boyutlarda, yaklaşık 400 yıldır kapitalizmin ve meta kültürünün egemenlik dışlileri arasında öğütülüyor.

Dehşetengiz 400 yılda insan(lık) nesneleşip, değerlerine ve emeğine yabancılaştırıldı. Zor kaynaklı kapitalist meta kültürünün **"meşruiyeti"**; insandışını **"olağan"** hale getirdi. Burjuvazinin eşitsizlikçi, sınıflı-sömürücü düzeni; siyasi, ekonomik, kültürel, ideolojik düzlemde maddi yaşamı biçimlendirdi. Burjuvazi egemen olmanın hukuki ve iktidar kurallarını işleterek, toplumsal dinamikleri potasında **"boğdu"** İktidar ilişkilerinin sağladığı gücün engin çeşitliliğini amansız ve acımasız sınırsızlıkta uyguladı.

Böylelikle yabancılaştırılmış insan; kapitalizmin ona dayattığı **"oyun"**laştırılmış **"yaşamı"**, hem oynadı, hem de izledi. Kapitalist iktidarın rejisörü olduğu oyunun aktörü, izleyicisi ve **"suç ortağı"** yabancılaşmış **"insan"**dı. Boyun eğen **"insan"**, tek boyutlu ve **"seçeneksiz"**di. Sahnelenen oyunla **"senaryo"**nun icrası; boyun eğenlerin tüketici\tükenmiş aymazlığında somutlandı. Sonuçta burjuvazi, (ortak bir insan kültürü üretmek yerine) metalaşmış kültür canavarın fetişini, köleliğini ve tükenişini yarattı.

Varılan nokta, insan(lık) için yıkıcıdır. Dekorlaşan hayat, ilişkiler ve tüketilen insan(lık). İşte kapitalizmin eseri olan **"Şaşkın Cüceler Dünyası"**nın **"özet"**i budur !..

İkircime mahal yok: **"İnsanlık durumu"** sorunlarıyla karşı karşıyayız. Sorun, saltçı teknik düzenlemelerin formülasyonlarıyla aşılamayacak kadar girift. Karşımızda, dünya kapitalizmin medyatik tüketim toplumunun **"kültür(süzlüğ)ü"** ile **"sürüleştirilen"**, uyuyan/uyutulan insanlık var. Ayrıca, **"burjuva kültürü ve altkültüründe irrasyonel ve antihümanist "değerler"**in halihazırdaki yeniden dirilişinin nesnel işlevi, kesinlikle, insanların kafalarını bir sonraki muhtemel barbarlık dalgasını kabule ya da en azından edilgen bir **"hoşgörü"**yle karşılamaya hazırlanmaktadır Bunu hem ideolojik olarak hazırlamakta, hem de düşünsel plânda öngörmektedir."27

Özetle, **"ideolojileri yıkmak"** adına, insanal ideallere azgınca saldırıp; iletişimsizliği, yabancılaşmayı ve değersizleşme, hiçlik, geleceksizlik kargaşasını körükleyen **"YDD"**; yaşamın her alanında ahlâksızlığı ve kleptokratik burjuva iktidarını; insan(lık)a rağmen şekillendirmekte. **"İdeolojilerin Sonu"** sloganı bu sürecin ideolojisidir Öyle bir ideolojidir ki, özerkliği yitirtilen eleştirel akıl, pragmatizmin öne çıkardığı biçimle araçsallaştırılarak, kendi dışındaki egemen boyundurukça belirlenen toplumsal sürece tabi kılmakta ve **"seçeneksizlik"** söylemiyle köleleştirilmektedir.28

Artık, çöküş ve çürüme, kapitalizme eşitlenmiş durumdadır. Kapitalizm **"çözüm"**ünü, insanları **"sürü"**leştirdiği onursuzluk ve idealsizlik labirentlerinde arıyor Gezegenimizin soluduğu havayı kirletmekten, insanı yok etmeye kadar uzanan çeşitliliğin tehlike kaynağı olan kapitalizm; küçük bir adada, İngiltere'de gelişti. Tohumlarını dünyanın dört yanına saçtı. Kapitalizmle yalnızca sanayi gelişmedi; özel mülkiyet, bireycilik, yaşamın her alanda metalaşması, iyiliğin ve kötülüğün parayla dayalı kültürel ortamı boy verdi.29 İngiltere'nin dünyanın gönderine çektiği bayrak; bugün ABD'nin elindedir. Dünyanın dört yanını Amerikanlılaştırmanın karabasanı sarıp/sarmalıyor BBC Başkanı John Birt, **"gelecek yüzyılda kültürün toptan globalleşmesi riski var. Amerikanlaşmış bir**

dünya kültürü böylece 21. yüzyılda ortaya çıkacak" diyor 30

Haksız da değil. **"Bugün bildiğimiz biçimiyle, 'uygarlık' adına konuştuğunu iddia ettiği doğadan daha dilsiz, denetlediğini iddia ettiği temel kuvvetlerden daha kördür. Aslında 'uygarlık' çevresindeki dünyaya ve kendisine duyduğu korkunç bir nefret içinde yaşar. Yağmalanmış şehirleri, israf edilmiş toprakları, zehirlenmiş havası ve suyu, ruh yoksulu açgözlülüğü, benimsediği tiksindirici ahlâksızlığı her gün tekrar tekrar söyler. Böylesine alçaltılmış bir dünya, en azından kendi kurumsal etik çerçevesinin terimleri içinde kurtarılamayacak duruma gelmiş olabilir. Gezegenimizi yutma tehdidini taşıyan, onu umarsızca yaşama düşman bırakabilir; kozmik başarısızlığın ölü tanığı olarak. Yalnızca, bu dünyanın tarihi, insanlık tarihi de dahil olmak üzere vaat, ümit ve yaratıcılıkla dolu olduğu için bile önümüzdeki yıllarda karşılaşacağı anlaşılan kaderden iyi bir kadere layıktır."**31

"Tarihin Sonu" bu mu ?

Elbette, hayır İkinci Aydınlanma/Rönesans eşikte Çünkü, 'Ahlâk ve Modernlik' adlı yapıtında Ross Poole, **"kapitalizmin başardığı şey tatmin değil, düşkırıklığıdır"**32 der ve ekler **"Tüketim sırasında ulaşılan şey tatmin değil, yinelenmedir."**33

Yazara göre, yeni bir toplumda yaşama arzumuzu harekete geçirecek olan önemli neden, işte bu **"düşkırıklığı"** ve **"yinelenme"**dir Yani **"eğer düşkırıklığını kaçınılmaz kılan ve kimliğimizi tehdit eden koşulların tam da rasyonel bir ahlâki pratiği imkânsız kılan koşullar olduğu görülürse, o vakit ahlâkın mümkün olacağı bir toplumu arzulamak için nedenlerimiz var demektir."**34

O halde, insanlığı kapitalizmden **"başka bir hayat tarzını arzulamaya sevkedecek nedenler olacaksa, bunların şimdi sürmekte olduğumuz hayat tarzından duyduğumuz tatminsizliğe seslenmesi ya da böyle bir tatminsizliği kışkırtması gerekir."**35 Bu bağlamda kapitalizmin aşılması için, **"insanlık durumu"** verilerini kullanarak, emekçilerin **"tatminsizliğe seslenmek ya da böyle bir tatminsizliği kışkırtmak gerekir."**

Çünkü kapitalist modernite, **"kısıtlayıcı bir ahlâk anlayışı"**na sahiptir Bunun nedeni, kapitalist toplumun **"mutlak bir bireysel özgürlük anlayışı"** üzerine kurulmuş egemenliğidir 36 Yani kapitalist modernite ahlâkı, **"rasyonel bir inanç konusu değil, öznel bir kanaat meselesi haline"** getirmesinden dolayı37; **"ahlâki bilgi imkânını dıştalayan bir bilgi anlayışı inşa"** etmiştir 38 Kapitalizm koşullarında **"akıl ve ahlâkın ayrı düşmeleri"** devreye girmiştir 39

Kapitalizm koşullarında **"akıl ve ahlâkın ayrı düşme"** eğiliminin derinleşmesiyle; dünyada 1980'lerden beri esmeye başlayan **"değişim/başkalaşım"** rüzgârları, Ortaçağ'ı andıran medyatik toplumsal dokuyu ve insanın insanlıktan uzaklaşmasını (tıpkı, Elias Canetti'nin, 'Körleşme' adlı yapıtında tasvir ettiği gibi) devreye soktu...

Canetti yapıtında; varlık nedenini yitirmiş bir uygarlığın, insana düşman kesilişini ve felakete sürükleyişini resmeder Felaket; insanın gerçekler karşısında uğradığı yoğun bellek kaybıyla, parçalanmışlığıyla, edilgenliğiyle ve yaşamın değersiz bir parçasına dönüşmesiyle gövdelenir Sahte **"görkem"**in aldatıcılığına biat eden **"insan"** bütün değerlerini yitirir Özetle egemen şiddet ve korkunun, insanal gerçekliği boğduğu; erdemi ve vicdanı **"lüks"** ilân ettiği yabancılaşma ortamında insan; ilkel güdüleri peşinde koşan vahşi hayvan **"sürü"**süne dönüşür

Aynı konuda, Meksikalı yazar Octavio Paz, 'Yalnızlık Dolambacı' adlı çalışmasında; **"dünyada ne olup bittiğini araştırmak zorundayız"** deyip; Meksika'nın dünyaya açılması ve **"modernleşme"**si bağlamında, **"insanlık durumu"**na kafa yorarken; bireyin modern toplumdaki yalnızlığını **"korkunç bir durum"** olarak niteler Medyanın hükmedici güç kazandığı tüketim toplumlarında insan(lar)ın, yalnızca kendilerini düşünen **"pasif konformistler"** haline geldiğine ve dayanışma duygusunun ise yok olduğuna işaret edip, ekler **"Bu değişim süreci, Meksikalıların yüzyıllardan beri benimsedikleri moral değerleri değiştirecek, yerine başka değerler geçirecek. Aile değerlerindeki, yaşam amaçlarındaki, toplumsal normlardaki bu değişikliklerin hepsi tabii ki olumlu olmayacak. Modern toplumların korkunç derecede ben-merkezci olduğunu düşünüyorum. Çoğu kez yalnızca çok kısa vadeli çıkar bağları var insanlar arasında, kalıcı bir değeri olan bağlar büyük ölçüde yok oldu. Edebiyat bile ucuz ve anlık bir eğlence haline geldi. (...) Bir ikilem içindeyim. Bir yandan modernleşmeye mahkûm olduğumuzu düşünüyorum ve modernleşeceksek elimizi çabuk tutalım diyorum. Diğer yandan da modernleşmeyi mahkûmiyet olarak niteliyorum. Çünkü ABD'yi, Avrupa'yı, Japonya'yı gördükten sonra, modernleşmenin gıpta edilecek bir şey olmadığını düşünüyorum. Modern toplumu iyi bir havalandırma tesisatıyla serinletilmiş bir cehennem olarak da düşünebiliriz."**40

"Globalizasyon"un görüntü, gürültü, hız ve yok edici koordinatlarında yaşanan **"Vahşet Kesiti"**; teknoloji, iktisat ve iktidarın insan(lar)ı ezdiği; Kuzey modernizmine bağlı değerlerin\umutların iflas ettiği; polarizasyonun gövdelendiği ve bölgesel savaş, işgal, katliamların tırmandığı ironik geçiş sürecidir Hayat önümüze düşünmek için; yabancılaşma, nesneleşme sürecini yaşayanlarıyla Kafka'nın, 'Değişim' adlı romanında dev böceğe dönüşen Gregor Samsa'yı koyuyor' Hani insanı; vahşî bir kurt, sığınmacı bir kedi, ısırmaya hazır bir köpek, güdülmeye hazır munis bir koyun, zehirlemeye hazır bir akrep, tıslayan bir yılan gibi kuşatan başkalaştırıcılığıyla.

Samuel Beckett, 1984 yılında **"beklentiler: sıfır, umutlar: sıfır"** derken; bu sürecin, öne çıkan görüngüsünü resmeder sanki. Terkedilmişlik, saçmalık, mahkûmiyet, suçluluk, zaman ve mekân dışındalık, kendine ve ötekilere yabancılık, gülünçlük, güçsüzlük, müstehcenlik ve iğrençliği besleyen **"Vahşet Kesiti"**' geçmiş değerlerle ilişkisini koparmış, geleceğin değerlerini yaratamayan insan(lar) yığınının edilgenliğinde somutlanmaktadır İnsan, hayvani işlerliğin egemen olduğu koşullarda **"gibi"** olarak; ya insanlığını askıya almakta ya da egemen şiddet tarafından yok edilmektedir Yani insan, **"aşağılanma"**ya mahkûm edildiği saldırganlık

karşısında; sakatlanmış, dilsizleşmiş bir yabancılaşmanın dişlileri arasında öğütülmüştür

Ancak, toplumsallık karşıtı, usdışı **"Vahşet Kesiti"**; aynı zamanda, çürümeyi tersine çevirecek dinamikleri üreten potansiyeldir de. Çünkü, **"Vahşet Kesiti"**nin, insanlara dayattığı **"hiçlik"**, onları kaçınılmaz olarak **"her şey evrenine"** mahkûm etmekte ve yeni tarihsel eyleme de çağrı çıkartmaktadır

İnsan(lık)ın yeni tarihsel eylemine çağrı çıkaran **"Vahşet Kesiti"**; öte yandan da, bir **"illüzyon"**lar; **"aslı"** olmayan **"simülasyon"** ve **"gibi"**ler sürecidir Bu kesitte **"hakikat ile toplumsal 'gerçeklik' arasında pek bağ yok. Etrafımızda sahte olaylar var, bizde bu olaylara onları doğru, gerçek ve hatta güzel göstermeye ayarlı bir yanlış bilinçlilikle uyum sağlıyoruz. (...) Toplumsal gerçekliklerimiz sürgün edilmiş hakikatın ışığında çok çirkin ve güzel, artık neredeyse hiç mümkün değil."**41 **"Dünyayı yeniden masumiyet, hakikat ve aşkla yaşantılamaya başlayabilmek için herhangi bir kimsenin (...) bildiklerini unutma eğitiminden geçmesi gerekir."**42 **"Neye uyum ? Topluma mı ? Çıldırmış bir dünyaya mı ?"**43 **"Halihazırdaki kaderimiz olarak yabancılaşma, sadece insanın insana uyguladığı insafsız bir şiddet ile gerçekleştirilir."**44 **"Günümüzde insanlararası hayatın herhangi bir veçhesi üzerine ciddi bir düşünce sedretmek için, asıl sıçrama tahtasını oluşturacak şey, bunun (yabancılaşmanın-b.n) farkında olmaktır."**45

"Vahşet Kesiti"nde sosyalizm; her zamankinden daha fazla aykırı, anti-otoriter ve özgürlükçü olmalıdır. **"Sağlıklı Toplum"**u46 böylelikle kurup, otoritenin **"illüzyon"**larına; **"aslı"** olmayan **"simülasyon"** ve **"gibi"**ler sürecine son verebiliriz.

"Vahşet Kesiti"nde otorite; baskıcı ve dayatmacı bir güçtür Otorite imgesinin bağrında taşıdığı sınıfsal egemenlik gücü, korkunun kaynağıdır Otorite gündelik hayatın düzenleyici iktidar ilişkilerinin içinde net olarak **"görünmeyen"** ama çeşitlilik arzeden işlerliğiyle (her an hazır ve nazır !) baskıcı ve dayatmacı güçtür İnsan üzerindeki otoriter tahakküm; akıl rasyonalizme; ethik tekniğe; **"niçin"** sorusunu **"nasıl"**a kurban edilmiştir Bu nedenle; gündelik hayatın düzenleyici yeniden tekrar üretimi içinde **"otoriteyi, kendi yarattığımız bir güç ve zayıflık olarak tasavvur etmekte güçlük çekeriz."**47 Tasavvurdaki fukaralık ya da gündelik hayatın düzenleyici kendiliğindenliğine teslimiyet; otoritenin, özgürlük düşmanı kişiliksizleştiriciliğini güçlendirmektedir

Unutulmaması gerekiyor: **"Bilincimizin karmaşıklığını, kolektif deneyimin standardı halinde dönüştürmeye çalışmazsak, yalnızca efendilerimizin çıkarlarına hizmet etmiş oluruz."**48 Otorite karşısında, insan olmaya yaraşan eylem, üstü örtük bireysel duyarlılıkların **"tepki"** ve **"şikayetler"**i olamaz.. Efendisiz bir dünya için gerekli olan; otoriteyi, dikey işlerlik olmaktan çıkarıp ve yataylaştırarak sönümlendirecek; daha az devletçi ve daha çok özgürlükçü yönelimdir.49

"Kapitalist toplumu, havalandırma tesisatıyla serinletilmiş bir cehennem olarak düşünmek" saptamasını anımsatıp; otoriteyi, dikey bir işlerlik olmaktan çıkarıp ve yataylaştırarak sönümlendirecek; daha az devletçi ve daha çok özgürlükçü yönelim açısından **"insanlık durumu"** konusunda Hannah Arendt'in görüşlerine ciddiyetle eğilinmelidir

'İnsanlık Durumu/The Human Condition' ve 'Totaliterliğin Kökenleri/The Origins of Totalitarionism' adlı yapıtlarında Hannah Arendt, Batı toplumlarında insan(lık)ın, kendini sistemin girdaplarında kaybetmesini; **"insanı insan yapan yegâne etkenliğin siyasal eylemin- koşulu olan kamu alanının yok olması ve dolayısıyla özerk aktörün yerini sürünün alması"**yla açıklar 50 Oysa, **"insanlar, ancak kamu alanında tartışarak, görüş alışverişinde bulunarak, eylem ve sözleri ile kendilerini ortaya koyarak özerk olabilirler."**51

O halde, insanlığı **"sürü"**ye dönüştürerek; bellekssiz toplum ve yazgıcı kültür yaratmayı hedefleyen **"Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i"** koşullarında; insani umutlar yaratılmak isteniliyorsa; **"insanlık durumu"** sorunu gündem maddesi yapılıp, çözüm için sosyalizmin başkaldıran geçmişi temel alınmalıdır Yeni, eskinin enkazı üzerinde, onu aşıp/sahiplenerek yaratılabilir **"YDD"** vahşetinin, **"cellat ve kurban"** dayatmacasının aşılması, **"şeytanın avukat"**lığına cüret eden; sermayenin gücüne, parasına ve **"tek tip düşünce"**sine karşı çıkan radikal perspektiflerle olanaklıdır

Çünkü, ücretli kölelik sistemi üzerinde yükselen liberal **"demokrasi"**nin temsili olanakları52; **"tek tip düşünce"**si ile insanlığa yetmemekte. Onlara, insan olmanın aidiyet bilincini, sorunları ve sorumluluklarını empoze edememekte. Aksine, **"tek tip düşünce"** dayatmasıyla insanları, insan olmanın aidiyetinden kopartıp, **"sürü"**leştirmekte. Yabancılaşmanın küreselleştiği gidişatta; **"insanların çoğunluğu bireysel sorumluluğunun farkında olmaksızın yaşarlar; bütün mutsuzluklarımızın asıl çekirdeği işte burada gibime geliyor"**53 diyen F Kafka, gerçekten haklıdır

2000'lere 5 kala, hâlâ, **"her yanda insanlar uyuyor. Bir küçük komedi bu, suçsuz yanılsama bu; katı yataklarda, katı damların altında, şiltelere uzanmış, ya da çarşaflara, yorganların içinde büzülmüş uyuyorlar ! Gerçekte, daha önceki ve nice sonra olacağı gibi, çölde toplanmışlar, bir açık hava kampı, sayısı bilinmez bir kalabalık, bir ordu, buz gibi bir göğün altında, kaskatı bir toprağın üstünde bir halk. (...) Ya sen, sen uyanıksın, gece nöbetçilerinden birisin; yanan ateşten ayaklarına doğru salladığın meşalenin ışığında, her şeyi daha yakından görmektesin. Niçin uyanıksın ? Birinin uyanık olması gerek diyorlar ! Öyle birisi gerek."**54

V-) Neyi, Nerede, Niçin Nasıl Yapmalıyız?

"Öyle birisi": sözle yetinmeden yürüyen insandır **"Ezilmenin, sömürülmenin, sınırların, yabancılaşmanın bulunmadığı" "herkesten yapabildiği ölçüde, herkese gereksindiği kadar"** alıp\veren, eşitsizlik ve baskıdan arınmış dünya yolunda insanal tutkuların hakkını esirgemeyen **"aykırı"**dır Hakkı verilen tutkular, zorunlulukları aşıp, özgürlükle kucaklaşınca tarih, özneleşmiş insan(lık)ın gerçeği olur O halde, **"Neyi, Nerede, Niçin Nasıl Yapmalıyız"** sorusunun, **"yanıt"**ını aramaya geçebiliriz.

"Aykırı"55, kapitalizmin çok boyutlu tutsaklığına başkaldırırken; acılı, zorlu, huzursuz, **"çaresiz"** yıllar

yaşar Başkaldıran **"aykırı"**nın, her **"veda"**sı ya da **"hoşçakal"**ı; **"biz"**leştirdiği **"ben"**inden çok şeyler koparır Çünkü, başkaldıran **"aykırı"** hakkını vermek zorunda olduğu yalın toplumsal-tarihsel tutkuların\tercihin; sürekli yenilenmeliği içinde kopuşu yaşayan, engebeli\sarp yürüyüşün insanıdır

Engebeli, sarp yolda yürümek; **"aykırı"**nın **"zorunluluğu"**dur Yanı başındakilere hüzün vermekten acı çeken ve ödeyen; uzağı seven **"aykırı"**nın, kavgasız düşleri olmaz. Romantik ve cüretkâr yürüyüşünde; yalnızlığın ve acıların binbir yüzü ile tanışır **"Hikaye"** malumdur· İlk adımda yola kalabalık çıkılır Yol'da yitirilir veya eksilerek çoğullaşılır Yol boyunda yorulanlar, korkanlar, vazgeçenler, soluğu kesilenler olur Dün omuz omuza olunan yürüyüşsüz hayatlara tanık olunur

Alt üst oluşla yürüyen insan için yol'da sevgi; Stendhal'deki aşk ve melankoli; Werther'in ruhunda kopan fırtınalar; Proust'taki kıskançlık; Gide'deki duygusallık değildir sadece.. Sevdaya kara sevdalı sahte vefadır; vazgeçilmezliktir; **"solan fotoğraflarda bitenlere inat yaşamda başlayanlar"**a bağlılıktır

Yol'da yürünürken sorularla tanışılır Yanıt bulunur Denenir, sınanır, öğrenilir her şey Bir eylem olarak yürümek, seçildiğinde; ortak kaygılarda, sıradanlıkta, tercihlerde farklılaşma olur Kopuşlar devreye girer **"Aykırı"** için yürümek prova değil; tashihsiz yaşamaktır Geri dönüşsüzdür; arkaya geri dönüp bakmamaktır Yürümek yalnızlıkların sertliği ile çoğullaşmak, görmek, öğrenmek, bilmek ve mesafe katetmektir. Yürümek; **"ben"**i **"biz"**leştiren yolu açmaktır

Yürüyen insan, saltçı sözellikle yetinmez. Yol boyunda, ateşlemeyen bir silaha dönüşmüş söz; yetinilebilir şey olamaz. Söz'e anlamını veren eylemdir Eylemsiz söz, anlamsızdır Çünkü değiştirmenin ve değişmenin önünü açamamaktadır Söz, anlamını eylemle yakalar Söz, eylemle damıtılıp insana ve yaşama ait kılınır **"Önce Söz"** onu önceleyen eyleme muhtaçtır

Güçlükler, tehlikeler karşısında kenetlenmek. Yada fitne fesatla, yenilgilerle, sevgisizlikle cehenneme çevrilmiş kesitlerde elele tutmak, omuz omuza olmak; eylemsiz söylemle mümkün değildir

Saltçı söz; yitik zamanın peşinde koşuşturarak, yitirilenlerden medet umanların sığınağıdır Söz ile yetinmek; varolanın **"hiç"**lenmesini ya da **"hiç"**likle yok olmanın şaşmaz güvencesini oluşturur **"Teorinin safiyeti"** ya da **"Bütünsel Teori"** gerekliliğinin altını durmadan çizip de, sözü yücelterek fetişleştirenler56; **"teorik safiyet"**in işlevselliği konusuna kafa yormayan **"entellektüeller, mucizevi istisnaların tarihini uydururlar"** diyen Dadaist Carl Einstein'in işaret ettiği yanılgıdan kurtulamazlar Çünkü insan, yaşamı değiştirecek **"bütünlüğü"** ancak zorunlusu olunan eylemle kurar ve geliştirir

Söz, **"herkesin verilecek hesabı"**nı dillendirecek kadar **"radikal"** görünse de; eylemle somutlanmadan daima eksikli kalan **"iddia"**dır **"Her şeyden ve kendisinden hoşnutsuz olmak"**; sözün, sırtında yumurta küfesi olmayan ifade biçimi olabilir Ancak eylem, tamamlayıcı ve tanımlayıcı netliktir Eylem, **"aykırı"**nın malolmayı hedeflediği yığınlar açısından, okunabilir bir çığlıktır; delifişek yaratıcılıktır Düzenle ipini koparmış düş gücüdür Umuttur Eylem için umut, başkaldıran yaşamın içgüdüsüdür Saltçı söylem açısından yaşam; anlamını yitirmiş kah umutlu, kah umutsuz **"oyun"**dur Antika acıların peşinden koşuşturan bir iç çekiştir

Delifişek yaratıcılığıyla yaşam; krizleri, süreklilik içinde kopuşlarla aşan eylemci bütünselliktir Eylemli gerekliliklerinin ıskalandığı zaman diliminde; eleştirel aklın ve söylemin gerekliliğini atlıyor değilim. Eleştirel akıl ve söylem, Aydınlanma'dan beri insanın özgürleşmesinin temel dayanağı oldu. Kant'ın, **"Aydınlanma nedir ?"** sorusuna verdiği, insanın **"kendi aklını kullanma cesareti"** yanıtı; 1990'ların Türkiye'sinde durmadan anımsanmalıdır

Eleştirel akıl ve söylemin başkaldıran paradigması; insanal algı ve düşünceye yön veren harita özelliği taşır Pusulasını bilincin oluşturduğu haritanın okunmasında, eleştirel aklın gerçeklikle teması yaşamsaldır Dünyayı ve kendimizi kavrama süreci olarak; eylemli algılama; kapsayıcı ve geliştirici bilinçlenmenin etkenidir Kendini bilmek erdemi; eyleme yönelik söylemin etkin kaldıracı olması yanında; düzen içi **"kalıplanmış insan olmak"**tan da kurtulmanın panzehiridir

Sözün saltçılığı ile yetinen **"sınırlılık"**, insan ilişkilerinde kuşkuyu, korkuyu ve **"hesaplı kitaplı"** evhamları öne çıkarır İnsanın **"kendi aklını kullanma cesareti"**ni köreltir Sözel **"hor görme ve reddetme reaksiyonları"**nı, eylemden kaçış sığınağı kılar **"Hor görme, ve reddetme reaksiyonları hayatta çok değişik biçimlerde ortaya çıkan sadakatsizlik, ihanet, inanç dönekliği, sözünde durmazlık ve güvenilmezlik gibi belirtilerin asıl kaynağı ve en güçlü motifi olabilir. Bu belirtiler, özellikle söz konusu reaksiyon mekanizmasının pek sivrileştiği insanlarda görülür (...) (yaşamı koruma sürdürme bakımından) sebatsız kişilerde olduğu gibi."**57

"Sebatsız kişiler" mi ? Onlar; yolda ilerlemeyi değil; yol boyunda yer ve saf değiştirmeyi, barikatın karşı tarafına **"iltica edenler"**i simgeler...

İnsan olmak için, özgürlüğün yanılsamalı görünümlerinden arınmak, kopmak kaçınılmazdır Vulgerleştirmemek kaydıyla, dönüşmek ve dönüştürmek bir irade işidir İrade, süreklilik içinde kopuşu gerçekleyen dinamiktir Kopma, ikircimsiz tercihin ürünü olan arınmadır; ideolojik kavrayış ve politik duruştur Kopmadan süreklilik yakalanıp, **"dünya değiştirilerek"** yeniden kurulamaz. Çünkü, düşleri gerçeğe çevirmek söylemiyle **"sınır"**lanmış eylemsizlik; çürümenin içselleştirilmesi ve yok olmanın şaşmaz güvencesidir Ancak, insan olmayı, bütünlüğü ve sorumlulukları içinde değil de; parçalı ve sorumsuzca algılayanlar; ne yazık ki hâlâ çoğunluktadır... Oysa insan(lık)ın, başkaldıran ütopyalara olan ihtiyacı büyümektedir Elbette, ne aymaz\devşirme **"ütopyacıklar"**ın budalası, ne de düş fukarası olmayan, başkaldıran ütopyalarla pusatlanmaktır sözünü ettiğim..

Anımsanır: Thomas More, **"Ütopya"** adlı kitabında hayâli bir adayı tarif eder **"Ütopya"**, Yunanca'da **"Olmayan Yer"** anlamına gelir **"Ütopya"**da acılar ve haksızlıklar ortadan kaldırılmıştı. İnsanlar eşit ve özgür yaşıyorlardı Ne Kralların baskısı, ne de soyluların lüks tutkusu. Görevliler parayla satın alınamıyordu, yöneticiler de savaş narası atamıyordu... Özetle

"Ütopya", bir düş ülkesi, bir mutluluk diyarıydı.. **"Yeni bir toplum umudu"**nu adayla simgeleştiriyordu. **"Ütopya"**larda, düzen ve akıldışı uygulamalar kıyasıya eleştirilirken; hem kurulu düzene başkaldırı, hem de adil bir dünya özlemi dile getiriliyordu.

Bayraklarımızı, sloganlarımızı ve ada hayâlimizi elimizden aldılar Ütopyasız yenik ve gemisi umutsuzluğun karasularına oturmuş bir kuşak olduk. Ada hayâlinden vazgeçip **"gemisini kurtaran"**lar, kapitalizmin karakorsanları oldular Ama ada hayâlleri ölümsüzdür Karakorsanların, **"öldüğü"** iddia edilen hayâller değil; bu iddianın, hayâlsiz ve hayasız ölüleridir Hayır, **"yeryüzü aşkın oluncaya dek bitmedi, bitmeyecek"** ada arayışları.

Ütopya, **"biçare"**likten nefret ettiği ve büyük hülyalara bağlandığı düzlemde; başkaldırının kaldıracı olur Ütopya; burjuva iktidarın yabancılaştıran, yoksullaştıran, geleceksizleştiren gündelik-eyyamcı yaşamının irrasyonelliğine karşı; başkaldıran gelecek, umut ve eleştiridir Eleştirel işlevsellikli karşı çıkış olan ütopya; karamsarlığın ve umutsuzluğun aşılmasında; umut dolu müdahale zeminidir aynı zamanda.

O halde yeri gelmişken; Kafka'nın, **"umut ve umutsuzluk"** üzerine yazdıklarını anımsatabiliriz: **"Düz bir yerde yürürsen, ve iyiniyet sahibi olmana rağmen adımların geri geri giderse, o zaman seni umutsuzluğa sürükleyen neden olabilirdi bu. Ama sarp; senin de aşağıdan gördüğün gibi, sarp bir yamacı tırmandığını düşünürsen, geriye doğru kayacak adımların sadece bulunduğun yerin durumundan ileri gelebilir, onun için umutsuzluğa kapılman doğru sayılmaz."**58

Umutsuzluk kuşatmasının karabasanına rağmen umutlu olmak için, **"gelecek"** treni beklemek yerine; kaçırdığımız trenin demiryolunu izleyerek, tekrar yola düşmek gerekiyor Doğru olan (**"maceraperest"** olmakla nitelense de !) budur Çünkü, kaçırılmış trenin yolunda yürünürse; verilinin duygu, düşünüş, davranış ve bilgi kalıplarına tutsak düşülmeyebilinir Yoksa !..

Yeniden yollara düşmenin (varsa yüzlerce !) yanılgısından korkmamak gerekiyor Olmak ya da yok olmak; kaçınılması mümkün olmayan tercih bu.. Ötesi, bunalım edebiyatının laf-ı güzafı

Garda, **"gelecek yeni"** treni beklemek yerine; artık, demiryolunu takip ederek yürümek gerek. Hem de bütün günahları işlemekten korkmayarak; ve gerekliyse, yanlışları da yaşayıp, tüketmek için yürümek gerek59. Malum ya; **"her büyük tarihsel dönem bir geçiş dönemidir"** der G. Lukacs, ve ekler: **"Bunalımların, yeniden yıkımların ve yeniden doğuşun çelişik birliğidir; çelişik olmasına karşın yine de birleşik bir süreç boyunca daima yeni bir toplumsal düzen ve yeni bir tip insan doğar."**60

(Devam Edecek)

NOTLAR

1- Erasmus, Deliliğe Övgü

2- Büyüyen soru(n)lar karşısında, "entel" hezeyanlarının bir derde deva olacağı yok !.. Zaten, Tanzimat'ın "yarı-münevverler"inden bugünlere uzanan, ne Doğulu ne Batılı ne de sentezi olamamış "entel"ler; "Kerim Devlet"in ümmeti, kapıkulu olmaktan kopamamış negatiflerdir. Kendilerine dahi "hayırları" yoktur. Sınırlarını "Ceberrut Devlet"in çizdiği alanda "muhalefet aksesuarlığı" yapan, "yarı-münevverler"den bugünlere uzanan "entel"lerin serüveni; aymaz bir teslimiyetin ötesine geçememiştir. Ve bu serüven; "Kerim ve Ceberrut Devlet"in senaryosunu yazıp, rejisörü olduğu trajik\komik tüluat olmuştur.

3- Hermann Hesse, Bozkır Kurdu'nun Düş Yolculukları, Remzi Kitabevi

4- Jean Baudrillard, Le Crime Parfait\Kusursuz Suç

5- Dönemece denk düşen zamanın kıyısında; insan(lık)ın yakıcı bir Aydınlanma'ya ve yıkıcı bir sorgulamaya olan ihtiyacı büyürken; "insan, yal-nızca varolmak için doğmuştur; bilmek için değil; bilgi iktidar hırsını kışkırtır; insanı yıkıma sürük-ler; varlığını lekeler; bilme isteği, yozlaşmanın ve kirlenmenin sonucudur; Aydınlık bir tükeniştir" (E. M. Cioran, Burukluk, Metis Yayınları-1993) diyen E. M. Cioran gibi düşünmek; "umutsuzluğun dorukları"daki sırçalı köşkte ahkâm kesmektir.

6- 1789'da Fransız Devrimi, modern dünyanın değerler sistemini en iyi özetleyen ilkeyi, "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" formülünü ortaya koydu. Burjuvazi, kapitalist fetihçi ruhun bütün toplumları, Avrupa modeline göre homojenleştireceğine inanıyordu. Oysa tam tersi oldu. Kapitalizm yayıldıkça toplumlar arasındaki eşitsizlik giderek büyüdü. Sonunda küresel çapta, kapatılması mümkün olmayan uçurum, ezen-/ezilen eksenli keskin kutuplaşma doğdu. Avrupamerkezcilik; bu uçurumu meşrulaştırmak için Batılılar'ca uydurulmuş ideolojidir. Kapitalist üretim tarzının özündeki adaletsizliği, eşitsizliği gizleyen Avrupamerkezciliğe karşı giderek büyüyen hoşnutsuzluk; ezilen uluslar coğrafyasında (yani Güney'de) milliyetçiliğe, İslâm köktendinciliğine, gelenekçi tutucu hareketlere, elverişli zemin sunmuştur. (Samir Amin, Avrupamerkezcilik, Ayrıntı Yayınları) Samir Amin'in "tersinden Avrupamerkezcilik" diye nitelediği bu tepkilerin panzehiri; Kuzey'in dayattığı totaliter "YDD" dayatmacasına karşı; çeşitlilik içinde birliğe ve ayırımsız evrenselliğe sahip çıkan enternasyonalist sosyalizmdir. Sosyalizm; insanlara, kendinlerinden ve sınıflı-sömürücü ilişkiler batağından özgürleşmelerinden başka yol olmadığını gösterir. Alternatif ahlâk-siyaset bütünselliğinin başkaldırı imkânlarını sunar. Bu "global çaptaki sosyalizmdir (erkek yönelimli endüstriyalizmi hedefleyen bir sosyalizm değil, kendinizi global bir insani toplum olarak kolektif biçimde tanımamızı ifade eden bir sosyalizm.) Sosyalizm her zaman için sınır tanımayan bir eşitlikçi dünyayı hedeflemiştir." (Mary Mellor, Sınırları Yıkmak-Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru, Ayrıntı Yayınları)

7- Hani vurgum, hayâl değil... İsa'nın doğu-mundan tam 135 yıl önce ayaklananları anımsayalım. Ürettikleri ekmeği ve özgürlüğü isteyen Suriye kökenli Euno ve 70 bin "köle" yoldaşını... Romalı Konsül Publius Rupilius'un ordularına yenilmek pahasına başkaldırıp, ürettikleri ekmek ve özgürlük için dövüşenleri düşünün... İlk köle ayaklanmasının kararlığının, daha sonraki ayaklanmaları nasıl müjdelediğini yani Spartaküs önderliğindeki dördüncü ayaklanmanın yollarını nasıl döşediğini anlayın...

8- Kapitalizm korkuyu büyütüyor. Örneğin, Münih Max-Planck Enstitüsü Psikiyatri Bölümü uzmanlarında Hans Ulrich Wittchen'e göre, sadece Alman-

ya'da 7.5 milyon insan korku krizleri içinde yaşamını sürdürmek zorunda kalıyor. (Cumhuriyet, 23.03.1995, s.20) Yaşanan korkunun kavranabilmesi için "Kitlesel Korkuların Yayılma Biçimleri" (Pierre Mannoni, Korku, İletişim Yayınları-1992, s.102-107) ve "Korkunun Toplumsal Fonksiyonu" (y.a.g.e, s.108-120) üzerine ciddi olarak kafa yorulmalıdır.

9- Ursula K. LeGuin, Mülksüzler, Metis Yayın-ları-1990, s.247

10- Hadi Uluengin, Hürriyet, 29.12.1994 s.14

11- Nurcan Özkaplan, Sendikalar ve Ekonomik Etkileri, Kavram Yayınları-1994, s.180

12- K. Marx, F.Engels, Komünist Manifesto, s.33, Bilim ve Sosyalizm Yayınları-1976

13- y.a.g.e, s.32

14- Bu konuda, "Elveda Proletarya" diye haykıran André Gorz'a göre; kapitalizmin ulaştığı aşamada "çalışma artık ne temel toplumsal bağ, ne toplumsallaşmanın temel unsuru, ne herkezin temel uğraşı, ne temel zenginlik ve refah kaynağı, ne de hayatımızın anlamı ve temelidir." (André Gorz, Kapitalizm, Sosyalizm, Ekoloji\Yönelim Bozuklukları-Arayışlar, Ayrıntı Yayınları, s.37) Bu nedenle André Gorz, modern kapitalizmde "merkezi bir çatışmanın" veya "sınıf mücadelesine benzer uzlaşmazlıkların" olduğunu kabul etse de; "merkezi bir cephenin" olmadığı ve en önemlisi "hegemonya yeteneğine sahip sınıf" olmadığını "iddia" eder. Laclau ve Mouffe'nin "çoğul özne konumları"na dayalı "post-Marksist" anlayışla uyum içinde olan André Gorz, "dünün profesyönel işçilerinden farklı olarak modern üreticiler, üretim üzerindeki iktidarlarının ve toplumda iktidar talep etme haklarının bilincini meslekleriyle ya da işlevleriyle özdeşleştirdiklerinden türetemiyorlar. Genellikle çalışmalarının ya da işyerlerinin dışında yaşadıkları deneylerden yola çıkarak, kiracı, komün üyesi, tüketici, anne baba, eğitici, öğrenci, işsiz olarak kapitalizmi sorguluyorlar" (y.a.g.e, s.74) "saptama"sından hareketle; "toplumun sosyalist dönüşümünü gerçekleştirebileceklere göre çözülemez" (y.a.g.e, s.95) diyor ve ekliyor: "Ekonomik rasyonalitenin kendini ifade etmesi gereken sınırlar konusundaki çatışma, şiddetinden hiçbir şey yitirmedi. Eğer sosyalizm, ekonomik rasyonalitenin gereklerinin toplumsal ve kültürel gerekliliklerine tabi olduğu bir toplum biçimi olarak kavranılırsa, sosyalizmin güncelliği her zamankinden fazladır. Bununla birlikte, somut tarihsel içerikler ve merkezi çatışmanın aktörleri değişmiştir. Çatışma alanı, çalışma yerlerinden kolektif hayatın daha geniş ve daha hareketli 'cephelerine' doğru adım adım yer değiştirdi." (y.a.g.e, s.95) "Çalışmada geçen zamanın, bireylerin hayatında işgal ettiği hızla azalan yeri dikkate alarak sosyalist hareket, çalışma hayatıyla, zevkleri, özlemleri ve düşünceleri oluşturan boş vakit ticareti ve kültür endüstrisi üzerinde (...) zafer kazanmak istiyorsa kültürel hayatın, ilişkisel ve topluluk içi faaliyetlerin gelişimiyle ilgilenecektir. Meta rasyonalitesinden ve para ilişkilerinden bağımsız gündelik bir kültür ve kendi kendine örgütlenen kooperasyonlar biçimleri için büyüyen alanları yaratmayı kendine hedef olarak seçmezse hiçbir şansı olmayacaktır." (y.a.g.e, s.104)

15- Sosyalist olmayı ironik bir kahramanlık veya "kurtarıcı aydın" söyleminin soyut-marjinalliğiyle sınırlamak için, şimdiki zamanın referanslarıyla politika yapmayı; sosyalist iktidara bağlanmış yığınsal ölçeğini yakalamayı öğrenmeliyiz. Hayır; önerdiğim gündelikçilikle sınırlanmış reeliğin, ufuksuz "starlık"ı ya da "playboyluk"u değildir. Aksine işlevsiz bir "püriten-lik"ten ya da "teorisistlik" saltçılığından arınma çağrısıdır. İkilem açıktır: Ya Poulantzas gibi, üretici\üretici olmayan emek ayırımını içeren "dar" (ya da uvriyerist) işçi tanımına dayanarak; "o beklenen tarihsel an-"a kadar marjinal kalan "püritenlik"ten ya da "teorisistlik" saltçılıkla "idare edeceğiz". Ya da Wright gibi, "geniş" (emek cephesinin tümünü Marx'ın "kolektif işçi" ve "global işçi" kavramlarıyla kucaklayan) işçi sınıfı tanımına dayanarak açıklayacağız. Ben ikinciden yanayım. Çünkü gidişat, Marksist literatürün "kolektif işçi" ve "global işçi" kavramlarını küresel düzlemde gerçeklemektedir. "Marx'ın Kapital'de emek sürecinin kooperatif yapısını incelediği bölümde, kolektif işçi yanı sıra 'global işçi' (gesamterbeiter) deyimini kullanması raslantı değildir. Mühendis, teknolojist, yönetici, vb. grupları içeren 'global işçi', nihai ürünün gerçekleşmesi için zorunlu olan emeği tanımlayan kavram niteliğindededir. (...) Marx'ın kolektif işçi ile eş zamanlı kullandığı, bunun dışında ayrıntılı olarak tanımladığı global işçi, aslında günümüz işçi sınıfının çelişkili ve eklektik yapısını çok iyi yansıtan bir kavramdır. Bu konuda daha öteye giderek çağdaş sınıf sorunsalının, herşeyden önce 'kolektif işçinin' ya da 'global işçinin' dinamik bir tanımını vermekten ibaret olduğu söylenebilir." (Tülin Öngen, Prometheus'un Sönmeyen Ateşi, s.265, Alan Yayıncılık-1994) "Birbirine bağımlı olarak çalışan pek çok uzmanlaşmış işçinin bir bileşkesini oluşturan kolektif işçi, yaptığı işten (kafa ya da kol işinden) bağımsız olarak emek sürecinin zorunlu unsuru durumunda olan, başka bir deyişle onun katkısı olmaksızın üretimin gerçekleşmediği toplumsal olarak birleşik emek gücünü niteler." (y.a.g.e, s.184) "Teknisyen, mühendis, araştırmacı gibi yarı bağımsız nitelikli işgücü"nü oluşturan kesimin toplumsal üretim ilişkileri içindeki yerleri açısından işçi sınıfı içinde değerlendirmek gerekmektedir. (y.a.g.e, s.190,191) Endüstriyle "kol emeği", hizmet sektörü ile "kafa emeği"ni özdeşleştirmek doğru olmadığı gibi; işçi sınıfını sanayi proletaryasıyla sınırlamakta, artık saçmalaşmış bir kategorizasyondur. (y.a.g.e, s.190-193) Bu bağlamda, üretken ve üretken olmayan emek ayırımının sınıf konumunu belirlemediği (y.a.g.e, s.175-178) unutulmamalıdır.

16- Bilimsel Teknolojik gelişim; doğa konusun-daki düşünce kategorilerinin yeniden yapılanmasının önünü açma eğilimindedir. Söz konusu eğilim, bilimsel teknolojinin etkinliğin giderek artan sayıda kişiyi içeren ve modern yaşamı derinden sarsan toplumsal bir olgudur. (Richard S. Westfall, Modern Bilimin Oluşumu, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları)

17- Bak: Jürgen Habermams, 'İdeoloji' Olarak Teknik ve Bilim, Yapı Kredi Yayınları

18- İlker Belek, Bilimsel Teknolojik Devrim ve "Endüstriyel Demokrasi", s.120, Sorun Yayınları-1993

19- Şu uyarı ciddiye alınmalıdır: "Bugün Batı'da sermaye var; teknoloji var; fakat tonlarla işsiz ve sosyal niteliğini kaybeden devlet var. Üstelik Batı çok da güçlü bir örgütlenme yapı ve geleneğinden gelmektedir. Buna rağmen, sermaye bu tozdumanı yaratabilmekte, emekçiler ve güçlü örgütler ise buna seyirci kalmaktadır. Çünkü her şey değişirken, değişmeyen altın bir kural var: "Güç, üretimden gelmektedir !"

Teknolojinin bu gücün sahibini yeniden belirlediği bir oluşumda, nelerin düşünülmesi gerektiğini iyi saptamamız, artık kaçınılmazdır." (İzzettin Önder, Cumhuriyet, 29.03.1995, s.7)

20-"Bilgi Toplumu"; insanı egemen sınıf için teknoloji ve bilimin kölesi kılıp; büyük makinenin önemsiz parçasına indirgemiştir. Bu bab'da Paul Feyerabend, Batı bilimciliğinin yerel gelenekleri yok ederek dünyayı tek tipleştirmesine ve ekolojik, toplumsal sorunlara yol açmasına dikkat çeker. İnsanlığa büyük hizmetleri olduğunu düşündüğü bilim pratiğini sonuna kadar destekler. Bilim adam ve kadınlarını insani kaygılarla hiçbir bağı olmayan tüme varım makinelerine çeviren; bilimi akılcı denetimi dışında kalan, bir iktidar odağı haline getiren teorileri mahkûm eder. Bilginin üzerindeki tekel ve aşırı uzmanlaşma tehlikelerinin altını çizer. Bilimin demokratikleştirilmesini; bilginin, insan doğası ve toplumdan ayrı olmamasını savunur. (Paul Feyerabend, Akla Veda, Ayrıntı Yayınları)

21-"Ölümüne kadar alışveriş", Kuzeyli tüketim toplumlarının kitleleri altında topladığı karasancağıdır. Kapitalizmde, başka herhangi bir kolektif anlam üretebilme imkânından yoksun bırakılarak sürüleştirilen "insan(lar)"; yoğun yabancılaşma ortamında, insani ilişkiler ve değerlerle değil; kitlesel olarak üretilen mallarla kurduğu ilişkilerle "var edebilir" kendisini... Böylelikle, meta fetişizminin kölesi olan insan "tüketiyoruz ! o halde "birey"iz !" dedirten kapitalist mahkûmiyetin tüketici tutsağı kılınmıştır... Raymond Williams, "tüketici" teriminin, modern kapitalist toplumun kavranması bakımından büyük önem taşıdığına dikkat çeker. Çünkü bu terim, "ilkin ekonomik faaliyetin amacının gerçekten çok tuhaf ve kısmi bir yönünü ifade eder, (...) ayrıca da ihtiyaçlarını gidermek için pazara giden bir insanı birey olarak (devasa bir kitleyi içermekle birlikte davranış açısından bireysel) somutlaştırır." (Raymond Williams, İkibin'e Doğru, Ayrıntı Yayınları-1989, s.34) Gerçekten bu açılım, modern piyasa toplumunun, kendi bireylerini giderek artan biçimde sadece bir "tüketici" olma sıfatıyla çağırışını açık biçimde özetlemektedir. Başka bir ifadeyle "toplumsal"ı, insanlık tarihinin daha önceki dönemlerinde görülmedik biçimde "ekonomi"ye indirgeyip, "homoeconomicus"u "homoconsumerus"a tercüme ederek; bireysel atomizasyon sürecini daha da derinleştirmektedir. Bu ise, modern insanın bakışlarının vitrinlere çevrilmesini; ve dahası, kendi hayâli imgesini, giderek yabancılaşmış "toplumsal" kişiliğini\-kimliğini ve insani varoluşunu bu vitrinlerde sergilenen cazibeli-büyüleyici metalaşma aynasında görmesini devreye sokuyor. Değiştokuştan süpermarkete yönelen serüveni içinde "alış-veriş"; insanı, meta fetişminin dişlileri arasında övütüp, tutsak kılmıştır. Bu serüvendeönemli olan tükenen insani ilişkiler ve değerlerdir... "Eğer insanlar kendilerini üreticiden çok tüketici olarak görmeye yatkınsalar ve haz, çalışmak, yapmak ve üretmekle değil; tüketmekle birlikte düşünülüyorsa, bu çalışmanın ya ulaşılamaz yabancılaşmış bir toplum olduğunu düşünmemiz gerek"tirir. (Susan Willis, Gündelik Hayat Kılavuzu, Ayrıntı Yayınları, s.74) "Tanımı gereği toplumsal üretim ilişkilerinin olumsuzlanması olan meta biçimi, bir yandan da varolabilmesi için toplumsal ilişkileri gerektirir. Bu, meta biçiminin çelişkisidir ve bu çelişkiye dayanarak gündelik hayatımızdaki nesneleri ve pratikleri deşmeye başlayabiliriz." (y.a.g.e, s.184)

22-L. Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, s.20, Birikim Yayınları

23-y.a.g.e, s.24

24-M.Foucault, Dostluğa Dair-Söyleşiler, Hil Yayınları, İstanbul, 1994, s.30

25-Görülmeden gözetim altında tutmaya ola-nak veren 'Panopticon' düzenlemesinin büyük etkisi; tutukluda, iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görülebilirlik halini yaratmasıdır. 'Panopticon' şeması herhangibir iktidar aygıtı için yoğunlaştırıcıdır "daha fazla iktidar" ile "daha fazla üretim" arasında doğru bir oran kurma yeteneğine sahiptir. "Panopticon, çok farklı arzulardan hareketle, türdeş iktidar etkileri imal eden harika bir makinedir... "Panopticon bir cins iktidar laboratuvarı gibi işlemektedir. Gözlem mekanizmaları sayesinde, insanların tutumları üzerinde daha etkin olmakta ve daha fazla nüfuz olanağı sağlamaktadır; iktidarın tüm ilerlemelerinin üzerinde bir bilgi artışı yer almakta ve bu iktidarın icra edildiği bütün yüzeylerin üzerindeki bilinecek nesneleri keşfetmektedir." (M. Foucault, Hapishanenin Doğuşu, İmge Yayınları, Ankara, 1992, s.251-257) "Panopticon düzenlemesi bir iktidar mekanizması ile bir işlev arasındaki bir buluşma, bir alış veriş noktasından ibaret değildir; iktidar ilişkilerini bir işlev içinde işletmektedir. Panopticon tarzı ahlâkı yeniden biçimlendirme (...) yasaların fakirler üzerinde meydana getirdikleri Gordium düğümünü kesmek yerine çözme kapasitesine sahiptir." (M. Foucault, y.a.g.e, s.s.259-260)

26-Hapishane tesbitine, Michel Foucault'un şu çözümlemesi anlamlı boyut katar: "İktidarın kendini gösteriş ve debdebe dışa vurduğu, gücünü bu gösterişten aldığı eski siyasal sistemden mümkün olduğunca ve giderek artan bir şekilde görünmez hale geldiği modern siyaset sistemine geçiş, bir yandan iktidarı kişilikleştiren hükümdarın yerine, adsız kişiler tarafından kullanılan bir yönetim aygıtının yerleştirilmesiyle, diğer yandan da kamuya açık cezalandırmadan, gizil cezalandırmaya doğru olan bir hareketle belirlenmektedir. Kendini öne çıkartan iktidar bireyin oluşmasını engellemiştir; oysa karanlıklara çekilen modern iktidar herkesi bireyselleştirmek istemektedir; çünkü bireyselleştirmek, gözetim altında tutmak ve cezalandırmak, yani egemen olmak demektir. Böylece modern iktidar çocuğa okulla, hastayı hastahaneyle, deliyi tımarhaneyle, askeri orduyla, suçluyu hapishaneyle kuşatarak bireyselleştirmiş, kaydetmiş, sayısal hale getirmiş, egemen olmuştur." (Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu, İmge Yayınları-1992)

27-E. Mandel, Kapitalist Gelişmenin Uzun Dal-gaları, s.93

28-Ufuk Uras, İdeolojilerin Sonu mu ?, Sarmal Yayınevi

29-Bak: Alan Macfarlane, Kapitalizmin Kültürü, Ayrıntı Yayınları

30-Dünya, 28.02.1995, s.6

31-Murray Bookchin, Özgürlüğün Ekolojisi, Hi-yerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü, Ayrıntı Yayınları-1994

32-Ross Poole, Ahlâk ve Modernlik, s.193, Ayrıntı Yayınları-1993

33-y.a.g.e, s.66

34-y.a.g.e, s.191
35-y.a.g.e, s.190,191
36-y.a.g.e, s.91
37-y.a.g.e, s.10
38-y.a.g.e, s.16
39-y.a.g.e, s.213
40-The Wall Street Journal, 31.05.1994
41-R. D. Laing, Yaşantının Politikası, s.10, Vadi Yayınları
42-y.a.g.e, s.22
43-y.a.g.e, s.60
44-y.a.g.e, s.10
45-y.a.g.e, s.8
46-Çağdaş insanın içinde bulunduğu gelişme-lerin ve çatışmaların çoğu, Erich Fromm'a göre, insan doğasından değil tarihsel koşullardan ve bu çağdaş koşulların gerektiği toplumsal düzenden kaynaklanmaktadır. İnsanın içinden çıkılmazmış gibi görünen karmaşık sorunları insanın kendi eseridir. Bu sorunları çözmek yine insanların kendi ellerindedir. Ama bu sorunların ortaya çıkışı, tarih boyunca nasıl uzun bir zaman aldıysa, sorunları çözmekte yine zaman alacaktır. Erich Fromm, çözümlerin üretilebilmesi için psikolojiyle ahlâk arasındaki yakın ilişkinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgularken; insanın temel temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir toplum düzeni yaratmanın mümkün olduğuna işaret ediyor; ve bunu "sağlıklı toplum" olarak adlandırıyor. Erich Fromm'un "sağlıklı toplum"unda, insan hayatının amacı mutluluktur ve mutlulukta sıkı sıkıya erdemli yaşamayla mümkündür. (Erich Fromm, Erdem ve Mutluluk: Ahlâk Psikolojisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları)
47-Richard Sennett, Otorite, Ayrıntı Yayınları, 199
48-y.a.g.e, s.170
49-"Devletin toplumsallaştırılmasıyla birlikte toplumun devletsizleştirilmesi"ni hedefleyen özgürlükçü yönelim; insan(lık)ın her türlü tahak-kümden kurtulması amacından asla ödün vermeyen, savaşkan bir yaratıcılıktır... Söz konusu yaratıcılık; "özgürlüğü ortadan kaldırmakla tehdit edeni" yani otoriteyi, "sürekli olumsuzlamak"la "savaşılarak elde edilen" özgürlükçü karşı koyuştur. Çünkü, tin'in özünü eylem olarak belirleyen Hegel için, "tin'in özgürlüğünü oluşturan, durağan bir varlık konumu değil, fakat özgürlüğünü ortadan kaldırmakla tehdit edeni sürekli olumsuzlamaktır" (Hegel) saptamasından hareketle de, Manés Sperber; "genelde söz konusu olan, özgürlüğün bir armağan gibi alınması değil, fakat tıpkı Hegel'in olumsuzlamasındaki gibi savaşılarak elde edilmesidir" (Manés Sperber, Parçalanmış Gerçeklik, Can Yayınları) diye ekler... Aynı konuda Murray Bookchin'in özgürlük anlayışı da, büyük ölçüde Hegel'ci özgürlüğün "engellenmemiş irade ve özbilinç" olarak görüldüğü, bir yeniden inşa eylemidir. (Murray Bookchin, Özgürlüğün EkolojisiHiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü, Ayrıntı Yayınları, s.119)
50-Hannah Arendt, İnsanlık Durumu, Seçme Eserler 1, İletişim Yayınları
51-y.a.g.e
52-Anımsatalım: Macpherson, Batılı liberal demokrasilerin çağdaş bunalımını sorgularken; (C.B.Macpherson, Demokrasinin Gerçek Dünyası, Birey ve Toplum Yayıncılık-1984, s.80) piyasa toplumunun ve rekabetçi parti sisteminin siyasal özgürlüklerini vurgulayan liberal demokrasi anlayışının temelli çelişkisine, mülkiyet konusuna dikkat çeker. Piyasa toplumunun özgürlüğü, maddi mülkiyet edinme özgürlüğünü de kapsamaktadır. Hatta piyasa, toplumsal faaliyetin yürütülmesini sağlamak için edinim özgürlüğüne dayanmaktadır. Ancak edinim özgürlüğü eşitsizliğe yol açmaktadır. Güç ve beceride doğal eşitsizlik veri olduğundan bazı insanlar diğerleri için iş araçları durumunda olan sermaye ve kaynakların mülkiyetini elde edecekler, diğerleri için edinim özgürlüğü olanaksız hale gelecektir. İş araçlarını kullanabilmek için kendi güçlerinin bir bölümünü yitirerek bir ödeme yapacaklardır. Çelişki Batılı piyasa toplumlarının sınırsız istekler karşısında kıt kaynaklar varsayımına dayanmaktadır. Doğal olarak eşitsiz bireylere özgürlük tanındığında güçlüler ve becerikliler dışında kalanlara eşit özgürlük ve insanlığı yadsımak anlamına gelmektedir. Girişim ve edinim özgürlüğünü kabul etmek iş araçlarına, yani insani bir yaşamın araçlarına sahip olabilmede eşitliği yadsımak olmuştur. Seçim yalnızca güçlüler ve daha becerikliler için tümüyle insani olmayı özgürlükle birlikte kabul etmek ile insanlığın daha eşit olabilmesi için özgürlüğü yadsımak arasında yapılmış ve liberal kapitalist toplum özgürlüğü seçerek tümüyle insani olmayı yadsımıştır. (y.ag.e, s.82-84)

Aynı şekilde Agnes Heller, modern demokrasinin biçimsel karakterine dikkat çeker. Çünkü, çoğulculuk değişik iktidar grupları arasında mücadele olanağını, denge ve uzlaşmayı kapsamakta, ama bu grupların nasıl oluşturulduğunu açıklamamaktadır. İnsan hakları ifade, dernek kurma, örgütlenme, inanç ve mülkiyet özgürlüğünü sağlamakta, ama kullanım etkinliklerini garanti edememekte, çatışan yurttaş özgürlükleri karşısında bir karara varamamaktadır. Sözleşme ilkesi taraflara sözleşmeyi değiştirme kendi sözleşmesini imzalama imkanı verimekte, ama zayıf tarafa destek çıkacağı güvencesini vermemektedir. Böylece bir tarafın diğerini yeni bir sözleşme yapmaya zorladığı süreç, yani şiddet, demokratik devletin yapısal öğelerinden biri olmaktadır. Son olarak temsil ilkesi, tüm yurttaşların katılımıyla hükümetlerin meşrulaştırılmasını sağlamakta ve temsili organlara atanmışları denetim altında tutma hakkını vermekte, ancak temsil organlarının seçimi öncesi ve sonrasında neler olabileceğine dair bilgi verme-mektedir. (Agnes Heller, "Biçimsel Demokrasi Üstüne", Sivil Toplum ve Devlet. Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar, Der: John Keane, Ayrıntı Yayınları-1993, s.148-149)

Heller, biçimsel demokrasinin aynı zamanda kırılgan olduğunu vurgular. Bir demokrasi olduğu için kurumsal sistemi, aynı demokratik sistem içerisinde anti-demokratik kurumların, yani seçimle işbaşına gelmiş organların denetiminden kaçabilen kurumların; gizli örgütlerin ve bir devletin sınırlarını aşan her türlü örgütlenmeler ve teşebbüslerin ortaya çıkmalarına ve büyümelerine imkan vermektedir. (A.Heller, y.a.g.e., s.153)

Demokrasinin hayatta kalabilmesini güçleştiren kurumların başlıcaları arasında çok uluslu şirketler, askeri kuruluşlar ve gizli polis örgütlerini sayan Heller, bu kurumların işlevlerini de açıklar. Çokuluslu şirketler açısından teşebbüs ulusal sınırları aştığında denetim yapılamayacağı, ancak kısmi sınırlamalar koyulabileceğinden örgütlenme özgürlüğü teşebbüs

özgürlüğü karşısında zayıf düşmektedir. Bir çatışma halinde ekonomik gücü elinde tutanlar biçimsel demokrasinin kurumsal sistemini kısıtlayabilirler. (A.-Heller, y.a.g.e., s.153-154)

Askeri tekniklerdeki modernleşmelerin ve uluslararası gelişmelerin sonucunda ordu belirleyici güç halini almıştır. Esasında hiç bir zaman demokratik bir kurum olmayan ordu, zorunlu askerliğin kaldırıldığı ülkelerde devlet içinde ayrı bir devlete dönüşmüştür. Strateji ve taktiklerle ilgili sırlarıyla, hayati sorunlardaki uzmanlığıyla özellikle demokrasi geleneğinin kökleşmediği toplumlar açısından biçimsel demokrasinin kurumsal sisteminin ortadan kaldırılması yolunda potansiyel bir tehditdir. (A.Heller, y.a.g.e., s.154)Ayrıca, bizzat varlığı anti-demokratik olan gizli polis kurumu da; biçimsel demokrasiyle çelişmektedir. Devlet içinde demokrasiyi kısıtlama tehdidi altında tutan varlığı ile devleti de kısıtlayan bir kurumdur. Bu kurum aracılığı ile biçimsel demokrasiye ancak olağanüstü hallerde -savaş halinde- meşru sayılabilecek kısıtlamalar tüm demokrasilerde belli ölçülerde savaş hali dışına günlük hayata taşınmıştır. Resmi olarak var olan düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlükleri bu örgüt eliyle ihlal edilmektedir.İnsanların ne düşündüğü, neye inandığı ve niçin örgütlendiği fişleme sistemiyle izlenmektedir. Anayasada yer alan haberleşme özgürlüğüne rağmen mektuplar okunmakta, telefonlar dinlenmektedir. Seçimle iş başına gelmeyen. seçmenlerin isteklerini yerine getirecek konumda olmamasına rağmen anti-demokratik faaliyetleriyle hükümetleri kurmakta, düşürmekte ya da baskı uygulamaktadır. (A.Heller, y.a.g.e., s.155)

Heller, biçimsel demokrasinin kuşatma altında olduğunu ifade eder. Heller, biçimsel demokrasi-nin sorunlarının özel mülkiyetin pozitif olarak or-tadan kaldırılması yoluyla çözülebileceğini ileri sürer. Kapitalist özel mülkiyetin çoğunluğu mülk edinmekten mahrum bırakırken, aynı zamanda onları kullanmaktan ve ekonomik yaşamın koşulları ve ürünleri üzerinde tasarruftan alıkoymak, kullanma oranını azaltmak anlamına geldiğini, ekonomik gücün doğrudan ya da yozlaşma veya kitle iletişim araçlarının egemenliği altına almanın sonucu olarak siyasal gücü denetleme ve etki altında tutma eğiliminde olduğunu, böylelikle ekonomik güçten yoksun bırakılanların siyaset sahnesine imtiyazsızlar olarak çıktığını, sonuçta eşitliğin eşitsizliğe, özgürlüğün biçimsel bir özgürlüğe dönüştüğünü vurgular. (A.Heller, y.a.g.e., s. 156-157)

53-Janouch, Kafka ile Konuşmalar, Cem Yayınları

54-y.a.g.e.

55-"Aykırı"yı ile Albert Camus'un "Başkaldıran İnsan"ı arasında "paralellik"ler kurabiliriz. Başkaldırının kendisi olan "Başkaldıran İnsan", adalete ve özellikle doğruluğa vurgundur. Ne ise odur. 'Hayır !' demeyi bilir. Sonra da mitoslardan, gururdan, horlamadan uzak durur. (Albert Camus, Başkaldıran İnsan, Can Yayınları)

56-İşte bir örnek: "Kriz zamanlarında her zaman teori yardıma çağrılır. Krizin patlamasıyla, eleştiri, acil bir teorik-politik gerek konumuna yükselir. Fetret devri ve kriz ortamında, ufkunu verili siyasal ve örgütsel mekanizmaya kitleyen, yapılagelen politik ve örgütsel faaliyete daha sıkı sarılmakla, her sorunun üstesinden gelineceği şeklindeki yaygın zihniyet, hareketi yeni tajik sonuçlara götürmeye mahkûmdur. "Hareket" her şey değildir ve dar-politik ve örgütsel çemberin dışında, ama onları kapsayan bir alanda uğraş vermek gerekmektedir. (...) Krizin üstesinden gelmenin önkoşulu, teorik kuruluş, edinim ve gelişim mücadelesi vermektir. (...) Buradan, "teorinin önceliği" kavramına ulaşıyoruz. Teorinin önceliği, Marksizmde geçerliliğini her zaman koruyan bir önermedir. Pratik önce'dir, ama teori öncel ! (...) Kriz dönemlerinde teori, özel bir önem kazanır. Burada niceliksel bir ifade olarak "daha çok önem" değil, kategorik bir "önem"den söz etmek gerekiyor. (...) Devrimci teorinin özgül kuruluşu gerçekleşmeden (belirli bir dönem sonunda), devrimci taktikler izlemeye kalkmak, nesnelliğe teslim olmanın bir biçimiyle, pragmatizmle sonuçlanmak durumundadır. Teorik kuruluş derken, salt-felsefi ve salt-bilimsel faaliyetten söz etmiyoruz. Marksizm bugün, genel olarak teorik (felsefi, bilimsel ve teorik-politik) tutamak noktalarını yitirmekle karşı karşıyadır. (...) Bu sabit noktalar teşkil edilmeden, eyleme rehber olmak üzere politik önermeler oluşturulamaz. (...) Teori (teorik bütün) bir kez kurulduktan ya da belirlendikten sonra, geriye onu bellrli tarihsel durum, dönem ya da konjonktürlere uygulamanın kaldığı şekildeki anlayış; teoriyi, canlı, dinamik, eksikli ve açık uçlu bir yapı olarak algılamaktan (yani teorik çalışmanın sürekliliğinin zorunluluğu) kategorik olarak uzaktır. (...) Teorik çalışma, yeni ve orijinal tezler ileri sürmektir. (...) Komünist hareketin örgütsel olarak dışına çıkmak, onun teorlk-politik alanına girmenin zorunlu bedelidir. (...) Zira, pratik, gerçeğin dışında olunarak mümkün değildir, ama teori, "gerçek"in dışına çıkmadan yapılamaz ve politika, teorik olarak gerçeğin dışında, pratik olarak içinde olmadan olamaz. (...) Teorik-politik konumu teşkil etmenin ve korumanın güvencelerinden biri, kendimizi, politik örgütlerin arasında bir örgüt olma baskısına karşı ısrar ve sebat çizgisinde tutabilmektir. (...) İçinde bulunduğumuz aşama, şimdiki örgütlerin yapabildiği ölçülerde dahi bir "kitlelere dönük ajitasyon faaliyeti yürütme" durumunda olmadığımız bir özellik gösteriyor." (Melik Kara, İ. Mert, S. Sahra, Bütünsel Marksist Oluşum Yolunda Bir Girişim İçin Genel Çerçeve Taslağı, Ankara-1995, s.86,87,88,89,91)

57-Joan Riviere, İçimizdeki Kavga, Belge Yayınları

58-F. Kafka, Taşrada Düğün Hazırlıkları, s.73

59-"Bizimkiler" söylemişti. Hâlâ inanmak gerek: "Eğer insanlığın çoğunluğu için etkili olabileceğimiz yeri seçmissek, hiçbir yük bizi kamburlaştırılamaz, çünkü artık o herkes adına ödenen bir bedeldir; artık tadına vardığımız şey yoksul, kısıtlı, bencilce bir sevinç değildir, mutluluğumuz milyonlara aittir; eylemlerimiz sessiz sedasız ama sonsuza dek etkisini sürdürecek ve küllerimizi soylu insanların çakmak çakmak gözlerinden akan yaşlar ıslatacaktır." (K. Marx) "Hepimiz eylem için aynı açlığı, törelere karşı aynı direnci içimizde hissediyoruz; sıcak eylem karşısındaki dar kafalı korku, sonsuz tereddüt hepimizin ruhuna aykırı; özgür dünyaya açılmak, ihtiyatın engellerini aşmak ve yaşamın tacına, eyleme erişmek istiyoruz." (F. Engels)

60-G. Lukacs, Avrupa Gerçekliği, s.19, Payel

1. Çoğul Şahsıma Mektup

Sedef D. YAŞATILAN

Bazan ağrır. Sırtı ve omuzları. Kemikleri, akıntıya karşı yarıyolda bırakıverir, O'nu. Kasları kemikleşir. İki ucundan asılıp çekiştirdikleri bir yay gibidir ve bıraktıklarında, ileri geri hiçbir tepkisi olmayacaktır(?) Oracığa yığılıp kalacaktır. (Yaşam, düş yakamdan.) Bazan öyle gelir ki...

Sanki kopmak üzeredir.

Sanki boşunadır her şey.

Sanki bitmiştir.

Ençok da, düşlerin bayatlayanı haraplar O'nu. (Ne gerek var, boşver) Basıp gitmek ister, kendinden öteye...

Gidemez. Devam da edemez. (Yeniden şarj olmam lazım) Rölantidedir.

Umarsız o da katılır bu akışa. Kesik kesik, parça parça... Dağıtmıştır, yine elden kaçırmıştır düzeni, disiplini. Etrafa saçıldıkça saçılır.

Gücünü toparladığı parçalarını birleştirdiği günler gelip çattığında, bilir ki eğreti bir düzendir bu da, diğer düzenler gibi entropiye mahkum... Aklından geçen bir düşünceyle irkilir; (Ya gene yitirirse anlamını?)

En çok, düşlerin bayatlayanı tüketir O'nu. (Bayatlar çöpe... Her geçen an bize yeni anlamlar yaratma fırsatı veriyor.)

Tükendikçe çoğalmasını bilir.

İnsan ilişkileri temelde "sanı"lar, "yanılsama"lar üzerine kurulu. Yargılarımızda öznelliğin payı, düşünüldüğünden çok daha fazla. (Günlük yaşamda, bir psikoloğun nesnelliğiyle, yargılama tutumu almaksızın yaklaşamaz mıydık birimize?)

Senin olandan vazgeçebilirsen eğer, vazgeç benden de... Ben kendimde kalayım, sen kendinde... Başka türlü nasıl "biz" olunur? Yapaylığa düşmeden, insan insanın gerçekliğine nasıl sokulur? Yapaylıklarımız yoksulluklarımızdır. (Sahte anlamlarda boğulur ilişkiler.)

Benimle "örtüşmüyor sendeki "ben" bilmelisin. Seninleyken boğuluyorum. Bir sanılar, yanılsamalar, öznellikler toplamıyım ben sende. İnceldiği yerden yola devam ediyorsan, kendine yönelmelisin. Bu gidişle, nehirden ayrı düşmüş bir su birikintisine döneceksin. Kendinden öteye, kuruyup gideceksin. Nehrine geri dön ve gerçekliğinle yüzleş. Kendinle buluş ve çamurlarından arın. Önünde sonunda yapacaksı bu seçimi. Ya dışarının kalabalığında, bu yapay dünyanın sahte ilişkiler ağında kaybolacak, ya da içindeki kalabalıkta kendini yeniden bulacaksın.

Tükenişlerinin en iyi ilacı, zenginliğin kaynağını kendinde aramaktır.

Dışarda görüşemiyorlarsa da, içerde görüşeceklerdi. Her zaman değil, bazan... Hani ağrıyınca omuzları, ağırlığınca bir boşunacılık duygusunu yüklendiklerinde... İnsandılar. Sevgilerden, değerlerden, düşlerden, güç olmadıkça nasıl dayanacaklardı? Akıntıya kapılmak işten bile değilse ve onlar kapılmadılarsa, varsın ağrısındı...

Ben: "**Önce yürek**, **sonra kürek**..."koy sen bunun başlığını. Kendini dinlemek için yazdığın besbelli. Kim ne yapsın bu mektubu?

Ben: Yayımlarlarsa görürsün.

Ben: Ya yayımlatamadıklarımız, hatta yazamadıklarımız? Yerine ulaşması gerekenleri ulaştıramadıklarımız...

Ben: Anlatmayı denedim, deniyorum, deneyeceğim ya, içim rahat.

Ben: Yalan.

Sirk Sinemasında İdeoloji

Sedat YILMAZ

Bugün yaşadığımız bölgede şöyle bir anlayış egemen. Varolan iktidarı, kurulu düzeni eleştiren düşünceler ve sanat ürünleri politik/ideolojik oluyorken, iktidarla sorunu olmayan, suya sabuna dokunmayan düşünceler ve sanat ürünleri ise politik/ideolojik olmuyor

Buradaki politika ve ideoloji aynı şeyler olmadığı halde, çoğu kez aynı anlamda ve aynı durumları anlatmak için kullanılıyor Politika, iktidarı ele geçirmek ya da elinde bulundurmak için yapılanların bütünüdür. Ama politika adı altında bütün yapılıp edilenler hayatın her alanını kapsasa da, politika nitelemesinin kullanıldığı, hayatın daha daraltılmış bir bölümüdür Siyasi partiler(legal-illegal) ve parlamento başta olmak üzere, demokratik kitle örgütleri, sendikalar ve medyanın da içinde bulunduğu alanlar, politikanın yapıldığı belli başlı alanlardır Ancak politikanın egemenliği, sadece doğrudan politikanın yapıldığı bu alanlarla sınırlı değildir Politika sonuçta bir iktidar mücadelesi olduğuna göre, bu mücadelenin hayatın diğer alanlarına da nüfuz etmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden, politika, hayatın her alanına hakim olmak ister İktidardaki sınıf kendi meşruluğunu ve devamlılığını sadece politikanın yapıldığı alanlarla değil, hayatın her alanında kendi sistemini kabul ettirerek sağlar Politika, hayatın diğer alanlarında ideoloji olarak görünür. Din, felsefe, ethik, estetik, hukuk, eğitim gibi alanlarda, egemen sınıf politikasının belirlediği ideoloji barınır

Her ideolojik olan uzaktan ya da yakından eninde sonunda politikayla ilintili olduğuna göre, buradaki fark nicel ve alan farklılığıdır Bugünkü aile biçiminin, aile ilişkilerinin politikayla bir ilişkisi olmasa da, ekonomi politikanın belirlediği, özel mülkiyetin mirası gözetilerek şekillenmiştir Dolayısıyla aile kurumunun bir ideolojik yanı olduğu açıktır Aynı şekilde sistemin kendini yeniden ürettiği birçok kurumu vardır Okuldaki eğitim politik olmasa da, okulda öğretilen doğrular burjuvazinin doğruları olduğu için ideolojiktir Sınıflı toplumlarda hayatın her alanı politik değildir ama ideolojiktir

İktidarda olan sınıf ile iktidarı ele geçirmek isteyen sınıfın ideolojileri, doğrularının farklılığından ayrı olarak, hayatta görünüş biçimleri de farklıdır Egemen ideoloji varolan toplumsal normların içine sinmiş, o normlar üzerinde belirleyici olmuştur Birey, egemen ideolojiye uygun toplumsal ilişkiler içinde yaşadığı için, ister istemez egemen ideolojiye alışır Bu yüzden egemen ideoloji, normallik olarak görülmeye başlanır Brecht bir oyununda, çocuğun annesi onu doğuran mıdır yoksa ona emek verip büyütenin midir? sorusunu ortaya atar Normal olarak kabul edilen, çocuğu doğuranın anne olduğudur Brecht bu alışılmış, normal olanın dışına çıkar ve çocuğun annesinin ona emek verenin olması gerektiğini gösterir Alışılmış olanın artık mutlakmış gibi görünmesi ve ideolojik değilmiş gibi kabul edilmesi yaygındır

Bunun yanı sıra iktidarda olan sınıf kendi ideolojisini mutlaklaştırmak ister Bunun için kendi ideolojisinden bahsederken kesinlikle ideoloji sözcüğünü kullanmaz. Kendisini ideolojiler üstü göstermek ister İdeoloji sözcüğünden kötü bir şeymiş gibi bahsedilir Burjuvazi, hayata sinmiş olan kendi ideolojisini gizlerken, ideolojik gazete, ideolojik roman, ideolojik şiir, ideolojik düşünce kötü bir şeymiş gibi göstermeye çalışır Egemen ideoloji aynı zamanda kendini gizleyen ideolojidir

Muhalif(sosyalist) ideoloji ise, egemen ideolojiyi eleştirerek kendini tanımlar Muhalif ideoloji, egemen ideoloji gibi hayatın her alanında kendini var edemediği için(çünkü bunu yapabilmesi için iktidarda olması gerekir) ortaya çıktığı alanlar sınırlıdır Sosyalizmin kendi ekonomik anlayışı olsa da, iktidarı ele geçirmedikçe kendi ekonomisini hayata geçiremez. Sosyalist ideoloji, felsefe, tarih, sosyoloji başta olmak üzere, çeşitli bilimsel disiplinlerde ve sanat alanında kendini var edebilmiştir

Burjuvazinin ve sosyalizmin ideolojiden ne anladıklarına paralel olarak kendi sanatlarında politikanın/ideolojinin yeri ve biçimi belirlenir Her ikisinin sanatında (biri kabul etmese de) ideoloji barınır Burjuva sanatı, kitleleri politikadan uzaklaştırmaya çalışırken (ancak bu tavrın kendisi politiktir), sosyalist sanat kitleleri politikaya yakınlaştırmaya çalışır Çünkü burjuvazi zaten iktidardadır Karşısındaki işçi sınıfının politikasını eleştiren sanat eserleri ne kadar burjuvaziyi savunsalar da, sonuçta burjuvazi iktidarının meşruluğunu tartışmaya açarlar. Bu da burjuvazinin hiç işine gelmez. O, iktidarını tartıştırmak değil, mutlaklaştırmak ister Burjuva sanatının görevi kitleleri eğlendirmek, günlük dertlerini unutturmaktır Bu, burjuva sanatının temel özelliğidir Kitleleri eğlendirmeye, bireycileştirmeye, suya sabuna dokunmamaya çalışması, onu ideolojinin dışına çıkartmaz. Tam tersine, yapmaya çalıştıklarını ne kadar iyi yaparsa o kadar iyi burjuvaziye hizmet etmiş olur Yani sınıflı toplumlarda, iktidardaki sınıfın yanında olan sanat politik olamaz, ama ideolojiktir. Politik sanat denince akla sadece sosyalist sanat gelmesi bundandır

Ancak şuna dikkat etmek gerekir Burjuva sanatının politikayı konu edinmemesi, politikaya hizmet etmediği anlamına gelmez. Tersine, burjuvazinin politikası gereği, sanat, politikadan uzak durması gerekir Burjuva sanatı sosyalist sanat gibi o da kendi sınıfının

politikasına hizmet eder Tek farkı vardır Burjuva sanatçıları sanatla politikanın ilişkisini gizlemeye çalışırken, sosyalistler bu ilişkiyi açığa çıkarırlar. Burjuva sanatçıları için politik sanat ve ideolojik sanat aynı şeydir Yani her ikisi de "politik" ya da sosyalist sanat anlamında kullanılıyor Safça kendi yaptıkları sanatın ideolojik olmadığını sanıyorlar ya da öyle göstermeye çalışıyorlar

Muhsin Şener "...sanatın, toplumsallık için bir araç olmasına karşı olduğunu..." söylüyor, ve şöyle devam ediyor. "`Toplumsallık` diyerek sanatı yok ettiğimiz için böyle söylüyoruz. Toplumsal pratiklerin, örneğin şiirle, hiçbir boyut kazanmadan, salt slogan düzeyinde ele alınabileceğini ve oradan da salt birtakım sloganlar çıkacağını sanıyoruz. Bu sloganların hem tarihsel hem de sanatsal hiçbir değeri ve dayanağı olduğunu da sanmıyorum. Bunlar, salt sanatı, şiiri yozlaştırmışlardır " (Evrensel Kültür, sayı 37, Ocak 1995) M.Ş.ye göre "toplumsal pratikler"i ele alan sanat èserleri slogan düzeyinde kalmaya mahkûmdur Hayatla ilgili olan her şey toplumsal pratiktir En bireyci sanat eserinin konusu da toplumsal pratiğin içindedir Toplumsal pratik hayatın kendisidir M.Ş. bunun böyle olduğunu biliyor, ama onun derdi başka. "Toplumsal pratik" derken aslında politika demek istiyor, ama cesaret edemiyor (yazının çıktığı derginin çizgisinden dolayı).(*) Burjuvazi, bu yüzden, "salt sanat", "salt şiir" gibi gariplikler uydurmak zorunda kalmıştır. 12 Eylül'den sonra ortaya çıkan, "Eylülist sanat" diye adlandırılan, politikadan uzak durmaya özen gösteren sanatın, 12 Eylül politikasına hizmet etmediğini kim söyleyebilir

Bütün bu iddiaları sinema sanatı -özellikle benim Sirk Sineması dediğim sinemada- özelinde somutlamaya çalışalım. Sirk Sineması, sinema endüstrisinin sadece eğlenceye dayanan ve seyirciyi eğlendirebilmek için eldeki bütün malzemeyi tüketmiş, özellikle özel efektlere dayanan Hollywood filmleridir. Robin Wood'a göre eğlencenin, bilinci uyutan bir işlevi var. Suya sabuna dokunmuyormuş gibi görünen tür filmlerindeki heyecanlı, tehlikeli sahneler, izleyicinin hatta film yapımcısının uyanıklılığını durdurur. (Robin Wood, Hollywood from Vietnam to Reagan, s. 78, Colombia University Press, 1986, New York) Bunun yanı sıra R. Wood eğlencenin bir kaçış, bir fantezi alanı olduğunu da söylüyor Neyden kaçış? Kapitalizm, bireyleri yaptığı işe yabancılaştırmıştır. Birey kapitalizm ürettiği sıkıntılardan kurtulmak için, yine kapitalizmin ürettiği eğlence dünyasına dalıyor. "Hollywood filmleri `o sadece bir fantezi` iddiasının arkasına saklanmaksızın daha fazla yaşayamaz, ama bu filmlerin asıl gücü, emperyalist kapitalizm ideolojisinin yarattığı ve sürekli canlı tuttuğu ihtiyaçları karşılamasındadır" (Robin Wood, s.167) Sirk Sinemasının birinci ideolojik işlevi, bir kaçış alanı olmasıdır Bir emniyet subabı olması, bir rehabilite aracı olması.

Sirk Sinemasının ikinci ideolojik işlevi ise bu filmlerin içine "zerk edilmiş" ideolojinin, seyircinin farkında olmadan kendisine aşılanmasıdır Sirk Sineması seyircisi için, bu filmler ideolojik değildir, onlara göre ideolojik film sosyalizm propagandası yapan filmdir sadece. Robin Wood Amerikan sinemasında hangi değerlerin yüceltildiğini şöyle sıralamış: "1 Özel mülkiyet, özel girişim, kişisel inisiyatife dayalı kapitalizm; 2. İş ahlakı, dürüstlük(1'le içiçe); 3. Yasal, heteroseksüel, tek eşli evlilik ve kadının uygarlık değerlerini çocuklarına aktardığı aile; 4a. Tarımsal açıdan `Cennet Bahçesi` doğa; 4b. Yabanıllık Kızılderililer-açısından doğa; 5. İlerleme, teknoloji ve kent; 6. Başarı ve zenginlik; 7 Rosebud sendromu: para her şey değildir, yoksul olan mutludur; 8. Amerika herkesin mutlu olabileceği bir yerdir; 9. Bütün bunlardan ortaya çıkan iki ideal tip: maceracı, eylem adamı, muktedir ideal erkek; 10. Eş, anne, yoldaş, evine sonsuz bağımlı ideal kadın; 11 Bir ideal çifti uyumsuzluklarını gidermek üzere `yerleşik` koca, güvenilir, babacan ama sıkıcı; 12. Erotik kadın, maceracı, büyüleyici ama tehlikeli." (aktaran Nilgün Abisel, Popüler Sinema ve Türler, s.65, Alan yay.)

Amerikan toplumunun doğruları(ideolojisi), hiç sezdirilmeden seyirciye nasıl aktarılıyor? Michael Ryan ve Douglas Kellner, Hollywood filmlerinin biçimsel özelliklerinin, ideoloji aktarımına yardımcı olduğunu söylüyor Her ne kadar aktarmayı yapan Nilgün Abisel bu iki yazarı köktencilikle suçlayıp onların düşüncelerini fazla abartılı da bulsa, Ryan ve Kellner'in söyledikleri hiç de abartılı değildir. "Biçimsel uylaşımlar -anlatı bütünlüğü, görüntü devamlılığı, dengelenmiş çerçeveler, kendini gizleyen kamera, karakterle özdeşleşme, paralel kurgulama, nedenselliğe dayalı mantık, gerçekçi bir idrak ediş, dramatik güdüleme vb.-perdede olanların belirli bir görüş açısına dayalı olarak inşa edilmiş bir mekanizmanın işleyişi değil, nesnel olguların yansız biçimde kaydedilmesi olduğu yanılsamasını yaratarak ideolojinin süzülüşünü kolaylaştırmaktadır Filmde dünya, temsil edilecek öğelerin seçilmesi ve bileşimlerinin yapılması aracılığıyla gösterilmektedir Bu yolla seyirciyi belirli bir konum ya da bakış açısı aşılanmaya çalışılır ve biçimsel uylaşımlar bu işlemin gerçekleşmesine, sinemaya özgü yapaylıkların izlerini silerek katkıda bulunur. Tematik uylaşımlar ise -erkeğin kahramanlığını sergileyen macera, romantik aşk arayışı, kadın merkezli melodram, kurtuluşu sağlayan şiddet, ırklara ve suça yönelik stereotipleştirme vb.- gerçeklik etkisini, toplumsal değerlere ve kurumlara, bunların doğal ya da değişmeyen bir dünyanın kendinden menkul açık nitelikleri olarak gösterecek biçimde bağlayarak ideolojiyi güçlendirirler Bu köktenci görüş, uylaşmaların seyirciyi, toplumsal düzenin önermelerini kabule ve bunların usdışılığını ve adaletsizliğini yok saymaya alıştırdığını iddia etmektedir Bunlar, savaş, suç gibi toplumsal yapıya ilişkin meseleleri kişisel yaşam öykülerine yerleştirerek var olan düzeni `ahlaki` ve `iyi` olarak gösterebilmektedir Seyircinin, kamu düzeninin bu filmlerdeki temsil edilmiş haliyle özdeşleşmesi, sömürü ve baskı sistemine gönüllü katılıma yöneltici psikolojik bir eğilim yaratmaktadır (aktaran Nilgün Abisel, s.36)

Sirk Sinemasının değişmeyen izleği şöyle. Filmin başlangıcında, önce her şeyin normal olduğu, hayatın düzenli bir şekilde akıp gittiği bir kesit, bir denge durumu vardır. Sonra gelişme bölümünde bu denge durumunun bozulması vardır Denge durumunu bozan kötü ile dengeyi koruyan iyinin mücadelesi filmin önemli bir kısmını kaplar Sonunda iyi kazanır. Her şey eskiden olduğu gibi normale döner. Sirk Sinemasında, iyi, her zaman dengenin bozulmadan önceki hali için mücadele eder ve sonunda tekrar denge durumu sağlanır. Bu yüzden, Sirk Sineması değişime karşıdır. **Jurassic Park** filminde, dinozorlar doğanın dengesini bozar. Filmin iyi kahramanı bilim adamı Sam Neil, di-

nozorları etkisiz hale getirerek, dünyayı tekrar eski denge durumuna getirir. Filmde seyirciye, genetikle uğraşmak, doğanın dengesini bozabilir, insan bilimde fazla ileri gitmemeli, haddini bilmeli tanrının işine karışmamalıdır, mesajı verilir Kurulu düzenin dengesini bozan, yok edilmesi gereken bir kötüdür Bu kötü, çoğu kere Rus casusu ya da uzaydan ya da başka bir yerden gelen yabancı (yine komünist kastedilerek) olmuştur

İdeolojinin aktarılmasının sağlayan önemli unsurlardan birisi de özdeşleşmedir Seyirci, filmin iyi başrol oyuncusu ile kendini özdeşleştirir. Filmin ilk karesinden başlanır bu özdeşleşme işi. Filmin iyilik timsali başrol oyuncusuyla özdeşleşen seyirci, kendini başrol oyuncunun yerine koyar. İyinin başına gelen bir felaket seyirci kendisi zarar görmüş gibi üzülür İyi başrol oyuncunun kazandığı zafere, seyirci kendi zaferi gibi sevinir Filmin kötü karakter oyuncusuna seyirci kendi düşmanı gibi kin duyar Başrol oyuncunun doğrularını da (yani ideoloji), seyirci farkında olmadan kendi doğrularıymış gibi kabul etmeye başlar

Sirk Sinemasının mutlu sonla bitmesi ticari olmasının yanında, ayrıca ideolojiktir de. Başrol oyuncuyla kendini özdeşleştiren seyirci, eğer mutlu sonla bitmiyorsa, bu başrol oyuncunun (dolaylı olarak seyircinin) yenilgisi demektir ki, böyle bir son, seyirciyi huzursuz eder. Halbuki burjuva sanatının görevi seyircisinin bütün sıkıntılarını çekip almalı, onu rahatlatmalıdır Mutlu son, tekrar eski varolan dengenin sağlanması demek olduğu için, seyircinin mutluluğu ile varolan kurulu düzenin sürekliliğin sağlanması özdeşleştirilmiştir Seyirci farkında olmadan filmin ideolojisini benimser Seyircinin Sirk Sinemasına karşı ideoloji antenleri açık değildir, onu ideolojik bir sinema olarak görmez. Sirk Sinemasının bu özelliği, ideolojinin aktarılmasını kolaylaştırıyor

Korku filmlerinde, anormallik artık canavarlık boyutunda ele alınır Normalin karşısında olmak, etrafa zarar veren bir yaratık şeklinde görünür korku filmlerinde. Bu konuda Nilgün Abisel'in önemli tespitleri var "Bu filmlerde (korku filmlerinde) karşılaşılan canavarların ya da dehşete neden olan tehdidin anlamını açıklamaya çalışırken ortaya çıkan `anormal`in tanımını belirleyen her zaman, sıkı korumalı egemen ideolojinin zorladığı yaşam biçimidir Robin Wood, korku filmini, `normalliğin Canavar tarafından tehtid edildiği kollektif bir karabasan` olarak tanımlayarak, bu filmlerde muhalif bir yaklaşım bulmuş olmasını haklılaştırmak istemektedir Bütün tür filmlerinde, başlangıçta mevcut olan bir dengenin bozulması anlatısal uylaşımlardan biridir Ancak korku filmlerinde denge, anormal tarafından bozulur. Canavarın cinsi ne olursa olsun o, düzene uymayan, uyması mümkün olmayan, farklı olan, `öteki` olandır Dolayısıyla bastırılması gereken her türlü talebin, arzunun simgesidir. `Kötü olmasa, kötülük yapmak istemese bile durum değişmez. Anormalliği daha en baştan uyumsuzluğu da birlikte getirmekte çevresine zarar vermektedir Anormallik, her konudaki geleneksel `normal` tanımlamalarının dışında kalan nitelikleri taşımaktan ya da bir başka deyişle, egemen toplumsal normlara uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır Korku filmlerinin pek çoğunda canavarı canavar yapan şey zaten büyük ölçüde onun biçimsel farklılığının vurgulanmasında yatmaktadır Ancak burada önemli olan, siyasal, toplumsal ve kültürel `normal`liklerinin dışına düşen davranışlar, düşüncelerdir Mevcut sistemi değiştirmek isteyenlerinin hepsi sıradan insanlardır ve anormallikleri daha sonra kötü emelleri ortaya çıktıkça anlaşılır Bunlar tüm dünya için tehtid oluştururlar Soğuk savaş yıllarında, yabancının `komünizmi` temsil ettiği düşünülürse, gerek uzaydan gelenler, gerekse dünyalı olup yabancılarla ilişki kuranlar da tehlikeli istilacılarla onların işbirlikçileridir Çünkü bu filmlerdeki asıl normal sıradan vatandaş, basit bir yöntemle bu karmaşık yaratıkları yok edebilen kişidir

Bu arada belirtilmesi gereken nokta, bütün canavarların ve yaratıkların varlığının, neden oldukları kıyımların aslında hep `insan`ın kendi kabahati olduğudur İnsan canavarları her zaman Dr Hyde gibi, Frankenstein gibi, deli doktor gibi muhakkak fiziksel olarak kendini yaratmaz: onu, olanı bir yerlerden bulur çıkarır (şey, mumya), taşıyıp getirir(King Kong, bakteri), harekete geçirir(Godzilla, psikopat), uyuyanı uyandırır(hayalet, vampir), zararsızı zararlı hale getirir(katil arılar). Böylesi durumlarda canavarın ilk yok ettiği kişiler çoğunlukla onu ortaya çıkaranlardır Çünkü bu kişiler, bilinenle bilinmeyenin sınırını aşmış, gizlenmesi gerekeni ortaya çıkarmış -piramidin gizli kalması gereken kutsal sırrını çözerek, yabanıl dünyayı çağdaş dünyadan ayıran kapıdan geçerek, mezarlıkların üzerinde apartmanlar yaparak, tabutların kapağını açarak, çıplak dolaşarak, özgürce sevişerek- dolayısıyla da yasağa uymamış, suç işlemişlerdir Bu nedenle, bir anlamda kendi `ben`lerindeki denetlenemez hale gelen ve düzen için tehlikeli olan arzuların dışavurumu ya da simgesi olan canavar tarafından cezalandırılmaları gerekmektedir. Böylece `anormallik` yasakları çiğneyenlerin benliğini temsil ettiği kadar; onları bu nedenle cezalandıran ama zamanı gelince de `masum`lar -ya da düzene uygun davrananlar- tarafından yok edilmesi gereken bir şeydir. Bu düşünce çizgisi, insanın kendine hep endişeyle yaklaşmasına ve içinde gizli bir tehlike görmesine, kendinden korkmasına neden olan noktaya, `asıl canavar insandır` noktasına ulaşmaktadır Kendine bu biçimde bakan insanların her türlü otoriteyi onaylaması çok kolay olmaktadır " (Nilgün Abisel, s 162)

(*) Muhsin Şener'in bunları söylemesinde şaşılacak bir şey yok. Ama, Muhsin Şener'in bunları, doğrudan işçi sınıfı politikasının yapıldığı bir çevrenin dergisi olan Evrensel Kültür'de söylemesi şaşılacak şeydir ve aynı zamanda üzücüdür. "...`nesnel gerçeği toplumsal pratiklerin belirlediğini` söyleyenler (burada tırnak içinde kastedilen sosyalistlerdir, M.Ş.nin tiksindirici ürkekliğinin bir sonucudur bu üslup, S.Y.) ya da buna inananlar şiiri, kendi düşüncelerini aktarmak için kullanmışlardır (yoksa burjuva şairleri, kendisinin değil de bir başkasının düşüncelerini mi aktarıyor acaba? S.Y.) ve birtakım sloganları aktarmaktan öte bir şey de yapmamışlardır. Şiirlerini, bu sloganlardan temizlediğiniz zaman geriye şiir yerine, bir kuru iskelet kalmaktadır salt!" diyen birisi nasıl Lenin'in söylediği partili sanatın içinde kabul edilecek? Söylenenleri yine de partili sanatın içinde kabul edebiliriz, yalnız bu parti, sosyalist bir parti değil, ANAP olabilir.

Sanata Hayır

Hüseyin Hilmi BULUNMAZ

Sen ne dersen, ben tersini söyleyeceğim ve sen ne yaparsan, ben tersini. Oniki Eylül Faşizmi ilan edildiği gün, birçok "özgürlük" ile birlikte "okuma özgürlüğümüz" de dumura uğratıldı. Başta **Demokrat**, **Aydınlık** gibi gazeteler olmak üzere, okuma "araçları"mız elimizden alındı. Cılız da olsa **Cumhuriyet Gazetesi** "ses" çıkarabiliyordu. Ne var ki, zaman zaman o da "muzdan bahaneler"le kapatılıyordu. İki kişinin biraraya gelmesi yasak olduğundan, tek başıma "düşünme egzersizleri" yapıyordum. Sonunda buldum: Tercüman Gazetesi'ni son satırına dek okumalıydım... Bunun tek bir nedeni vardı; ne yazarlarsa tersini anlamalıydım. Ne yorumda bulunursa, tam karşıt yorumlamalarda bulunmalıydım.

Malumunuz yüce devletimizin, yüce tiyatroları "Sanata Evet" diye bir kampanya başlattılar Devletlû tüm kumpanyalar çanak tuttu bu kampanyaya. Devrimciliği şiar edindiğini savlayan **Tiyatro Alternatif**'ten tutun **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tiyatroları**'na dek tüm "salt sanatçı"lar "sanata evet, sanata evet" diye sloganlar attılar, atıyorlar Birçok gerekçe sahibi olmalarının yanında (çok traji-komik) bir gerekçeleri var: "12 Eylûl'ün izlerine sanat silgisi" Bu devletlûlar tam 12 Eylûl 1994 tarihinde başladılar "Sanata Evet"e. Allahtan sabaha karşı 04. te başlamadılar Eylemi başlatan asaleten değil, vekaleten başlatmıştı ve (vekillikten kaynaklanıyor olsa gerek) süreç içerisinde "Sanata Evet" kavramı evrim geçirip, "Sanata Çağrı"ya dönüştü...

"Sanata Çağrı", ruh çağırma seanslarını çağrıştırıyor adeta... Sanki insanlar "Sanata Çağrı"da bulunarak, bir şeyler elde edilebilecek yanılsaması yaratılmaya çalışılıyor. Oysa Gazimahallesi'nde insana kurşun atan acımasız devletlûlarla, "Sanata Çağrı" yapan devletlûlar ne kadar da çok birbirine benziyor...

Bir sanatsal süreç yaratırken ya da bir sanatsal üretim sürecine girilmişse, bunun mutlaka siyasal ve düşünsel boyutu da vardır. Yadsınamaz bir durumdur bu... Ben, bir tiyatro sanatçısı olarak, tiyatrosal bir üretimde bulunmaya karar vermişsem, hangi sınıfsal katmana eklemleneceksem, ona göre tavır almak durumundayım. Örnekse, işçi sınıfının düşünsel beslenmesi için kolları sıvamışsam, burjuvaziye en küçük bir katkıda bulunmamak için elimden geleni ardıma koymamam gerekir. İmdi, güneyde ölüm saçan bir süreçte kirlenen devletlûnun üst-yapısal imajını yaratmaya soyunan devletlû tiyatrocuların da "acı sömürü ilacı"nı drajelendirmekten başka yapabilecekleri bir şey yoktur. Çağdaşlık gibi savlarla orta yere dökülmeseler sevinirim...

Tam da 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda **Cumhuriyet**'te çıkan demecinde vekil müdür Tamer Levent, bakınız ne diyor? "Bu kampanya ile demokraside sanatın eksikliğinin yol açtığı ortamlar daha iyi anlaşılacak. 12 Eylûl ile de daha iyi anlaşılmıştır" Her gün onlarla ifade edilen sayıda insanın katledildiği bir coğrafyada, sanatın katledilmemesi olası değildir.

Gün gelip, Yaşar Kemal "Köşeme çekilip oturamam" diyorsa (ki doğru bir tanıdır bu) durup düşünmek gerekir. İsveç'in en büyük gazetesine düşüncelerini aktaran yazarımız; "Başkaları acı çekerken, işkence görürken, öldürülürken ve kan içinde yüzerken, odamdaki köşeme çekilip roman yazamam ki" diyor Günümüz Türkiye'sinde yapay ve söylem boyutunda kalmaya mahkum kampanyalar başlatmak yerine, doğal ve eylem boyutunda işler yapmak gerekir Bunu da herhangi bir devlet kuruluşundan beklemek yersiz ve yanlış olur doğal olarak... Bu noktada kendi kendimi çürütmüş izlenimi verdiğimin ayrımındayım. Gelgelelim, benim derdim, burjuva sanatçılarının "ipliğini pazara çıkarmak"

Aslında yukarıdaki (30 Ağustos) yazı kapsamında Tamer Levent, asıl işlevlerinin ipucunu veriyor: "Sanata Evet" kampanyasının, siyasi partililer (sanırım burjuva partileri), işadamları (neden işçi sendikaları diyemiyor?), yurtseverler (ölçütü ne?), din adamları (herhalde papazlar değil), sivil toplum örgütleri (çeksenet mafyası olmasa gerek), ve sanatçılar (burjuva sanatçıları) tarafından alışılmış değerlerin bir parça daha üzerine çıkarabilmenin tartışması olarak düşünülebileceğini dile getiriyor Baklayı da ağzından çıkarıveriyor. Demek ki, alışılmış değerlerden (faşist değerler) çok fazla değil de (birazcık) rahatsızlık duyuluyor...

Bu arada, bu "kuramsal"lığa kılgısallık ekleme adına, çeşitli etkinliklerde bulunuyorlar. Bunlardan bir de "gazete toplama kampanyası" Malumunuz, ülkemizde gazeteler okunmaktan çok, bakılmak ya da kuponu için satın alınır Amaç bilgilenmek değil, deterjan satın almaktır Elde edilen deterjanla çamaşırlar yıkanırken, bacakarasından gözlemlenen dünyayla da beyinler yıkanır. Bu yıkanan beyinlere de en iyi seslenen oyunlar, **Devlet Tiyatroları** tarafından sahnelenir. Ne denli gazete toplayıp, "Sanata Evet" derseniz, o denli beyniniz yıkanmış olur

Hiçbir sanat politikası olmamasına karşın, yine de en geniş sanat haberlerine yer verdiğinden **Cumhuriyet Gazetesi**'nden edindiğim bilgilerle yorumları sürdürmeye çalışıyorum. Ne de olsa **Cumhuriyet Gazetesi**, tiyatro deyince **Devlet Tiyatroları**'ndan başkasını pek düşünemiyor. Mübarek yarı resmi **Al Ahram Gazetesi**'ne benziyor. 25 Haziran 1994 tarihli nüshasının sanat sayfasında bir haber "Devlet tiyatroları kara çarşafları açıyor" Yerel seçimlerin üzerinden tam üç ay geçmiş ve cici çocuklardan oluşan Sosyal Demokratlar (**Cumhuriyet Gazetesi** her zaman yanlarında olmuştur), kültür kentlerini, acemilikleri ve kültür düşmanlıkları sonucu köktendincilere henüz yeni teslim etmişler. Son "kaleleri"nden biri olan Kültür Bakanlığı'nın bir timi olan **Devlet Tiyatroları**'nda "büyük savaşım" veren Sosyal Demokrat görüntüdeki insanlar, karaçarşaf edebiyatına başlıyorlar. Yanlarına işadamlarını, masonları, tatlısu solcularını alarak "çağdaşlaşma"da bulunabileceklerini sanıyorlar Aldanıyorlar Öncelikle başını Hilmi Yavuz'un çektiği **İstanbul Kültür Dükalığı**'nda hangi devrimci sanatçılara engellemeler çıkarıldı, hangi insanlık suçu işlenirken çağdaş tavır takınıldı? Bunlara benzer sorular sorup, yanıtlamaya çalışmalılar Hangi otellerin lobisinde, hangi derebeylerine "Kültür Bakanlığı Katkısı" için çanak tutuldu? Hangi devrimci tiyatroyu figüran olarak otel lobilerine eklemleme uğraşları verildi? Hangi gerçekçi devrimciliği pazarlık konusu eden 12 Eylûl Faşizmi Dönemi'nde yurtdışında (keyfi olarak) sefa süren ve can sıkıntısını gidermek için "tiyatro" yapan insanlara "eyvallah" diyen kimlerdi? Bu ve buna benzer kuşkulu ve "yargısız infaz"ların hesabı verilemeden, "Sanata Evet" diyen anlayış halkın içinde taban bulamaz. "Banane halktan?" denilebilir... Bence de "size ne halktan?"

Siz "Sanata Evet" diyorsanız, ben de "Sanata Hayır" diyorum. Halka yabancı, halkın düşmanı bir anlayışla halkın sanatını icra etmeniz olası değil. Halkın gerçek sanatını ancak halkın içerisinden çıkan halk sanatçıları yapabilir Gerisi fasa fiso...

İzmir'den:
Palmiyealtı Sohbetleri

Bülent HABORA

İsviçre'yi yener yenmez, gene depreşti bir takım güçlerin yan kolları hemen sokaklara fırladılar, göstermelik sevinç gösterileriyle...

Önce televizyonlarda başladı, ezikliğin şaklabanlığı:

"Haydi Fatih'in torunları, İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de sokakları inletin. "

Sevgi Yolu'ndan Orhan, "Yahu", dedi "nedense hep Fatih'in torunları olduğumuz söylenir Hiç kimse Deli İbrahim'in de torunları olduğumuzu düşünmez..."

Deli İbrahim, havuzundaki balıklara para atarmış, yem olarak. Fatih de çağ değiştirtmiş..

Amerika'lardan, Avrupa'lardan üç beş kuruş alabilmek için takla üstüne takla atanlar, Türkiye'nin milyarlarını Amerika gezilerinde limuzinlere döküyorlar Şimdi bunlar Fatih'in mi, yoksa Deli İbrahim'in mi torunları?

İki - üç günlüğüne İstanbul'a geldim. Yollarda, otobüslerde çok sayıda hamam böceği vardı. Yıllardır sürüp gelen işgal, sorunda hamam böceklerinin ortalığı kaplamasına neden olmuştu. İstanbul'u ele geçirmişlerdi. Şimdi bunlar çağ değiştirten Fatih'in torunları mı?

Bir yanda sokakları kaplayan Fatih'in sporsever torunları, öteki yanda Fatih'in işgalci torunları... Onların üstünde de har vurup, harman savuran Fatih'in tuzukuru torunları. Yukarda da Deli İbrahim, Fatih'le dalgasını geçiyordur

Bu arada ABD hormonlusu dönme solcularla silikon beyinliler gazeteleriyle, televizyonlarıyla Deli İbrahim'in torunları olduklarını göstermek için ellerinden geleni yapıyorlar

Eminönü'nde güvercinler dolaşıyor

Komünizm'den kurtulan Moskova'nın kızları, Türkiye'de erkeklere hizmet veriyor Hepsi değil tabii, kalanlar da açlıktan Moskova alanlarındaki güvercinleri yiyor Sayıları o yüzden azalmış, güvercinlerin.

Moskova açlıktan inlerken, Gorbaçov, hani dört boş bavulla gelip, sekiz dolu bavulla giden kadının kocası, Türkiye'de, sosyetemin zenginlerine, dakikası bilmem kaç bin dolar karşılığında üstün fikirlerini satarken, kendisini protesto eden gençler için de, "Aptal İvan, Türkiye'de de var," diyordu.

Gorbaçov, "Akıllı İvan"dır, çünkü "Dünyanın,. ülkesini kaybeden tek lideri" unvanını alıp, cebini Amerikan dolarlarıyla doldurmuştur.

Gorbaçov, dolar karşılığı fikirlerini satarken, yazarlarımız, gazetecilerimiz, bilim adamlarımız, aydınlarımız, gençlerimiz düşündüklerini söyledikleri için zindandalar Bunu görmeyen asil ve necip meydanın tosuncukları, Ahmet Altan'lar falan söz konusu olunca, birden Fatih'in torunları gibi oluyorlar

hüznüm yüreğimin ikizi

bu sabah sesim. bir yangının
uzaklara yayılmış dumanı.
sarıp açılıyor erkenci çiçekleri
bu sabah sesim.
taş duvarlara fırlatılan kristal bardak.
gazi'de çiselcyen soğuk yağmurun tınısı.
bu sabah sesim.
yarısı yanık bir gülüşün fotoğrafı.
bu sabah hüznüm yüreğimin ikizi

yerde boş kovanlar. yanmış bir barikat
bu sabah sesim. onsekizindeki kızıl saçlı kız
ve soğumuş avuçlarında sımsıkı tuttuğu gizli
bildiri
bu sabah sesim.
ağlaması bile yasak bir annenin.
koynunda uyuttuğu ölü bir çocuk.

Aydın ÖZTÜRK

Bizim medya tantanayı çok sever Sosyetik haberler onlar için çok önemlidir

Ama 50'den fazla film ve oyunda rol alan Ferda Ferdağ'ı anımsamazlar bile. İki kitap çıkardı: "**Bu genç kız artist olmak istiyor**" ve "**Zübeyde Hanım Huzurevi'nden** (Mektup)"

Şöyle diyor ilkinde:

"Bütün paralarım zemin katlarına, o akmayan sularına, jeton yutan telefonlarına, yanmayan kaloriferlerine, ikidebir kesilen elektriklerine, ayakta duracak yer bulamadığım otobüslerine, koli basılli denizlerine gitti. Bir kere daha haram olsun İstanbul.

Sinema ve tiyatro sanatçısı Ferda Ferdağ şimdi İzmir'de, huzurevinde.

Gazetesinden kovulan Ahmet Altan, bir anda "Özgürlük Abidesi" oluyor ve 24 saatte yeni bır gazete buluyor, 1952'den 1991'e dek filmlerde, oyunlarda rol alan Ferda Ferdağ da huzurevinde.

Sevsinler, Deli İbrahim'in torunları olduklarını bir türlü göremeyen Fatih'in torunlarını

Yürümek (1)

Ozan YILMAZ

"HOŞÇA" KALIN
kendime
yolculuğa çıkıyorum...
izlemeyin beni,
kaybolabilirsiniz.

I. Haydi Anlat...

- Haydi anlat... yaz. Nerelerdesin... nereye gittin... neler yapıyorsun, nasılsın?

- Ne anlatayım... ne yazayım istersiniz? Günlerce süren denizaşırı yolculuğu mu yazayım? Nerede ne oldu, nasıl sorunlarla ya da "ilginç" durumlarla karşılaştım... Anlatmamı istersiniz değil mi? Örneğin bir arap ülkesinin sınırında, bir memurun (üstelik bayan!) dergilerimi sayfa sayfa ararken sıra buralarda yasak olan "açık" dergiye yaklaştıkça nasıl soğuk terler döktüğümü, numaradan bayılmayı bile düşünüp, nasıl gerçekten bayılma noktasına yaklaştığımı dinlemek ister misiniz? "Ne eğlenceli!" Ayrıntılarıyla ve can kulağıyla dinlersiniz..."gülüp eğlenecek" yerleri kaçırmamak için. Ya da, ne bileyim, gözlediğim toplumların sosyolojik ekonomik yapılarını anlatayım isterseniz... Başka bir dil konuşmak dışında Türkiyelilere ne kadar benzediklerini filan... Meraklıları için sözcüklerle doğa manzaraları da çizebilirim, ince kumlara kök salmış palmiye ve hurma ağaçlarının, kükreyen dalgaların uzantısı gibi yükselen rüzgarla dansına insansal anlamlar yükleyerek "acayip" çağrışımları koşturabilirim beyin pistlerinizde. "Sinemaskop" düşlerinizi beslemek için de yapılardaki kemerli/otantik mimariden söz edip, bunlara Osmanlı, Fransız, İtalyan dönemlerine ait mimari güzellikleri ekleyerek "tarih bilincinizi" de harekete geçirebilirim. Çöllerden, çadırlardan, develerden, dar sokaklardaki eski yapılardan bahsedip, dekoru tamamlamak için de tek parça beyaz giysilere sarılmış toprak yüzlü, sert bakışlı fakat ağırkanlı insanların arasından elimdeki yabancı sigarayı tüttürerek bir İndiana Jones karikatürü gibi geçip, size "özgürlük ve maceranın" doyumsuz - fakat yanılsamalı tadını da tattırabilirim... Yoksa son durakta karşılaştığım "küçük Türkiye"yi mi anlatayım? En büyük eğlencesi uydu antenlerle **aTV** ve **Star** yayınlarını izlemek olan (kanal seçimi için de sık sık tartışan), bol bol spor konuşup pek az spor yapan, tuttukları takımların başarılarıyla teselli arayan, birbirlerine kuşkuyla bakan, boyunlarında "açık hava hapishanesindeyim" duygusunu zincir gibi taşıyan, terhis bekleyen askercesine takvimden gün karalayan, özlem ve alışamadığı yemekler yüzünden yarısı gastrit olmuş gurbet insanları ilginizi çeker mi? Siz var ya siz... Siz bu dekorlara, senaryolara, yaşansın yaşanmasın böyle anlatılara bayılırsınız. "Şunun başından neler geçmiş, bunlar nasıl yaşıyor, orada ne gibi "ilginç" durumlar var... Anlatsam, pür dikkat izlersiniz. Bu tablodaki herhangi bir insan... ya da anlatıcı hangi iç karmaşaları yaşıyor... neyi, niçin, hangi duygularla yapıyor... Çoğunuz bilmek, anlamak, "kafa yormak" istemezsiniz. Sizlere kırgınım. Burukluk var en azından içimde. Merak ettiklerinizi anlatmayacağım. (Hevesiniz kursağınızda kalsın.) Bir sıfatın, özneye yolculuğunu anlatacağım. İster okuyun, ister okumayın... **(Ya sonuna kadar okuyun, ya da hiç okumayın**. Çünkü, yarısını okursanız, yarım/yarısını anlamış olmazsınız, hiçbir şey anlamamış olursunuz... Çözümlenmesi size de bırakılmış, çok bileşenli, uzun, karmaşık bir fizik formülü/problemi gibi...)

II. Sıfattan Özneye Yolculuk

Süreç
zaman değişti
ortam değişti
kişiler değişti
ben değiştim...
değişmeyen tek gerçeği yaşamımın
acılarla olgunlaşan
bir sevda yolculuğunda olmak
insanlaşma sürecinde...

Uzaklarda yeni bir yaşama başlamak... Yarım ve eksik yaşanan her şeyden kopmak... Yüreğinde ve beyninde geçmişin uzantıları, bağları... düğümleri varlığını sürdürürken, uzun bir süre için uzak bir yere gitmek "yeni" olanı başlatacak mıydı? Bilmiyordu. Bildiği tek şey bunu denemesi gerektiğiydi. Kendisiyle başbaşa kalmak... etkilerden uzak iç dünyasını gözden geçirmek için başka seçeneği yoktu...

Alıştığı ülkeden... şehirden... insanlardan (her ne kadar çoğundan hoşnut olmasa da)... kısacası alışkanlıklarından uzaklaşmak... kopmak zor geliyordu yine de. Coşkusuzluğun, burukluğun... isteksizliğin bulaştığı bir telaşla beceriksizleşip bir türlü işlerini tamamlayamıyordu. Giysilerini hazırlamayı bile son güne bırakmıştı. Neleri almalıydı yanına? Bir saatte yapacağı işi nasıl yapacağını bir - iki saat düşünüyor başlayamıyordu. Bir şeyler mutlaka eksik kalacaktı. Zaten "gitmek" biraz da "eksilmek" değil miydi? Halinden anlayacak bir arkadaşını yardıma çağırdı. Oğlunun annesini.. Ne de olsa üç yıl birlikte yaşamışlardı. "Senin gibi adam görmedim... son ana bırakıyorsun her şeyi..." diyecekti... Adam katlanacaktı. Alışıktı bu sözlerine. Alışıklardı... biliyorlardı birbirlerini... ayrıydılar...

Son saatlere sarkan işleri tamamlamak için yola çıkmadan önce, oğlunu kucakladı, hiçbir şeye değişmeyeceği kokusunu içine çekti. Oğlu yarı uykulu sarıldı. Kulağının kıyısından öperken, gizli bir şeymiş

gibi kimseye duyurmadan "kendim ve senin için gidiyorum oğlum... kendine iyi bak" diyerek yatağına bıraktı. Uyurken bir daha öptü. "Böylesi daha iyi. uyanık olsaydı uzaklara gideceğimi hissedebilirdi. ayrılmak zor olurdu... "diye düşündü. Her şey hazırdı artık. Dönüş yoktu. Havaalanında işlemler tamamlanıp uçağa binme zamanı geldiğinde ayakları tereddütlü sürüklüyordu bedenini çıkışa doğru. Bir ses mi bekliyordu gitmemek için? "Dur...gitme Seni çok seviyorum... Koşulsuz yanındayım. "Sessiz sedasız uçağa bindi. Tedirgindi. Tedirginliği uçmak - düşmek korkusundan değildi. Biliyordu ki "karada" kazalar, ölümler (hem de çoğu nedensiz/haksız) çok daha fazlaydı. Pencere kenarındaki koltuğundan bir kez daha baktı İstanbul'a... Uçak bulutların içinden geçerken. **"Sana dün bir buluttan baktım ey aziz (?) İstanbul..."**

Uçak yükseldikçe, onu bu uçağa kadar taşıyan sözler - kan damlaları gibi düşüncelerinden bulutlara dökülmeye başladı.

- Şu faturayı yine ödememişsin.

Tamam canım, yarın öderim. Fatura ödeme makinasına döndüm zaten..

- İşine gelirse.. Almazsan postaneye yürü.
- Ama üç katına da satılmaz ki bir jeton.
- Ev sahibi yine sorun çıkardı
- Ne yapalım? Biraz borçlanıp ev alabiliriz.
- Sallandıracaksın Taksim meydanında üç kişiyi.

Gönüllü müsün peki. " vatan için" yani... "Cinayet" neyi çözer?

Güya özel mülkiyete karşısın... Ev aldın...(Kapitalist!.) - Ama kiracılık...

-Globalleşme bağlamında açımlarsak, olgusal olarak nesnel soyutlamalarla...

-Yine konuyu dağıttın. Biz onu tartışmıyorduk ki. Hem daha somut anlatsan..

- İşçilerin evi bile daha iyidir Ben burda oturmam.

-Fakat birlikte beğenmiştik...Çok paramız da yoktu... Beraber güzelleştirebiliriz...

- Cim bom nasıl geçirdi ama... O hakemin var ya...
- Tarafsız bak(a) mıyorsunuz
- Doktor bey, dubleks villa almışsın duyduğumuza göre.
- Sahi mi? Nerede? Abartmışlar Basit bir ev
- Ne o öyle daktilo başında sigara içmeler? Kendini büyük yazar mı sanıyorsun? Bak, bulaşıklar duruyor
- Kızma.., yıkayacağım. Düşünüyordum... Yoğunlaşmaya çalışıyorum.
- Cimrisin işte. Bir şişe kola'yı hesap ediyorsun.
- Fakat fazla fiyata satıyordu. İlerden bir litre alalım hepimiz içelim...
- Ben gebeliğe hazır değildim. "Tercih senin" diye psikolojik baskı yaptın.

Beraber büyüteceğiz diye düşünmüştüm.. Seni seviyordum...

- Bu yıl doğru dürüst bir tatile bile çıkamadık.
- Ekonomik durum. Sen çok istiyorsan yardım ederim...
- Herkes üye olursa ben de üye olurum sendikaya.
- Fakat herkesten biri de sensin.
- Çocuğun bezi bitti. Ultra olsun. Bez yıkayacağımı sanma.
- Tamam. Alırım.
- Arabanı sat, borcunu öde.
- Size ne? Borcum dövizle. Vadede de anlaştım...
- Senin için kadın olsun da...
- Neler söylüyorsun? Seni sevdiğim için beraberim.
- Doktor bey, bir çocuk hastam var Bir de reçete. Çay içer miydiniz?

İşiniz düşünce ne kadar sevimli oluyorsunuz. Neyse, hallederim.

- Ben hiç aşık olmadım ki. Aşk nedir? Ben onunla değişiklik olsun diye yattım.
- Nasıl olur? O aşk yaşadığını iddia ediyor

Bugün yağmur yağdı, yarın da sular kesik. O yüzden..

- Ama usta, onarım dün bitecekti.
- Seninle yaşadıklarım hataydı...
- Aşkıma hakaret etme.. Gerginim zaten...

Kusura bakma, yine paramız yok. "Biryerden" gelince borcu ödeyeceğiz.

Anlıyorum. Zorda kalmasam istemezdim de. Döviz borcu...Banka faizi.

- Her şey bitti...
- Niçin? Bilmek anlamak istiyorum. Anlat. konuşalım...

Bir hastadan muayenehanede para almış. Pansumana da para alıyor

- Bin hastadan para almadığımı niçin anlatmıyorsunuz? Pansuman vs. parası masrafları bile karşılamıyor Yardım etmiyorsunuz bari insaf edin...

Seninle sevişirim. Sevişmekten hoşlanıyorum. Ama duygusal beklentin olmasın. Yaşantıma da karışmayacaksın.

- Fakat cinsellik sevgiyle (çok daha) güzeldir Duygularımı, yok sayamam. Ben aşk yaşamak istiyorum.
- Bu özgürlük mü? Ne?
- Niye gidip özel kliniklerde nöbet tutuyorsun?

Evde de yalnızım. Ne fark eder ki? Maaş da yetmiyor

Ben de istiyorum... Fakat gelemem. Ailem.. çevrem.

- Fakat sadece yarım saat... Gerçekten istesen... sevsen gelirdin.

Yine hükümet krizi var Borsa düştü, döviz yükseldi. Benzine zam geliyor

Ne yapayım? Olanları etkileyecek gücüm yok ki..

- Sekreterinin maaşını arttır
- O memnun. Hem ben ona başka olanaklar sunuyorum. Bilmiyorsunuz, karışmayın.
- Evi soğukmuş. Paraya kıyıp başka ev kiralayabilirdi.
- Dediğiniz gibi eve tüm maaşım gider..
- Niye geç kaldın yine?
- Çocuğum hastaydı.

Kuran kurslarından ve imam hatiplerden beslenen kökten dinciler

- Sahte, korkak, popülist laikler
- Ben de çok özledim, ama evin işyerime uzak.

Bu nasıl özlemek... nasıl dostluk? Senin için bir günlük yola geldim. .Burası bir saat...

- Verginin üçte birini sen ödeyeceksin. Çünkü şirkete ortaksın.
- Ama ben sizin gibi kar etmedim. Yedi aydır ücretsiz muayene yapıyorum. Bence haksızlık bu...

Kuzenin hastaymış, tedavisi için İstanbul'a gele-

ceklermiş...

Olamaz Çok iyiydi... Ne yapabilirim onun için?

- Merhaba doktor bey, sizi ziyarete geldim.

- Ooo, Hoş geldin. Sevindim, merhaba. Yahu bırak şu el zinası saçmalığını.. Tokalaşalım. Bak, "göz zinası, kulak zinası" yapıyoruz güya...

- "Oğlum" deme, adını söyle. Sahiplenmeci. feodal.

"Kızım" mı diyeyim? Teyze, hala, dede, nine. herkes "oğlum" diyor Benimki mi yanlış oluyor

- Memuru bu yıl enflasyona ezdirmeyeceğizzzz...

- Geçen yılki gibi mi? Ne olur ezdirrrr

Yeni dünya düzeni. Adil düzen..

- "Düzülen" hep aynı olduktan sonra.

- Noluyor ulan! Şimdi bi vuracam!

- Saldırganlık kişiliğine işlemiş.

Park parası vermezsen araban (tarafımızdan) çizilir abi

- Makbuzunuz var mı?

- Aynı yazıda hem "hayat" hem "yaşam" sözcüklerini kullanmışsın.. Olmuyo..

- Fakat, ana düşünce...

- Annen aramıyorsun diye küstü. Ben de iyi değilim. Nefes darlığım arttı.

İlaç göndermiştim. Zamanım olursa geleceğim.

Terörü çökerttik.

"Köyümüzü askerler yaktı" diyen muhtar ve yakını öldürülmüş.

- Emekçi halkımız ayakta. Sistemi sarsıyorlar

Zam alınca susup oturmayacaklar mı? Sisteme ne kadar karşılar?

- Bunlar da eskidi. Yeni bir şey söyle..

Yenilik olsun diye yanlışı mı savunayım?

Dergiyi okumamakla, düşünceni merak etmememin, düşüncene önem vermemenin ne ilgisi var? Zamanım olmuyor

Ben o dergide düşüncelerimi yazıyorum. Beni ben yapan düşüncelerim. Düşüncemi önemsemeden, beni önemsemiş ol(a)mazsınız. Her şeye para ve zaman ayırıyorsunuz. Dürüst olun bari..

- "Sevgili okur Sen de yaz. Katkı ve eleştirilerinizi bekliyorum. (Dergide yazı sonları.)

Yazar geçen sayıdaki yazısının ikinci paragrafının birinci cümlesinin üçüncü kelimesinde "onlar" diyerek (onları - Y N.) küçümsemiştir!

Oğlum, memlekete gel, uzaklara gitme. Ben sana bakarım..

- Şu yaşa geldim, uzaktan kumandayı bırakın artık. Sen borçlarını öde yeter Sağlığına bak... ben kendi sorunumu kendim - tek başıma - çözeceğim.

- Sorunlardan kaçıyorsun. Kendinden kaçıyorsun. Gittiğin yere kendini taşıdıktan sonra..

Kendimden değil... kendime kaçıyorum kaçışsa. Her şeyden kopup kendime koşmak istiyorum.

Uçak yükseldikçe sözler süt beyazlığındaki bulutlara daha hızlı, daha yoğun damlayıp dağılıyordu. Bulutlar artık pembeydi. Yükseğe... daha yükseğe... Başka bir ülkeye değil, başka bir gezegene gitse, bırakır mıydı bu sözler yaralayarak yuvalandıkları beyin kıvrımlarını? Yankılana yankılana yüzlerce yedeği oluşmuştu. Üstelik "klipleriyle" beliriyorlardı. Dökülmekle bitecek gibi değil.. İstilacılar

Düşündükçe, burukluğu kızgınlığa dönüştü Kendine de kızıyordu. Neden hep savunmada kalmıştı? Kişilik ya da her neyse. Böylesine pasif kalmamalıydı. Her darbeye (neredeyse nezaketle) katlanmak.. "uygar hoşgörülü biri" olmaya çalışmak kolay değildi. Beyin kanaması geçirirken tebessüm etmek gibi. **"Ruh kanaması"** geçiriyordu...Beyin kanamasından daha mı az önemliydi? Zaten ruh (akıl /düşünce/ duygu) dediği beynin bir fonksiyonu/ ürünü/ soyutlaması değil miydi? Ruhuna saldırılmıştı.., her yandan. Duyguları yaralanmıştı en çok. "Ellerin taşı"na aldırdığı yoktu. Göze almıştı, taş eline geçmese de çakıl atıyordu. o taşları başlarına çalmayı istiyordu... "Dostun" (dikenli) gülü yaralıyordu. kanatıyordu.. (Sistemin uşaklarının bizimle uğraşması ne gereksiz. Biz, biz - bizi "gül" gibi kanatıp dururuz.) Bilinç altlarına sızmış, "...sever de döver de. " mazoşizminin farkına varmadığı etkisiyle, "sıra elbet sevmeye de gelir" diye boşuna mı beklemişti? Neden çoğunlukla saldırı? Herkes, bir diğerinin kendisi gibi mi olmasın istiyor sadece? Peki kendisinin hataları/payı yok muydu? Vardı kuşkusuz... kimse "mükemmel" değildi. Fakat yöntemi saldırı değil, savunmaydı.. Güzel/ olumlu/ insani olanı da desteklemeye...cesaretlendirmeye çalışmıştı. Sistemin de büyük payı vardı yaşananlarda... Fakat bu, kişilerin payını sıfırlayamazdı. Kişilerin sözleriyle yaralıydı Duyarsızlığın saldırıydı bu..

"Saldırıya uğrayan insan ne yapar? Kalabalıklarsa, uzaklaşamıyorsa yüzünü, başını beynini korumaya çalışır Başını ellerinin arasına alıp kapanır Belki elleriyle iter, engel olmaya, karşılık vermeye çalışır Saldırı azaldığında, gücü ve fırsatı varsa uzaklaşır kaçar oradan. Sakin bir yerde yaralarını iyileştirmeye, dinlenmeye, güç toplamaya çalışırken olanları tekrar tekrar düşünür Ne yapması gerektiğine, nasıl tavır alacağına karar vermeye çalışır Benim de yaptığım bu. Yaralarımı saracağım. yaralayanlardan uzakta. Düşüneceğim. Düşleyeceğim. Beynimle, sözümle, elimle yaratacağım... yeniden kendimi. Olan biteni ya da bensiz süreni anlamaya,. anlatmaya çalışarak..

Aşağıya atlasa üzerinde kalacak gibi görünen bulut denizi, bulutlarla taçlanmış zirvesi karlı dağların güzelliği bile rahatlatamamıştı onu.

Yalınayak yürümeye kalkıştığı insanlaşma yolundaki, her adımında tereddüte yol açan, coşkusunu boğan bunca diken... çakıl.. engel nereye itmekteydi onu? Yılgınlık insanı nereye iterdi ki? "Diğer" yola. "İnsanı zorla kapitalist yapar bunlar" diye söylendi o tepkiyle. Yanındaki "efendim?" dedi şaşkınlıkla. "Size söylemedim, sesli düşünüyordum" dedi ve sessiz düşünmesini sürdürdü. "Fakülteyi bitirdikten sonra hastaların derdini iyi anlamaya, iyi tedavi etmeye çalışacağına ya da tıp dışı konularla ilgileneceğine oturup ihtisas sınavına çalışsaydın ya. Hem, sınav dışı yollar da vardı.. Yurt dışında ihtisasa başlayıp "yatay geçiş" yapmak vs. Sonra, uzman doktor tabelalı lüks bir muayenehane. tıbbî bilgisi yetersiz hastaları soy soyabildiğin kadar Örneğin, bazı meslektaşlarının yaptığı gibi, grip olan hastaya bronşitsin diyerek se-

rum tak(tır), ardından da vitamini "Avrupa'dan gelen pahalı ilaç" diye yap kalçadan. İşte en az bir milyon lira... Ya da hastanede (resmi kurumda) yapılabilecek tahlil ve tedaviler için çeşitli engeller/geciktirmeler yarat... var olana göz yum... Canından bezen hastaların çoğu kurbanlık koyun gibi, güleryüzlü - özel kasaplarda alsın soluğu. Sana geldiğinde, yağlı yerinden bir parça alıp, "bir de şu laboratuara/ uzmana gitmeniz gerek" deyip, döner kebaba çevirmeyi unutma ki onlar da sana göndersin. Vicdanını rahatlatmak için de, ayda - yılda bir, birisini parasız muayene et ya da ilacını sağla. övün, takdir topla... Tüm insanlara sağlıklı yaşam hakkı, hastaya insani yaklaşım, çalışanların/hakları, artı değer, sendikal özgürlükler, düşünceye /ilericilere/ alevilere/ kürtlere /insana baskı/zulum/ gibi "zararlı" fikirlerle "aktif" ilgilenip sıkıntıya girmek de yok... Zaten belli bir yaşam biçimi ve ekonomik düzey kendiliğinden uzaklaştırır insanı bu "fena" duyarlılıklardan. Hedonist (eğlenmesini bilen!), "kaliteli" (burjuva!) bir çevren de olurdu.. Evin, otomobilin, araç telefonun, eşin, metresin, hizmetçin... beş yıldızlı otellerde devre mülkün... neler olmazdı ki? (Hepsi de düzeyine uygun.) Bunlar esrar gibidir üstelik... Vazgeçemez.., riske atamaz /çoğu kişi. Yağcılar, çanak yalayıcılar da dekoru tamamlar, onaylanma/övülme gereksinmelerini giderirdi: "Ooo beyefendi. hepsi senin mi?" "Allaha şükür hepsi benim, Allah çalışana veriyor... Alnımın teriyle yani.. " "Tabii, şükretmesini bilmek lazım. Daha da artar inşallah. " Elbette "kadın-erkek eşitliği" gibi konuların pratiğine kalkışıp başını da ağrıtmazdın. (Mücadelesiz edinilen hak, bilinçli kullanıl(a)maz üstelik.) Rahat yaşayan, rahat harcayan "kadının" ev işlerinde ara-sıra yaptığın yardımlarla hoşnut olur, "ne iyi kocam var" diye gerinirdi çaylı toplantılarda... Tüm bunları yaşarken, **Cumhuriyet** gazetesi "bile" okuyabilir, sanat etkinliklerini izleyebilir, "ilerici" (tabi ki yasal!) kuruluşları destekleyebilir, hatta üye olabilirsiniz. Hiçbir "sakıncası" yok. Döneme ve modaya göre giyinip konuşursan bir de (demokratikleşmeyi ve özelleştirmeyi birlikte talep etmek vs.), dört dörtlük... çok çağdaş... aranan adam olurdun... Sıcacık. .övünülesi evinde arkadaşlarınla toplandığında ortama ve kişilere göre, istersen "içki muhabbeti" yaparsın, istersen sistemi, hükümeti, politikacıları eleştirirsin, istersen insani bir şeyler üretmek için olmadık sıkıntılara katlanan, baskılara uğrayan. özgürlüğünü - yaşamını yitiren insanların eksiğini yanlışını cımbız ucunda gösterip, maşa ucundaki kendi gerçeğini saklarsın. Meydan senindir Tüm bilgilerini, dinleyenleri ezmek için döktürürsün de kimse farketmez. "Ne Bilgili ne demokrat" diyen bile çıkar çoğunlukla. Çok konuşup/eleştirip rahatlıyorsan, fazla eleştiriye uğramamak/riske girmemek için unutmaman gereken, çok önemli bir nokta var: Hiçbir Şey Üretmemek. Doğuştan yetenekliysen (Allah vergisi!), "İlham perisi" helada bile rahat bırakmıyorsa, (sanat için) sanat yapmaktan hoşlanıyorsan.., sırça köşkünde "ne yapim ne yapim" diye sıkıntılı dolaşırken yazar olmak aklına geldiyse ya da "bir şeyler yapmalı artık" diyorsan gördüklerinden rahatsız olarak.. ürettiğin, yazdığın, çizdiğin, "en doğru/en çok kabul gören" şeyler olmalı..."Sistem içi" olmalı, ama bu iyice gizlenmeli. muhalifmiş gibi görünmelisin. (Hobini fobiye dönüştürmeye hiç gerek yok!) Bunun ideolojisini oluşturan starlar hazır zaten.. "Keyifli" film/klip/reklam çalışmaları yapan bir sinemacı, "dönmeyi" düşünüyorsan bile mazeretini hazırlamıştır. **"Baktım ki işçilerin bir bok yapacağı yok..."** (Onurlu işçiler bu sözü o sinemacının yüzüne sıvamalı. Y.N.) **"Fakir sinemacı eşektir..."** (Fakir eşektir demek istiyor -Y.N.) "Eğlenmek için okunsun" diye roman yazan ünlü (ünlendirilen) yazarın kitabı onlarca baskı yapıyor (Okurlarından da, romandaki yolculuğun rotasını izleyerek aynı macerayı yaşayacağını... yeni bir hayata başlayacağını sanan sayısız aptal çıkıyor...) Tecavüzü öven şair "yenilikçi" şarkılarla aşkı katleden popçular "dinamik, yeni bir soluk" sayılıyor Tabii, bunlardan biri olmak zorunda da değilsin. Bak, sisteme zararsız, çeşit çeşit sanat akımı var Birini seç. ya da yeni bir şey uydur İstersen diğerlerini eleştir Sadece sistemi.. militarist düzeni değiştirmeyi. yıkmayı hedefleme yeter Önemli bir nokta da şu, **hangi konuyu ele alırsan al, kendin konunun dışında, sütten çıkmış kaşık gibi kalmalısın... Olan bitende payın olduğu anlaşılmasın...** Sistemi üretirken, bazı durumlardan rahatsız olsan bile, "sanatçı - yazar - aydın" gibi sıfatlar kazandıysan, kirlenmiş vicdanını temizlemek, "demokrat" sayılmak için sayısız **"demokromatik deterjan"** fırsatlar çıkar karşına... Bir ikisini değerlendirir aklarsın kendini. Örneğin bir gazete yakılınca, ziyaret edersin, sokaklarda o gazeteyi satarsın.., düşünce özgürlüğü için imza atarsın... düşüncesi için öldürülenlerin cenazesine katılırsın vs.

Rahatsız olsan da, karşı olsan da sistemin dışına tam çıkamıyorsun. Üstelik senin kadar çaba göstermeyenlerin bile olmadık eleştirilerine uğruyorsun. Sisteme ne kadar uzak olduğun çaban.. özverin kaç kişinin umurunda? Seni içtenlikle destekleyen.. cesaretlendiren kaç kişi? Sisteme biraz "uyum" ile kafan da rahat eder, cebin de. Bak, çoğu öyle yapıyor Hem sana bir şey söyleyeyim mi, çevrendekilerin çoğu da farketmez bunu. farkedenler de yadırgamaz...(Değişimini farkettiler mi sanki) İsterseniz, sana doğru gelen düşünceleri yaz yine... Okuyucu (anlatmazsan) nasıl yaşadığını ne bilir ki?"

Nereden üşüşüyordu beynine bu düşünceler? Belki de beyin bilgisayarındaki **kapitalist virüs**, insani devrelerin hasarından (yılgınlık- kırgınlık - umut kırıklığı - yalnızlık...) istifade egemen olmayı deniyordu bir kez daha. Bilinçli bir çabayla (içselleştirerek) insanlaşma sürecine gir(e) meyenleri, haksızlığa "aşkla" değil, "hevesle" karşı duranları yolundan uzaklaştıran belki de böylesi düşünceler olmuştu. Beş - on yıl önce olsa, bu "mantıklı" çözümleme onu da etkileyebilirdi...(Yürüyüşe, sistemin içinden başlamıştı. O yıllarda düşüncesi/duyarlılığı/mantığı sistemle daha "uyum" içindeydi...) Fakat vardığı noktada, -her şeye rağmen- bu ses nelerin yanlış olduğunu.. insanlaşmaktan nasıl sinsice uzaklaşılacağını betimliyordu sadece. Hem bu yolu insan olma bilincinin gereği ve sonucu olarak kendi seçmişti. Onaylanmak, rahat etmek için değil, insanlaşmak için seçmişti bu ışıklı/insani yolu. Aşk gibi, çaba, özveri, zorluklarla mücadele gerektiriyordu bu yol. İnsanlık bilincine varan insan, insanlaşmak için mücadele vermezse kendine ve insanlık tarihine ihanet etmiş sayılmaz mıydı ? **İnsanlığından vazgeçtikten sonra, geriye insandan ne kalırdı ki?** Şu insan beyni ne karmaşıktı... İnsana en büyük tuzakları, en çok kendi beyni kurabiliyordu. O yüzden, insanı insana, doğaya... kendine düşman eden.. yabancılaştı-

ran, yanılsamalı gerçekleri. metafizik inançları egemen kılan milyonlarca beyin, doğru düşündüğünden kuşkusuz, savaşlara, katliamlara... ölümlere araç oluyordu.

Beyninin çizdiği "karşı" tabloyu düşündü. "Abartılı ve uç" bir tablo muydu. gerçekçi miydi? "Kendisi gibi" olmayanları böyle görmek haksızlık değil miydi? Kendisi de nihayet daha insanca bulduğu tabloya yürüyen bir yolcu değil miydi? Birçok tablo/uç arasında, çok çeşitli biçimler/yaşamlar yok muydu? Vardı... Onları da anlamaya... değerlendirmeye çalışmalıydı. İşte tam da bu yüzden önce kendini, beyninin işleyişini anlayabilmeliydi. Çizdiği o tablonun içinde neden yaşamak istemediğini bir kez daha sordu kendine. "Bunları yaparsam/yaşarsam ben, "ben" olamam ki. Onlardan biri olurum. Hepsinden önemlisi **yaşamın ve insanlaşmanın en güzel meyvesi** olan aşk gibi olağanüstü bir duyguyu tadamazdım. yaşayamazdım. (Sistem içinde ekonomik sorunlarla uğraşırken, nasıl olduğunu anlayamadan yoğunlukları /duyarlılıkları/ ilgileri.., sevgileri azalmamış mıydı? Sonunda, bugün hiçbir maddi değerle ölçemediği, duyguların en güzeli olan, insana insanlığını duyumsatan. yaşatan aşkı, yanan ellerinden kristal bir buz gibi eriyip gitmemiş miydi.. Aşkın yaşamı anlamlı kılmasındaki gücünü, insanlaşmadaki rolünü bir daha unutmamak üzere yakıcı bir deneyle öğrenmişti. "Gerçek aşkın" tabii ki. Hoşlanmaların, bir kaç gecelik maceraların... sevgisiz sevişmelerin. "sahte" aşk yanılsamalarının böyle bir gücü ve anlamı olabilir mi?) İnsanlaşma yolunda olmasaydım, acılarımı bilinçle. umutla saramazdım... Bugün aşk için hala umudum olmazdı... Bugün aşk için hala umudum olmazdı Aşk ki İnsanlaşmaktır İnsanlaşamazdım. Sistem olanaklar sunarken, insanlığımı istiyor karşılığında. Doktorsan hastayı, avukatsan müvekkili. işverensen işçiyi soy Kendi çıkarın için zarar ver insana Serbest... yasal üstelik. Çoğunluk, "kötü" niyetle ve kasıtlı" yapmıyordur Daha iyi ve "İnsanca" yaşamak için Sorun da tam burada. "İnsanca" yaşamak, insanlaşmaktan uzaklaşmayı gerektiriyor çoğu kez. Ben de "insanca" iyi yaşamak istiyorum, fakat başka insanlara zarar vermeden.., duyarsız kalmadan. Her insanın insanca yaşamasının yolunu arayarak, anlayarak, anlatarak. **"İnsanca yaşamak" ve "İnsanlaşmak"...örtüşmeli.** Bunların örtüşmediği bir çok yol ayrımında insanlaşmayı seçtim. Kimilerinden yollarımın ayrılması pahasına. Yalnızlık pahasına..

"Maymundan bir adım ileride" olmak istemiyorum. Evrimin evrensel bilincine ulaşmak istiyorum. İnsanlığın binlerce yıllık düşünce birikimiyle tanışıp, vardığım yerle yetinmem mümkün mü? **Duygularımızda bile evrimleşme yok.** Bir tavuğun, horozlar içinden en parlak ibiklisini, en renkli kanatlısını seçer gibi eş\sevgili seçiyoruz. Adına "aşk" diyoruz.. (O tavuktan farkımız, olguyu adlandırma, kavram oluşturma... Onu da doğru yapsak bari.) **Milyarlarca insan hala binlerce yılın yanılsamasıyla kulluktan insanlığa** (özgür bireyliğe) **geçemiyor.** Farklı renkten, ırktan, kültürden, dinden, mezhepten insanlar birbirini öldürüyor "Güçlü" olan, "güçsüz" olana. "çoğunluk", "azınlığa" yaşam hakkı tanımıyor Evrimin neresinde bunlar? **Sanat, bilim, felsefe, tarih bilinci günlük yaşamımızın neresinde?..."** (Bir Okur "Bunlar çok yazıldı... Biliyoruz. Sıfattan. özneye yolculuğu yazacağım dedin, bir de "ister okuyun, ister okumayın" diye aklın sıra fırça attın Şimdi başka şeyler anlatıyorsun. Sıfat, özne nerede. hani yolculuk?) (Bir Yazar Sıfat uçakta. 7500 metre yükseklikte, saatte 750 km. hızla özneye yolculuk yapıyor Yolculuk, uçağa binmeden çok daha önce başladı. beyinde. Sıfatlarla tanımlanan birinin özneye (benliğine/kendine) yolculuğu/yolu kendisiyle iç hesaplaşmadan geçer İç hesaplaşma beyinde gerçekleşir İlle de sıfat - özne sözcüklerini görmek istiyorsan başlıkla bütünlük kurabilmek için, şimdi sıra ona geliyor Biraz sabır Benim, böyle bir yazıyı, yaratabilmek için 35 yıl sabretmem gerekti. "Biliyoruz" sözü de dikkatli/ yerinde kullanılmalı. "Bilmeyen" öyle çok ki.)

Nadir Cücük'e Yanıt (Eşcinsellik...)

İnsancıl'ın Nisan 95 sayısında Nadir Cücük eleştirisini sıraladıktan sonra, "eşcinsele bakışı düzenden farklı ise bizleri aydınlatsın yoksa insanların özgürlüğü konusunda yeterli derecede duyarlı olmamakla suçlamam gerekecek. diye yazdığı için yanıtlamak zorunlu olmuştur

Bu ifadeyi kullanmasaydı bile, insancıl duyarlılık taşıyan tek bir insanın düşüncesi (duyarsız/insana karşı binlercesinden çok daha) değerlidir benim için. "Suçlanmamak" için değil, bu "duyarlılık" adına yanıtlıyorum..

1) Eşcinsellik konusunda ortak bir bilinç oluşturulmasına, bunu "ayrışma" ya da "bütünleşme" için "temel" alınmasına gerek olduğunu düşünmüyorum. Farklı yaklaşımlar en azından şimdilik suçlanmaya değil anlaşılmaya çalışılmalıdır Temel olarak, eşcinseller dahil kimseye şiddet ve baskı uygulanmamasını savunmak ortak paydamız olabilir

2) "İnsanların özgürlüğü" eşcinsellerin eşcinsel özgürlüğü ile sınırlı değildir Benim ve genelde sol kesimin, eşcinsellerin şiddete baskıya uğramaması, cinsel sömürüye alet olmaması için gösterdiği duyarlılığın binde birini eşcinseller, işkence /ölüm /hapis /baskı altında toplumsal özgürlük mücadelesi veren sol insanlara göstermemiştir)Bu konuda sadece geçmişte Radikal Yeşillerin sözcüsü olan İbrahim Eren'in aktif tavrı olmuştur)

3) Bugün, "Reel eşcinsellik" büyük oranda fuhuş sektörü içinde kirletilmiş bir çıkar ilişkisi şeklindedir ve bunların çoğu da sistemle bütünleşmiş, kaderci - arabesk bilinçten uzak ciddi ruhsal zedelenmeler geçirmiş/geçirmekte olan insanlardır Bu realiteyi üretmenin/savunmanın karşısındayım Genelde de eşcinsellerin "hedonist" olduğunu düşünüyorum. İnsanlaşma bence, cinselliği aşan, cinsellikle sınırlı olmayan bir durum olduğu gibi, eşcinselliği de aşan bir durum olmalı diye düşünüyorum.

4) "Reel eşcinsellik" medyatik imaj yaratma alanında "sanatçı" geçinenlerce de sık kullanılmaktadır Eşcinsel olsun olmasın, bir sanatçının kendisini eşcinsel/lezbiyen imajla sunması, ilgi çekmeye, çok satmaya yöneliktir ki bunun yeteneği kıt bir şarkıcının bacağını/kalçasını ya da yeteneği kıt bir şairin göğsünü açması (cinselliğin metalaştırılması açısından) arasında temelde çok fark yoktur Savunulacak bir yanı da yoktur Yazıda bu tür "sanatçılar" eleştirilirken, kendi sözüm olmadığını vurgulamak için bir arkadaşımdan aktarma olduğunu açıklayarak ve Top - On sıralamasına (müzikte star sistemine) espri çerçevesin-

de bir gönderme yapılarak pop - top müziği söylemi kullanılmıştır

5) İnsancıl'ın Nisan 95 sayısında Kaan Arslanoğlu'nun bu konudaki görüşlerine büyük ölçüde katılıyorum: Kabaca üç tip eşcinsellik söz konusu. I Genetik olarak güçlü eşcinsel eğilim taşıyanlar, dış etkenler ne olursa olsun heteroseksüel olamıyor Bu genetik kökenden dolayı bunları suçlamaya, aşağılamaya kimsenin hakkı yoktur diye düşünüyorum. 2. Genetik olarak daha az güçlü eşcinsel eğilimler taşıyanlar, dış etkenler ve ortama göre eşcinsel ya da heteroseksüel olabiliyorlar...(Kimi de biseksüel vs. oluyor.) Bunların eşcinselliğe kışkırtılmasından yana değilim. 3) Çılgınlık, değişiklik arayan, heteroseksüel ilişkilerden artık tatmin olmayan marjinal tiplerin zaman zaman (ya da sürekli hale getirerek) denedikleri bir eşcinsellik de var ki bence bu kapitalizm - hedonizm içinde üreyen, onlarla örtüşen bir biçimdir Bunun savunulacak bir yanını göremediğim gibi, oturduğu ilişkiler bütününü ve ideolojik bağlamını da göz önüne alarak, yasakçı/baskıcı/aşağılayıcı bakıştan uzak olmaya çalışarak red edilmesi ve eleştirilmesi, "meşrulaştırılmaması" gerektiğini düşünüyorum.

6) Genelde, (kökenine bakılmadan) zenginlerin /"sanatçıların" eşcinselliği kutsanarak bir "aşkınlık" /cinsel özgürlük/ilginçlik/çok yönlülük (!) vs olarak değerlendirilip! eşcinsellik medyatik bir "rant" aracı da olabilirken, "garibanın" eşcinselliği lanetlenerek, ibnelik/sapıklık/para ile ilişki kurmasa da fahişelik vs. olarak değerlendirilip, medyatik ve toplumsal bir baskının gerekçesi olabilmektedir Şarkıcı B.E. devlet protokolünde bile yer alabilir, şair M.M. sanat çevresinde saygınlığını koruyabilir iken, "vasıfsız" eşcinsel saldırıya, baskıya, aynı devletin silahlı güçleri tarafından tacize/işkenceye uğrayabiliyor Bu, eşcinsel olsun olmasın herkesin sorunu olan faşizan /otoriter /hiyerarşik... özellikle de Sınıfsal ("yüksek" sınıfta olana ayrıcalıklı /kayırmacı muamele vs.) yapının bu alanda uygulanmasıdır. Bu bağlamda, pop müzik şarkıcılarının bir kısmının "top" olmasına değil, bu imajın çıkar için kullanılmasına/kapitalist hedonist değerleri üretmesine/sanatın geri plana itilmesine/eşcinselliğin kışkırtılmasına... ranta/metalaşmaya araç edilmesine /cinselliği ya da eşcinselliği vurgulayarak **Aşkı Katletmeye** çalışmalarına **Karşıyım**. Bu "popçuları" savunmak bize düşer mi?

7) Eşcinsellik, ...doğaya aykırı yönüyle insanın kendi iradesi içinde şekillenen üstün bir aşkı da içinde var edebilecek. bir varoluştur" şeklindeki N.Cücük'ün görüşüne katılmıyorum. I. Doğaya aykırı olmakla değil, doğaya uyumla ve aşkınlıkla daha güzel ve daha insani ilişkiler var edilebilir diye düşünüyorum. Doğanın ve yaşamın kaynağı üremedir, bunun için canlıların çoğunda "üreme organları" vardır Özellikle memeli hayvanlarda üreme organlarının farklı iki cinsiyet içinde birleşmesi bir mutluluk da yaratmasaydı bugün insanlar (belki de yaşam) olmazdı dünyada. İnsan doğaya aykırı yaptıklarıyla doğaya ve kendine yabancılaşma sürecine girmiştir Kadın - erkek cinselliği, (genetik istisnalar dışında) insanın doğasında vardır Bunu doğal (hayvani.) arzuların (içgüdülerin) üzerine sıçratmak, insanın bilincini/ duygusunu/düşüncesini cinselliğe katarak, "ilişkiyi" insani cinselliğe. en üst aşamasında Aşka Dönüştürme ile mümkün diye düşünüyorum. 2. Eşcinsellik, genetik ya da çevresel nedenlerle ortaya çıktığında bu yüzden kişiyi aşağılamayalım/saldırmayalım vs. Tamam. Fakat, "kendi iradesi içinde şekillendiğini" iddia etmeyelim. Zaten bence, "irade dışı" faktörler, daha anlayışla yaklaşmamızı sağlayabilir "Üstün" bir aşkın eşcinsellik içinde olabileceğini hiç iddia edemeyiz. Buna "inanır" ısem, zaten kadınlarla düşlediğim aşkı var edemedim diye düşünerek "üstün" "aşk" yaşamak için... (pasif) eşcinsel olmayı ya da bir (pasif) eşcinsel ile "aşk" yaşamayı denemem gerekir ki, bu bence yağmurdan kaçarken doluya tutulmaktır ve "çıkmaz" bir sokağa girmektir Eşcinsele anlayışlı olmakla, eşcinsel ilişkiyi yüceltmek ve insani bulmadığım bir cüretle kadın - erkek aşkının üstüne koymak, bunun propagandasını/"reklamını" yapmak, insanlara bunu önermek/teşvik ve tahrik etmek başka şeylerdir Kadın Erkek aşkının üzerinde gördüğüm bir "ilişki" (cinselliğe değin) yok... Eşcinseller aşk yaşayamaz mı? Hiç rastlamadım, duymadım. Sadece "Örümcek kadının öpücüğü" filminde, aşka yakın bir duygu yoğunluğuyla anlatılan bir eşcinsel ilişki örneği var Onun da ne kadarı gerçek(çi), ne kadarı senaryo/abartı/uydurma/yalan. propagandaya yönelik bilmiyorum. Aşk yaşadığını sanmakla aşk yaşamak da farklıdır 3-Az sayıda insanın, "üreme" organı yerine, "boşaltım" organından cinsel zevk alması (ya da her ikisinden) bilinçli/"üstün" bir durum olmadığı gibi, yaşamın merkezi ve anlamı da olamaz... (Yaşamın merkezi/anlamı/kaynağı cinsel yönden "üreme" organlarına değindir). Kendini dişiliğiyle tanımlayan erotik bir sanatçıyla ya da kendini erkekliğiyle tanımlayan feodal bir egemenle, kendini eşcinselliğiyle tanımlayan birinin temelde ne farkı var? Cinsel/hedonist bakışla biri bacaklarının arasındakini, diğeri kalçalarının arasındakini kimliğinin/kişiliğinin merkezi haline getirmiş olmuyor mu? Bu, beyni omuzlar üzerindeki "yüksek" yerinden alıp, "aşağılara" taşımak değil mi? Cinsellik insanın sadece "bir" yönüdür "Doğaya aşkın" insanlaşmak, "Bir alanla sınırlı olamaz. "Her alanda insani/düşünsel/eylemsel üretkenlik, o "bir" alanı da insanileştireceği gibi, abartılmasını/merkezleştirilmesini gereksiz kılar 4.Genelde eşcinselliği önermek/övmek, alternatif olarak sunmak, kadın -erkek aşkını katletmektir, dolaylı bir saldırıdır "Doğal" aşka yönelik yüzlerce içsel ve dışsal engel/tuzak varken, bir de bu kışkırtmalar olsun istemiyorum. Bu, eşcinselin özgürlüğünü savunmamak değildir, aşk anlayışımı savunmaktır Kaldı ki temel meselem "eşcinselin özgürleştirilmesi" değil, toplumsal/insanı özgürleşmedir ki, buradaki her gelişme eşcinseller dahil tüm insanlara özgürleştirici/insani yansıma yaratma potansiyeli taşır Salt cinsel/kadın/ eşcinsel özgürlüğü isteniyorsa, işte "Batı" bunu kendi mantığı içinde gerçekleştiriyor aşkı yok ederek... Batı'da "özgürleşen" eşcinsel oluşumlar içinde, örneğin "gay" kulüplerinde, hangi insani/toplumsal konular çözümleniyor/tartışılıyor/yaşanıyor? Çoğu için en önemli olan iyi bir "eşcinsel partner" ile "özgürce" yaşamak değil mi? 5. Batıda eşcinselliğin daha yaygın olması, cinselliğin ve özgürlüğün toplumsal /tarihsel bağlarından, kapitalist ideolojiye uygun olarak koparılmasından, yanılsamalı bir (cinsel) özgürlük duygusuyla insani değerler ve aşk da var edilememesiyle birlikte, doyumsuz kadın - erkek ilişkilerinden kaçışla ilintilidir Bir toplumda "doğal aşk" ne kadar yaşanamaz duruma gelirse, yanlışlık insanileşememede değil

de kadın - erkek cinselliğinde ne kadar çok aranırsa, eşcinsel (lezbiyen) ilişkiler o kadar artar. Fakat bu ilişkiler içinde "aşk" o oranda artmaz. Arabesk tarzda bir kadına "aşık" olup mutsuz olan "erkek", kadınlarla rekabet gereği çok daha anlayışlı/sevecan olmaya çalışan bir (pasif) eşcinselle ilişkisi de ("aşık" olduğunu söylüyorsa) "arabesk bir aşk (.)" olacaktır Ya da kadına hedonist/cinsel tatmin için yaklaşan, p. eşcinsele de öyle yaklaşacaktır.

8) Eşcinselimsi popçular için, "top" demek, "kaş yapayım derken... göz çıkarmak" değildir Eleştiride insaflı olunacaksa bu, "kaş yaparken, tek bir "kıl"ı (sözcüğü) yanlış kullanmaktır Bunca savunmadan sonra açıkça şunu da söylemeliyim: "Hayat kadını" demek varken, "orospu" demek gibi, "eşcinsel" demek varken, (bir espri olsun diye de olsa, başkasından aktarma da olsa) "top" temek, "egemen dili kullanarak, eşcinselleri aşağılamak" olarak yorumlanması haksız bir eleştiri değildir. Hatta isabetlidir. Benim de tereddütlü kullandığım bu sözün yanlışlığını bana ve okura işaret ettiği için, ayrıca dikkatinden ve duyarlılığından dolayı sevgideğer N.Cücük'ü kutluyorum ve teşekkür ediyorum. Ayrıca yazının bütününe değin mesajı alabilmesi ve göz ardı etmeden "değer" biçmesi de olumlu. En önemlisi de, eleştirmekle kalmayıp (kimine katılmasam da) katkı da yapmasıdır Özlediğim bir okur/üretken eleştiri ile karşılaştığım için de sevinçliyim. N.Cücük'lerin çoğalması...yazanların çoğalması, düşüncesini ortaya koyanların umudunu, dikkatini ve sorumluluğunu arttıracaktır Burada şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, **"İnsancıl okurunun** gözünden kaçmaz" söylemi çok iddialı Üzgünüm ama, **İnsancıl okurunun** gözünden "bile" çok şey kaçtığı gibi, **İnsancıl**'daki yazıların önemli bir kısmını okumayan **İnsancıl** okuru da az değil.

9)Okur mektubu nedeniyle eşcinsellik konusuna zamansız, belki de yeterli bilgim/birikimim olmadan girmek zorunda kaldım. Yazdığım düşünceler tartışmaya ve değişime açıktır Araştırmalarımla daha gelişkin sonuçlara varabilirim ileride. Mutlakçı değilim. Bugün ve belki de biraz öznel (ve de heteroseksüel) olarak böyle düşünüyorum. İnsani olanı arıyorum. "Doğal aşkın" yıpratılmamasını, "yeniden" ve güzelliğiyle var edilmesini savunuyorum. Yazılarımı, (bir parti/üyesi gibi) **İnsancıl** adına değil, kendi adıma yazıyorum. Eksiği/hatası da bana ait.. **İnsancıl**'a değil.

Not: Bu yazı, (N Cücük'ün eleştirisi elime geç geçtiğinden) "Yürümek" yazım ana hatlarıyla tamamlandıktan sonra yazıldı. Bunun göz önüne alınması "reca" olunur

Güzellik Yaratımına Teşekkür

İnsancıl Antakya Temsilciliği'nin açılışında güzellik yaratımına katkı yapan,

- BSP İl Başkanlığına,
- CHP İl Sekreteri Nihal Mengüllü'ye,
- İşçi Partisi İl Başkanlığına,
- YDH İl Yönetim Kurulu Üyesi Mehmet Ezer'e,
- İHD İskenderun Şubesi Başkanı Sadullah Çağlar'a
- İHD Hatay Şubesi'ne,
- Kurtuluş Gazetesi Temsilciliği'ne,
- Atılım Gazetesi Temsilciliği'ne,
- Eğitim-Sen'e,
- Aknebir Belediye Başkanlığı'na,
- Güney Uyanış Gazetesi'ne,
- Mega FM'e,
- Hatay Çağdaş Sanat Atölyesi'ne,
- Özgürlüğe Çağrı Grubu'na,
- Kubilay Aksay'a,

İnsancıl Adana Temsilciliği'nin açılışında güzellik yaratımına katkı yapan,

- Tını Dergisi Adına Aysel Yenidoğanay'a,
- Aykırı Sanat Dergisi adına M. Demirel Babacanoğlu ile Aslan Bayır'a,
- Söylem Dergisi Adına Mehmet Çetinkaya ile Feyyaz Kadri Gül'e,
- Adana Halkevi'ne,
- Gökdemir İnşaat'a,
- Atatürkçü Düşünce Derneği'ne,
- CHP Gençlik Kolu'na,
- Fevzi Gümüş'e,
- Eğitim-Sen'e,
- Hem Antakya'da... hem Adana'da güzellik yaratımına katkılar yapan bütün yolarkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

Anı-Öykü

Kremlin Sarayından Ankara Soğukkuyu Cezaevine

Zihni T. ANADOL

Yatak yorganımı kurumuş kayısı ağacında havalandırdıktan sonra gidip koğuştaki ranzama serdim. Sonra tekrar bahçeye çıktım. Ayvacı İsmail, bugün de önümü kesti, illa yemeği birlikte yiyelim diye tutturdu. Onun bu içten davranmasına dayanamadım. Yandaki koğuşa geçtik. Yatağının üstüne serdiği çiçekleri solmuş nakışlı örtünün üstüne allah ne verdiyse koydu; taze soğan, haşlanmış yumurta, köy bazlaması, pekmez, pestil, ekşimik peyniri yanyana..

İsmail başından geçenleri önce bana anlatmıştı. İsmail'le dostluğumuz o günden beri sürüp gidiyordu. Şimdi sofrada bu zoraki konuğu utancından arındırmak için durmadan bir şeyler icat ediyor, sürekli konuşuyordu:

"Bugün köyden görüşmecilerim geldi. Ağam da (abisi) iyi olup hastaneden çıkmış. Artık bizim yetimler kurtuldu demektir Seninkiler nasıl? Bak bunları anam getirmiş beğendin mi?" diyerek boğazımdan aşağı zorla inen lokmaları düğün sofralarında ancak yenebilen lezzetli yemeklere dönüştürüyordu.

Koğuşun çoğu hapishane avlusunda geziyordu. İçerde kalanlarsa kendilerini avutacak işlerle oyalanıyordu. Kimi gözlüğünün üstünden bakarak, iğneye iplik geçirmeye uğraşıyor, kimi gazetedeki çıplak kadın resmini arkadaşlarına gösterip gülüşüyorlardı. Gözlerim ranzalarda bunları izlerken içeriye birisi girdi. İnce uzun boylu, sarışın, kibar, aydın yüzünde leyleğin gagasını andırır uzun burnu, küçücük mavi durgun bir çift göz... sırtında koyu renkli hapishane elbisesi vardı. Pantolonunun paçaları dizkapağından biraz aşağıdaydı. Herhalde dedim kendi kendime bu uzun boya hapishane ölçüleri pek dar gelmiş.

İçeri gireni tanımakta güçlük çekmedim. Bu adam, davaları kesinleşmiş, Alman faşizminin Beşinci Kollarından Rus Çarı Aleksandr'ın Koruma Alayı'ndan Yüzbaşı Mironoviç idi. Öteki hapishanedeyken yani Soğuksu Cezaevi'ndeyken diğer tutuklularla pek konuşmaz, bahçenin bir kenarına çekilir, parmaklarının arasında köylü sigarası, uzun burnunda ucuz bir gözlük Fransızca Lematin gazetesinin sayfaları arasında kaybolup giderdi. Terk etmek zorunda bulunduğu yurdunun dağlarını, ormanlarını, ovalarını, steplerini, kentlerini, parklarını, Volga kıyılarını sevgililerini ve tüm akrabalarını ve tüm geçmişini damla damla ruhuna akıtıp, onlarla yaşıyor izlenimini verirdi. Şimdi de bu hoş, bu sessiz koğuşta bir başına dolanıyor, kimse onun varlığından haberdar görünmüyordu. Duvardaki örümcekli radyonun da nedense bugün pek gevezeliği tutmuş, bir daldan bir dala atlıyor, çığırtkan bir kuş gibi ötüp duruyordu. Deminden beri ortalarda volta atan adam, biçimli bir mermer sütun gibi radyodan çıkan sesin önünde dimdik çakılıp kalakaldı. Gözü, kulağı ve bedeniyle tüm varlığı seferber olmuş, radyodan yayılan aryaların, valslerin, polkaların gizine teslim oluvermişti adeta. Şimdi artık Ankara hapishanesinin 4. koğuşu değildi. Bu müzik onu buralardan alıp rüya alemlerine götürmüştü. Herhalde şimdi, Volga kıyılarını geziyor, steplerde at koşturuyor, Kremlin sarayının yıldızları dökülen gündüz gibi aydınlık görkemli avizeleri altında ipekli giysilerle donanmış soylu güzellerle polka'nın sihirli müziğinde dans ediyor, yerlere saçılan ipekli giysileri yumuşak elleriyle topluyor, incecik bellere valsin sihirli müziğinde sarılıyordu. Emrindeki emirerleri, uşakları ardından geliyordu. Yüzbaşı Mironoviç bunları yudum yudum içip yaşarken, elindeki köylü sigarası, bitmiş, incecik bir kül durumuna gelmişti. Sigaranın ateşi elini yaksa bile haberi olmayacaktı. Bir dediği iki olmayan, soylu bir ailenin nazlı, biricik çocuğu, Çar'ın Muhafız Alayı'nda süvari Yüzbaşısı Mironoviç, bize yaşam öyküsünü şöyle anlatmıştı:

"Çok zengin bir toprak sahibinin çocuğuydum. Yalnız soyluların alındığı askeri okulu bitirdim. Birçok savaşlara girip çıktıktan sonra Çar'ın koruma alayına atandım. Ayağımda gümüş mahmuzlu çizmeler, parlak düğmeli gösterişli giysilerim, ellerimde beyaz ipek eldivenler. Dizginlerini zaptedemediğim kıratımın üstünde tığ gibi bir yüzbaşıydım. Her gece soylu bir hanımın koynunda geçen sonsuz geceler, su gibi akan votkalar danslar, valslar, polkalar, kollarımda yalvaran binbirgece masallarındaki güzeller O zamanlar, biz sadece Çar'ın ve yakınlarının yaşamlarını korumakla görevliydik. İşimiz sadece, Kremlin sarayı'nı denetim altında tutmaktı. Dışarıdaki olaylar saraydan içeri giremiyor, kalın taş duvarlara çarpıp kalıyordu.

Nedir ki, bir gün o dışarıda kalan kavgalar, gürültüler, toplantılar, grevler, suikastlar, ihtilaller de Kremlin'in duvarlarını aştı. Büyük çan kulelerini inleterek saraydan içeriye girdi. Korkunç bir panikten sonra herkes çil yavrusu gibi dağılıp kendi başının çaresine

bakar oldu. Bir yolunu bulup ben de saray duvarlarını aşarak kaçtım. Kendimi arkadaşlarımla Kızıllar'a karşı çarpışan general Vrangel'in yanında buldum. Aylarca çarpışmalardan sonra işçi kuvvetleri tarafından kıskıvrak sarıldık. Artık kaçıp kurtulmanın bir önemi kalmamıştı Tek yol, subay giysilerimi üstemden çıkarıp sivillere karışmak, sonra da Batum'dan vapura binip kaçmaktı. Ama, resmi giysileri çıkarmak, askeri bir gelenek olarak bir onursuzluktu. Pekala ne yapacaktık şimdi? Karşıda ölüm vardı. Bizi esir almazlar da, öldürürlerse: Arkadaşlarla düşündük, taşındık. Birincisinde karar verdik. İçimizde birçok generaller, albaylar olduğu halde bir daha dönmemek üzere ağlaya ağlaya yurdumuzu kızıllara bırakıp, bir gece gemiye binip Karadeniz'in karanlık sularında yaptığımız sıkıntılı bir yolculuktan sonra Türkiye'ye sığındık Gelirken bavullarımızı Rus Çarı'nın kocaman resimleri bulunan binlik manatlarla doldurmuştuk. Devrimle birlikte bu paralar değerini kaybedince bir yığın kağıt parçası kalakaldı ellerimizde. Bir tanesini anı olarak sakladım. Gerisini gözyaşları içinde hırsımdan sobada yaktım. Yaşayabilmek için önce yüzüğümü, sonra tabakamı, saatimi, kösteğimi ve ağızlığımı sattım. Bunların parasıyla epey bir zaman yaşadım. O sıralar İstanbul yabancılar tarafından işgal edilmişti. İşgalciler az da olsa, bize yardım ediyorlardı. İşgalciler İstanbul'u terkedip gidince temelli dayanaksız kaldım. Pek sıkıntılı durumlara düştüm. Arkadaşların çoğu barmenliğe, garsonluğa, ve kadın tellallığına kadar düştü, hatta Taksim helalarında bekçilik yapanlar bile oldu. Kimileri de kıraathane, pastane açtı. Ben yabancı dil bildiğim için Amerikan kolejinde ambar memurluğu buldum. Türkçe'yi de öğrendim. İşte böyle geçinip gidiyordum.

Ne var ki, faşist Hitler Almanyası'nın 5. Kolları Hürrusya'yı yeniden kurtaracağız diye ne kadar sosyalist devriminden kaçmış Beyazrus varsa hepsini göreve çağırdılar Bizler de Bolşeviklerden temizlenip arınmış yurdumuza dönüp gene eski görevlerimizin başında olmak umuduyla onların istekleri doğrultusunda birtakım haberleri elçiliklerden, şurdan burdan buluşturup onlara ulaştırdık. Almanlar, 1941 yazında Rusya'ya girince sevinç çığlıkları atıp bayram yaptık. Sovyet kuvvetleri Almanlar tarafından yenilgiye uğratılıp kentler, köyler, kasabalar birbiri ardına durmadan düşüp teslim oluyordu. Bu zafer çığlıkları ancak bir yıl kadar sürebildi. Kışın gelmesiyle Almanlar Moskova önlerinde çakılıp kaldı. Almanların aldığı, zaptedip yakıp yıktığı bölgeler bu sefer Sovyetlerin ellerine geçiyor, faşistleri önlerine katıp perişan ediyordu. Benim umutlarım da artık, iyice yitip gitmişti. Ne yapacaktım şimdi? Buradan nereye kaçacaktım?

Günlerce, gecelerce bunun çıkış yollarını ararken görevliler tarafından alınıp buraya kadar getirildim."

Ankara Soğukkuyu cezaevinde bunları anlatırken yanında ressam Sarafonof adında bir de hemşehrisi vardı. Aynı suçlardan bir sürü İtalyan, Rum, Alman, Macar ve Türk 5. kollarından ibaret çeşitli insanlar olduğu halde onlara pek yanaşmazlar, sürekli birlikte gezerlerdi. Ressam Sarafonof (o da subaymış) daha iriyarı hantal birisiydi. Hapishane yönetimince kendine verilen küçücük bir odada savcıların, müdürlerin, çocuklarının, gardiyanların resimlerini yapar, eskimiş aile resimlerini büyütürdü. Tutuklulardan aldıkları üç beş kuruşla ikisi de yaşamlarını kıt kanaat sürdürüp giderlerdi. İki eski silah arkadaşı bu daracık odaya sığınır, biri resim yaparken öbürü de ona, yabancı gazetelerden taze haberler bulup yurtlarından haber aktarır, Kızılay'ın hapishaneye gönderdiği adembabalardan gayrısının pek iltifat etmediği tatsız tuzsuz yemeği yaşamlarına dayanak yaparlardı.

Gene bir gün Kızılay'ın koskoca yemek kazanı bahçenin ortasına kondu. Kazanın başında beyaz takkeli aşçı, elinde büyücek bir kepçeyle kuyruğa girmiş yoksullar ordusuna yiyecek dağıtıyordu. Mironoviç de kuyruğa girmiş, sırasını bekliyor, adembabaların arasında upuzun boyuyla minare gibi duruyordu. Mahkumlara yirmi dört saate bir tayınla içinde bir iki fasulye tanesi bulunan bir kap yemek veriliyordu. Bu besinler de fukaraların ancak bir iki saatçik karınlarında durabiliyordu. Bunun için bu zavallılar hırçınlaşıyor, önlerine çıkana sataşıyorlardı.

Mironoviç, nereden bulduysa, kumda oynayan çocukların miki fare resimleriyle süslenmiş küçücük oyuncak kovasıyla sırasını bekliyordu. Yavaş yavaş kazana doğru ilerlerken karabacak ansızın onun önüne geçti, sırasını aldı. Mironoviç buna ses çıkarmadı. Amma, anlamlı bir şekilde başını salladı. Buna içerleyen karabacak:

"Ne ulan deve" dedi, "taa Moskof diyarlarından gelip de bizim nafakamıza el atmaya utanmıyor musun? Ne işin vardı da geldin oralardan buralara? Bir de tutmuş, bana önüne geçtim diye kafa tutuyor kendi memleketimde..."

Kuyruğun arka taraflarında elinde hamam tasıyla sırasını bekleyen muslukçu (yankesici) Rıza jilet izleriyle delik deşik olmuş yüzüne anlamsız şekiller vererek utanmaz bir gülüşle karabacağa yanıt verdi.

"Dokunma lan Karabacak ona! O, bugüne bugün Moskof Çarının altın tasını elinde taşıyor, hem de içi dışı kuzu kavurmasıyla dolu, görmüyor musun?"

Bu sefer herkes birden Mironoviç'in elindeki kovaya baktı, sonra hapishane avlusuna birden bire öldürücü bir kahkaha yayıldı. Mironoviç bu alaylı, ürkütücü gülüşler arasında sessizliğini bozmadı. Ama olduğu yerde sallandı, yıkılır gibi oldu. Sabırla bakışlarını gökyüzüne çevirdi. Orada akbulutlar dolaşıyor, bir kartal kanatlarını germiş, mavilikler içinde özgürlüğün tadını çıkararak bulutların içinde yüzüyordu. Sonra Mironoviç'in bakışları yavaş yavaş aşağılara, hapishanenin kalın soğuk taş duvarlarına kaydı. Yüreği acıyla burkuldu. Neydi ne olmuştu? Önüne gümüş tabaklarla gelen yemekleri beğenmeyen adam, şimdi yerinden yurdundan atılmış, yabancı bir ülkenin hapishanesinde baldırı çıplaklarla kuyruğa girmiş, sudan başka bir şey olmayan bir öğün yemeğini elindeki çocuk kovasına sığdırmaya çalışıyordu. Tüm şamatalar, vahşi gülüşler arasında ilerleyip aşçıya kovasını uzattığında, onun bitik halini gören aşçı dayanamamış:

"Nestersiniz ulan hergeleler yabanın bu garibinden! Utanmıyor musunuz? Şimdi başınızdan aşağı kaynar kazanı döker, temelli sizleri açlığa mahkum ederim itler!" diye gürlemişti. Mironoviç kendisini arkalayacak bir adamın bulunmasından o kadar duygulandı ki, neredeyse ağlayacaktı. Kovasını doldurup aldı. Yenilgiye uğramış eski bir harp malülu gibi kendisini resim odasında bekleyen Sarafonof'un yanına ağır ağır yürüyerek oradan uzaklaştı.

Bedrettin Aykın: "Şiirin Kirletilemeyen Dünyasına Çağırıyorum İnsanı"

Yılmaz ELMAS

Bedrettin Aykın'ı **Türkiye Yazarlar Sendikası** etkinlikleri içerisinde tanıdım. Daha sonra **Gerçek Sanat Yayınları** sahibi Güngör Gençay'ın yayınevinde söyleşilerimiz oldu. Özellikle **Gerçek Sanat Dergisi**'ni çıkarmaya başladığımızdan bu yana şiir, sanat estetiği üzerindeki çalışmalarını izleme olanağı buldum. Şiir yazmadaki ustalığı kadar, eleştirilerinde ve şiir seçiminde de öylesine titiz.

Konuşma ve davranışlarında ölçülü, insancıl bir yapıya sahip olduğu hemen kendini gösteriyor Eleştirilerinde, şiire bakışında kendi görüşünü net söylemeyi karşısındakini kırmadan beceriyor İstanbul'a geldiğinden bu yana sanatsal etkinlikleri kaçırmadan izleyen Bedrettin Aykın, Radyo Umut'ta edebiyat programları hazırlayıp sunuyor Değişik dergilerde şiirlerine ve yazılarına rastlıyoruz bugünlerde. Şiir severlerin, özellikle gençlerin Bedrettin Aykın şiirini sevmesi, kendisinin çağının insanlarına seslenebildiğini gösteriyor

Bu söyleşide Bedrettin Aykın'nın yazın, şiir ve diğer konulardaki görüşlerini kendisinden öğrenelim.

-İlginç yanlarıyla özgeçmişiniz?

-Sevgili Elmas, pek ilginç bir yaşamım olduğunu sanmıyorum. 1936'da Tokat'ın Niksar ilçesinde doğmuşum. Çocukluğum İkinci Paylaşım Savaşı'nın ekmeğin karneyle dağıtıldığı yokluk yıllarına rastlar Beş çocuklu bir çiftçi ailesinin dört numarası olarak, kendimi ilk günden yaşam kavgasının içinde buldum. Bu kavga hep sürdü, sürüyor O yıllardan anımsadığım, tütün tarlaları ve sıtma. Kahveci, marangoz çıraklıkları ve işportacılık ilk mesleklerim. İlk ve ortaokulu Niksar'da okudum. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarımın o yoksul ortamında tek varsıllığım evimizdeki, ağabeyime ait kitaplar ve benim onlarla tanışmamdı. Panait İstrati, Maksim Gorki, John Steinbeck, Erich Maria Remarque, İgnazio Silone gibi ünlü yazarları ortaokul sıralarında okuma olanağı buldum. Ancak bir sorun çıkmıştı. O yıllar, bırakın ilçeleri, Anadolu'nun çoğu illerinde lise bile yoktu ve ben ortaokulu bitirmiştim. İki yıl başarısız öğrenim denemelerim sonunda, tam umutlarımı yitirdiğim bir sırada, rastlantılar sonucu, parasız yatılı İstanbul Selimiye Veteriner Sağlık Teknisyenleri Meslek Lisesi'ne girmeyi başardım. Sonra 1957'den 1970'e kadar süren, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kamu görevi ve arada askerlik. Askerliğim sırasında siyasi görüşlerim nedeniyle Ankara'dan Elazığ'a sürgün gönderilmiştim. Bu nedenle, sonraki kamu görev yerlerimde MİT'in gözü kulağı artık hep üzerimdeydi. Bu gizli, sessiz, sonuçsuz gözetim çok rahatsız edici bir durumdu. 1970'de kamu görevinden istifa etmeyi uygun buldum. 1970-1991 yılları arasında Güneydoğu, Doğu, İç Anadolu, Trakya ve Marmara bölgelerinde, özel sektör bünyesinde görev yaptım. 1991 yılında SSK'dan emekli oldum.

-Şiire nasıl, ne zaman ilgi duymaya başladınız; ilk şiiriniz nerede yayınlandı?

-İlginçtir, ortaokul sıralarında okuduğum o seçkin yapıtlar arasında şiir kitabı yoktu. Bir Aziz Nesin'in ünlü Azizname'sini hatırlıyorum. Ancak 8-12 yaş döneminde okuduğum Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Leyle ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibi manzum halk öyküleriyle tanıyordum şiiri. İlk şiirim bir kahramanlık şiiriydi. Türk askerini öven, Orta Asyalara, Atilla, Cengiz Han ve Timur'a uzanan; resmi tarihin yanlış bilgileriyle dolu bir şiir Ağabeyimden aldığım sert eleştiri üzerine, oracıkta hemen yırttım onu. Ortaokul yıllığımda sonbahar adlı bir şiirimin olduğunu anımsıyorum. O dönemlerde halk şiiri türünde pek çok şiir yazdım. O koşmalardan bir kısmını değişik adlarla, yerel ve mesleki dergilerde, gazetelerde yayınladım.

Yeni Türk şiirini ben 40 kuşağı şairleri ile, özellikle Rifat Ilgaz, Arif Damar, Cahit Irgat, Mehmet Kemal sonra Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Attila İlhan'la tanıdım. Ahmet Arif'i, Nazım'ı daha sonralarda, geç okudum. Tokat'ta sanırım yıl 1954 olabilir, bir şiirimi Talip Apaydın'a gösterme cesareti bulmuştum kendimde. Edebiyat dergisi olarak ilk şiirim 1962'de **İmece**'de yayımlanmıştı.

-Öğrencilik yıllarında seni şiir yazmaya, sanatla ilgilenmeye özendiren oldu mu? Edebiyat öğretmenleriniz nasıldı?

-Öğrencilik yıllarımda beni şiire, sanata yönlendiren, özendiren olmadı Sanatçı bir yazın öğretmenim de olmadı. Çok isterdim bir şair öğretmenim olmasını. Şiiri el yordamıyla bulmaya çalıştığım yıllarda da yol gösterici bir şair öğretmenim olmadı. Bu yüzden çok zaman kaybettim. Beni yazmaya değil de, okumaya özendiren oldu. O da ağabeyimdir İlkokul kaçıncı sınıftaydım, anımsamıyorum; başöğretmen (o zamanlar okul müdürü deyimi kullanılmıyordu) beni odasına çağırtmıştı. Gittiğimde postayla adıma gönderilmiş bir paket uzattı Bu Grimm Kardeşler'in Mavi Işık adlı bir masal kitabıydı. Ağabeyim tarafından gönderilmişti. Kapağa yazdığı sunuda, elime ne geçerse okumam, iyinin iyi; kötünün kötü olduğunu anlamaya çalışmam öneriliyordu. Böylece başlayan okuma tutkum, giderek beni yazmaya götürdü.

-Sizce şiir nedir?

-Şiirin bir cümleyle tanımını yapmak olası değil.

Çok değişik şiir tanımlamaları yapılmıştır. Bu tanımlar körlerin fili tanımlamalarına benzer Bu nedenle, belki de şiir, yapılmış bütün tanımların toplamıdır Bir başka deyişle, belki de şiirin ne olmadığı yolundan çıkılarak daha gerçekçi bir tanım yapılabilir Şiir bir yazın türü olarak sözcüklerle yazılır, yani bir dil işi; bir anlatım türü. Bu açıdan bakıldığında anlamı dışlayamaz, anlamsız olamaz. Ancak şiirde anlam, birebir düz anlam değildir Birebir anlam düzyazıdadır, konuşma dilindedir Şiir dili, birebir anlamdan, eksi artı yönlere doğru uzaklaşarak oluşur Eksi yönün sonu anlamsızlık; artı yönün sonu çok anlamlılıktır, sonsuz anlamlılıktır. Sonsuz anlam da bir bakıma anlamsızlık olduğundan, her iki yolun sonunda da şiir yoktur O halde şair, şiirinin dilini her iki yönde de son durağa gelemeden, ara istasyonlardan birinde inerek arayacak, bulacaktır. Şiirsel söylem de bir tür anlatım şeklidir Ancak bu, düz yazıdaki gibi doğrudan, yalın bir anlatım değildir, bir tür ima yollu anlatımdır Biz sezinletme, duyumsatmadır diye düşünüyorum

-Ozanların yaşamında şiirlerini yayınlayan, ya da yayınlamayan dergilerin işlevi nedir?

-Değişik yazın dergileri, genelde farklı dünya ve sanat görüşlerinin temsilcisi ve sözcüsüdürler Şair ürünü gönderirken bu ayrıma göre seçimini yaparak, kendi sanat ve dünya görüşüne koşut dergilerle iletişim kurmalıdır Genç arkadaşlar bu ayrıma dikkat etmeden, rastgele ürün gönderdiklerinden yayınlanmaz şiirleri. Elbette öncelikle gönderilen ürünün yetkinliği, şiir olup olmadığı sözkonudur. Yetkin bir ürün, doğru adrese gönderilmişse, uzun süre gözardı edilemez, görmezden gelinemez. İlk çıkışını yapan genç arkadaşın çok yetkin ürünlerle kapıları zorlaması gerekir Yeni, duyulmamış bir isim için, ortalama, hatta iyi şiir yeterli değildir Anında görülebilmesi, farkedilebilmesi için çok iyi ürünlerle çıkmak zorundadır.

-Bireyci ve toplumcu şiir anlayışınız?

-Şiirin önüne konulan bireyci, toplumcu gibi sıfatlardan önce, şiirin şiir olup olmadığı önemlidir Şiirimiz önüne koyduğumuz bu tür sıfatları taşıyacak güçte değilse, özgün bir şiir değilse; içeriği ister toplumcu, ister bireyci olsun bir değer taşımaz. Burada özellikle bir gerçeğin altını çizmek istiyorum: Toplumcu şiir, adına şiir yazdığımız işçi sınıfının kültür düzeyi dikkate alınarak; yalın, kolay anlaşılır olması gerektiği savıyla, estetik kaygılardan ödün vererek, daha yolun başında yarış dışı kalıyor Bu toplumcu şiirin önündeki en büyük engeldir, tuzaktır Toplumcu şairin bu tuzağa düşmemesi, bu tuzaktan kaçınması gerektiğine inanıyorum.

-Bugüne değin yayınlanan yapıtlarınız, yıllarına göre?

-Yayımlanan altı yapıtım var Her Mevsim Acılarda (1982), Gecede Söylenilen Türküler (1984 Yaşar Nabi Nayır Şiir Başarı Ödülü), Eksik Bir Gökyüzü (1985), Yaralı İlkyaz (1990), Ansızın Güz (1992), Sevda Sureleri (1994)

-Yazar ve sanatçı örgütleri işlevlerini bugün için yerine getirebiliyorlar mı?

-Örgütsüz toplumsal mücadele düşünülemez. Ancak demokratik kitle örgütlerinin işlevlerini yerine getirip getirememeleri, o ülkede demokrasinin ne ölçüde yaşama geçirilip geçirilemediğinin göstergesidir Ne yazık ki 21. yüzyılın eşiğinde, ülkemizde düşünce özgürlüğünden bile yoksunuz. 12 Eylül sonrası pasifize edilen demokratik kitle örgütleri, bu arada TYS'de gereken bilinç ve dinamizme ulaşmış değil ve işlevlerini yerine getiremiyorlar

Yazar, toplumun önünde, kurulu düzenin karşısında, muhalif bir kimlik taşır Sürekli daha güzel bir dünya özlemi, onun bu muhalif konumunu zorunlu kılar Bu muhalif kimliği gereği, sorunlarının çözümü, sosyal ve ekonomik durumunun iyileştirilmesini, kurulu düzenin gücü olan yönetimden bekleyemez. Topluma ışık taşıyan, daha güzel, daha insanca yaşanılır bir dünya özlemini sürekli diri tutup dile getiren, toplumsal dinamiğin ateşleyicisi, yönlendiricisi olan sanatçıya öncelikle halkının sahip çıkması gerekir Bu da ancak halkın kültür ve bilinç düzeyinin yükselmesiyle gerçekleşebilir Sanatçının halktan destek bekleyebilmesi için de, sanatçı ve örgütlerinin, halkın yaşamsal sorunlarından kendilerini soyutlamamalarını gerektirir Oysa bugün ne halk arzulanan kültür düzeyinde, ne de sanatçı ve örgütleri, halkın sorunlarının çözümü için onun yanında ve destekçisidir Aslında geri kalmış bir ülkenin yazarları olarak, sorunlarımızı ve çözümlerini ülkemizin, halkımızın sorunlarından ayrı düşünemeyiz, çözümleyemeyiz

-Türkiye Yazarlar Sendikası'ndaki üyeliğiniz ve etkinlikleriniz ne aşamada? TYS konusunda görüşleriniz?

-80'li yıllardan bu yana TYS üyesiyim. Ayrıca Edebiyatçılar Derneği, Pen Yazarlar Derneği, ve Dil Derneği gibi kuruluşların da üyesi bulunuyorum. Geçen dönem TYS Denetim Kurulu Raportörü'ydüm. Bildiğiniz gibi son genel kurul öncesi, bir grup arkadaş TYS'ye bir ivme kazandırma amacı ile, bir ekip halinde yönetime aday olduk. Ancak listemiz yeterli oy sağlayamadı.

TYS şu anda Ataol Behramoğlu başkanlığında, 12 Eylül öncesindeki coşku ve toplumu yönlendirici etkin konumunu yeniden kazanma savaşımı veriyor Bu yolda başarılı adımlar attı Biz, içinde bulunduğum "Yazarlar Girişimi" hareketi olarak, Behramoğlu yönetiminin her olumlu işleminin destekleyicisi; olumsuz uygulamalarının da izleyicisi, uyarıcısı olmayı sürdüreceğiz. Başarıları TYS'nin, örgütümüzün başarısı olacaktır

-Şiirle birlikte yürüttüğünüz başkaca yazınsal çalışmalarınız var mı?

-Şiir dışında yazınsal etkinlik göstermek istemiyorum. Çünkü Anadolu koşullarında çok kayıp yıllarım var İnsan yaşamı ise çok uzun değil ve zaman giderek daralıyor Bir başka uğraşın, şiirime ait olan zamanı çalmasını istemiyorum

-İleriye dönük ne tür çalışmalarınız, düşünceleriniz var?

-İleriye dönük yeni, özgün şiirler; yeni kitaplar düşlüyorum yalnızca.

-Özellikle vurgulamak istediğiniz bir konu var mı?

-İnsani ilişkilerin giderek yozlaştığı, sanatsal üretimin bile metalaştırıldığı, tek değer ölçütü olarak paranın egemen olduğu kapitalizmin bataklığından kurtuluş için sanatın, yazının umut olduğunu düşünüyor; çevremizdeki çürümeden, kokuşmuşluktan korunmak için sanatın, şiirin kirletilemeyen dünyasına çağırıyorum insanı.

İnsancıl'a Mektup

Tarihin Öğrettikleri

Cezaevlerindeki açlık grevi direnişçilerine
"Bozuk düzende sağlam çark olmaz
Bu düzeni baştan sona değiştirmenin
Bir yolunu bulmalıyız"
Pir Sultan Abdal

Şu günlerde kapitalist sistemin çelişkileri ve rezillikleri o kadar su yüzüne çıkmıştır ki egemenler, ne yaparlarsa yapsınlar bu rezilliklerini gizleyememektedirler Gizlenmeleri gün geçtikçe daha da zorlaşacaktır Çünkü; bu sistem insani olan her şeye karşıdır Kendisine karşı her türlü muhalefeti, sevgili sosyal demokratlarımızın bile kabul edemeyeceği tarzda acımasızca bastırmaktadır ve direk olarak yok etmeye yönelmektedir Kendi hukuk kurallarını da hiçe sayarak. Fazla gerilere gitmeden son birkaç aya bile baktığınızda kokuşmuşluğun ve acımasızlığın en ileri durumunu görebilirsiniz. Tarih 12 Mart 95 emekçilerin yoğun olarak yaşadığı Gazi Mahallesi'nde kahve pastaneler taranıyor, insanlar ölüyor Bu faşist saldırıyı protesto etmek isteyen emekçi kitlenin üzerine direk olarak ateş açılıyor ve onlarca insan katlediliyor Ümraniye aynı şekilde. Kontrollü medya ve egemenler olayları alevi-sünni çatışması temelinde sunup her zaman olduğu gibi provokasyon nitelemesiyle yutturmaya çalıştılar Bunu da ellerine yüzlerine bulaştırdılar Coğrafyanın başka bir bölümünde köy yakan asker polise göre daha şefkatli gösterilmeye çalışıldı. Darbe öncelerinde yapıldığı gibi. Yaşanılanlar gösterdi ki bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın mantığıyla hareket edildiğinde, elinde olan ne varsa yavaş yavaş kaybediyorsun. Çünkü; yılan gelip bir gün mutlaka sana da dokunuyor ve Marx "tarih sınıf savaşımlarıdır" demişti, tarih yine Marx'ı haklı çıkardı. Egemenler şunu çok iyi biliyorlardı; ürettiklerinin ve sömürüldüklerinin farkında olanlar çoğalıyor ve bu da onlar için bir tehlike oluşturuyordu. Bir şekilde bu tehlike bastırılmalıydı. Fakat planları geri tepti, ezilenler ölümü de göze alarak artık şarkı dinlemeyip şarkı söylüyorlardı. Nietzsche'de dememiş miydi "üretenler kendi önemlerinin farkına bir varırsa vay halimize"

Tarih 20 Mart TC Ordusu Kuzey Irak'a girdi. Sayıları çok da net olmayan PKK gerillaları, siviller ve askerler öldü.

Gazi ve Ümraniye'de şefkat dağıtan asker şimdi kendilerine verilen rolü oynamak için Kuzey Irak'ta sahnedeydi.

Tarih 26 Mart Yozgat'ın Sorgun ilçesi, madende patlama 38 ölü. Daha fazla sermaye yapabilmek için bu 38 ölü. Çok sağlıksız koşullarda çalışan işçileri ancak öldükten sonra farkedip, yapmacık duygulanma ve öfke içerisinde olan Türk-İş başkanı rolünü iyi oynadı. İşçi sınıfı gerçekleri bir kez daha bütün çıplaklığıyla gördü. Şimdi sıra kendi sınıf bilincini edinip tarihin gidişini iyi yönde değiştirmektedir Tabii böyle bir eylemliliğe girerken kimlerle, nasıl yürüyeceğini çok iyi ölçmek durumundadır Gerçekler işçi sınıfının yüzüne bir tokat gibi çarparken, kafa göz yararak da olsa nasıl sendikal ve diğer eylemlilikler içerisinde olacağını kavramıştır Bu eylemlilik yükselen bir ivme kazanmaktadır ve kazanacaktır da. İşçiler eylemliliklerini baltalayan sendika ağalarına gerekirse etinizi kemiğinizden ayırırız diye tepkilerini gösterebilmektedirler Tarih 14 Nisan Ankara Batıkent'te üç can katledildi. Katliamlar sürüyor Öfkesi kabaran insanları kontrol edemeyen, ehlileştiremeyen egemenler, paniklemeye başladılar Çünkü her muhalefet edeni öldürerek sistemlerini sağlamlaştıramayacaklarının onlar da farkında.

Düzenin çelişkileri yaşama o kadar müdahale etmektedir ki, burjuvalar bile o kendilerine oluşturdukları daracık dünyada mutlu değiller İstedikleri kadar sermayeleri olsun. Artık yaşanılan rezilliği görmezlikten bile gelemiyorlar Sokaktaki yaşamda, evlerinde televizyonlarda adeta gözlerine flaş gibi patlayan görüntüler, onları da yeterince huzursuz etmektedir Tabii onların huzursuzluğu başka kaygılardan dolayı

Peki biz ne yapıyoruz? Dünyayı değişmek iddiasında olanlar Günlük tasaları ne kadar alt edip, düzenin değerleriyle bizi kuşatmaya çalıştığı zinciri kırabiliyoruz. Söylediklerimizi eylemede ne kadar cesaretliyiz. Kurtuluşun kendi kollarımızda olduğunu bilip de günün kaç saati bu yolda çalışıyoruz. **İnsancıl**'ın Nisan 95 sayısının kapağında tarihi kırımlar vardı. Bu kırımların acısını duyanların büyük bir kısmının ağlak durumda olduğu bir dönemde, Gazi ve Ümraniye kararlı eylemlilikleriyle bütün ülkeyi sarstı. Artık insan faşizmin bir gün kendi kapısını da çalacağının farkında. İnsan ayağa kalktı, yürüyor

Kurtuluşunun, sosyalizm ve kolektif hareket etmekte olduğu bilinciyle yürüyor. Bu inanç ve kavganın ateşiyle, yüreklerinin pimlerini çekenlere yeni yürekler eklenerek yürüyecek insan, insan olmanın onuruyla.

"Yaşamadı Mısta Bey yaşamadı
Sana dokunmayan yılan
Bin yıl yaşamadı"

Rıfat ILGAZ

Bir değinme: "**İnsancıl**'ın hiçbir "izm"i şu veya bu yolla kabul ettirme niyeti yok. Biz insanlaşma sürecinde insanın daha doğru, daha duyarlı düşünebilmesini istiyoruz." Bu cümleler Kaan ARSLANOĞLU'nun **İnsancıl** Nisan '95 (syf.16) sayısında ki yazısından alındı. Bu cümleleri okuyan eğer Kaan ARSLANOĞLU'nu tanımıyorsa sadece bir hümanist olduğu kanısına varabilir Merak ediyorum Arslanoğlu insanın daha

doğru, daha duyarlı düşünmesi derken, doğruluk ve duyarlılığın ölçüsünü neye göre koyuyor? Mutlaka bu ölçüyü koymada bir perspektif sahibidir Peki o zaman bu perspektifini açıklamaktan neden kaçınıyor? Yazısı devam ediyor "Bunun için okuyanlardan, okumuşlardan tek bir beklentimiz var Belki uzun yıllar gerçekleşmeyecek bir beklenti ama, bu da bizim ütopyamız. Bu beklenti, insanın insani değerlere sahip çıkması beklentisidir" ve beklentilerini sıralıyor Arslanoğlu böylece umutsuz olduğunu da ortaya koyuyor Samimiyetine inandığım Arslanoğlu'nun bu belirlemelerinin kendi gerçekliğinden kaynaklandığını ve geçici olduğunu umarım. Sevgilerimle...

İnsana Çağrı: İnsancıl, milimetrik mücadele şiarıyla yola çıktı Bugüne değin de bu perspektifte yılmadan çalışmalarını sürdürdü ve bu çalışmalar meyvesini verdi. Sistemin çürümüş yaşantısının ve sanatının karşısında kaleler oluşmaya başladı. Ankara, Yalova, Eskişehir, Antakya birer birer gülümsediler, İnsan burada, biz buradayız dediler Şimdi Ankara'nın önerisiyle **İnsancıl**'ın yürüyüşüne yeni bir boyut eklendi. Kooperatifleşme. Ankara sürecinden kısmen içinde bulunduğum kooperatifleşme tartışması bir taslak halinde **İnsancıl**'ın Nisan '95 sayfa 2'de yayınlandı. Çok sevindim, insanın kararlılığına ve umuduna olan güvenim bir kat daha arttı Şimdi insani kültür mücadelesinde samimi olan herkes bu öneriye bir şekilde destek vermelidir Bu öneri sistemin kültür endüstrisine karşı bir cephe oluşturma çağrısıdır İnsani kültürün yaratımı ve sistemin kültür endüstrisinin yok edilmesi için oluşturulan bu cephede yeralmak isteyen, **İnsancıl** Antalya ve çevresindeki okurlarını buluşmaya davet ediyorum.

İrtibat için:
Erol Malkoç.
Akdeniz Kitabevi, Belediye İşhanı, Kat 2
ANTALYA

Biliyorum insan çok yakınımda.

"Düşünce Özgürlüğü", Bölücülük", "Vatan" Kavramlarına Sınıfsal Bakış Üzerine...

İnsancıl'ın '94 Aralık sayısında sevgili Cengiz Gündoğdu, "Yıldız Güncesi"nin 13 Ekim Tarihli kısmında, son sürecin tartışma konularından "düşünce özgürlüğü"ne değinerek, bir anlamda **ulusal sorun** ve **milliyetçilik** sorunlarında düşüncelerini tabii ki bir günce tarzıyla dile getirmiş.

İçinde bulunduğumuz koşullarda, birçok sorunda olduğu gibi, bu konuda da ilerici, sosyalist. kişi ve çevrelerin düşünceleri "vatan bölücülüğü" gibi, bir burjuva yargısı ile, arı bir burjuva şovenizm engeliyle karşılaşıyor. Cengiz Gündoğdu ise, "düşünce özgürlüğü" ile "vatan bölücülüğü" arasında, kurulan ilgiyi anlamadığını belirterek güncesini yazmış.

Öncelikle, Gündoğdu'nun yazdıklarını, karşımdaki yazın malzemesinin bir **günce** olduğunu unutmamak koşuluyla, eleştireceğimi belirtmek istiyorum. Bu koşulu, gözardı etmemek için ise, ben de, Gündoğdu'nun yaptığı gibi, "düşünce özgürlüğü" nden girip "vatan bölücülüğü" nden çıkarak, eleştirilerimi ve düşüncelerimi yazacağım.

"Düşünce Özgürlüğü" ve Sınıflar

Son süreçte, uzun süreden beri içinde olduğu bunalımı atlatmanın bir gereği olarak, burjuva sınıf, genel olarak karşısında bulunan toplumsal sınıf ve katmanların "düşünce" (ideolojik) güçlerinin temsilcileri olan devrimci, demokrat aydınlara, gazetecilere... yönelik **zor temelinde** geliştirmek üzere saldırılarını yoğunlaştırdı Bu durum birdenbire, "düşünce özgürlüğü" sloganıyla dillendirildi ve asıl olarak, faşist burjuva basın-yayın güçleri tarafından bir gündem olarak, tüm topluma taşındı. Hemen ardından, **toplumsal bir tartışma başladı** ve bu tartışmanın **maestroluğunu** bizzat **burjuvazi** yaptı. Zira tartışma, yaygın özü ve biçimiyle, onu rahatsız etmiyor, toplumsal (ve özellikle politik) durumunu zorlamıyordu. Aksine tartışmanın açık aktivistliğini yaparak, **sivrilikleri** törpülemiş oluyordu "Düşünce özgürlüğü" için, Gündoğdu'nun deyimiyle "beyaz adamın sözcüleri", satılık burjuva kalemşörleri "demeçler" vererek en öndeydiler hep.

Ben ara başlığa uygun birkaç noktayı vurgulamak istiyorum bu aşamada.

"Düşünce özgürlüğü" sınıflı toplumlarda hep sorun oldu. **Proletaryanın** bilimsel sosyalist dünya düşüncesi, hep baskı altındaydı, **burjuva** sınıf ile savaşımı boyunca. Türkiye Cumhuriyeti devleti, genel olarak burjuva sınıfa örnek olacak bir "çaba" içerisinde olmuştur, tarihi boyunca. "Proletarya" ve "burjuva" sözcüklerinin altını çizdim, lâkin, sonraki paragrafa geçemem için, bu sözcüklerin altını çizmem yeterliydi. Ama bir yanıyla da, **işin sırrı** bu çiziklerde saklı...

Her kavram gibi, slogan gibi, "düşünce" ve "düşünce özgürlüğü" kavram ve sloganları da, **uzlaşmaz sınıf farklılıkları ve savaşımları** zemininde anlaşabilir Sınıfların ayrı ayrı, **toplumsal etkinliklerinin** bir sonucudur bu.

Sınıflı toplumlarda, **bir yanıyla** sınırsız bir düşünce serbestliği vardır Burjuva toplumda, maddi ve manevi güç olanaklarıyla, egemen düşünce, burjuva düşüncesi olduğu için, bu sınıf için, **sınırsız** bir düşünce özgürlüğü vardır Siyasal, kültürel. yanı bir tarafa, matbaa, kağıt (stokları), en ileri teknolojik araçlar, gazeteler ve TV'ler burjuva sınıfın mülkiyetindedir

Burjuva sınıf, sınıf savaşımı sahnesine ilk çıktığında, sloganlarından birisi de; "düşünce özgürlüğü" idi. O bu sloganı(nı) ve çıkarını, **tüm halkın** çıkarı olarak gösterdi ve öyle ileri sürdü. Bunu sınıfsal egemenliğini sağlamlaştırdıktan sonra da sürdürdü. Artık bütün özgürlükler onun içindi ve o, bu özgürlükleri, tüm toplumun özgürlüğü **imiş gibi** kullandı, kullanıyor Öyle ya, "mülkiyet özgürlüğü" de herkes içindi, ama, gerçekte sadece bu sınıf için sözkonusu olabilirdi bu.

Önemli bir yanılgı bu noktada yaşanıyor Burjuva sınıf, tıpkı "düşünce özgürlüğü"nü, tüm toplum adına ve tüm toplum için(miş gibi) savunduğu gibi, "vatan millet" için de aynı eylemlilikte bulunmuştur ve belli anlarda, sınıfsal özü örtülmüş, ama gerçekte kendi çıkarına katkıda bulunan kördöğüşü. paradoks... lar yaratarak, "toplumsal tartışmaların" en azından, kendi kavramlarıyla ve diliyle yapılmasını sağlar Dolayısıyla

toplumsal (sistemsel) sorunların çözümü, bu keşmekeşlik içinde debelenip durur; bir yüzeye çıkar bir kaybolur ve bu böyle sürüp gider. Bu noktayı, sevgili Gündoğdu'nun yanlış bulduğum bir düşüncesiyle ilgili olduğu için ve bütünlüğü sağlamak amacıyla, ileride ilgili yönleriyle değinmek üzere, burada bu kadarla bırakıyorum.

Sınıflı toplumlarda, bir yanıyla, bir sınıf için, sınırsız bir düşünce özgürlüğü vardır demiştik. Ama **diğer** sınıf için, bu özgürlük, burjuva sınıf düşüncesini savundukça, yaydıkça.. sözkonusudur. Kendi düşüncesi için özgürlük yoktur Bu tek başına değil, ama burjuva toplumun sınırlarını aşar, onun yıkımını, kendi egemenliğini (proletarya iktidarı) şart koşar Kapitalist toplumun, ezilen sınıf ve katmanları -ve onların en ileri temsilcileri- kendi dünya görüşlerini, bırakalım yaymayı, onu üretmenin, geliştirmenin ve onun sonuçlarından yararlanmanın dahi koşullarından yoksundurlar Zaten **çıngar** da, buradan kopar aslında.

Özet olarak: Yukarıda anlatmaya çalıştığım noktalar ışığında, öncelikle, "düşünce" ve onunla bağıntılı politikayı ("düşünce özgürlüğü"), sınıf ayrımlarını gözeterek, bunları örteleyen, **soyut ve bu gerçeklikten kopuk** bir "düşünce" ve "düşünce özgürlüğü" kavramlarını reddedip, sermaye (burjuvazi) ile bu noktada da, dil ve ağız birliğini bozmak gerek. Asıl soru, **hangi sınıf için düşünce özgürlüğü** olmalıdır "Gerçek durum bu iken, genel olarak düşünce nasıl anlamsızsa aynı biçimde "düşünce özgürlüğü" de anlamsızdır Burjuva düşüncesi zaten **egemendir, özgürdür**)abç). Burada, egemen olana "özgürlük" istemek kadar saçma bir şey olamaz. Özgür olması gereken, işçi sınıfının düşüncesini ortaya koyma biçimidir Bu ise, kendi başına ele alındığında gene anlamsız kalacaktır Söz, düşünce, basın, toplantı ve örgütlenme özgürlüğü bir bütündür Örnek olarak ele alalım, basın ve örgütlenme özgürlüğü olmadan, işçi sınıfı kendi düşüncesini nasıl ifade edebilecektir ki? Türkiye'de örgütlenme ve basın özgürlüğü ise zaten yoktur Tekelcilik altında, faşizm altında, basın ve örgütlenme özgürlüğü mümkün değildir Bunun mümkün olduğunu söyleyenler, burjuvazinin "savaş hilesine" ortak olmuş olurlar. İşçi sınıfı, söz düşünce, toplantı ve örgütlenme özgürlüğüne ancak özgür ve demokratik bir ortamda kavuşur. Yani **politik özgürlük** (abç) elde edilmeden, toplantı, ifade ve örgütlenme özgürlüğü gerçekleşemez. Burada temel sorun, politik özgürlüğü kazanmak için kararlı bir mücadele ortaya koyabilmektir. **Politik özgürlük**ten kastettiğimiz şey, tekellerin ekonomik ve politik gücünün yıkılması, yerine, **emeğin egemenliğinin** (abç) gerçekleşmesidir " (Özgür ZORLU, **Devrimci Emek,** Aylık Sosyalist Dergi, Sayı:29, Şubat 1995, Syf:23)

"Düşünce Özgürlüğü" ve "Vatan Bölücülüğü" (!)

Burjuva toplumda, onun uzlaşmaz iki sınıfı arasında burjuvazi ve proletarya arasında, "düşünce özgürlüğü" sınırları ve çatışması, o kadar bariz, keskin ve yakıcıdır ki; bir yanda milyonlarca tiraj yapan faşist burjuva ("mehmetçik") basın vardır, bir yanda ise, topu topu15 bin tiraj yapan **Özgür Ülke**'nin bir gecede, aynı anda üç ayrı bürosu bombalanır; bir yanda Orhan Pamuk'un kitabı; aynı gece 20-30 baskı yaparken; öte yanda kitaplar toplatılır, "yıkıcı ve bölücü" devrimci-sosyalist basın üzerinde tam bir burjuva (devlet) terörü estirilir Nazım Hikmet, ömrünün sonuna kadar, işçi sınıfının bilimsel dünya görüşünü kuşanarak dövüştü ve ömrünün sonuna kadar "vatan haini" kaldı. İsmail Beşikçi, Kürt ulusunun özgürlüğünden yanadır; yıllarca hapis yattı ve yıllardır "vatan bölücüsü"dür

İlk önce, bu tür nitelemelerin ve kavramların hangi sınıfın ideolojisini ve politikasını taşıdığını, bununla neyin amaçlandığını ortaya koymak, sanırım uygun düşecek. Son yargıyı, baştan koyarak açımlamak istiyorum kısaca.

Doğrudan burjuva düşüncesini taşıyan bu niteleme ve kavramlarla, politik yararlılıklarıyla da, amaçlanan, her dakika burjuva düşüncesinin bombardımanına tutulan (emekçi) yığınlarda, bu ideolojinin köklerinden ve temellerinden beslenen en bayağı içgüdüleri ve önyargıları, harekete geçirmek, onları, sürekli canlı tutmak ve böylece faşist gerici saldırıcıları meşru kılmaktır. Türk burjuva sınıfı, bu konuda epey "ustadır"

Tüm bunlar gözönünde tutulduğunda, Gündoğdu'nun aksine, "düşünce özgürlüğü ile vatan bölücülüğü" arasında kurulan ilginin, anlaşılabileceğini ve bununla kalmayıp, özünün, nedeninin açıklanabileceğini düşünüyorum.

Gündoğdu'nun güncesinden de anlaşılabileceği gibi, bu "ilgi" bizzat burjuvazi tarafından kurulmuştur Tek başına bunun bile, bize, bu ilgi hakkında, bazı önemli ipuçları verebileceğini düşünüyorum.

Yukarıda, anlatım içinde geçen noktaların yanında, güncel birkaç noktaya başvurduğumuzda sanıyorum bu, daha kolay anlaşılabilir

Kürt ulusal mücadelesi ile, burju-kemalist ideoloji, çok ağır bir darbe aldı. Burjuva ideolojisinin, Türkiye'de karakteristik biçimlenişini temsil eden Kemalizmin oturduğu temellerden birisi (şovenizm) de, bu gerçekliğin, tüm içerikliğiyle, yadsınmasıydı (ideolojik, kültürel, askeri, ekonomik... yollarla) ne de olsa. Bu yüzden, "bölücülük" yaygarası, burjuva sınıf için, birçok diğer amacın yanında, şimdi ideolojik açıdan da, bir **prestij kurtarma** operasyonu olarak anlaşılmalıdır. Burjuvazi, bu operasyonla, ideolojik hegemonyasının zayıflayan meşruiyetini de tekrar güçlendirmek amacındadır Kapitalist sınıf ve devletin, bu alandaki, her biçimde yürüttüğü yüksek ve yoğun derecedeki saldırganlığı, buradan da anlaşılabilir. Dolayısıyla, onun, ideolojik (ve siyasal) egemenliğini sarsacak her karşı çıkışı, "vatan hainliği", "vatan bölücülüğü" olarak nitelendirip, **şiddetli** bir karşı aksiyona geçmesi de anlaşılabilir Zira, bu, onun, her burjuva sınıf gibi, en hassas olduğu noktayla ilgilidir Doğrudan, onun sınıfsal egemenliğinin temellerine dinamit döşemektir bu!

Burjuva sınıfın, emekçi ve işçi yığınlarının, ideolojik-politik mücadelesini, "vatan hainliği" diye, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesini, "vatan bölücülüğü" diye niteleyip, yığınlardaki en bayağı önyargıları harekete geçirmek, onları aktif olarak yanına çekmek, bununla psikolojik bir terör havası estirerek, bu önyargıların kırılmasını engellemek olarak özetlenebilecek "savaş hileleri", şu anki bunalım ve devrimci durum koşullarında, **bir burjuva iç savaş** araçları olarak da görülmelidir.

Tüm bunları, burjuva ve sistem dilinden koparark, proletaryanın literatürüne, dolayısıyla ideolojisine uygun anlatmak.. bu yazının yazılma nedenini oluşturduğu gibi, sevgili Gündoğdu'nun hatalı olduğu noktayı

açıklamakla ilgilidir

"Vatan" kavramından başlamak istiyorum. Bu kavramı malzeme olarak kullanıp düşüncelerimi açmadan önce; Gündoğdu gibi, "bölücülüğün, vatan kavramının içinde olduğunu" düşünmediğimi ve bu yargıyı, asıl olarak yanlış bulduğumu belirtmek istiyorum. Bu iki kavramın, belli bir derecede ilgili olması ile, bütünsel olarak örtüş(türül)mesi farklıdır Hatta bu iki durum birinden birinin yanlışlığını koşutlar En azından, sözkonusu iki kavramı, hangi zaman ve koşullarda örtüştürmek ya da ayırmak, **konuya-soruna yaklaşım** açısından da çok önemli.

Burjuva sınıf için "vatan" pazardır O kendisi için olan her şeyi, tüm toplum için(miş gibi) sunduğu için, "vatan"ı da (pazar), aynı şekilde topluma sunar "Vatan", pazar üzerine çekilmiş, sınıfsal amaçları ve farklılıkları saklayan bir yaldızdır adeta. Tüm (milli) burjuva devrimleri ve hareketlerinin **görüntüsünü**, "vatan" temsil ederken, **özünü** "pazar" (mücadelesi) oluşturmuştur Kısacası, bu iki kavram, **kesinlikle** bir yerlerde buluşuyor, birbirlerini tamamlıyor Ama, toplumsal pratik göstermiştir ki, buluştukları gibi **ayrılan** bu iki kavram, bu defa öz olarak farklı sınıfsal zeminlerde, yani öz değişikliğine uğradıktan sonra yine bir yerde buluşmuşlardır Ayrılık, burjuvazi ile proletaryanın ayrıldığı anda başlar ve proletarya şahsında hem içerik hem de dolayısıyla kavramsal değişikliğe de uğrayarak yeniden buluşurlar.

Sovyet proletaryası "sosyalist vatan"ı, Alman faşizmine karşı savundu. Daha farklı bir deneyim; Vietnam! Vietnam işçi ve emekçileri, işbirlikçi egemenlerine ve emperyalizme karşı, "vatan"larını ellerine aldılar, **"kendi kaderlerini kendi ellerine"** aldılar.

Proletarya ve burjuvazinin, "vatan" sorununda ayrılmalarının altında; birinin zaten "vatan-pazar"da bir meta olan **emek gücünü sömürmek**; diğerinin her şeyi metalaştıran bu "vatan-pazar"ı, tüm dolayımlarıyla (üretim araçlarını) **bütün toplumun mülkiyeti haline dönüştürmek** yatar. "Proletaryanın vatanı yoktur", "proletarya her türlü milliyetçiliğe karşıdır" vb. gibi özlü önermeler, proletaryanın işte bu toplumsal pratiğinde anlam kazanır.

Önemli olan, "vatan" kavramına sınıfsal yaklaşımdır Aksi halde, proletaryanın "sosyalist-vatan" savunusunu, ezilen ulusların "kendi kaderlerini tayin hakkı" mücadelesini anlamak ve açıklamak, güçleşir. Gündoğdu, bence, soruna (dolayısıyla kavramlara) bu yaklaşımdan uzak bakıyor O, "vatan" ve "vatansever" (bölücülük.) kavramlarında, sınıfsal farklılıkları eritiyor, böylece kavramları burjuva içerikleriyle kullanmış (tartışmış) oluyor Aynı şeyi, "Yunanlı" (diğer ulus isimlerine -lı, -li takıları eklenerek uzatılabilir dolayısıyla) diyerek pekiştiriyor

Madem, "milli sorun"un, "milliyetçilik" sorununun, sosyalizm yahut "insani bir dünya" mücadelesinde, ketleyici olmasını ortadan kaldırmak istiyoruz, o halde, her şeyden önce, sözkonusu sorunları, sosyalizm mücadelesinin çıkarları açısından doğru şekilde ele almalı ve burjuvazinin bayağı anlamlar yüklediği "vatan", "vatansever", "Yunanlı" vb. kavram ve sözcükleri asıl olarak, sınıfların toplumsal pratiklerine uygun kullanmak bilimsel sosyalizmin gereğidir. Aksi takdirde Castro'nun **sosyalist Küba'yı** "Ya vatan ya ölüm" sloganıyla, kıskançlıkla savunmasını, kendimiz dahil, kimseye açıklayamayız. Hatta, bu savunuyu, burjuva toplumsal pratiği derkesine düşürmemek için hiçbir neden kalmamış olur. Ya da, biraz daha ileri gidersek (ki belirttiğim durumda, bunun haklılığı doğmuştur) bir sosyalist için koşulsuz bir sorumluluk olan ve **proletarya enternesyonalizminin** somutlanışının bir biçimi olarak UKTH (Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı)nı savunmak, lafta kalmış boş bir söylem olur

Bir başka can alıcı nokta: Gündoğdu, "Yunanlı" demiş olarak, bununla yola çıktığı için, zorunlu olarak, yine bu nitelemenin sınırları içinde kalmış oluyor Zira, Gündoğdu, böylece sorunu, **birey** açısından ele almış oluyor. Oysa, birey bilinçli varlığıyla, her ne kadar toplumsal (sınıfsal) pratik karşısında kendini tanımlayabiliyorsa da, bu, bize, olgunun-kavramın sınıfsal-toplumsal çelişkilerini ve tanımlamaları gözardı etme hakkını vermez. Bunu da gerektirmez. Bir "Yunanlı"ya, "vatansever"e, kendi kendini isimlendirişini, tanımlamasını, sadece bunu esas alarak yola çıkamayız. Gündoğdu'nun gözden kaçırdığı noktalardan birisi de bu.

Gündoğdu'nun, "burası senin değil, benim vatanım" şeklinde karikatürize ederek anlatmaya çalıştığı gibi, sosyalistlerin, bu içerikte bir sorunu yoktur Ama burada kalmakla da, sorun çözülmüş ve çözümlenmiş olmuyor Bunu, iki gerekçeye dayandırarak öne sürüyorum: Birincisi; haklı olarak uluslaşmayı koşutlarsak, tarihte, "sahibi" belli olmayan "vatan" olmamıştır. En azından, emek açısından baktığımızda, "vatan"ı, maddi varlıklarıyla onun bir yaratımı olarak görmemek için hiçbir sebep yok. Aynı şekilde, emeğin ona "sahip" çıkması için de. Daha güncel açıdan: Bir ulusun, başka bir ulusun "vatan"ını, **işgal ve ilhak** ederek, ardından başlayan bir vatan kavgası çıkmıştır ortaya. Dolayısıyla, haklı ve haksız ayrımı yapmamak için de hiçbir sebep yok. İrlanda, yıllardır İngiltere (ulusunca) burjuvazisince ilhak edilmiş durumdadır. Bu ayrım, bir sosyalist tarafından yapılması gereken bir ayrımdır Lenin, "ilhaklara karşı olmayı", demokrat olmanın baş koşullarından sayar İkincisi; Gündoğdu, "vatan" sorununun **nasıl** ve kesin çözüleceğini koyabilmeliydi. Zira, kapitalist-emperyalizmin, karakteristik sorunlarındandır **"ulusal sorun"**, yani, bir anlamıyla "vatan" Proletaryanın (parti) programı, bu nedenle, ulusal soruna dair çözümle de yüklüdür. Bu çözümün yolu, koşulsuz, UKTH savunusundan geçer Bu noktayla, proletaryanın "tüm **ezilenleri** kurtarmadığı sürece, kendini de kurtaramayacağı" aksiyomu rahatça ilişkilendirilebilir.

Sonsöz:

Eğer sorun, tüm ve her çeşit milliyetçiliğin, güncel boyutlarıyla özellikle de gerici burjuva milliyetçiliğininşovenizminin karşısında olmak, onun bilinç bulandırılmasını engellemek, bunlarla doğrudan ilgili olarak proletaryanın çıkarlarını, sosyalizmi savunmak ise, bu durumda milliyetçiliği ve/veya şovenizmi, proletaryanın çıkarları gereği, UKTH'den ayırmak zor olmasa gerektir.

*Proletaryanın çıkarlarını, anlatmaya çalıştığım içerik ve farklılığını da ön koşarak, sorunumuz özelinde, "vatan" kavramıyla sembolize etmekte sakınca görmedim.

Doğan AĞRI
Bartın Özel Tip Cezaevi
A3 Koğuşu
BARTIN

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

4 Nisan Salı

Sabah yolda yürürken Doğan Ağrı'yı düşündüm. Şimdi burada olsak. yan yana yürüsek... Gülhane Parkı'na gitsek. taze ekmek. peynir zeytin... domates. çay... güzel bir kahvaltı etsek... konuşsak... tartışsak. Ama sevgideğer Doğan Ağrı uzakta. Bartın'da. Bartın Özel Tip Cezaevi'nde.

Bu sayıda bir yazısı var Doğan Ağrı'nın... beni eleştiriyor Okudunuz değil mi. Hiç haksızlık yapmadan ne güzel eleştiriyor değil mi.

Şimdi vatan kavramı üstünde düşüncelerimi söyleyeceğim. Önce şu sevgideğer Doğan Ağrı'nın düşünce özgürlüğü üstüne söyledikleri doğru. Vatan kavramı üstüne söyledikleri de doğru olabilir. Ama ben bir noktadan sonra farklı düşünüyorum. O nokta sosyalist - vatan kavramı.

Ben, Yıldız Güncesi'nde daha önce burjuvazinin bir ikilemini gösterdim. Burjuvazi, hem vatan diye dünyanın her bir yerini bölüyor...insanları bölüyor sonra birileri çıkıp "Burası senin değil, benim vatanım" dedikte sen, böyle diyene bölücü diyorsun. Asıl bölücü sensin dedim burjuvaziye. Doğan Ağrı doğru söylüyor Burjuva sınıfı için vatan pazardır Ama burjuva sınıfı bunu böyle göstermez. Allayıp pullayıp vatan kavramıyla harekete geçirtir insanları. Peki, biz bu konumda napmalıyız. Sevgideğer Doğan Ağrı, "önemli olan vatan kavramına sınıfsal yaklaşımdır" diyor Tabii sınıfsal açıdan yaklaşmalıyız vatan kavramına. Şimdi bu yaklaşımın bir denemesini yapacağım. Bu denemeyi şöyle temellendiriyorum.

Önce kavramın nolduğuna bakıyorum. "Kavramların oluşumu zihnin dış dünyayı uyarlanma çabası içinde yeni durumlara yeni çözümler arayışımızda gerçekleşir Öyleyse kavramları edilgin bir algının kendiliğinden ürünleri olarak değil, bilincin nesnelliği kavuştuğu noktada dış dünyanın bizde içselleşmesini sağlayan bilgi biçimleri olarak görmek doğru olur" **(Afşar Timuçin. Felsefe Sözlüğü BDS Yayınları. İstanbul l994)**

Vatan, burjuvazinin, zihnin dış dünyayı uyarlama çabası içinde yeni durumlara yeni çözümler arayışında gerçekleşti. Burjuvazinin belli bir toprakta oturan insanları sömürmesi gerekiyordu. İnsanların vatanı olmasaydı bu o kadar kolay olmazdı. İşte vatan - millet kavramı, burjuvazinin yeni duruma kategorik... tarihi bir çözüm bulma aracı. Ama bu kavramın allanıp pullanması... süslenmesi gerekiyordu. Burjuva ideologları... sanatçıları bunu yaptı. İşte böylece insanı milimetresine kadar güdümleyen... coşturan.. uğruna ölümü göze aldıran bir vatan kavramı çıktı ortaya.

Kavramların önemli bir özelliğidir bu. Kavramlar ciddi bir irdelemeden geçirilmezse biz kavramın tutsağı oluruz. Kavram tasarım olarak zihne girdi mi, nesne olmasa bile tasarım nedeniyle eyleme geçeriz. Sözgelimi, farenin kendisi olmasa bile, fare var dendikte, fareden korkan derhal irkilir Alt yapı değiştikten yıllar yüzyıllar sonra bile insanın, eski yapıya göre davranışının temel nedeni, o eski yapının kavramlarının yaşamasıdır. Sosyalizme geçişte bizim başımızı ağrıtacak son derece önemli bir sorundur bu.

Buradan şuraya geliyorum. Tarihi deneyler şunu gösteriyor. Burjuvazi vatan kavramının ne işe yaradığını biliyor vatan kavramının tutsağı olmuyor Bütün sınıfların bilincini vatan kavramıyla donduruyor sınırlıyor Ama kendini sınırlandırmıyor Burjuvazi, vatanın uyduruk bir kavram olduğunu biliyor burjuvazi vatansız olduğunu biliyor Daha önce İnsancıl'da yazmıştım. Bir kez daha yazmam gerekiyor Birinci Dünya Savaşı'nın önemli nedenlerinden biri Almanya ile Sırbistan arasında domuz ticareti Bu konuda Jean Blot şöyle diyor "Bir domuz uğruna veya daha çok domuz satmak için kimsenin ölümü göze alacağını sanmıyorum. (..) çıkarı gizlemek, yaşamsal bir gereksinim olarak gösterip, insanların onu savunmak ve elde etmek amacıyla her şeyi göze alabilecekleri biçimde sunmak için sözcükleri başarılı bir biçimde maskeleyip, gerçekliği, heyecan, tutku ve hayranlığa dönüştürmek gerekir.(...) Başlayacak olan her savaşa sözcük taburları öncülük eder "

Burjuvazi, toprak gerçekliğini vatan kavramıyla. çeşitli ilişkilerle bir araya gelen insanların toplu yaşama gerçekliğini millet kavramıyla başarılı bir şekilde

maskeler, nesnel gerçekliği, heyecan, tutku, hayranlığa dönüştürür

Şimdi sorun şurada. Biz marksistler bu yabancılaşmayı nasıl kıracağız. Vatan kavramının yanına bir başka kavram yüklersek... sözgelimi sosyalist vatan... proletaryanın vatanı. bu yabancılaşma kırılır mı. Kırılmaz. Kavramların önemini kapitalistler biliyor Kendilerine iyi kapitalist, güzel kapitalist, vicdanlı kapitalist demiyor. Ne diyor peki. İşveren diyor Böylece kapitalistın zihindeki tasarımını siliyor Yeni... güzel tasarımlı bir kavram buluyor. İşveren.

Peki bizler napmalıyız. Bunun ipucunu, Marx'ın **Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi** adlı eserinde bulabilirsiniz. Marx, orda şöyle der "işçi sınıfı, mücadeşle edebilmek için sınıf olarak kendi ülkesinde örgütlenmelidir ve her ülke, ayrı ayrı bu sınıf mücadelesinin sahnesidir İşte işçi sınıfının mücadelesi, bu anlamda ulusal nitelik taşır, içeriği bakımından değil, ama **Komünist Manifesto**'nun da dediği gibi "biçimi bakımından" ulusal" (Sol Yayınlar, Ankara. y976)

Buradan şuraya geliyorum. Ulusallık. vatan kavramlarına ancak biçim açısından bakmalıyız. Biz böyle bakmaz da ulus kavramın özünde ulusallık var vatan kavramının özünde vatanlık var diye düşünürsek işin içinden çıkamayız. Hegel'in düştüğü bu yanılgıya bir çoğumuz kolayca düşebilir Şu bilinmeli. Ulus kavramının özünde ulusallık.. vatan kavramının içinde vatanlık yok. Bunu gerçekliğe bindirerek, bir insan topluluğu ulusallık özünü gerçekleştirmek için... toprağına vatanlık özünü gerçekleştirmek için harekete geçmiyor Ama biz duruma böyle bakıyoruz. Türkler, türklüğünü gerçekleştirmiş... Kürtler de kürtlüğünü gerçekleştirsin diyoruz. Buna da ulusal mücadele diyoruz. Ama ne türklük var ne kürtlük var. İrlandalılık da yok. İngilizlik de yok. Buradan bakıldıkta proletarya ulusal sorunu, ulusların kaderini tayin hakkıyla çözemez. Çünkü ulusallık başlıbaşına bir sorun. Hiçbir ulus, ulusallığını hiçbir zaman gerçekleştirmez. Çünkü ulus yok... ulusallık yok... Ama biz, biçimden öteye gitmeyen bu kavramlara varmış diye algılarsak... her ulus, ulusallığını gerçekleştirsin, ondan sonra Marx'ın da eleştirdiği ulusların kardeşliğiyle, dünyanın sorunlarını çözeriz dersek yanılırız.

Peki çözüm nerede. Bence çözüm proletarya hareketinde. Ama ondan önce felsefemizi doğru kurmalıyız. Bunun için "yeni durumlara yeni çözümler için" yeni kavramlar bulmalıyız. Biçim öz diyalektiğinin ilişkisini doğru kurmuş. nesnel gerçekliği tam karşılayan yeni kavramlar vatan...ulus...ulusallık yerine...Vatan ulus...ulusallık kavramlarıyla ciddi bir mücadeleye girişmeliyiz. Marx, şöyle der "Felsefe nasıl proletaryada maddi silahını buluyorsa, proletarya da felsefede manevini silahını buluyor." Bu felsefenin doğru. mermilerinin de... kavramların...da... doğru olması gerekir

Ben, insanın kurtuluşunu, nesnel gerçekliği olmayan kavramları gerçekleştirme mücadelesinde... ulus olma... ulusallık bilincinde görmüyorum. Ben, insanın kurtuluşunu proletaryanın kurtuluşunda buluyorum. vatan. ulus ..ulusallık kavramlarını yerlebir etmiş proletarya hareketinde.

.Son derece çetrefil bir sorun bu. Çıt pıt diye çözemeyiz. Düşüneceğiz. düşüncelerimizi samimiyetle söyleyeceğiz. Benim düşüncelerime böyle bakılmalı... kesin doğru diye değil. Doğruyu da pratiğe girmeden bulamayız. Belki ben yanılıyorum, bilmiyorum. Beni, bu sorunda bir kez daha düşündürdüğü için sevgideğer Doğan Ağrı'ya teşekkür ediyorum. Gözlerinden öpüyorum Doğan Ağrı'nın.

7 Nisan Cumartesi

Bahar geldi. Bugün... aylar sonra ilk kez pardösüm kolumda yürüdüm. Böyle, pardösü kolumda yürümeyi seviyorum. Bütün kış düşünmüştüm. Bahar gelsin, pardösümü koluma alayım, öyle yürüyeyim. Sonunda oldu. Bu kış, benim için iyi geçmedi. Bütün kış, **İnsancıl**'ın mali sorunlarıyla uğraştık.. arkadaşımız İzzet öldürüldü.. sonra yaşadığım toprakların durumu... her gün bir tatsızlık. Hem bireysel... hem toplumsal tatsızlıklar yüzünden, kızarmış ekmekli güzel bir kahvaltı yapamadım. Ama bu düşü... kızarmış ekmekli güzel bir kahvaltı... bırakmadım. Bir gün dedim... bir gün. Sistemin yazarları. tam burada bakın ne diyeceğim. Sevgideğer Füruzan Toprak'tan bir mektup geldi. "**İnsancıl Dergisi**'ni okudukça kültürümün zenginleştiğinin ayrımına varıyorum" diyor Sevgideğer Toprak. Daha sonra bizi eleştiriyor Ad ad star sistemi yazarlarını eleştiriyoruz ya "Onları ne kadar batırırsanız batırın değil mi ki adları geçiyor, yeter. Bu, onların reklamıdır (...) Karşı kutuptakiler ise ne yapıyorlar? Sizlerden ve yapıtlarınızdan zorunlu kalmadıkça söz etmeyerek toplumcu yazarları, yapıtlarını ve davalarını unutturmak istiyorlar Ö Faruk Toprak anlatmıştı. O gruptan bir şair demiş ki bir gün, "herhangi bir yazıda benim adım geçsin de isterlerse küfretsinler Evet dostum, sizler onları yeriyoruz diye reklam ediyorsunuz. Neden sayfalarınızda toplumcu gerçekçi adlara sık sık rastlanmıyor? Neden onların yapıtlarına ilişkin eleştiriler yok. Örneğin bir Dinamo, bir Ilgaz, bir Ö. Faruk Toprak, bir Hasan ·Hüseyin Korkmazgil.

Sevgideğer Füruzan Toprak, "İçimi döktüm. Dost acı söylermiş" diye mektubunu bitiriyor

İnsancıl'ın star sistemi mücadelesine şuradan bakmak gerekiyor Unesco'nun, 1977 l982 yılını kapsayan Orta vadeli bir planı var Bu plân l977 yılında Unesco'dan Görüş adlı dergide yayınlandı. Bu planın tanıtım yazısında Amadou Mahtar, kültür bölümünde şöyle diyor "Kültürün, güzel sanatlar ve edebiyat gibi küçük bir ayrıcalıklar topluluğuna özgü bir lüks olarak dar kalıplar içinde yorumlanmasından kaçınmak, bu anlayışı aşmak gerekir " İşte Türkiye'de sanatta star sistemi, hem kültürü hem de güzel sanatlarla edebiyatı, küçük bir ayrıcalığın lüksü olarak gördü. Sözgelimi, Anadolu'da yüz binlerce insan daha tiyatro görmemişken, Beyoğlu'nda gelin - kaynana kavgası oyunlarıyla tiyatro yapan birinin "Ben tiyatro sanatçısıyım" demesinin anlamı nedir Şunu düşünmek gerekiyor Güzel sanatlar toplumsallaşsaydı bugün Türkiye bu konumda olmazdı. Şu bilinmeli. Sorunlarımızın önemli nedenlerinden biri de sanatın insandan koparılması.

Ne kadar eleştirirsek eleştirelim, onların bundan garip bir zevk aldıklarını biliyorum. Ama önemli olan onların bu garip zevkten yoksun bırakmak değil, insanı, onların etkisinden kurtarmak İnsan, bu etkiden kurtuldukça kültürün insanileştirilmesi mücadelesine katılacak... bu yolda ilerleyecek. Sevgideğer Füruzan Toprak'ın sözü ettiği yazarlar, insani kültür boyutu genişledikçe ışıyacak.

13 Nisan Perşembe

Pazar pazartesi.. salı. çarşamba hastayım. Birden oldu. Cumartesi öğleden sonra Genç Ekin'de Estetik Semineri'nde iyi hissetmedim kendimi. Canımın sıkıntısına verdim önce. Genç Ekin'in yöneticisi Songül Yücel gözaltına alınmıştı. Pasaport için başvurmuş. Sen misin pasaport isteyen gözaltına alıvermişler.

Böyle durumlarda canım çok katlı sıkılıyor Birincisi Songül'ün gözaltına alınması. İkincisi basının vurdum duymazlığı. Songül star değil. star sisteminde değil. Bunun için gözaltına alınması basını ilgilendirmiyor İnsansan basın ilgilenmiyor. Basının ilgisi için star olman gerekiyor.

Songül insan.

Üçüncü canımı sıkan nokta şu. Basının umurunda değil insan hakları. Ama bunu kamuoyuna anlatamıyorum. Bunu faşist güçler biliyor basının insan hakları.. demokrasi sorunu olmadığını. bundan ötürü, insan haklarına.., demokrasiye aykırı ne varsa yapıyor.

Dördüncü canımı sıkan nokta. Songül gözaltına alınırken tv kameraları olmadığı için Orhan Pamuklar ortalarda görünmüyor TV kameraları olsa Orhan Pamuklar bülbülü bile çatlatır demokrasi türküsü söylerken.

Cumartesi işte böyleydi... Pazar günü kalktığımda yangın vardı başımda yine de gittim Genç Ekin'e. Okuma Tiyatrosu provası vardı. Pazartesi salı dergide başımı kaldıramadım, Ateş başağrısı. bütün eklemlerimde ağrı. Ozan Yılmaz geldi. Gripmiş. İlaç verdi. Çarşamba günü akşam gözümü açabildim.

Salı günü Songül'den haber geldi. Tutuklamışlar Songül bir de mektup göndermiş. Ateşler içinde yanarken Songül'ün mektubunu okudular "Merhaba Cengiz Abi, şu anda saat gecenin on ikisi, bu saate kadar geçen sürede ilk olarak şubede başladığım açlık grevini bozdum. Dost insanlar, bana süt ve bisküvi getirdiler. Önceden demir parmaklıklar arkasında gördüğüm dostlarımı, şimdi maltada, karşımda buldum. Dostça, yoldaşça kucaklaştık. Bir arkadaş patates püresinin hazır olduğunu söyleyip beni yukarı çağırdı. Bir taraftan da banyo yapmam için su ısıtılıyordu. İnsani değerlerin bu kadar ayaklar altına alındığı, insanın insana düşman edildiği bu dönemde ne güzel davranışlar değil mi? Daha sonra ziyaretime diğer koğuşlardaki dost insanlar geldi. Yeniden sohbet başladı. Ve bu sohbet saat on ikiye kadar devam etti. Artık yatma vakti geldi diyerek kendi bölümüme geçtim. Ama uykum yoktu. Bir şeyler okuyayım dedim. Arkadaşa neler olduğunu sorduğumda **İnsancıl**'ın da olduğunu söyledi. Tabiî ben hemen **İnsancıl** olsun dedim. Aralık, ocak, şubat sayıları vardır Aralık sayısında Sırtını Dönme başlıklı yazını okumaya başladım. Ve kendimi bu hücrede sanki **İnsancıl**'da seninle sohbet ediyor hissettim. Büyük bir dostluğu, sıcaklığı yaşadım okurken.

"Karlı dağların okuru" mücadelesinde Cengiz abi, birçok noktada başarılı olduğunu düşünüyorum. Fırtınayla borayla yürüyen.., güzel.. insancıl bir ütopya peşinde koşan okur" demişsin, bu okurun Cengiz Gündoğdu gibi insani yönden gelişmiş, sanat alanında burjuvaziye karşı borayla yürüyen, çarpılar atan bir yolarkadaşı var O nedenle bu okur oluştu. Ve bunda Cengiz abimizin katkısı büyük.

Gülümsüyor **İnsancıl** ve ben gece saat 12.15'te. hücremde gülümsüyorum **İnsancıl**'la. ve ideallerimle.

Tüm **İnsancıl** dostlarına, Berrin Taş'a Şadiye ablaya, Nihat 'a, Celâl'e ve sana Cengiz abi yürek dolusu sevgilerimi gönderiyorum. Çıkınca ilk işim yanınıza gelmek olacak.

Dostça

Genç Ekinden Songül

Bayrampaşa Cezaevi C 2 - Bayan Koğuşu

Sağmacılar

Salı günü ateşler içinde yatarken Songül'ün bu mektubu okundu. Gülerken ağladım. Pırıl pırıl bilinciyle.. tertemiz yüreğiyle insan için mücadele eden Songül'ü hücreye atan kapitalizme nefretim daha da çoğaldı

14 Nisan Cuma

Hastalıktan sonra ilk kez bugün yürüdüm. Tatsız bir hava vardı. Soğuktu ama güzel soğuk değildi. Isırıcı. rahatsız edici soğuktu Sevmem böyle havaları N'apayım, yürüdüm yine de. Yolda yürürken insanın yaptığı işi temellendirme sorununu düşündüm. Şundan ötürü. Dün gazetecinin önünde kuyruk vardı. Bir gazete temizleme tozu dağıtıyormuş. Bu yüzden iki, üç gazete alan bile vardı

Temizleme tozu için gazete almayı nasıl temellendiriyor insan. Bu temellendirmeyi. temellendirmenin nasıl yapıldığını merak ediyorum. İşin öbür yanı da var Gazetesiyle temizleme tozu verme nasıl temellendiriliyor

Bunu neden yaptıklarını merak etmiyorum. Bunun nedenini biliyorum. Nasıl yaptıklarını merak ediyorum. Sonra şöyle düşünüyorum. Temizleme tozlarının. çarşafların. çorbaların gazete satışlarını etkilediği bir ülkede demokrasi olmaz.. böyle bir ülkede insan haklarından söz edilemez.

Tatsız ısırıcı.. rahatsız edici soğukta yürürken bunları düşündüm. İnsan hakları. demokrasi. gazete. temizleme tozu diye yürürken, bir baktım, yorulmuşum. Bütün bütün iyileşmedim de ondan. Böyle çabucak yorulduğum için kendimi sevmedim. Kendime söylene söylene dergiye geldim

Hastalık dedikte şunu da söylemeliyim. **Dinozorlar'ın Sessiz Gecesi**'nin Üçüncü Kitabında okudum Hastalık yapan mikrop, doğrudan doğruya hastalık yapacağı bölgeye gidermiş. Oysa ilaçlar rasgele dolaşıyor bedende. Kitabın yazarı bu konuda şöyle diyor "Kimyasal olarak sadece belli bir doku türüne ulaşma yakınlığı taşıyan, bu özelliğiyle de, yuttuğumuzda ya da enjekte yoluyla vücudumuza aldığımızda doğrudan ve sadece o belli doku türünce alınıp orada birikebilen maddeler geliştirebilmemiz durumunda tedavi olanakları bakımında tarihsel bir devrim yapacağımızdan kimin kuşkusu olabilir ki? (.) Bu tedavi edici maddeler bundan böyle rasgele, hedefsiz bir şekilde vücudumuzda serseri mayın gibi dolaşan ilaçlara benzemezlerdi. Hastaların ilaçlara tahammülü gibi bir sorun anında tarihe karışırdı Üstelik tedavi için uygulanan dozlar da, bugünkü miktarların bilmem kaçta kaçına düşürülürdü. Öyle ya, bugün hâlâ bir ilacın etki yapmasını istediğimiz bölgeye ulaşıp orada yeterli miktarda birikebilmesinden emin olabilmek için söz konusu ilaçlarla bütün organizmamızı adeta yıkmak zorundayız."

Kimyagerler ilaç satıcısı eczacılar ilaç yapıcılar .hekimler bunu bilmiyor mu. Biliyorlarsa neden sus pus oturuyorlar. Bir grip tedavisinde 500 mg lık penisilinlerle bütün organlarımı bozuyorlar Bu insan haklarına aykırı değil mi. Tedavi edici ölçüyü en aza indiren bir ilaç devrimi kapitalizmde mümkün mü.'

Hekimler kimyacılar .eczacılar neden sus pus oturuyorsunuz. konuşsanıza. Anlatsanıza insana hakikatları.. iyileştiriyoruz diye ilaç tekelleri yararına insanı zehirlediğinizi.

17 Nisan Pazartesi

Bugün DGM'ye gittim. Düşüncelerinden ötürü cezalandırılanları destek için, kendimizi ihbar eden bir dilekçe imzalamıştık. Düşünce suçu kabul edilen bir kitap basılmış. Biz yazarlar sanatçılar bu kitabın yayıncılığını kabul ettik.

Biliyorsunuz Türkiye'de özgürlük mücadelesi gösteriye dönüştürüldü. Bu kaygıyla bir hayli rahatsızdım DGM'ye giderken. İnsani mücadelenin gösteriye. rant yiyiciliğine dönüştürülmesi ciddi bir şekilde rahatsız eder beni. Neyse. kaygılarım boşa çıktı. Özü zedeleyici biçimsel bir gösteriye dönüştürülmedi olay Şanar Yurdatapan ciddi. samimi bir uğraş verdi.

Küçük bir olayı anlatmak isterim. Yağmur yağıyordu Bir köşede saçak altında cigara içiyordum. Biri geldi. Gazeteciymiş. Adımı sordu. Söyledim "Sizin yazılarınızı hep heyecanla okuyoruz. Ama sizi ortalarda göremiyoruz" dedi. "Bakın sizi tanıyamadım bile, özür dilerim "

Gülümsedim. "Ortalarda pek görünmem." dedim. Bu küçük olay bile özgürlük mücadelesinin nasıl gösteriye dönüştürüldüğünün göstergesi. Özgürlük mücadelesi değil, ünlenme... tanınma mücadelesi verildi Türkiye'de.

Yazarlık dendikte tarihi bilincin dokusunda kişilik önemli Tarih bilinci tırılsa, kişilik de tırıl oluyor Tırıl kişilik, insani mücadeleye rant açısından bakıyor. Ben, böyle kişileri hiçbir zaman yanıma yaklaştırmadım. Böyle bir davranıştan son derece rahatsız olurum.

İnsani mücadele uğruna yüzlerce insan hapishanelerde gün sayarken, insani mücadeleyi gösteriye dönüştürmek... insani mücadeleye rant açısından bakmak tırıl kişiliğin göstergesidir

18 Nisan Salı

Sabah kalktım baktım.. yine o tatsız hava. Yolda yürürken gökyüzünü taradım güzellik bulma umuduyla Yok. Bende mı acaba bir değişiklik var.. ben mi değiştim Hastalık tadımı bozdu. belki ondandır belki güneşli gökyüzü beklentisi.

Böyle yürürken tatsız tuzsuz.. çekilen acıları düşündüm. Arıburnu "Acılarım" der "Büyük acılarım\Güzel acılarım\Gözüm\Işığım\Yüreğimsiniz \koparak geldiniz Anadolu'mdan başım üstüne\ Aşkım\ Umudum\ Sevincimsiniz"

Canımı sıkan. böyle beni tatsız tuzsuz durumlara düşüren belki de unutkanlığımız. Sanki bu ülkede büyük acılar çeken, acıya bile aşkım. umudum. sevincim diyen Arıburnu yaşamadı Acıyı, insani duygularda yaşayan insani unutuldu. Acı ahlaki bir değer sayıldı. Dahası Schopenhaur'dan `iki satır okuyan, dünya, acıyla kavranır dedi. Acı çekmeyen kişiler, sanat eserleriyle acı avcılığına çıktı. acıyı, metalaştırdı.

Acının da metalaştırıldığı bir ülkede yaşıyorum. İşte bu acı veriyor bana. Tatsız tuzsuz bir havada bunları düşüne düşüne yürürken iyice tatsızlaştım iyice canım sıkıldı. Zaten canım sıkkındı. zaten tatsızdım hastalık yüzünden. Tasarılar yapıyorsun... tam bu sırada bir sabah ateşlerle uyanıyorsun. Ne o, hastalanmışın. tasarıları erteliyorsun ister istemez.

İnsan hiç hastalanmamalı. Yaşamalı, tak diye ölmeli sonra. Eskiden böyle düşünürdüm. şimdi de böyle düşünüyorum.

20 Nisan Perşembe

Adana gülümsüyor İzmir... Ankara. Eskişehir Antakya. şimdi de Adana. Yıllar süren kararlı. ciddi. samimi bir iradenin.. bir mücadelenin ürünü bu. İnsan ayağa kalkıyor böylece insani kültür mücadelesi yeniliyor

İnsancıl Emekçileri'nin başlattığı insani kültür mücadelesi genişliyor İnsani kültür mücadelesinin önünü kesmek. insanı, sistemin burgacında boğmak isteyen hasımlarımın ciddi bir şekilde üzüldüklerini biliyorum. Paraya tapan bu kişiler, bütün bunların parasız pulsuz nasıl olup bittiğini bir türlü kavrayamıyor. Paraya tapan. dünyayı... insanı parayla algılayan bu kişilere göre temsilcilik dendikte şöyle olmalı. Sözgelimi Adana'da birini bulursun. Bu kişiye yirmi milyon otuz milyon aylık verirsin. temsilcilik adına da bir bankaya yüz milyonları yatırırsın. Temsilcilik işte böyle açılır Oysa **İnsancıl**'da böyle olmuyor **İnsancıl** okurları bir araya geliyor Harcamalarını kısıp para topluyorlar. inançla.. coşkuyla temsilcilik açıyorlar Bunun nasıl olduğunu anlayabilmek için ateşi yaratan insana.. Spartaküs'e. Paris Komünarları'na kadar gitmek gerekir Tarihi bilincin sıkı dokusunda buralara kadar gidilmezse **İnsancıl Emekçileri**'nin özverisi. mücadelesi.. sevinci. coşkusu anlaşılmaz. Kesinlikle anlaşılmaz. Çünkü **İnsancıl**, ateşi yaratan Roma'ya başkaldıran Spartaküs'ün. güzel bir dünya için barikatlarda son kurşuna kadar mücadele eden Paris Komünarları'nın çizgisini sürdürüyor

Hasımlarımızın bunu anlayabilecek kavramsal düzeyi.. bunu hissedebilecek duyarlılığı olabilseydi, bugün **İnsancıl** elli kentte örgütlenir insani kültür Anadolu topraklarını baştanbaşa kaplar alıkıran başkesenlerin egemenliği yerlebir olurdu.

Ama, insanın insani kültür mücadelesini, kimse durduramayacak. Durduramadılar Kararlı bir iradeyle milimetrik mücadelesine devam ediyor **İnsancıl Emekçileri**. Bu mücadele çizgisinde yarın Ankara'dayım. Bu gece... Zeynep .Berrin Taş. Pelin Ankara'ya hareket ediyoruz. Yarın Ankara TÜYAP'ta Sanatta Star Sistemi tartışılacak. Cuma. Cumartesi. pazar Ankara'dayım.

Şimdi beni gülümseten bir durumu anlatmak istiyorum. Nisan ayının başında Gaziantep Üniversitesi'nden gençler aradı. Nisan sonunda Bahar Şenliği varmış.. gelir misiniz dediler Olur dedim. Bu haftanın başında Üniversite'den bir yazı geldi Bahar Şenliği'ne çağırıyorlar beni Şükran Soytetir'le ilişki kurmam isteniyor Dün Soytetir'le görüştüm. Bana uçak bileti göndereceklermiş. Şaşırdım. Şundan ötürü. Ben bir yazarım. Orhan Pamuk. Enis Batur Toktamış Ateş değilim. Söyledim. Bir yanlış anlaşılma olmasın dedim. Ben yazarım. Belki siz beni karıştırmış olabilirsin

dedim. Hayır Karıştırmamışlar Cengiz Gündoğdu'yu istiyorlarmış.

İleti kanallarının insan bilincini güdümlemesini yine de yırtan insanlar var Türkiye'de. Zaten umut burada.

Hiçbir ileti kanalının güdümlemesine gereksinme duymayan... dahası böyle güdümlemeleri reddeden bir insanım. böyle bir yazarım ben. Hiç kimseye verebilecek tek bir imkan yok elimde. Üstelik geçimsiz... insanı durmaksızın eleştiren konferanslarda kavga eden... itici. haydut suratlı biriyim. Ama insanım. Her durumda insani ağırlığımı koyan biriyim. Bütün güdümlemelere karşın insan insanı, buluyor Buna gülüyorum. Hep söyledim ama inanmadılar bana. İnsan, insanı bulur Bu beni sevindiriyor

Şu bilinmeli. Önemli çünkü. Onlar görüntüleriyle yaşıyorlar Ben varlığımla, Onların görüntüleri çağırılıyor...benim varlığım.

Mayıs hafta sonu Antakya'dayım. Sonra Adana...sonra Çanakkale..

Güzel bir havada yazıyorum. O tatsız tuzsuz hava çekti gitti. İyi oldu... canımı sıkıyordu tatsız tuzsuz hava.

Şimdi Vivaldi dinlıyorum. Dört Mevsimi.

24 Nisan Pazartesi

Ankara'da bir güzellik yaratıldı. cuma sabahından pazar akşamına kadar Şimdi bu güzelliği anlatmak zor Biz dört insan. .Berrin Taş. .Zeynep... Pelin...ben.., güzel bir yolculuktah sonra Ankara'ya indik cuma sabahı **İnsancıl Temsilciliği**'nde Burak arkadaşımız bizi bekliyordu.

Hep birlikte güzel bir kahvaltı Kahvaltıdan sonra Burak gitti Uğur arkadaşımız geldi. Az sonra Berrin Taş'ın kız kardeşi Handan Hanım da geldi. Hep birlikte TÜYAP Kitap Fuarı'na gittık. Saat 11,00'da **Sanatta Star Sistemi** adlı panel vardı Saat 11,00'da panele kim gelir diye düşünüyorduk. bir baktık salon dolmuş. Paneli Mustafa Bayram yönetti. Ben, Temel Demirer, Aydın Öztürk görüşlerimizi söyledik. Oğlak Yayınları'nın sahibi Raşit Bey de paneldeymiş. Bizim görüşlerimize karşı çıktı. Star Sistemi yazarlarını... özellikle Adalet Ağaoğlu ile Fethi Naci'yi hararetle savundu Hepimiz ayrı ayrı yanıtlarımızı verdik. Bu ara Zeki Öztürk de tartışmaya katıldı. Zaman darlığı yüzünden paneli bitirmek zorunda kaldık.

Şimdi görüşlerimi söylemek istiyorum. Mustafa Bayram Paneli iyi yönetti. Açış konuşması güzeldi. Aydın Öztürk'le Temel Demirer, sorunu, son derece kavrayıcı bir biçimde ele aldılar güzel konuştular Demirer'in **İnsancıl** için güzel geleceğin... güzel dünyanın prototip kültür dergisi demesi beni pek sevindirdi.

Oğlak Yayınları'nın sahibi Raşıt Beye gelince. Raşit Bey konuşurken sınıf bilinci yoksunluğunun insanı, hakikatlerden nasıl uzaklaştırdığını net bir şekilde gördüm. Üzüldüm. İnsan bilincini dumura uğrattıkları için, insanın hainleri diyorum Sanatta Star Sistemi yazarlarına...sanatçılarına. .onlar için bu sıfatı kullanmaya devam edeceğim.

Raşit Bey, "Ben, sizin star dediklerinizi bastım. Ama bu kitaplar satmadı" dedi. Oysa, sistemin sanatı nasıl metalaştırdığı uzun uzun anlatılmıştı. Raşit Beyin bu sözüne Aydın Öztürk kılıcını vurdu. "Siz geç kaldınız. O yıldızların sönme döneminde kitaplarını bastınız" dedi.

Bir de benim fıstık fındık sözüm gündeme geldi. Raşit Bey, bu sözü bana yakıştıramadı. Güldüm. Onlar için daha ağırı kullanmıyorum. Daha ağırı yerine fındık fıstık diyorum dedim. Orda. herkesin içinde şunu istedim Raşit Beyden. Memet Fuat, Nazım Hikmet'i sansür ediyor Memet Fuat'ın arkadaşı Adam dergisi yazarı.. sizin kitabını bastığınız Fethi Naci bu konuda ne düşünüyor

Star Sistemi yazarlarının kitaplarını basan Raşit Beyden bu sorunun yanıtını orda alamadım Ama ben sabırlı insanım. Bekliyorum Nazım Hikmet'in sansürlenmesi konusunda Fethi Naci' ne düşünüyor. öğrensin, bildirsin bana

Panelden sonra doğruca Hukuk Fakültesi'ne gittik. Aşk üstüne konuşmak için **A.Ü. Hukuk Fakültesi Anfi Oluşumları** düzenlemiş toplantıyı. Önce şunu söyleyeyim. Hukuk Fakültesi çok pis Birçok fakültede konferans verdim. Böyle pis fakülte görmedim Anfide sıra... sonra kürsü çok pisti. Yönetim böylesine pis bir yerde öğrencileri nasıl oturtabiliyor proflar böylesine pis yerlerde nasıl ders verebiliyor

Beni dinleyen öğrencilere gelince. Ben tanıtılıp kürsüye çıkarken hepsi alkışladı. Alkışlarla kürsüye çıkarken güldüm. Beni okumuş olsalar da alkışlamazlardı. Ama alkışa alıştırılmış hepsi. Niye.. kimi. neden... nasıl alkışladıklarını bilmiyorlar Bakalım alkışın sorumluluğunu üstlenebilecekler mi dedim. Konuşmamın hemen başında "püsürüksünüz" dedim. Saldırdım. O beni alkışlayan gibili yaşayanlar ilk saldırıda döküldü. Anfinin yarısı boşaldı. Beni alkışladılar ya, ben de onları öveceğim. Bunu istiyorlar bunu bekliyorlar Kalanlarla sert bir tartışmaya giriştim İnsani kültürü edinmemiş. .aklı az. bilinci dumura uğratılmış kişilerin aşkı yaratamayacağını söyledim.

Onca patırtının arasında birkaç bilincini aşabildiğini düşündüm. Bu düşüncemde de yanılmadığımı ertesi gün TÜYAP'ta gördüm. Tartışmalı konferansıma katılanlardan altı kişi ayrı saatlerde TÜYAP'a beni görmeye geldi. .Bu arkadaşlardan biri "Kafamda devrim yaptınız"dedi.

Ertesi gün Arkadaş Radyoya gittim Arkadaş Radyo emekçisi Esra'yla saat 11 00-12.00 arası Sanatta Star Sistemi'ni... kültür sorunlarını konuştuk Ertesi gün. yani pazar günü yine saat 11 00 - 14 00 arası Arkadaş Radyo'- daydık. Bu kez Pınar arkadaşımız bizi çağırmıştı. Biraz aşk üstüne konuştuk. Bu arada bir dinleyen Ayhan Aykanat söylediklerimi derhal kavradı. Telefonla canlı bir söyleşi oldu. Daha sonra mikrofona Berrin Taş geldi. Şiirlerini okudu. şiir üstüne görüşlerini söyledi. Berrin Taş, ciddi bir ilgi gördü çok şiir istendi Berrin Taş'tan. Bu arada güzel kızım Zeynep de bir şiir okudu. 27 yaşın erdemli heyecanlı şiiri güzel okudu Zeynep. Bu arada şunu da söyleyeyim. Hem Pelin. hem Zeynep Temel Demirer'i pek sevdiler

Pazar günü saat 16.00 dolayında TÜYAP'a döndük. Okurlarımızla söyleştik. Şunu gördüm **İnsancıl**, Ankara'da yeni bir okur yaratmış. Ankara **İnsancıl** Emekçileri'ni kutluyorum.

Saat 20.00'de Kaan Arslanoğlu'nun arabasıyla ayrıldık Ankara'dan... Bu arada Aydın Doğan'la tanıştım. Kültür emekçisi. yolarkadaşımız Aydın Doğan güzel bir insan. Aydın Doğan'a **İnsancıl**'ın sayfaları

her zaman açıktır ama Yaba Öykü yeniden yayınlanmalı Bir başka kültür emekçisi yolarkadaşımız Alaattin Topçu'yla da tanıştım Çoktandır görünmüyordu. Eşikte görünce sevinmiştim Alaattin Topçular bir dakika olsun kültür dünyasından uzak durmamıştı. İnsanın.. insani mücadelenin Topçulara ciddi gereksinmesi var

Bir yolculuktan sonra yediğin içtiğin senin olsun. gördüklerini anlat derler ya. ben, yediklerimi içtiklerimi de anlatayım. Bıliyorsunuz kapitalist sistem konukseverlik bilincini yok etti. Bizim evimize konuk geldikte anneannem.., annem. teyzem bütün varını yoğunu konuğun önüne kordu. Bir gün teyzem fazla konuk geliyor diye yakındı da anneannem pek kızdı. Konuk, evin güneşi dedi. Şimdi öyle değil. konuk gelecek diye bucak bucak kaçanları biliyorum. Ankara'da Berrin Taş'ın kızkardeşi Handan Hanım. Handan Hanımın eşi Sinan Bey Berrin Taş'ın anneannesi. Berrin Taş'ın kızkardeşi Ebru konuk etti bizi. Yediklerimiz. içtiklerimiz dille anlatılmaz. Hele Handan Hanımın hazırladığı sucuklu yumurtalı. peynirli ..zeytinli.., domatesli sabah kahvaltısı Bizleri rahat ettirmek için çırpınıp durdular

Bir gece Ayten'le İbrahim Demircan'ın evinde ağırlandık. Güzel bir gece geçirdik. Bu arada Serhat Raşa, kayınpederinin arabasına el koydu. Nereye gideceksek bizi götürdü. Serhat bizim yüzümüzden güzel eşi Samet'i yitirdi... Orası burası-derken sonunda Samet bulundu... meğerse evde eşi Serhat'ı bekliyormuş...Ama biz şakamızı sürdürdük. Samet'i sorguladık.. O gece Demircan'larda dostlarla güzel bir gece geçirdik. Bu arada şunu da söyleyeyim. Demircanların güzel kızı. geleceğin **İnsancıl** Emekçisi Güneş on yaşına basmış. pek güzelleşmiş.

Biliyorsunuz bir zamanlar böyle değildi Ankara. Burjuva ideolojisinden kurtulamamış kişiler Ankara'da yerlebir edeceklerdi beni. Şimdi onlar yerlebir olmuş.. insani kültürün ışıltılı mücadelesinde görünmüyorlar

Şimdi **İnsancıl**'daki odamda güzel bir çiçek var Menekşe Berrin Taş'ın anneannesi bana verdi. **İnsancıl** mücadelesinin güzelliğini menekşede görüyorum.. menekşede hissediyorum: Bizler bütün dünya menekşeye benzesin diye mücadele ediyoruz. Anlayışımız.., amacımız bu. kızgınlığımız. öfkemiz.. üzüntümüz bu.

25 Nisan Salı

Ankara'da Sanatta Star Sistemi tartışmasında Tolstoy'un İtiraflar adlı eserinden şu bölümü okudum. "O yılları, dehşete düşmeden, iğrenmeden ve yüreğimde derin bir sızı duymadan hatırlayamıyorum. Savaşta insanlar öldürdüm, insanları düelloya zorladım, kumarda para yedim, köylülerin çalışmalarını engelledim, onları cezalandırdım, sefih bir hayat sürdüm, insanları aldattım. Yalan, hırsızlık, her çeşit şehvet, sefahat, ırza geçme, öldürme. İşleyemeyeceğim suç yoktu. Bütün bunlar için alkışlıyorlardı arkadaşlarım beni. Beni vasat ahlaklı bir insan sayıyorlardı ve öyle de sayılırlar

On yıl, işte öyle yaşadım.

Yazarlık faaliyetlerine bu sıralar başladım, hem de kibirden, menfaatperestlikten ve gururdan. Hayatımda yaptığım şeyleri, yazılarımda da yaptım. Ün ve para için yazıyordum ya, bunların uğruna iyinin ezilmesi, çirkinin dile getirilmesi gerekiyordu. Nitekim, ben de öyle yaptım. Yazılarımda lakaydık, hatta hafif bir alay perdesi altında, ne çok defa, benim hayatımın anlamı olan iyiyi çabalamayı gizlemeye çalıştım. Ve ne geçti elime? İnsanlar beni alkışladılar ya (L.N.Tolstoy. İtiraflarım Çev. Prof Dr Kemal Aytaç. Klassik)

Ne diyor Tolstoy "Ün ve para için yazıyordum ya, bunların uğruna iyinin ezilmesi, çirkinin dile getirilmesi gerekiyordu" Türkiye Star Sistemi sanatçıları.. yazarları bunu yaptı işte. Adalet Ağaoğlu. Selim İleri. Hulki Aktunç. Enis Batur Orhan Pamuk. Latife Tekin.. Pınar Kür Füruzan. hepsi. .ün için.. para için iyiyi ezdiler insani olan ne varsa ezdiler çirkini dillendirdiler

Panelde söyledim. Şimdi burada da söylüyorum Sanatta Star Sistemi sanatçılarından. yazarlarından itiraflar bekliyorum

Tolstoy'un önemi. .ciddiyeti kendini değiştirebilmesinde... hadi siz de Star Sistemi yazarları ün için.. para için yaptıklarınızı. yazdıklarınızı itiraf edin... önemli olan. ciddi olun Yoksa önemsizliğin.. ciddiyetsizliğin tırıllığında yok olup gideceksiniz.

Sanatı sizlerin çirkinliğini kaldırmaz. Kaldırmayacak. Sanat güzeldir çünkü

Sabah. Gaziantep üniversite konukevi Az önce kahvaltı ettim. şimdi odamdayım İlk izlenimlerimi yazmak istiyorum.

Kaldığım yer güzel. Pencereden çam ağaçları görünüyor.

Cuma gecesi 22.30'da geldim Gaziantep'e Şükran Hanımla şimdi adını unuttuğum bir psikolog karşıladı beni. Doğruca kampüse geldik. Kampüse gelirken yolda öğrendim Beni öğrencileri istemiş. **İnsancıl** burada okunuyor seviliyor

Ateşin çevresinde halay çeken gençlerin yanından hızla geçtik. Beni doğruca Bağevi dedikleri lokantaya götürdüler Prof. Dr Cengiz Güleç varmış.. Ankara'dan gelmiş. İstanbul'da uçak saatlerinde. benim Gaziantep'e gelişim biraz karışmıştı. İkimizin adının Cengiz olması buna yolaçmış "Cengiz Güleç sizi bekliyor" dediler Doğruca o masaya gittik. Otur oturmaz prof Dr Güleç "Demek o sizdiniz" dedi.

Şunu söylemeliyim. Benim burada adım çıkmış. Serttir sinirlidir diye. Cuma günü telefonda Şükran Hanımı paylayınca sertliğim sinirliliğim pekişmiş .Bunları ertesi gün öğreniyorum. Daha masaya oturur oturmaz prof Dr Güleç'in üstten bir bakışla "Demek o sizsiniz" demesinden, benim daha önce burada konuşulduğumu anladım.

Prof Dr Güleç "Demek o sizsiniz" dedikten sonra, "sizin yüzünüzden neredeyse uçaklar çarpışacaktı" Masadan hemen kalkmak istedim. Çünkü neredeyse adımın neden Cengiz olduğunun hesabı sorulacaktı benden. Yine de biraz oturmaya karar verdim. Prof Dr Güleç'e şöyle dedim. "Ben de neredeyse sizin yüzünüzden Antep'e gelemeyecektim" "Tesirim o kadar büyükmüş" dedi. "Ya, çok büyük" dedim.

Düşünebiliyor musunuz beş dakika içinde bunlar konuşuldu. Sevimli tek bir kelime yok. Masanın lideri prof Dr Güleç anlaşılan çok kızmış bana. Kesinlikle şunu bekliyor "Özür dilerim sayın profesör, benim adımı da Cengiz koymuşlar "

Ben, "Ya, çok büyük" sözümü bitirir bitirmez prof Dr 'nin yanında oturan "Sizin adınız Mustafa Cengiz olsun" dedi. Prof Dr Güleç keyifle güldü buna. Ben

hemen "Hayır" dedim "Ben adımdan memnunum profesörün adı Mustafa olsun. Sonra heykellerini dikeriz. Böyle der demez masadaki ısı sıfırın altına indi. Susuldu. Aldı bir kaygı. Ben kimdim. Prof. Dr. arkasına yaslanıp gözlerimin içine baka baka " Biz psikiyatrlar insanları tanımak isteriz. Siz kimsiniz dedi. İstanbul'un fethi törenlerinde kılıç kuşanan.. kuşandığı kılıca bakıp kendini Ulubatlı Hasan birine benziyordu. Saniyenin onda birinde kellesini uçurabilirdim. bütün dengesini bozar yerle bir ederdim Dr'yi... Acıdım. Üzüldüm. İnsanlarla tanışmak için oturmuştum bu masaya. Rakıyla tatlı bir sohbeti düşünmüştüm. Önümde pek sevdiğim rakı duruyordu. Bir yudum almıştım. Artık içmemeye karar verdim.

Beni tanımak isteyen prof'a şöyle yanıt verdim. Siz psikiyatrlar insanları tanımak ister misiniz tanıyın öyleyse, bana niye soruyorsunuz. Benim kendimle ilgili doğru bilgi verdiğimi nereden biliyorsunuz."

Prof. Dr. Güleç buradan yaralayıcı darbeyi vuramayacağını anladı. Geri çekildi. " Özür dilerim, iddiam yok yalnızca konuşuyoruz dedi." İyi öyleyse konuşalım dedim. Ama bence sofranın tadı tuzu kaçmıştı.

Bir suskunluktan sonra Prof Dr Güleç başka bir alandan saldırıya geçti. Şöyle. " Siz aşk üstüne konferans verecek misiniz. Çok enteresan. Ben hiç düşünmedim bunu. Sizin aklınıza nereden geldi. " " Galiba bu ellinci konferansım" dedim. Prof Dr Şöyle dedi. Aynen. " Muhterem eski aşıklar gibi şehir şehir dolaşıyor Peki muhterem neler söylüyorsunuz." " Ne söyleyeceğimi merak ediyorsanız yarın gelirsiniz muhterem " dedim. Bu anda yanımda oturan bir bayan doçent imiş... " Ben aşka inanmam. Aşk yoktur Aşk tutsaklıktır dedi. " Kavramları gelişigüzel kullanmayın " deyince prof dr atıldı. " Muhterem, o bayan psikiyatr doçentidir. Öğrenciymiş gibi azarlamayın " dedi. " Muhterem, o zaman hanımefendi kavramları bilim emekçisi gibi kullansın " dedim. Bunun üstüne.. mimarmış... prof dr Güleç'in yanında oturan " Siz yarın doğruları söyleyeceksin değil mi " dedi. " Hayır " dedim. " Ben doğru söylemem. Doğru durdurur Ben yanlış söylerim. " Anlamadı mimar " Ne söylersin " dedi mimar. " Yanlış.. yanlış. " Masa o an kendiliğinden ters dönseydi ancak bu kadar şaşkınlık olabilirdi. Bir süre sonra Prof Dr. Özür dileyerek söylüyorum " Size adaşım " diyebilir miyim Cengiz bey dedi. Tabii " dedim. " Adaşım " diye devam etti. " Doğru söylüyor "

" Teşekkür ederim " deyip masadan kalktım. Mimar, " Daha yeni başladık Cengiz bey " dedi. bu ara prof dr. " Evet Cengiz Bey lütfen " dedi. Daha masalarına ilk kez oturan bir insanla. .belki de alkolün etkisiyle, adınıza Mustafa ekleyin... muhterem. kendinizi tanıtın yollu... alay etmeye yeltenen bu kişiler birer tokadı haketmişlerdi ama, bu kadarı yeterdi onlara. Hepsi dersini almıştı.

Hemen konukevine geldim. İki aspirin içtim. Saat 10.00'a kadar deliksiz uyumuşum. Sabah kapının vurulmasıyla uyandım. Gençler gelmiş. Sevindim.

Gençlerle çamlı yolda yürürken öğrendim. Sabah konukevinin önünde Cengiz Güleç'e rastlamışlar beni sormuşlar, " Tanımıyorum böyle birini " demiş. İhtimal alkolün etkisiyle, masasına oturan bir insana saygısızlık yapmaya yeltenen.. Hırsını alan bu kişi, o tatsız geceyi belleğinden silmek istemiş. Ama yine yanlış yapıyor bu psikiyatr O geceyi hiç unutmaması gerekir YÖK' ün verdiği unvanlarla insani ilişkileri unutan bu kişi, bir daha karşıma çıkarsa, bana keyfine göre hitap edip sonra özür dileyerek kurtaramaz kendini. YÖK' ün unvanlarıyla insani ilişkiyi unutan bu kişiyi Ankara kalesinde ibret-i alem olması için bayrak diye sallandırırım.

Hemen şunu söylemeliyim. Benim bilim emekçisi arkadaşlarım var Afşar Timuçin.. Betül Çotuksöken. Yusuf Çotuksöken. Halidun Şen. Nermi Uygur Kaan Arslanoğlu... Tomris Mengüşoğlu... İzzettin Önder Ufuk Uras. Ben böylesi saygıdeğer bir bilim emekçisiyle tanışacağımı sanmış... pek sevinmiştim. Karşıma çıka çıka laf cambazlığıyla bana adımdan ötürü özür diletmek isteyen biri çıktı. Dersini aldı. Üzüldüm.

O prof şunu hiçbir zaman unutmasın Şuradan buradan alınmış unvan insana bir katkı yapmaz. İnsan unvana bir katkı yapar Gece

Bu saatte.. saat 23.30. evde olacaktım. Ama uçakta yer yokmuş. Yarın sabah gidiyorum. Şimdi olup bitenleri anlatacağım. Önce şu. Gençler arasında **İnsancıl**'a ilgi çok büyük. Tabii bu sevindirdi beni. Ciddi. disiplinli bir çalışmanın ürünü bu.

Dün aşk üstüne söyleştik... tartıştık gençlerle. Tabii gençler susmaya.., ne söylenirse dinlemeye alıştırılmış. Bir iki iğnelemeden sonra konuşmaya başladılar

Hep şunu görüyorum. Aşkı, insandan koparmışlar Aşkın estetik bir yaratım olduğu unutulmuş. Sözgelimi, Spartaküs'ün. Paris Komünü'nün bir anlamı yoksa kişide. o kişiyi aşk yaratamaz. Bunu anlatmakta zorlanıyorum. Gaziantep'te bunun da üstünde durdum. "Buradan, sizlere bunu anlatamamanın üzüntüsüyle... umutsuzluğa gidiyorum" deyince "Hayır" dedi. "Çok şaşırdık Kafamız karıştı. Ama tartışa tartışa sizi anladık. Söylediklerinizi düşüneceğiz."

Sevindim

O gece yine Bağevi'ne gittik. Atatürkçü Düşünce Derneği Gaziantep Şubesi, dernek için yemek veriyormuş. Yemekte şarkı söylediğini sanan birileri çığrışıp duruyordu. Sevmem böyle eğlenceleri. Bir kadeh rakıyı zorla içip kalktım. Yatağa girer girmez uyudum. Erken kalktım Kahvaltı ettim. Sonra Kitap Topluluğu'nun çadırına. Gençler beni bekliyormuş. Dünkü söyleşinin yankıları geniş olmuş. Gençlerle konuşurken Hakan geldi. Yine bir yanlışlık olmuş. Bugün gidemiyormuş. Pazartesi sabahı gidebilecekmişim. Sinirlendim. Hakan'ın yüzüne baktım. Kendimi tutmasam. hele gençlerin sevgisi olmasa yerlebir edebilirdim Hakan'ı Bir süre oturduktan sonra İlknur, Sero, Şenay, İbocan, ben kente indik. Bir zamanlar Ermenilerin oturduğu mahallede dolaştık. Milliyetçiliğin insan için nasıl bir sorun olduğunu arda bir kez daha hissettim.

Şunu söylüyorum. Kapitalizm kapitalist sistem bütün durumlarıyla... bütün sonuçlarıyla insan için bir yıkımdır Kapitalist sistemin insana nokta kadar yararı olmamıştır Teknolojik gelişme diyor kimileri.. Telefonu. televizyonu. buz dolabını ..uçağı geri al. insanı ver Tabii bu mümkün değil. Ama insani bir sistem.. yanlış bilinç durumlarının kırıldığı... parçalandığı bir sistem. bir dünya mümkün.

Şu bilinsin. İnsanın insanca yaşaması için sınıfsız bir toplumu kurmak zorundayız. Yoksa daha büyük kırımlar yaşanacak. Geleceğin insanı ya benden bin beter utançla dolaşacak mahallelerde ya da bütün bütün insan olduğunu unutacak market raflarında satılan konservelere benzeyecek.

Daha sonra Kale' ye çıktık. Kale' nin durumu içler acısı. Çocuklar kumar oynuyor Ayrıca Kale, yakında çökebilir

Geziden sonra üniversiteye döndük. Akşam yemeğini İbocan' la, Sero' yla yedim. Çamlar arasında güzel bir yürüyüşten sonra konukevine geldim.

Burada... ilk gece dışında.. güzellikler yaratıldı. İlk gecenin temel tatsızlığı şurada. Siz tanışmak için sevinçle bir masaya oturuyorsunuz. Prof. lu doçentli... mimarlı masa, sizi küçük düşürmek için lafazanlığa girişiyor Bu masaya oturan biri, konuşma sanatını bilmiyorsa yerle bir olurdu. Düşünün.. bir adınız var ama biri, işaret parmağını uzata uzata " muhterem " diyor alaycı bir sesle. Öbürü " Adınız Mustafa olsun " diyor Müthiş üzüldüm Bir saldırıda hepsini yerlebir etmeyi düşündüm. Belki alkolün etkisiyle böyle yapıyorlar dedim.. saldırılarını savuşturmakla yetindim. Cengiz Güleç durumu kavradı. Durdu. Geri çekildi. Ama ben konuşma sanatını bilen biri olmasaydım ezilip büzülseydim... " Özür dilerim, benim adımı da Cengiz koymuşlar sizcileyin bir prof la aynı adı taşımak ne haddime... boynum kıldan ince. buyurun emredin " deseydim bundan ne tad alırlardı. Bir ara bunu yapmayı düşündüm. Ama acıdım prof Dr Güleç' e... mimara.. doç. Dr hanıma..

Benim buraya gelmemi sağlayan Gaziantep üniversitesi Kitap Topluluğu' na teşekkür ediyorum. Benle tartışan...kollayan.. çay getiren. dürüm getiren. rahat etmem için her türlü zorluğa katlanan özverili gençlere. hepsini öpüyorum... sevgiyle.. gözlerinden.. Düşünün. İbocan' la Seco belki bu gece nöbetleşe uyuyacaklar beni uçağa yetiştirmek için.

Yarın sabah uçak kalktıkta kendimi sıkı tutmalıyım. Yoksa ağlarım. Buradan hasımlarıma şunu söylemek isterim. Sizin benim için oluşturduğunuz nefret tepeleri var Bunu biliyorum. Ama gençlerin benim için yarattığı sevgi dağları da var

Sevgi dağları. bunu unutmayın hasımlarım.

ÖMER BAYTAŞ

PROXİMA CENTAURİ

Roman

İNSANCIL YAYINLARI

BENZER

Eriyen bir sancının
gündönümünde
uçuşu kepçellerin
suyun rakıya
karışmasına benzer
ötesi bilinmez

ORTALIK

Sesini arayan
küçük bir çocuğun
anımsadığı
kırmızı bir karanfil
yazdan kalan

ortalıkta
tanrısı da yok

SİVASTA

Sekiz takside
bağladı
yakılmak için Madımak

söndü
yürek atışları
tomurcuk yüzlü güllerin

pazarda
şeytana sunulurken canlar
tapuları dağıtıldı cennetin

ANSIZIN

alıp götürürlerdi
ansızın
yüreklimiz yanardı
dinmezdi acılarımız
hiç susmazdı. ağlamalar
günler. geceler boyu

gitmezdi uzaklara bakışımız

İbrahim TIĞ

İNSANCIL
ANKARA GÜLÜMSÜYOR
Haziran Ayı Etkinlikleri

Söyleşi
Zihni T. ANADOL
Nazım Hikmet Üstüne
3 Haziran Cumartesi Saat 14.00

Güneşleme
Temel DEMİRER
Sosyalizm ve Sokak
10 Haziran Cumartesi Saat 14.00

Tartışma

Kooperatifleşme Süreci

17 Haziran Cumartesi Saat 14.00

Söyleşi
Mehmedali Barış BESLİ
E Ho Mu Gaxenen
Hayat - Yaşam - Mücadele
24 Haziran Cumartesi Saat 14.00

İnsancıl Ankara Temsilciliği
Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18 Sıhhiye / ANKARA

İNSANCIL
ANTAKYA GÜLÜMSÜYOR
Haziran Ayı Etkinlikleri

Söyleşi
Nazım Hikmet'i Anlatabilmek
3 Haziran Cumartesi Saat 15.00

Söyleşi
Brecht'i Anlayabilmek
10 Haziran Cumartesi Saat 15.00

Tiyatro

Benerci Kendini Niçin Öldürdü
27-30 Haziran Cumartesi
Saat 20.30

Sergi-Gösteri
Fotoğraf Sergisi - Eski Antakya Evleri Saydam Gösterisi
17- 24 Haziran Cumartesi
Saat 14.00

Çalışma
Diksiyon Çalışması
Yöneten: Servet Yalçın
27 Haziran - 6 Temmuz

İnsancıl Antakya Temsilciliği
Silahlı Kuvvetler Cad. No 3. ANTAKYA

İNSANCIL YAYINLARI

Şiir Dizisi

İnsana Gecikmeden / **Berrin TAŞ** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
İnsanın Ayak Sesleri / **Berrin TAŞ**	**50.000.-TL.**
Seni Özledim / **Ayten MUTLU** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Bir Ardıç Kuşuyum Ben / **Zerrin Taşpınar ŞAHİN** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Ekmek Arası Umut / **İdris ATMACA** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Pazar Resimleri / **Ali Ersin GÜNÇE**	**50.000.-TL.**
Bir Gün Konuşur Rüzgâr / **Ali Ersin GÜNÇE** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Cemreye Çağrı / **Cemile ÇAKIR**	**50.000.-TL.**
Dinlenen Cadı / **Nihat ATEŞ**	**50.000.-TL.**
Açık Gece / **Ömer BİLGE**	**50.000.-TL.**
Öbür Yanı da Ateş / **Bozan YAMAN**	**50.000.-TL.**
Gül Dikenini Öpünce / **Arif MADANOĞLU**	**50.000.-TL.**

Öykü Dizisi

Ara Balkon / **Kezban ÖZBAY**	**50.000.-TL.**
Uzaydan Gelen Kadın / **Fatma KETHÜDAOĞLU**	**50.000.-TL.**
İnsan Eli / **D. Mehmet ŞEKEROĞLU**	**50.000.-TL.**
Sengisemai Ölüm / **Lütfiye AYDIN** (Tükendi)	**50.000.-TL.**

Roman Dizisi

Proxima Centauri / **Ömer BAYTAŞ**	**80.000.-TL.**
Çağrısız Hayalim / **Kaan ARSLANOĞLU**	**70.000.-TL.**

Deneme-Eleştiri

Rüzgar / **Cengiz GÜNDOĞDU** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Ekmek / **Cengiz GÜNDOĞDU** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
İnsan Arayışı / **Sadık ALBAYRAK** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Denemenin Kıyılarında / **Yusuf ÇOTUKSÖKEN**	**60.000.-TL.**
Gerçekçi Düşünce-Gerçekçi Sanat / **Afşar TİMUÇİN** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Yanılmanın Gerçekliği / **Kaan ARSLANOĞLU**	**100.000.-TL.**
Eleştiri / **Cengiz GÜNDOĞDU**	**100.000.-TL.**
Şiir Gündemi / **Sennur SEZER**	**75.000.-TL.**

İnsancıl Dergisi: 1. Yıl Cildi (Tükendi)	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 2. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 3. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 4. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**

Not: Posta masrafları nedeniyle ödemeli gönderilmez. İstenen kitabın bedeli banka veya postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra istenen kitabın adıyla birlikte makbuzun fotokopisi **İnsancıl** adresine gönderilmeli.

İNSANCIL:
Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40/42 Kat: 5 34410 Cağaloğlu İSTANBUL
Tel: (0212) 511 79 94-513 93 99

İnsancıl Ankara Temsilciliği **Tel: (0312) 232 00 80**
İnsancıl Antakya Temsilciliği **Tel: (0326) 213 88 39**
İnsancıl Ege Temsilciliği **Tel: (0232) 368 02 64**